

**Beverīnas novada integrētā attīstības
programma
2012.-2018. gadam
Novada situācijas apraksts**

IEGULDĪJUMS TAVĀ NĀKOTNĒ

2012

ANOTĀCIJA

Beverīnas novada integrētās attīstības programma 2012. – 2018. gadam izstrādāta Eiropas Sociālā fonda līdzfinansētā projekta „Beverīnas novada pašvaldības attīstības plānošanas kapacitātes paaugstināšana” ietvaros (Darbības programma 2007. – 2013.gadam: Cilvēkresursi un nodarbinātība; Prioritāte: 1.5. Administratīvās kapacitātes stiprināšana; Pasākums: 1.5.3. Plānošanas reģionu un vietējo pašvaldību administratīvās un attīstības plānošanas kapacitātes stiprināšana. Aktivitāte: 1.5.3.2. Plānošanas reģionu un vietējo pašvaldību attīstības plānošanas kapacitātes paaugstināšana).

Šis dokuments ir Beverīnas novada teritorijas situācijas apraksts.

Materiāls ir domāts kā uzziņu materiāls Beverīnas novada:

- pašvaldības deputātiem un speciālistiem,
- pašvaldības iestāžu vadītājiem,
- uzņēmējiem un zemniekiem,
- nevalstisko organizāciju vadītājiem un aktīvistiem.

Apraksta funkcija ir sniegt vispusīgu informāciju par novadu un to veidojošām komponentēm, kas ir svarīga, lai varētu izstrādāt novada attīstības stratēģiju, rīcību programmu un teritorijas telpisko plānojumu, kā arī sniegt informāciju stratēģiskā ietekmes uz vidi novērtējuma vides pārskatam.

Teksts satur 85 attēlus un 36 tabulas un 29 atsauces uz izmantotajiem informācijas avotiem.

Izmantota informācija, kas pieejama dažādās interneta datubāzēs un dokumentos, Beverīnas novada un tā pagastu teritorijas un attīstības plānošanas dokumentos, statistisko datu avotos, dažādos uzziņu krājumos, citos rakstītos avotos. Nozīmīgu informāciju ir snieguši pašvaldības iestāžu speciālisti. Vairumā gadījumu tekstā ir norādīti konkrētie informācijas avoti (atsauces numurs) un tam atbilstošs avota nosaukums pievienots sarakstā teksta beigās.

Izpildītājs: **SIA Kemers Business and Law Company**

Reģistrācijas Nr.: 44103061476

Izstrādes darba grupa:

PhD **Jānis Kauliņš**

M.Arch. **Ilona Gleizde**

M.Sc.comp. **Ieva Paleja**

M.Paed. / M.Sc.Env. **Aigars Plotkāns**

Tehniskais atbalsts:

B.Sc. **Edīte Ķemere**

B.Phys. **Līga Kauliņa**

SATURA RĀDĪTĀJS

SAĪSINĀJUMI	5
IEVADS.....	6
1.TERITORIJAS ĪSS VISPĀRĪGS ĢEOGRĀFISKAIS APRAKSTS.....	7
2. VĒSTURISKAS ZIŅAS.....	12
2.1. Beverīnas nosaukuma izcelsme un mūsdienu interpretācija.....	12
2.2. Brenguļu pagasts	12
2.3. Kauguru pagasts.....	13
2.4. Trikātas pagasts.....	15
3. DABAS RESURSI.....	17
3.1. NOVADA ZEMES DZĪĻU RESURSI	17
3.1.1. Teritorijas ģeoloģiskā uzbūve	17
3.1.2. Derīgie izrakteņi	21
3.2. AUGSNES UN ZEME	26
3.2.1. Augsnis	26
3.2.2. Zemes resursu vispārīgs raksturojums.....	27
3.2.3. Lauksaimniecībā izmantojamās zemes	33
3.3. VIRSMAS ŪDEŅI.....	37
3.4. PAZEMES ŪDEŅI.....	41
3.5. MEŽU RESURSI.....	46
3.6. VIDES KVALITĀTE.....	52
3.6.1. Vides stāvokļa vispārējais novērtējums	52
3.6.2. Gaisa kvalitāte	52
3.6.3. Virsmas ūdeņu kvalitāte.....	52
3.6.4. Ainava	53
3.7. ĪPAŠI AIZSARGĀJAMĀS DABAS TERITORIJAS	55
3.8. DABAS PIEMINEKĻI	60
3.8.1. Ģeoloģiskie un ģeomorfoloģiskie pieminekļi	60
3.8.2. Aizsargājamie koki.....	61
3.9. KULTŪRAS PIEMINEKĻI	63
3.9.1. Valsts aizsargājamie kultūras pieminekļi	63
3.9.2. Citi pieminekļi.....	69
4. NOVADA APDZĪVOTĪBAS STRUKTŪRA, IEDZĪVOTĀJI UN MĀJOKĻI.....	71
4.1. TERITORIJAS TĒLPISKĀ KOMPOZĪCIJA UN APDZĪVOTĪBAS STRUKTŪRA	71
4.1.1. Galvenie novada telpiskās kompozīcijas elementi.....	71
4.1.2. Novada apdzīvotības struktūras elementi un to savstarpējā saistība	73
4.2. BEVERĪNAS NOVADA IEDZĪVOTĀJI	75
4.3. IEDZĪVOTĀJU MĀJOKĻI UN MĀJSAIMNIECĪBAS	78
4.3.1. Mājokļu raksturojums un labiekārtošana	78
4.3.2. Mājsaimniecību iztikas līdzekļi.....	79
4.3.3. Nodarbinātība un bezdarbs.....	79
5. VIETĒJĀ PĀRVALDE UN TĀS STRUKTŪRA	86
5.1. VIETĒJĀS PĀRVALDES LĒMĒJVARA	86
5.2. PĀRVALDES IZPILDVARAS STRUKTŪRAS	88
5.3. SPĒKĀ ESOŠIE PLĀNOŠANAS DOKUMENTI.....	88
5.4. GALVENIE ATTĪSTĪBAS UN SADARBĪBAS PROJEKTI.....	89

5.5. PAŠVALDĪBAS BUDŽETS	92
6. VALSTS PĀRVALDES INSTITŪCIJAS	99
7. SOCIĀLĀ INFRASTRUKTŪRA.....	100
7.1. IZGLĪTĪBAS IESTĀDES UN IESPĒJAS	100
7.1.1. Pirmsskolas iestādes	100
7.1.2. Skolas	100
7.1.3. Citas izglītības iestādes.....	101
7.2. KULTŪRAS IESTĀDES UN OBJEKTI	101
7.3. ZINĀTNES UN AUGSTĀKĀS IZGLĪTĪBAS IESTĀDES	102
7.4. VESELĪBAS APRŪPES SISTĒMA	102
7.5. SOCIĀLIE DIENESTI UN BĀRIŅTIESA	102
7.6. SPORTA INFRASTRUKTŪRA	103
7.7. DROŠĪBAS UZTURĒŠANA.....	104
7.8. NEVALSTISKĀS UN RELIĢISKĀS ORGANIZĀCIJAS.....	104
8. TEHNISKĀS INFRASTRUKTŪRAS.....	107
8.1. ŪDENSVAADS, KANALIZĀCIJA, ATTĪRĪŠANAS IEKĀRTAS	107
8.1.1. Ūdensapgādes sistēma	107
8.1.2. Kanalizācijas sistēmas	109
8.1.3. Notekūdeņi un to attīrīšana	110
8.2. ATKRITUMU SAIMNIECĪBA.....	111
8.3. SATIKSMES CEĻI UN TO UZTURĒŠANA, SATIKSMES DROŠĪBA.....	111
8.3.1. Autoceļi	111
8.3.2. Dzelzceļš.....	114
8.4. SABIEDRISKAIS TRANSPORTS UN TĀ ALTERNATĪVAS	114
8.4.1. Sabiedriskais transports.....	114
8.4.2. Veloceliņi.....	115
8.5. ENERGOAPGĀDE	115
8.5.1. Elektroenerģijas ražošana un energoapgāde.....	115
8.5.2. Gāzes apgāde	116
8.6. TELEKOMUNIKĀCIJAS	116
8.7. SILTUMA APGĀDE	117
9. SAIMNIECISKĀ DARBĪBA UN UZŅĒMĒJDARBĪBAS VIDE	118
9.1. KOPĒJAIS UZŅĒMĒJDARBĪBAS RAKSTUROJUMS.....	118
9.2. NOVADA SPECIFISKIE SAIMNIECISKIE SEKTORI	122
9.2.1. Lauksaimniecība	122
9.2.2. Tūrisma nozare.....	130
9.2.3. Mežsaimniecība.....	133
10. TERITORIJAS RISKI UN SLODZES	137
10.1. DABAS RISKI.....	137
10.2. TEHNOĢĒNIE RISKI.....	138
10.3. ANTROPOĢĒNĀS SLODZES UZ VIDĪ	140
10.3.1. Gaisa kvalitāti ietekmējošie faktori.....	140
10.3.2. Ūdeņu piesārņojums.....	141
10.3.3. Piesārņotās un potenciāli piesārņotās vietas	142
10.3.4. Teritorijas vizuālais piesārņojums	143
IZMANTOTIE AVOTI UN LITERATŪRA	144

SAĪSINĀJUMI

Netiek skaidroti fizikālo mērvienību, debess pušu un vispārlietojamie redakcionālie saīsinājumi.

AAA – aizsargājamo ainavu apvidus	LZA – Latvijas Zinātņu akadēmija
AS – akciju sabiedrība	m. – mājas
BO – bezpeļņas organizācija	MK – Ministru Kabinets
cilv. – cilvēki	MKN – Ministru kabineta noteikumi
CSP – Centrālā Statistikas pārvalde	NAI – notekūdeņu attīrīšanas iekārtas
DB – datubāze	nov. – novads
DKS – dārzkopības kooperatīvā sabiedrība	NP – Nacionālais parks
DUS – degvielas uzpildes stacija	pag. – pagasts
ELFLA - Eiropas Lauksaimniecības fonds lauku attīstībai	raj. – rajons
ERAF – Eiropas Rekonstrukcijas un Attīstības Fonds	RTU – Rīgas Tehniskā universitāte
ESF – Eiropas Sociālais Fonds	SIA – sabiedrība ar ierobežotu atbildību
FSC – Forest Stewardship Council (Saudzīgas mežsaimniecības starptautiskā padome)	SVA – Sabiedrības Veselības aģentūra
HES – hidrelektrostacija	TAI – teritorijas attīstības indekss
iedz. – iedzīvotāji	TAII – teritorijas attīstības izmaiņu indekss
IK – individuālais komersants	ŪSIK – ūdenssaimniecisko iecirkņu klasifikators
IU – individuālais uzņēmums	v.j.l. – virs jūras līmeņa
KS – kooperatīvā sabiedrība	VAS – Valsts akciju sabiedrība
LAD – Lauku Atbalsta dienests	VI – Veselības Inspekcija
LIZ – lauksaimniecībā izmantojamās zemes	VMD – Valsts Mežu dienests
LKS – Latvijas Koordinātu sistēma	VSIA – Valsts sabiedrība ar ierobežotu atbildību
LVM – “Latvijas Valsts Meži”	VZD – Valsts Zemes dienests
	z.j.l. – zem jūras līmeņa
	ZS – zemnieku saimniecība

IEVADS

Beverīnas novads nes leģendas vārdu. Šī leģenda apvieno trīs Vidzemes pagastus – Brenguļu, Kauguru un Trikātas, katru ar savu bagātu vēsturi un tradīcijām, senā Tālavas novada daļu, kurā atradusies valdnieka Tālivalža pusmītiskā Beverīnas pils –bijusi, meklēta, neatrasta un vilinoša kā mūsu zemes Grāls.

Beverīnas novada vīzija izteikta piecos formulējumos, kuri pamatos izstrādāti plānošanas seminārā 2011. gada 19. maijā. Vīzija raksturo visas četras ilgtspējības šķautnes un atspoguļo sekmīgu integrēto pārvaldību.

- **Pašpietiekams, sakopts novads**
- **Latvijas mēroga nacionāl- un lokālpatriotisma centrs. BEVERĪNA.**
- **Vairāk iedzīvotāju – bērniem bagātas ģimenes**
- **Profesionāla pārvaldība ar augstu sabiedrības uzticību**
- **Pērļu zveja Abulā**

1. TERITORIJAS ĪSS VISPĀRĪGS GEOGRĀFISKAIS APRAKSTS

Beverīnas novads atrodas Vidzemes ziemeļu daļā Gaujas kreisajā krastā, Tālavas zemienes Trikātas pacēlumā. To veido trīs – Brenguļu, Kauguru un Trikātas pagasti. Novads atrodas blakus Valmieras pilsētai un pilnībā ietilpst tās tuvējās ietekmes zonā, kas Valmieras gadījumā ir vērtējama apmēram uz 30 kilometriem (1., 2.att.).

Novadam ir laba ceļu sasaiste ar Rīgu (ieskaitot dzelzceļu), kā arī ar citiem tuvāk izvietotiem centriem – Cēsīm, Smilteni, Valku.

Novada kopējā platība saskaņā ar 2011. gada zemes kadastra datiem, ir 30165,6 ha jeb 301,7 kvadrātkilometri (pēc valsts statistikas informācijas – 302 km²).

2011. gada sākumā Beverīnas novadā bija 3530 iedzīvotāju, no kā izriet, ka vidējais apdzīvotības blīvums novadā ir 11,7 cilvēki uz kvadrātkilometru.

Novada teritorija ietilpst Ziemeļlatvijas klimatiskajā rajonā, kur novērojamas pavēsas vasaras un salīdzinoši maigas ziemas ar biežiem atkušņiem. Klimats mēreni vēss un mitrs. Nokrišņu daudzums palielinās dienvidu virzienā. Nokrišņu daudzums ~650 mm gadā. Lielākais nokrišņu daudzums jūlijā un augustā. Siltajā periodā ir ~ 450 – 500 mm, bet aukstajā 200 – 250 mm nokrišņu. Nokrišņu summa gadā vidēji ir 750 mm. Gada vidējā temperatūra ~5,8° C, bet janvāra –6° - –7° C, jūlijā +16,5° C – +16,8° C. Aktīvo temperatūru summa 1800 - 1900° C. Veģetācijas periods ilgst 180 - 190 dienas gadā. Bez sala periods 125 - 130 dienas. Pirmās rudens salnas iesākas vidēji ap 10. septembri, pēdējās pavasara salnas 18. maijā. Valdošo vēju virziens jūlijā ir R, ZR, janvārī D, DR un DA.

Arktisko un jūras atlantisko gaisa masu ietekmē novērojamas krasas laika apstākļu svārstības īsā laika periodā, kā arī nokrišņu daudzuma pieaugums.

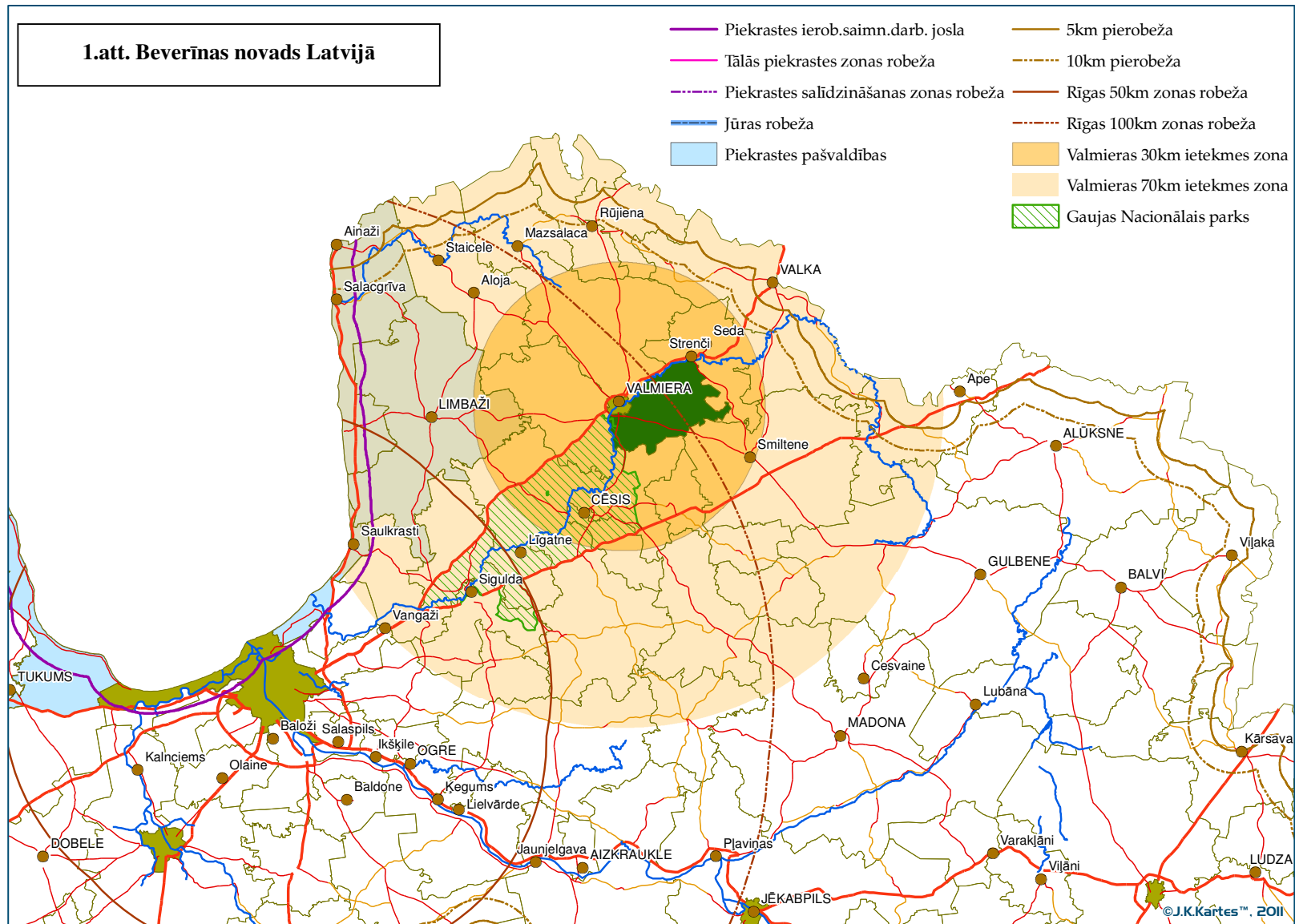
Novada teritorijā vērojamas mikroklimatiskās atšķirības, piemēram, upju ielejās: mikroklimats Gaujas un Miegupes ielejās jūtami atšķiras no pārējās teritorijas.

Brenguļu pagasts

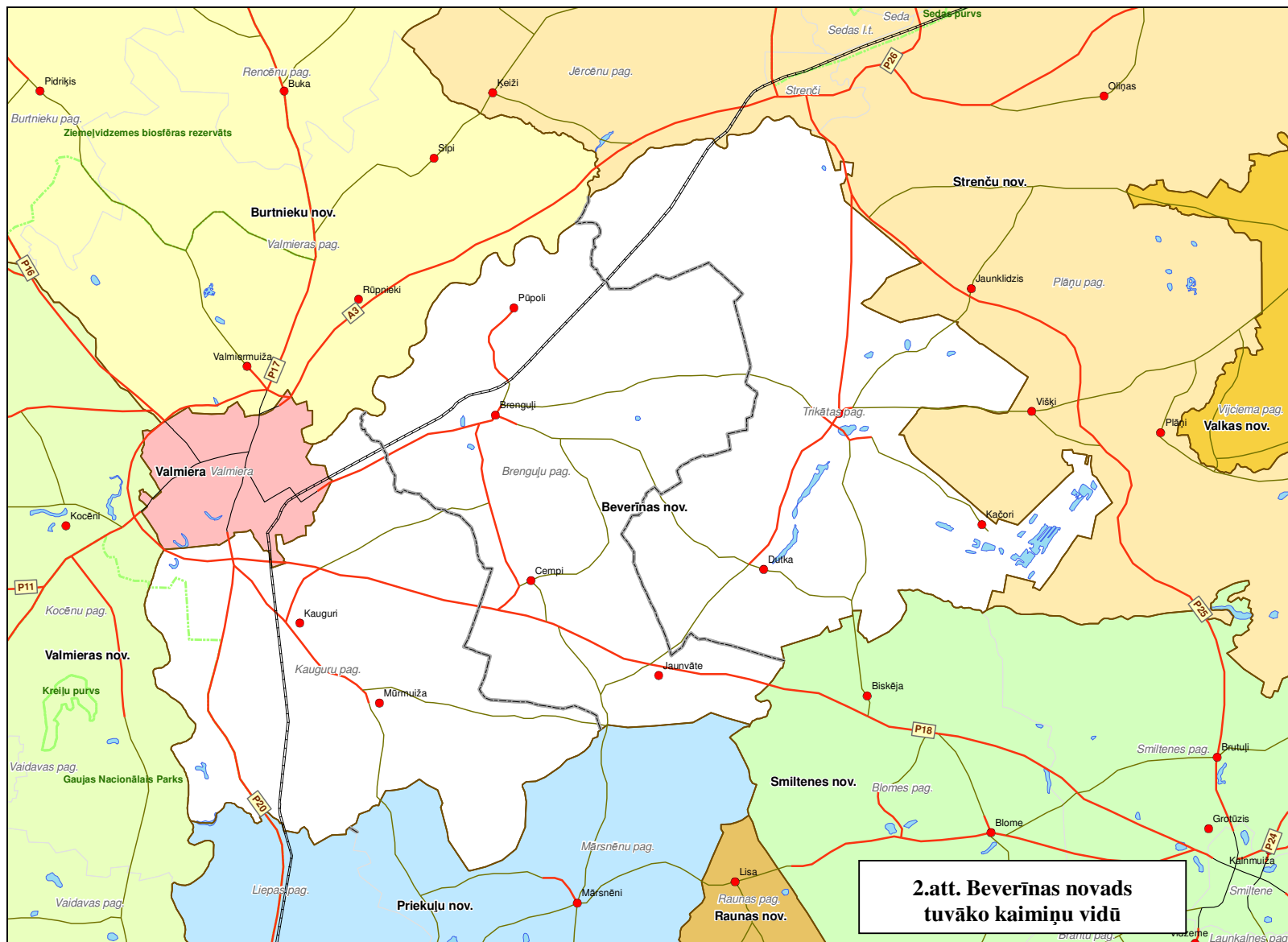
Brenguļu pagasts atrodas Beverīnas novada vidusdaļā. Cauri pagastam tek Gaujas kreisā krasta pieteka Abuls, pagasta DR robežu iezīmē Viltums (Ķeņģupīte), ZA robežu – Dedums (Rušupīte), bet D daļā tek Gaujas pieteka Miegupe.

61% no pagasta teritorijas aizņem meži, kuros Gaujas smiltajos dominējošā suga ir priede.

Brenguļu pagasta centrs Brenguļi atrodas 5 km no Valmieras un 119 km no Rīgas. Teritoriju šķērso dzelzceļa līnija Rīga- Lugaži, valsts 1. kategorijas autoceļš Valmiera-Smiltene un 2. kategorijas autoceļi Cempi-Brenguļi-Trikāta-Vijciems un Valmiera-Brenguļi-Bikseja. Brenguļu pagasta teritorija aizņem 9955 ha lielu platību, no tiem 3839 ha ir lauksaimniecībā izmantojamā zeme, bet 5026 ha – meža zeme.

Beverīnas novada integrētā attīstības programma

Beverīnas novada situācijas apraksts

Pagastā 2009. gada sākumā bija deklarēti 947 iedzīvotāji. Teritorija ir īpatnēja ar to, ka visas tajā atrodošās mājas (pārsvarā lauku viensētas) izvietotas izklaidus, tādējādi ir grūti noteikt objektīvas ciemu robežas, kas viennozīmīgi izrietētu no zemesgabalu struktūras un apbūves īpatnībām. Pagastā ir divi lielāki apdzīvojuma centri: Brenguļi (180 iedz.) un Cempi (190 iedz.), kā arī 8 dārzkopības sabiedrības ar t.s. vasarnīcu ciemiem (622 iedz.).

Apdzīvojuma centru robežas Brenguļu pagastā patlaban ir nosacīti teritoriālas, bez administratīva statusa, taču Brenguļiem un Cempiem tādas tiks noteiktas jaunizstrādājamā teritorijas plānojuma ietvaros. Tas ir nepieciešams, jo pretējā gadījumā parādās formāli šķēršļi ciemu tehnisko infrastruktūru tālākai attīstīšanai.

Kauguru pagasts

Kauguru pagasts no visiem trim novada pagastiem tas atrodas vistālāk uz rietumiem un ir tiešs kaimiņš Valmierai, ar kuru tas robežojas pagasta ziemeļdaļā.

Gandrīz visa pagasta teritorija ir viegli viļņots līdzenums, augstākā vieta atrodas pašā dienvidaustrumu stūrī. Cauri pagastam tek Gaujas kreisā krasta pietekas Miegupe un Viltums.

Pagastā ir māla, grants, kūdras, smilts, kvarca smilts, minerālūdens atradnes.

Kauguru pagasta centrs Mūrmuiža atrodas 8 km no Valmieras un 120 km no Rīgas. Teritoriju šķērso republikas nozīmes dzelzceļš Rīga-Lugaži, 1. kategorijas autoceļš Valmiera-Cēsis-Drabeši un 2. kategorijas autoceļš Vamiera-Rauna.

Kauguru pagasta teritorija aizņem 8895 ha lielu platību, no tiem 3812 ha ir lauksaimniecībā izmantojamā zeme, bet 4007 ha – meža zeme.

Pagastā 2009. gada sākumā bija 1568 iedzīvotāji.

Kauguru pagastā ir trīs apdzīvotas vietas ar ciema statusu: Mūrmuiža, Kauguri un Līči un 5 dārzkopības sabiedrības. Pēc 2007. gada datiem Mūrmuižas ciemā ir 500 iedzīvotāji, Kauguros – 88 iedzīvotāji, bet Līčos 115 iedzīvotāji.

Trikātas pagasts

Trikātas pagasts atrodas novada austrumu daļā. Virsas augstums – līdz 92 m v.j.l., ar raksturīgiem lēzeniem morēnu pauguriem Cīruļkalnu, Jāņa, Jēņu, Lazdu, u.c. kalniem.

Pagasta Z robežu veido Gauja. Cauri pagastam tek Gaujas kreisā krasta pieteka Abuls ar pietekām Melderupīti, Nigru, Mutulīti un Lisu. Lisa tek caur plašu Trikātas pacēluma ieplaku un veido trīs dabiskas ūdenskrātuves – Dutkas, Pannas un Baznīcas ezeru. Pagastā ir arī Trikātas ezers un vairāki nelieli ezeriņi: Tiepeles, Atpiļu un Palkaiņu ezers.

Trikātas pagasta teritorija aizņem 11 316 ha lielu platību, no tiem 4250 ha ir lauksaimniecībā izmantojamā zeme, bet 5174 ha – meža zeme.

Pagasta dienvidaustrumu daļā atrodas 1155 ha lielais Kačoru purvs.

Pagastā uz 01.01.2009. bija 1048 iedzīvotāji. Trikātas pagastā ir trīs ciemi. Trikātas ciemā ir 334 iedzīvotāji, Dutkā – 200 iedzīvotāji, bet Ūdriņās – 50 iedzīvotāji. Ūdriņām pagaidām ciema statuss nav noteikts, taču tas ir paredzēts jaunizstrādājamā novada teritorijas plānojumā.

Salīdzinājumā ar blakus teritorijām, Beverīnas novads ir mazākais savu kaimiņu vidū, bet kopējā valsts teritoriju novērtējumā ieņem 32. vietu starp Latvijas 110 novadiem (skat. 1.tabulu; [1]).

Beverīnas novada salīdzinājums ar kaimiņu novadu teritorijām 2010. gadā

Teritorija	Iedzīvotāju skaits 2011.g.sāk.	Platība, km2	Apdzīvotība, iedz./km2	TAI*	TAI rangs	TAII**	TAII rangs
Beverīnas nov.	3546	302	11,7	0,187	32	0,349	30
Burtnieku nov.	8454	702	12,0	0,105	38	0,256	37
Kocēnu nov.	7017	499	14,1	0,201	31	0,347	31
Priekuļu nov.***	9321	301	31,0	0,309	25	0,695	26
Smiltenes nov.	14226	947	15,0	0,226	28	0,438	28
Strenču nov.	4185	375	11,2	-0,923	92	-0,784	91
Valmiera	27040	18	1502,2	0,215	3	0,356	3

*) TAI – teritorijas attīstības indekss

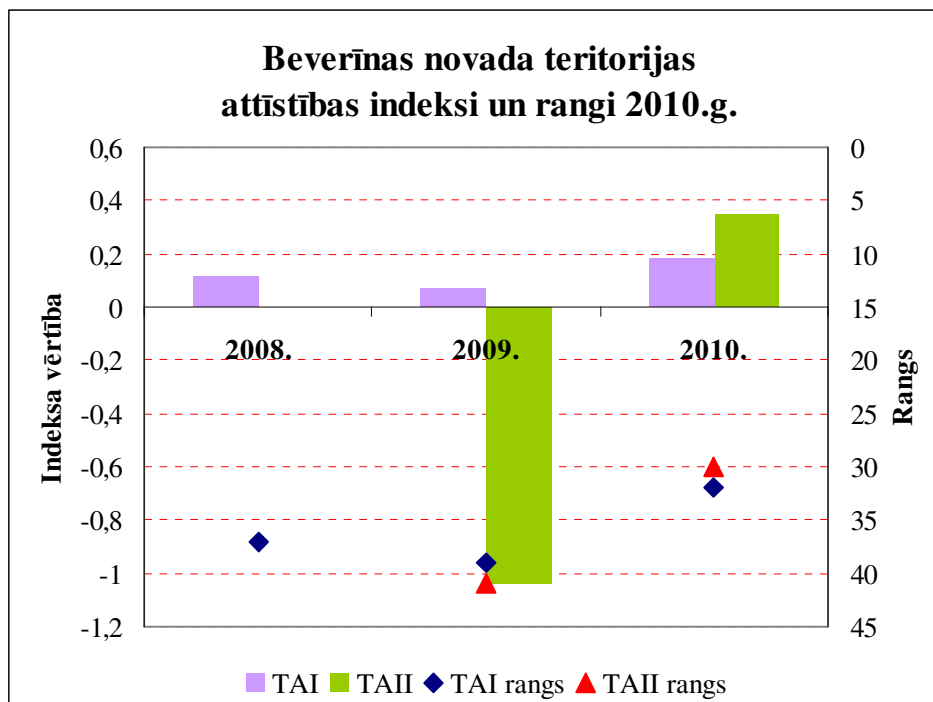
**) TAII – teritorijas attīstības izmaiņu indekss

***) nav tiešas robežas ar Beverīnas novadu

Salīdzinoši vājāka teritorija kaimiņu vidū ir Strenču novads.

Pievienots arī formāls salīdzinājums ar Valmieras pilsētu, kura republikas pilsētu attīstības rangā ieņem 3. vietu aiz Jūrmalas un Rīgas (to nevar salīdzināt ar novadu indeksiem, jo pilsētu indeksus aprēķina pēc nedaudz atšķirīgas metodikas).

Salīdzinot ar iepriekšējo gadu, 2009. gadā novada TAI nedaudz kritās, taču pēc tam vērojams noteikts situācijas uzlabojums, kas atspoguļojas gan pašā TAI, gan attīstības izmaiņu indeksā (3.att.).

3.att. Beverīnas novada teritorijas attīstības indeksu un ranga dinamika

2. VĒSTURISKAS ZINAS

2.1. Beverīnas nosaukuma izcelsme un mūsdienu interpretācija

Beverīnas novads ieguvis nosaukumu pēc Tālavas latgaļu vecākā Tālivalža pils, kurā viņš valdījis līdz 1213. gadam. Beverīna kalpojusi gan kā pārvaldes centrs, gan arī kā karavīru pulcēšanās vieta no plašas apkārtnes. Indriķa hronikā minētais Beverīnas ceļš gājis gar Gaujas labo krastu cauri Imeras novadam. Pēdējo reizi Beverīna minēta hronikā 1216. gadā, kad Pleskavas karaspēks Beverīnas pili nodedzināja. Beverīnas atrašanās vietu nav izdevies noteikt vēl līdz šai dienai, bet ir vairākas norādes, kas liecina, ka pilskalns atradies tagadējās Valmieras pilsētas tiešā tuvumā.

No vēsturiskajiem avotiem izrietošās ziņās, mēģinot savienot ar arheoloģisko pieminekļu izvietojumu, ir atrodamas vairākas norādes uz Beverīnas iespējamo atrašanās vietu. Kā ticamākās Beverīnas pils atrašanās vietas tiek minēti Pekas kalns, Tanīsa kalns, Vaidavas, Vīļumu un Cimpēnu pilskalns, ar mazāku iespējamību arī Trikātas pilskalns [2].

Tā kā ļoti ticams, ka pils atradusies tieši apvienoto Brenguļu, Kauguru un Trikātas pagastu teritorijā, tad 2009. gada 1. jūlijā pēc administratīvi teritoriālās reformas no šiem pagastiem jaunizveidotais novads tagad nes teiksmās, hronikās un arī latviešu kora mūzikas klasikā apdziedāto Beverīnas vārdu. Šim nosaukumam ir ievērojams potenciāls kā novada zīmolam.

2.2. Brenguļu pagasts

Pirmo reizi vēstures avotos Brenguļu nosaukums minēts 1474. g., kad Brenguļu apkaimes zemi tās īpašnieks Kokenhauzens ar toreizējā ordeņa mestra Borha atļauju izlēņo fon Vrangelim. Iespējams, muižas nosaukums radies no Vrangeļa vārda, lai gan atzīmējams, ka vietvārdi ar sakni “brenġ” sastopami daudzviet Latvijā un ne visur saistāma ar kādreizējiem Vrangeļu dzimtas pārvaldniekiem.

No 1628. g. Brenguļu muiža pārgāja Zviedrijas valdījumā. 1631. gadā karalis Gustavs Ādolfs Brenguļus, kopā ar plašām Vidzemes teritorijām uzdāvināja valsts kancleram Akselam Uksenšērnām. Jau 1645. Uksenšērnas muižu pārdod Hinterbergu dzimtai, kurai Brenguļi pieder līdz 1681. g.

Līdz 18. gadsimta 20. gadiem tagadējā Brenguļu pagastā bija tikai viena muiža (Brenguļu, vēlāk Vecbrenguļu muiža). Daudz māju, kas atrodas tagadējā pagasta robežās, piederējušas gan Kauguru, gan Vāles muižai.

18. gadsimta sākumā tagadējo Brenguļu teritoriju posta karadarbība (Augusta II Stiprā sakšu karaspēka iebrukums) un pēc tam arī lielā mēra epidēmija.

18. g.s. tagadējā Brenguļu pagastā tiek izveidotas vēl trīs muižas. 1725. gadā nodibina Cempu muižu, 1774. gadā – Jaunvāles muižu, bet 1788. gadā Krievijas ķeizariene Katrīna II sadala Brenguļus Jaunbrenguļu un Vecbrenguļu muižā. Jaunbrenguļi tiek dāvāti kapteinim fon der Osten-Zakenam, bet Vecbrenguļu muiža iegūst “kroņa muižas” statusu un tādā paliek līdz pat nacionalizācijai 1919. g.

1791. g. Osten-Zakens Jaunbrenģuļus ieķīlā dienesta biedram, atvaļinātam majoram fon Krīdeneram. 1817. gadā muižu vairāksolīšanā par 26 000 sudraba rubļu nopērk Vidzemes landrāts, atvaļinātais krievu armijas kapteinis Nikolajs Johans fon Tranzē.

Cempu muižu 1725. gadā uz 12 gadiem iznomāja vēlākajam landrātam Karlam Gustavam fon Patkulam. Līdz pat 1861. gadam muižai mainās daudzi īpašnieki, bet tad to par 57 000 sudraba rubļiem nopērk Jaunbrenģuļu un Jaunvāles dzimtkungs, krievu armijas gvardes leitnants Johans Aleksandrs Viktors fon Tranzē (1813-1870).

Jaunvāles muižā kopš 1775. gada saimnieko Tranzē dzimta. 1860. gadā muižu manto tiesu asesors Viktors fon Tranzē, kuru laikabiedri raksturo kā īstu dižciltīgu veco laiku muižkungu, apveltītu ar nelokāmu taisnīguma sajūtu. Šeit piedzimis arī pazīstamākais Tranzē dzimtas pārstāvis ornitologs Nikolajs fon Tranzē (1886-1969). Līdz muižas nacionalizācijai 1919. gadā tās īpašnieks bija Aleksandrs Karls Viktors fon Tranzē.

19. gadsimta 60. gados apvienoti Jaunvāles un Cempu pagasti, izveidojot Jaunvāles pagastu, vēlāk tam vēl pievieno Jaunbrenģuļu pagastu. 1925. gadā Vecbrenģuļu pagasts pārdēvēts par Brenģuļu pagastu.

Latvijas valsts agrārreformas laikā Vecbrenģuļus sadalīja jaunsaimniecībām, bet lielā muižas centra īpašnieks līdz 1940. gadam bija vietējā rūpniecības un tirdzniecības sabiedrība "Abuls". Šodien dabā joprojām aplūkojama lielākā daļa no abu muižu kompleksu ēkām un koku stādījumiem.

1935. gadā Brenģuļu pagasts ir 6937 ha platībā, bet Jaunvāles pagasts – 4084 ha.

Padomju vara 1945. gadā Brenģuļu pagastā izveido Brenģuļu ciemu, bet Jaunvāles pagastā – Jaunvāles un Meiju ciemu. 1949. gadā pagastus likvidēja. 1950. gadā Jaunvāles ciemam pievienoja Meiju ciemu, savukārt Jaunvāles ciemu 1954. gadā pievienoja Brenģuļu ciemam. 1990. gadā Brenģuļu pagastu atjaunoja. 2009. g. teritoriālās reformas ietvaros pagasts tiek iekļauts Beverīnas novadā.

2.3. Kauguru pagasts

Poļu laikos Kauguru pagasta teritorijā bijusi Cēsu bīskapija. 1622. gadā, kad Vidzemi iekaro zviedri, novads nonāk valsts kanclera Uksenšerna īpašumā. Tā laika rakstos atrodams, ka Mūrmuižai ir divi pagasti jeb vakas: Mūra vaka, kurā dzīvo daļa kauguriešu un mūrmuižnieki un Ūdrenes vaka, kurā dzīvo kauguriešu lielākā daļa.

Mūrmuižas Ūdrenes vakā atrodas Kauguru ciems, uz kura zemes toreizējais Mūrmuižas īpašnieks 1635. gadā ierīko Kauguru muižu. Arī Mūrmuiža ir A. Uksenšerna īpašumā; muižu redukcijas laikos – 17. gs. 80. gados muižu iznomā Rīgas lieltirgotājam Jānim Reiteram, kurš to tālāk iznomā Katarīnai fon Benkendorfai, no 1692. gada – leitnantam Duntenam, u.t.t. Mūrmuižas nomnieki bieži mainās un starp abām muižām – Mūru un Kauguru ir raksturīgas robežu ķildas.

1667. gadā Mežuļa māju vietā ceļ Jauno muižu, agrāk Uksenšerna vārdā par Akseļa muižu sauktu. Muižu redukcijas laikos – ap 1688. gadu – Kauguru un Akseļa muižas kopā ar citām Valmieras pilsnovada muižām pārgājušas zviedru kroņa īpašumā.

1681. gadā atzīmēts krogs pie Rīgas ceļa (tagad – uz Cēsīm) un pārceltuve pār Gauju uz Valmieru. Lielais krogs līdz 1944. gada rudenim atradās tagadējā Valmierā, Stacijas un Straumes (bijusī Krogus) ielu stūrī.

1675. – 1725. gadam Kaugurmuižā valda Gerngrosi-Noihauzeni, 1725.gadā to uz 12 gadiem iznomā pulkvedim de Brillijam, bet 1737. gadā ķeizariene Kaugurmuižu līdz ar Cempiem atdāvina ģenerālfeldmaršalam Minniham, kurš 1740. gadā īpašumus pārdod savam znotam brīvkungam J. H. fon Mengdenam. Savas sievas, Brāļu draudzes piekritējas mudināts, viņš liek celt kauguriešu bērniem skolas namu.

1779. gadā celtā Stantes pusmuiža un 1786. gadā starp Stanti un Jauno muižu celtā Līsbetes pusmuiža, kā arī Friederikes lopu muižiņa Jaunbrišku vietā uz Brišku zemes nosauktas grāfa meitas vārdos, bet 1811. gadā Jaunaušku mājvietā lopu muiža – dēla vārdā.

Jau 1638. gada revīziju aktis min Gaides māju, kas no 1765. gada Brāļu draudžu kustības laikā ir hernhūtiešu saišanas nams. 1825.-1872. gados te atrodas Kauguru pagastskola. Pieminēkļu valdes uzskaitē ar pirmo numuru reģistrētais lauku arhitektūras objekts 1947. gadā gāja bojā ugunsgrēkā.

Pazīstamākā Kauguru pagasta vēstures epizode saistīta ar 1801. gada t.s. Kauguru nemieriem. Kāda 1801. gada beigās izlaista rīkojuma dēļ rodas pārpratums: zemnieki saprot, ka ar to tie atbrīvoti no noteikta veida nodevām, un tiek krāpti, tās faktiski iekasējot. Kauguru un Kokmuižas zemnieki atsakās pildīt klaušas. Vidzemes gubernators fon Rihters nemieru apspiešanai sūta 120 kareivju, kas apcietina un soda vairākus zemniekus. 9. oktobrī sapulcējušies vairāk kā 3000 zemnieki prasa, lai apcietinātos atbrīvo. Tiek izsaukti kareivju papildspēki, bloķēta iespēja pārcelties pār Gauju. 10. oktobrī nemieri turpinās, bet tiek apspiesti ar rupju militāru spēku. Ir 12 kritušie un apmēram tikpat ievainoto. 11. oktobrī kauguriešus pratina; 25 zemnieki tiek pērti. 30. oktobrī zemes tiesa ziņo par “buntes” vadoņu lietas izmeklēšanas gaitu: četriem piespriests nāves sods, citus soda ar rīkstēm un izsūtīšanu spaidu darbos.

4.att. J.R.Tillbergs. Kaugurieši. 1957.

Notikums iemūžināts pazīstamā gleznā (4.att.), par to arī sarakstīts romāns (K.Zariņš) un uzņemta spēlfilma (1940., režisors V.Pūce, mākslinieks R.Suta).

Pēc 1820. gada datiem pagastā skaita 433 vīriešu un 529 sievietes, bet 1850. gadā – 565 vīriešu un 690 sievietes 199 ģimenēs. Ap 1825. gadu mūrmuižnieki dabū uzvārdus.

1861. gadā par 115 000 sudraba rubļiem muiža tiek pārdota grāfa Aleksandra brālim, Mujānu grāfam Moricam, kura pilnvarā rīkojas barons Krīdeners. Ar viņa gādību un zemnieku rokām 1865. gadā tiek uzcelts tilts pār Gauju. Kauguru pagasta Mičkēna māju saimnieks Mārcis Endzelīns par 2000 rbļ. ieguvis tilta “muitnieka” tiesības.

1869. gada vasarā barons Krīdeners savas muižas pagalmā sarīko pagasta jauno gruntnieku svētkus, kuros piedalās visi Kauguru saimnieki, apkārtnes skolotāji, skolnieki. Kopējā mielasta laikā uz balsīm tiek nodziedātas dažas tautas dziesmas. Labais skanējums dod ierosmi dziedāšanas biedrības dibināšanai. Pirmais Valmieras dziedāšanas biedrības priekšnieks ir Mūrmuižas melderis Eliass. 1872. gadā darbu sāk dziedāšanas biedrība “Dziesmu rota” – Valmieras Latviešu biedrības priekštece.

1873. gadā muižas īpašnieks grāfs Aleksandrs Medems sāk izpārdot Gaujmalas zemes pilsētņiem. Veidojas Pārgaujas Jaunpilsēta, ko tikai 1921. gada beigās pievieno Valmierai.

1886. gadā Kārlienā sākas Rīgas – Pleskavas dzelzceļa būves darbi.

1905. gadā Kauguros strādā agronoms Kārlis Ulmanis. Viņš rīkoja kursus un izdeva attiecīgas grāmatas (1907. un 1909. g.).

“Dzimtenes Vēstnesis” 16.03.1911. raksta, ka Kauguru Jaunpilsētā ir 1584 iedzīvotāji.

2.4. Trikātas pagasts

Trikāta vārds pirmo reizi minēts Livonijas Indriķa hronikā 1208.gadā, kā Tālavas valsts centrs. To pārvaldījis novada vecākais Tālivaldis. 1284. gadā uzceltajā Trikātas pilī, kuras drupas vēl joprojām ir saglabājušās, valdījuši gan vācieši, gan poļi, gan zviedri, gan krievi. Trikātā bijušas astoņas muižas. Pirmā – Trikātas muiža dibināta jau 13.g.s., pārējās – Dutkas, Lipšukalna, Lubu, Tiepeles, Trompetera, Vāles un Vecvāles muižas – dibinātas 15., 16. un 18.g.s. Trikātā 1777. – 1784. gados notika zemnieku nemieri. 1905. gadā baznīcā notiek plašs revolucionāru mītiņš. 1917. gadā notiek Trikātas pagasta laukstrādnieku streiks.

Latvijas brīvvalsts laikā pagastā labi attīstīta piensaimniecība, lauksaimniecība. Trikātā pastāv vietējā aizsargu nodaļa, mazpulku organizācija, izglītības biedrība “Tālava”, Savstarpējās uguns apdrošināšanas biedrības, Krājaizdevu sabiedrība, Patērētāju biedrība.

Tagadējās Trikātas pagasta robežas nesakrīt ar vēsturiskajām robežām. 1935. g. Trikātas pagasta platība bija 30 130 ha. 1945. g. pagastā izveidoja Taures, Trikātas un Vāles ciemu, bet pagastu 1949. g. likvidēja. 1954. g. Trikātas ciemam pievienoja Taures ciemu, bet 1965. g. padomju saimniecības “Plāņi” teritoriju, kas daļēji ietilpa Trikātas ciemā, pievienoja Plāņu ciemam. 1975. g. Trikātas ciemam pievienoja Vāles ciemu, savukārt daļu Trikātas ciema pievienoja Plāņu ciemam. 1979. g. Trikātas ciemam pievienoja daļu Plāņu ciema, savukārt daļu Trikātas ciema 1981. g. pievienoja Valmieras raj. Brenguļu ciemam. 1990. g. Trikātas ciema teritorijā atjaunoja Trikātas pagastu.

Deportācijas laikā Trikātas pagasts ir viens no tiem pagastiem no kuriem tika izsūtīti visvairāk cilvēki.

Padomju varas gados plaši pazīstams kolhozs “Trikāta” un Trikātas pienotava. Otrās atmodas laikā Trikātā veidojas zemnieku saimniecības, attīstās uzņēmējdarbība.

Īpaša nozīme trikātiēšu dzīvē ir baznīcai. Pirmo reizi Trikātas baznīcu dokumentos min 1283.gadā, tā celta pie ordeņa pils vienā laikā ar baznīcām Cēsīs, Valmierā, Burtņiekos. Tagadējā Trikātas ev.-lut. Sv. Jāņa baznīca celta 1694.gadā. 1804.gadā pabeigta mācītājmuižas celtniecība. 1875.gadā no Vācijas atvestais baznīcas zvans skan vēl šodien. 1859.gadā tornī uzlikts zelta gailis – baznīcas un Landrāta Nikolaja fon Tranzē (Transehe) kundzes Šarlotes dāvana (restaurēts 1995.g.). 1867.gadā vācu ērģelbūves meistars Augusts Martins būvējis baznīcas ērģeles, kuras pēc nebūtiskas modernizācijas izmanto joprojām.

Trikātas pagasta vēsture īpaša ar to, ka no šejienes cēlušās vairākas ļoti ievērojamas latviešu militārpersonas:

Latvijas armijas ģenerālis K.Goppers (1876-1941), Lāčplēša Kara ordeņa kavalieris, vienīgais latvietis – III šķiras Jura krusta kavalieris (pavisam šo Krievijas goda zīmi I pasaules kara gados saņēma 57 karavīri). Gājis bojā Baigā gada represijās.

Latvijas armijas ģenerālis J.Balodis (1881-1965), Lāčplēša Kara ordeņa kavalieris, no 1931. g. kara ministrs, 1940. g. izsūtīts. 50. gados atgriezies Latvijā. Dzimis Vēžņiekos.

Latvijas armijas ģenerālis R.Dambītis (1881-1957), Lāčplēša Kara ordeņa kavalieris, Latvijas padomju valdības izveidošanas – Latvijas Tautas armijas kara ministrs, vācu okupācijas laikā apcietināts un ievietots Zaksenhauzenes koncentrācijas nometnē, 1945. g. atgriezies Latvijā. Dzimis Klapčos, dzīvojis Trikātā, bijis kolhoza priekšsēdētājs.

3. DABAS RESURSI

3.1. NOVADA ZEMES DZĪĻU RESURSI

Beverīnas novada tāpat kā visas Latvijas teritorijas ģeoloģiskās uzbūves pamatelementi ir kristāliskais pamatklintājs un nogulumieži. Pamatklintāju veido dažāda sastāva metamorfie un intruzīvie ieži, kas veidojušies arhajā un proterozoajā. Tā virsma sasniedzama no 300 m zem jūras līmeņa Brenguļu un Trikātas pagastu ziemeļu daļā līdz 600 m z.j.l. Kauguru pagasta dienvidrietumu daļā. Pirmskvartāra nogulumu segu veido kembrija, ordovika, silūra un devona terīgēnie ieži. To kopējais biezums pieaug dienvidu virzienā no 430 – 670 m. Visā teritorijā pirmskvartāra iežus pārsedz kvartāra nogulumu.

3.1.1. Teritorijas ģeoloģiskā uzbūve

Pirmskvartāra nogulumu

Kembrija nogulumu ir visvecākie nogulumiežu segā, tie pārklāj kristālisko pamatklintāju. Kembrija nogulumu sastāv no smilšakmeņiem, aleirolītiem, māliem un gravelītiem. Nogulumu biezums ir vidēji 25 m.

Ordovika nogulumu virsma sasniedzama vidēji 350 m z.j.l. Merģeļi, kaļķakmeņi, domerīti, dolomīti, māli un smilšakmeņi veido 30 – 70 m biezu slāņkopu.

Silūra nogulumu novada teritorijā ir denudēti, tādēļ devona nogulumu uzguļ tieši ordovika iežiem. Devona nogulumu veido visbiezāko slāņkopu un tiem ir liela nozīme novada saimnieciskajā darbībā, tādēļ tie tiks apskatīti un raksturoti sīkāk (pa svītām) sākot no vecākajiem, dziļāk iegulošajiem iežiem.

Ķemeru svīta ir vecākā devona sistēmā, tā pārsedz ordovika iežus. Ķemeru svīta sastāv no smilšakmeņiem, aleirolītiem un māliem. Svītas biezums ir vidēji 50m.

Pērnavas svītas smilšakmeņi, aleirolīti, aleirītiski māli un konglomerāti veido 40 – 50m biezu nogulumu segu, tās virsma sasniedzama 180 m z.j.l. novada ziemeļu daļā un zem 250 m z.j.l. rietumu daļā.

Narvas svīta ir visbiezākā devona sistēmā – 110 – 130 m. To veido domerīti, māli, dolomītiski māli, mālaini dolomīti un ģipši. To virsma sasniedzama 60 – 80 m z.j.l. Narvas svīta ir reģionālas nozīmes sprotslānis starp ūdens horizontiem.

Arukilas un Burtnieku svītas veido smilšakmeņi, aleirītiski māli, aleirolīti un māli. Svītu kopējais biezums ir 100 – 120 m. Arukilas svītas nogulumu zemkvartāra virsmu veido nelielā teritorijā Gaujas upes krastā. Pamatiežu virsmu Trikātas paaugstinājumā un apraktajās senajās ielejveida reljefa formās veido vidusdevona Burtnieku svītas smilšakmeņi un aleirolīti. Gaujas un tās pieteku krastos (Abuls) vietām redzamas smilšakmens atsegumu kraujas.

Kopumā zemkvartāra virsmu pagasta teritorijā veido vidus devona Arukilas – Burtnieku svītas nogulumu (D_{2ar}, br) un jaunākie augšdevona Gaujas svītas (D_{3gj}) nogulumu. Burtnieku svītas nogulumu zemkvartāra virsmā atsedzas vairākās vietās Gaujas senielejā. Ar Burtnieku svītas iežiem saistās māla atradne “Pavāri”.

Gaujas svītas ieži ir jaunākie pagasta teritorijā sastopamie devona sistēmas nogulumu. Šīs svītas smilšakmeņi, aleirolīti, māli un aleirītiski māli veido zemkvartāra virsmu lielākajā

novada teritorijas daļā. Šīs svītas nogulumu veido kvarca smilts atradni Bāle – Bērziņi, kā arī prognožu laukumu Mārsnēni.

Kvartāra nogulumi

Kvartāra periodā Latvijas teritoriju vairākkārt klāja kontinentālie ledāji, kas noārdot un pārveidojot agrāk izveidotās reljefa formas un nogulumus, ik reizes radīja jaunus. Nogulumu un reljefu veidojošo procesu raksturu, līdz ar to arī kvartāra segas ģeoloģiskās uzbūves un mūsdienu reljefa daudzveidību, lielā mērā noteica ledāja, īpaši pēdējā, glaciodynamiskā darbība, tā atkāpšanās procesu veids un intensitāte. Kvartāra nogulumu biezums aprakstītajā teritorijā mainās no 5 m (Mūrmuižas apkārtnē) līdz 35 m (Gaujas ieleja), bet pagasta austrumu daļā vidēji tas ir 15 m. Kvartāra segu veido dažādas ģenēzes (glacigēnie, fluvioglaciālie, limnoglaciālie, aluviālie, purvu) un sastāva nogulumi, kas aprakstīti zemāk.

Pamatiežus klāj vidēji 10 – 20 m bieza kvartāra nogulumu sega, ko pārsvarā veido akmeņainā morēnas mālsmilts. Pozitīvo ledāja formu kodolos Brenguļu apkaimē (Gobas kalns) ir glaciotehtoniski sabīdīti un sakrokoti starpmorēnu smilts – grants nogulumi ar oļiem, vecāki (iespējams, viduspleistocēna) morēnas nogulumi un pamatiežu atrauteņi, kas nereti atsedzas šo formu virsotnēs un nogāzēs. Upju ielejās izplatīti aluviālie nogulumi, ko augstākajās vietās nomaina fluvioglaciālas izcelsmes smilts – grants nogulumi. Pazeminājumos un nelielajos, plakanajos ūdensšķirtņu līdzenumos ir purvu nogulumi.

Kvartāra segu veido dažādas ģenēzes (glacigēnie, fluvioglaciālie, limnoglaciālie, aluviālie, purvu) un sastāva nogulumi, kas aprakstīti zemāk.

Glacigēnie (ledāja) nogulumi – sarkanbrūna vai brūna morēnas mālsmilts un smilšmāls – izplatīti lielā teritorijas daļā. To biezums reti pārsniedz 15 – 20 m.

Fluvioglaciālie (ledāja kušanas ūdeņu straumju) nogulumi atrodas augstākajās pagasta teritorijas vietās, izplatīti kā smilts – grants nogulumi. Tie atrodami arī novada ziemeļrietumu daļā, kā arī dienvidaustrumos un austrumos no Mūrmuižas. To sastāvā dominē dažādgraudaina smilts, kas bieži satur granti un oļus. Nogulumu biezums svārstās 3 – 10 m robežās. Ar šiem nogulumiem saistās smilts atradnes Svitkas un Kauguri.

Limnoglaciālie (ledāja kušanas ūdeņu baseinu) nogulumi sastopami Bernguļu un Trikātas pagastu teritorijas daļā ir pārsvarā ledāju kušanas ūdeņu, it sevišķi limnoglaciālie nogulumi – smilšaini, vietām arī mālaini materiāli. Raksturīgākās reljefa formas tur ir līdzenumi vai sīki viļņoti līdzenumi. Pāri līdzenajai virsai vietām paceļas lēzeni morēnas vai fluvioglaciālās grants paaugstinājumi. To sastāvā dominē dažādgraudaina smilts, kas bieži satur granti un oļus. Nogulumu biezums svārstās 3 – 10 m robežās. Ar šiem nogulumiem saistās smilts atradnes. Kauguru pagastam limnoglaciālie nogulumi nav raksturīgi.

Aluviālie (upju) nogulumi izplatīti Gaujas Atzeles, Viltuma (Ķengupītes), Miegupītes, Abula un mazo upīšu ielejās, kur tie klāj upju gultnes, kā arī veido to palienes un virspalu terases. Tie pārsvarā sastāv no dažāda rupjuma smilts ar granšaina materiāla piejaukumu. Nogulumu biezums parasti svārstās no dažiem decimetriem līdz dažiem metriem. Šo nogulumu izplatības areāli varētu būt perspektīvi būvmateriālu izejvielu atradņu izpētei, tomēr šīs teritorijas ir salīdzinoši nelielas. Ar šiem nogulumiem ir saistītas smilts – grants un smilts atradnes. Palienes pārsvarā veido aleirītiskas un smalkgraudainas smiltis ar dažādgraudainas smilts un organiskām vielām bagātināta aleirīta starpkārtām.

Purvu nogulumu sastopami reljefa pazeminājumos. To vidējais biežums parasti ir 1 – 2 m. Pagasta teritorijā biežāk sastopami zemā tipa purvu nogulumu, kurus pārsvarā veido grīšļu, grīšļu – hipnu un koku – zāļu kūdra. Dažreiz zem kūdras sastop avotkaļķi.

Zemkvartāra iežu virsmas, kvartāra nogulumu uzbūves un šo nogulumu veidotā reljefa raksturs, kā arī pašreizējo ģeoloģisko procesu norises īpatnības ļauj izdalīt ģeoloģisko un ģeomorfoloģisko apstākļu ziņā samērā viendabīgas teritorijas – glaciomorfoģenētiskos kompleksus. Katrai no šīm teritoriālajām vienībām ir raksturīgs savs reljefa formu kopums un specifiskas ģeoloģiskās uzbūves īpatnības, kas lielā mērā nosaka pārējo dabas apstākļu iezīmes. Novada teritorijas lielākā daļa ietilpst Trikātas pacēlumā, bet rietumu un ziemeļu daļā iesniedzas Gaujas senieleja.

Trikātas pacēlums ir dabas apvidus Tālavas zemienes DR daļā un austrumu daļā dziļi iesniedzas Sedas līdzenumā. Trikātas pacēluma mūsdienu reljefs – lēzeni viļņots morēnas līdzenums – ir izveidojies galvenokārt glaciotehtonisko procesu un ledāja kušanas ūdeņu darbības rezultātā. Zemes virsmas absolūtie augstumi pārsvarā ir 60 – 75 m v.j.l. Pamatiežu virsa atrodas 40 – 60 m v.j.l., bet joslā gar Gauju – 20 – 40m v.j.l. Kvartāra nogulumu biežums šeit vismazākais ir Mūrmuižas apkārtnē, kur tie plānāki par 10 m. Trikātas pacēluma rietumu daļa Gaujas tuvumā ietilpst Gaujas NP, bet ziemeļu un ziemeļaustrumu daļa robežojas ar Gaujas senieleju, kuras ievērojamu posmu novada teritorijā aizņem aizsargājamo ainavu apvidus “Ziemeļgauja”.

Gaujas senieleja ietver upes ieleju un tās pieteku lejteces. Visā garumā tā ir iegrauzta devona iežos. Senielejā var izdalīt upes gultni, palieni un virspalu terašu kompleksu. Gaujas ieleja atsevišķos posmos saistīta ar senāku iegrauzumu. Valmierā un tās tuvākajā apkārtnē devona iežu virsa atrodas 4 m v.j.l.

Mūsdienu reljefa formas

Teritorija vidēji atrodas 50 m v.j.l. augstumā.

Mūsdienu reljefa artikulāciju nosaka pamatiežu virsas saposmojums, it īpaši denudācijas palikšņi. Novada vidus un austrumu daļā sastopami drumlini, lielu teritorijas daļu aizņem Trikātas drumlinu areāls, ko no Burtnieku drumlinu areāla norobežo Gaujas senlejas dabas apvidus. Drumlinu garenas orientācija R – A virzienā gar Abula krastu un ZZR – DDA virzienā gar Gaujas senleju liecina, ka Ziemeļvidzemes mēles ledus masas bijušas izplūstošas. Pēcdeduslaikmetā galvenā nozīme bijusi upju un gravu erozijas, pārpurvošanās, nogāžu noskalošanās, saldūdens kaļķiežu uzkrāšanās, sufozijas un, iespējams, karsta procesiem. Trikātas drumlinu areālā absolūtie augstumi mainās no 50 – 55 m v.j.l. starpdrumlinu ieplakās un 58,3 m v.j.l. (Gobas kalns).

Diezgan izplatīti pārpurvoti mežu laukumi, pārejas purvu un augsto purvu masīvi. Reljefa pazeminājumos, kur augsnes auglīgākas uz mālainiem cilmiežiem, upju sanešiem vai arī smiltājos ar plānu smilts kārtu izvietotas mitras vai slapjas pļavas ar krūmājiem, arī zemie purvi. Lielākas pļavu platības stiepas gar zemajiem upju krastiem, īpaši gar Abulu. Visā teritorijā, atskaitot Piegaujas mežu masīvus, šur tur redzami lēzeni reljefa paaugstinājumi. Tie sastāv no morēnas smilšmāla vai fluvioglaciāla grantaina materiāla (tas pārklāts ar bezakmeņu mālu vai morēnas smilšmālu segu). Šo reljefa formu pamatā reizēm ir arī pamatiežu izciļņi. Paaugstinājumi ir neregulāra apveida, vairākus kilometrus gari un plati. Tie paceļas 10 – 20 m, retāk – 25m virs apkārtējiem zemumiem. Mazāko paaugstinājumu virsa ir lēzeni uzvelvēta,

lielāko – plakana, dažkārt arī pauguraina. Paaugstinājumu pāreja morēnas viļņoto līdzenumu posmos vai lēzenās paugurainēs vietām nav skaidri izteikta.

No pārējās novada teritorijas krasi atšķiras teritorija gar Gauju – Gaujas ieleja, ģeogrāfiskās ainavas, kas virknējas senlejas krastos, krasi atšķiras no pārējās teritorijas. Raksturīgas daudzas sāngravas, kuras vietām veido sarežģītus žuburus un labi drenēti viļņoto līdzenumu apvidi ar plānu morēnas smilšmāla segu uz karbonātisku pamatiežu pacēlumiem.

Gaujas senielejas dabas ainavu un resursu veidošanā galvenā nozīme ir pamatiežiem. Senleja pamatiežos iedziļinājusies visā tās garumā. Daudzās vietās pamatieži atsedzas tieši, citviet tie pārklāti ar nobiru materiālu, taču vienmēr šie ieži nosaka dabas apstākļu raksturu ielejā – gan ielejas morfoloģiju, gan arī nogulumu litoloģisko sastāvu ielejas dibenā un nogāzēs. Gaujas ielejas un sāngravu dziļie iegrauzumi pamatiežos atsedz pazemes ūdeņus, kas baro daudzus avotus, strautus un upes. Šie apstākļi ietekmē ielejas augšņu un veģetācijas segu.

Novada teritorijā Gauja virzās pa devona smilšakmens un māla izplatības joslu. Ieleja tur maz līkumota, vērsta dienvidu virzienā. Tās platums sasniedz 1 – 3 km, dziļums pakāpeniski pieaug no 20 līdz 40 metriem. Apkārtējie līdzenumi posmā līdz Valmierai Gaujai dod tikai dažas sīkas kreisā krasta pietekas. Ielejas nogāzes ir saposmotas ar īsām, līdz 1 km garām sāngravām. Nogāzes apaugušas ar mētrāja vai damakšņa tipa priežu un priežu – egļu mežu, lēzenākās vietās tās klāj nogāžu zālāji. Senlejas nogāžu augšmalām piekļaujas viļņotie morēnu līdzenumi. Reljefa pazeminājumi un līdzenie posmi nereti pārklāti ar smilts segu, tāpēc tos aizņem priežu meži vai jauktās mežaudzes.

Mūsdienu ģeoloģisko procesu raksturojums

Pagasta teritorijā ģeoloģiskie procesi galvenokārt saistīti ar ūdens darbību. Gaujas ieleja drenē ne tikai virszemes ūdeņus un gruntsūdeņus, bet daļēji arī Gaujas un Amatas ūdens horizontus. Avoti un strauti ielejas nogāzēs veicina jaunu gravu veidošanos un esošo padziļināšanos, plaisu izskalošanu smilšakmeņos, to iebrukšanu, noslīdeņu un nobrukumu rašanos senielejas nogāzēs. Virszemes ūdeņu darbība veicina sānu un dziļuma eroziju, kas īpaši spilgti novērojama Gaujas ielejā.

Procesi, kas saistīti ar pašu upju ģeoloģisko darbību, norisinās upju ielejās. To darbība, galvenokārt, izpaužas krastu noārdīšanā, visai ievērojami mainot upes šķērprofilu. Erozijs izraisa arī ar gultnes izskalošanu. Gultnes erozijas rezultātā izlīdzinās upes garenprofils. Izskalotais materiāls akumulējas upes ielejā lejpus pa straumi. Procesi, kas saistīti ar upju ģeoloģisko darbību, vislabāk vērojami Gaujas ielejā. Erozijas procesi pastiprinās palu laikā un lietavu periodā paaugstinoties ūdens līmenim upē un palielinoties straumes ātrumam. Ūdens plūsmu rezultātā tiek izskaloti krasti upes līkumos. Pavasaru palos daudzviet paliene pārplūst.

Pārpurvošanās procesi vērojami reljefa pazeminājumos, kur zemes virspusē atsedzas ūdeni vāji caurlaidīgi nogulumi. Šajos iecirkņos ūdens notece ir apgrūtināta vai nenotiek vispār. Tāpat ir apgrūtināta ūdens infiltrācija. Procesa iedarbībai ir pakļautas starppauguru, nevienmērīgas akumulācijas un vecupju ieplakas. Jāatzīmē, ka pārpurvošanās procesi noris ļoti lēnām – aptuvenais kūdras uzkrāšanās temps purvos ir 1 mm gadā. Dažviet neapdomīgi veiktu celtniecības darbu rezultātā, kuras laikā ir traucēta notece, var veidoties pārmitri apstākļi un sākties minerālgrunts pārpurvošanās.

3.1.2. Derīgie izrakteņi

Pēc MK noteikumiem Nr.779 "Derīgo izrakteņu ieguves kārtība" derīgo izrakteņu krājumu izpētei, ieguvei un uzskaitēi tiek piemērota derīgo izrakteņu krājumu klasifikācija, kas nosaka vienotas prasības to iedalīšanai kategorijās atbilstoši ģeoloģiskās izpētes detalizācijai:

- A kategorijā jeb izpētītos krājumos,
- N kategorijā jeb novērtētos krājumos,
- P kategorijā jeb prognozētos krājumos.

Vienā atradnē iespējami kā A, tā N kategorijas krājumi, bet teritorijas ar prognozētajiem krājumiem sauc par perspektīvajiem laukumiem (laukiem).

3.2.1.1. Drupu ieži un minerāli

Beverīnas novada drupu iežu derīgo izrakteņu – smilts, smilts-grants, kvarca smilts un mālu atradņu raksturojums dots 2.tabulā, bet atradņu teritoriju viduspunktu vietas – 5.attēlā (kontūru dati nav pieejami). Vienas atradnes viduspunkts atrodas ārpus novada, bet pati atradne novadā ietiecas.

Smilts, kvarca smilts

Smilts resursi, galvenokārt, saistīti ar ledāju kušanas ūdeņu straumju (fluvioglaciālajiem) nogulumiem. Lielākās jau izmantojamās atradnes un perspektīvie laukumi atrodas ar derīgo materiālu pildītu subglaciālo vagu (t.s. aprakto ieleju) ietvaros.

Lielākajā daļā teritorijas tuvu zemes virspusei atrodas devona smilšakmeņi. Savas smalkgraudainības dēļ gan tie ir izmantojami tikai kā filtrējošs grunts materiāls ceļu uzbūrumu pamatam, teritoriju izlīdzināšanai un tml.

Smilts nogulumu izplatības areālos ir vāja pazemes ūdeņu dabiskā aizsargātība. Augšējais smilts slānis vai tā sastāvdaļas veido ūdens nesējslāni, ar kuru parasti saistās augšējais pazemes ūdens (gruntsūdens) horizonts vai starpslāņu ūdeņi (spiedienūdeņi). Gruntsūdens iegulumu dziļums lielākā daļā smilts-grants nogulumu izplatības areālos ir no 0,75 līdz 3,0 m dziļumā.

Irdenajiem nogulumiem ar drupu materiālu piejaukumu ir liela noturība, neliela vai nedaudz palielināta sablīvējamība.

Kvarca smilts atradne Bāle-Bērziņi ir detāli izpētīta 1965. gadā. Atradnes platība pagasta teritorijā ir 31,5 ha. Šajā teritorijā ir aprēķināts 1063 tūkst.m³ A kategorijas un 45,3 tūkst.m³ N kategorijas krājumu atlikums. 2003. gadā no atradnes kā derīgais izrakteņis tika izvesti 10,72 tūkst.m³ segkārtas (smilšmāla) no kopā aprēķinātajiem (56 tūkst.m³) N kategorijas krājumiem.

Kvarca smilts prognožu laukums "Mārsnēni" pagasta teritorijā ietilpst tikai daļēji – divu atsevišķu laukumu veidā. Visa "Mārsnēnu" laukuma kopējā platība ir 4000 ha, bet novada teritorijā atrodas tikai 1/10 no tā teritorijas, jeb 412 ha. Šajā laukumā ir konstatēts gaiši pelēks un brūngani pelēks vāji cementēts smilšakmens ar aleirolīta un māla lēcām, kā arī kvarca graudiem.

Brenguļu pagastā A kategorijas krājumi ir ap 1230 tūkst. m³, N kategorijas – 180 tūkst. m³, prognozētie krājumi – 1 300 tūkst. m³.

Drupu iežu derīgo izrakteņu atradnes Beverīnas novadā [3]

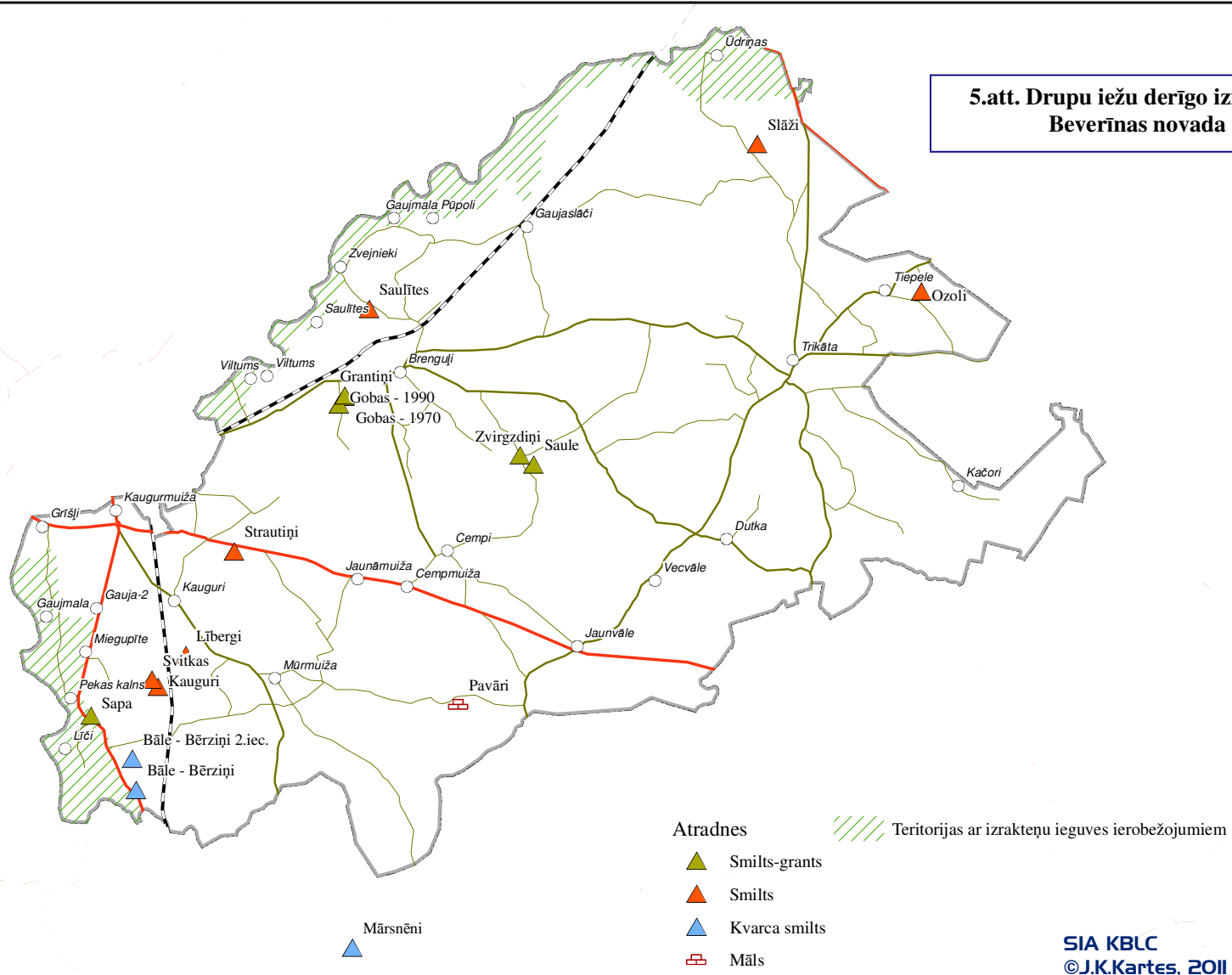
DB Nr.	Nosaukums	Pagasts	Derīgais izraktenis			Atradnes izmantošana			Krājumi, tūkst. kubikmetru						
			Atradne, iecirknis	Izraktenis	Izmantošana	Valsts noz.	Atradne, iecirknis	Izman-tošana	Atradne, iecirknis	Izraktenis	Gads	A	N	Progn. krājumi	
														Gads	P
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
1178	Saulītes	Brenguļu	Visa atr.	Smilts	Būvniecībai	Nē	Visa atr.	Nē	Progn.lauk.					1982	1300
1179	Gobas - 1970	Brenguļu	1. slānis	Smilts-grants	Ceļu būvei	Nē	Visa atradne	Nē	Visa atr.	Smilts	1982		0		
			2. slānis	Smilts					Visa atr.	Smilts-grants	1982		0		
1217	Saule	Brenguļu	Visa atr.	Smilts-grants	Būvn., ceļu būve	Nē	Visa atradne	Nē	II.iegula	Smilts	1998	729,6		1982	3500
			Visa atradne	Smilts	Būvniecībai, ceļu būvei				I.iegula	Smilts-grants, smilts	1998	96,8			
									III.iegula		1998	146,8			
1793	Gobas - 1990	Brenguļu	Visa atr.	Smilts-grants	Būvn., ceļu būve	Nē	Visa atradne	Jā	Visa atr.	Smilts	2011	179,16			
			Visa atr.	Smilts	Būvn., ceļu būve				Visa atr.e	Smilts-grants	2011	51,48			
1830	Zvirgzdiņi	Brenguļu	Visa atr.	Smilts-grants	Būvn., ceļu būve	Nē	Visa atradne	Nē	Visa atr.	Smilts	1990	58,5			
			Visa atr.	Smilts	Būvn., ceļu būve				Visa atr.	Smilts-grants	1990	13,2			
2066	Grantiņi	Brenguļu	Visa atr.	Smilts-grants	Būvn., ceļu būve	Nē	Visa atradne	Nē	Visa atr.	Smilts	2007	0			
			Visa atr.	Smilts	Būvn., ceļu būve				Visa atradne	Smilts-grants	2007	48,62			
			Visa atr.	Smilts	Ceļu kaisīšanai										
249	Kauguri	Kauguru	Visa atr.	Smilts	Māla liesināš.	Nē	Visa atr.	Nē	Visa atr.	Smilts	1962	30			
352	Lībergi	Kauguru	Visa atr.	Smilts	Būvn., ceļu būve	Nē	Visa atr.	Nē	Visa atr.	Smilts	2010	936,5			
1168	Sapa	Kauguru	Visa atr.	Smilts-grants	Būvniecībai	Nē	Visa atradne	Nē	Visa atradne	Smilts-grants, smilts	1971	0			
			Visa atr.	Smilts	Būvniecībai										
1196	Svitkas	Kauguru	Visa atr.	Smilts	Ceļu būvei	Nē	Visa atradne	Nē	Visa atradne	Smilts	1982	40			
			Visa atr.	Smilts	Ceļu kaisīšanai										

Beverīnas novada integrētā attīstības programma

2.TABULAS NOBEIGUMS

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
1123	Ozoli	Trikātas	Visa atr.	Smilts	Ceļu būvei	Nē	Visa atradne	Nē	Visa atradne	Smilts	1984	240,45			
			Visa atr.	Smilts	Ceļu kaisīšanai										
1813	Slāži	Trikātas	Visa atr.	Smilts	Ceļu būvei	Nē	Visa atradne	Nē	Visa atradne	Smilts-grants	1991	608,6			
			Visa atr.	Smilts	Ceļu kaisīšanai										
284	Mārsnēni	Kauguru	Visa atr.	Kvarca smilts	Metalurģijā	Nē	Visa atr.	Nē						1980	1041176
1794	Strautiņi	Kauguru	Visa atr.	Smilts	Būvniecībai	Nē	Visa atradne	Jā	Visa atr.	Smilts	2009	27			
			Visa atr.	Smilts-grants	Būvn., ceļu būve				Visa atr.	Smilts-grants	2009	21,87			
165	Bāle - Bērziņi	Kauguru	Visa atradne	Kvarca smilts	Stikla rūpniecībai	Jā	1. iecirknis I. laukums	Jā	1. iecirknis I. laukums	Kvarca smilts	2006	1052,1			
							II iec.	Jā	II. iecirknis	Smilts	2004		45,28		
							Visa atr.	Jā							
2109	Bāle - Bērziņi 2. iec.	Kauguru	Visa atr.	Smilts	Būvniecībai	Nē	2. iecirknis	Jā	Visa atr.	Kvarca smilts	2011	802,58	658		
			Visa atr.	Kvarca smilts	Stikla rūpn.				Visa atr.	Smilts	2009		0,02		
			Visa atr.	Kvarca smilts	Būvn., ceļu būve				Visa atr.	Smilšmāls	2010		0		
340	Pavāri	Kauguru	Visa atr.	Māls	Ķieģeļiem	Nē	Visa atradne	Nē	Visa atradne	Māls	1972	0			
			Visa atr.	Māls	Drenu caurulēm										
			Visa atr.	Māls	Būvkeramikai										

5.att. Drupu iežu derīgo izrakteņu atradnes
Beverīnas novada teritorijā

SIA KBLC
©J.K.Kartes, 2011

Smilts-grants un smilts

Novada teritorijā atrodas 14 smilts-grants un smilts atradnes.

Atradne Svitkas izpētīta 1982. gadā, lai iegūtu būvmateriālu izejvielas ceļu remontu vajadzībām. Derīgo slāni veido smalka un ļoti smalka smilts, vietām putekļaina. Atradnes platība ir 0,6 ha. Derīgā slāņa vidējais biežums ir 7,20 m, bet segkārtas biežums ir tikai 0,10 m. Izpētes gadā atradnē tika aprēķināti 40 tūkst.m³ A kategorijas krājumu.

Smilts-grants un smilts atradne Strautiņi, kuras platība ir 4,4 ha, izpētīta 1989. gadā. To izmanto Kauguru pagasta padome. A kategorijas krājumu atlikums 2004.01.01. bija 49,58 tūkst. m³. Atradni veido divi bloki, no kuriem I blokā ir vidēji rupja smilts, bet II blokā smilts-grants. Derīgā slāņa vidējais biežums ir 1,1 m, savukārt segkārtā vidēji ir 0,9 m bieža.

Māls

Māla atradne "Pavāri" 1960. gadā izpētīta ķieģeļu ražošanas vajadzībām. Derīgo slāni atradnē veido vidusdevona Burtnieku svītas sarkans, vietām zilganpelēks, māls ar zilganpelēka smilšakmens un aleirolīta starpkārtām. Izpētes gadā atradnes teritorijā aprēķināti 421,38 tūkst.m³ A – kategorijas krājumu. Jau 1972. gada bilancē norādīts, ka tā ir izstrādāta, taču šāds apgalvojums ir pārbaudāms.

3.2.1.2. Kūdra

Pēc Kūdras fonda, kas sagatavots uz 1980. gada 1. janvāri, datiem novada teritorijā atrodas 53 kūdras atradnes vai to daļas. Atradņu kopējā platība ir ap 2400 ha; tajās sakoncentrētie kūdras resursi vērtējami ap 23,3 milj.m³. Dati par atradnēm ir aptuveni un to precizēšanai būtu nepieciešami papildus pētījumi, ko mērķtiecīgi veikt, ja atradni plāno izmantot. Visu atradņu krājumi aplēsti atbilstoši prognožu P kategorijai.

Reljefa saposmotība un apgrūtinātā notece ir veicinājusi purvu attīstību. Atradnes aizņem reljefa pazeminājumus – starpdrumlinu, starppauguru, glaciokarsta un cita veida ieplakas. Reljefa saposmotība un apgrūtinātā notece ir veicinājusi purvu attīstību pagasta teritorijā. Atradnes aizņem reljefa pazeminājumus – starppauguru un starpdrumlinu ieplakas.

Ievērojamas kūdras rezerves ir koncentrētas Kačoru purvā Trikātas pagasta DA daļā. Purva platība ir 1155 ha, no kuras lielāko daļu – 826 ha aizņem zemais purvs, 302 ha – jauktais purvs, bet centrālajā daļā 27 ha platībā izveidojies augstais purvs. Purvā esošie kūdras krājumi tiek vērtēti ap 6,6 milj. m³.

Nozīmīgas ir arī Rūgumu (Nr. 1533), Miegupes (Nr.1576), Ķeņģu (Nr.1531) un Spāriņu (Jaunzemju – Standartu) (Nr. 1552) atradnes. Šo atradņu platības to nulles robežās ir lielākas par 100 ha. Pārējās atradnes ir mazākas. Vairākumā atradņu iegulu veido zemā tipa kūdra, atlikušajās pārejas tipa; tikai bet vienā gadījumā ir augstā tipa purvs ar kūdru, kuru visu var rekomendēt izmantot kā mēslojumu.

Tālākai izpētei var rekomendēt Rūgumu purvu. Pārējo atradņu kūdru to īpašnieki, pēc attiecīgu dokumentu saņemšanas, kūdru var iegūt un izmantot savas zemes mēslošanai.

Pēdējos gados Kūdras fonda informācija ir atjaunināta, bet izmaiņas galvenokārt attiecas uz krājumu pārvērtēšanu ekspluatētajās kūdras atradnēs.

Rūpnieciskā kūdras ieguve iespējama arī Baltajā un Inču purvā.

Lielākā daļa no purviem ir zemie purvi. Kūdras izplatības areāli gar upēm sakrīt ar pazemes ūdeņu atslodzes zonām. Tas praktiski novērš pazemes ūdeņu piesārņojumu kūdras izplatības areālos, bet nenovērš virszemes ūdeņu piesārņojuma rašanos.

Pārējie kūdras nogabali atrodas dažāda izmēra starppauguru ieplakās un ir veidojušies tām pārpurvojoties. Ieplaku noslēgtais raksturs, nelielais virsmas slīpums un kūdras pagulslāni veidojošo nogulumu, pārsvarā akmeņainā smilšmāls vai mālsmilts mazā ūdenscaurlaidība nosaka starppauguru ieplaku vājo dabisko drenāžu un dažādas izcelsmes, tai skaitā, sadzīves atkritumu un notekūdeņu radītā piesārņojuma lokalizāciju.

Kūdra raksturojas ar paaugstinātu vai ļoti augstu sablīvējamību un ļoti mazu nestspēju.

Kūdras atradnes, galvenokārt, ir klātas ar mežiem. Daļa atradņu ir nosusinātas. Zemā tipa kūdras atradnes bieži aizņem krūmiem aizaugušas platības.

3.2. AUGSNES UN ZEME

3.2.1. Augsnes

Beverīnas novada teritorija ietilpst Ziemeļvidzemes līdzenuma augšņu rajonā.

Augsnes ir viens no galvenajiem faktoriem, kas nosaka zemju lietojumveidu diferenciāciju, kā arī augu seku maiņu lauksaimniecībā izmantojamās zemēs.

Beverīnas novada teritorija ietilpst Ziemeļvidzemes ģeobotāniskajā rajonā. Dominē velēnu podzolaugsnes un velēnu gleja augšnes. Velēnu podzola un preidoglejotās augšnes izplatītas reljefa pacēlumos, kuros rietumu daļā ir arī erodētās podzolaugsnes, bet pazeminājumos, kur augšnes auglīgākas uz mālainiem cilmiežiem, upju sanešiem – velēnu gleja un zemā purva kūdraugsnes. Šo augšņu īpatsvaram ir tendence palielināties. Smiltājos diezgan izplatīti pārpuvoti mežu laukumi, pārejas purvu un augsto purvu masīvi. Lielākas ūlavu platības stiepijas gar zemajiem upju krastiem, īpaši gar Abulu.

Novada teritorijai raksturīgs smilšmāla un mālsmilts cilmiežis. Novada teritorijā pārstāvētas 3 augšņu grupas. Novada rietumu daļā raksturīgas tipiska podzolaugsnes reljefa pacēlumos un kūdrainā podzolētā glejaugsne ieplakās, teritorijas dienvidu daļā nedaudz iestiepjas velēnu glejaugsnes un velēnu podzolētā glejaugsnes josla. Taču lielākajai novada teritorijas daļai raksturīga velēnu podzolaugsne un pseidoglejotā augsne.

Dominējot augsnes cilmiežī morēnas nogulumiem, augsne satur daudz akmeņu, kas traucē tās apstrādi. Kopumā 70% tīrumu augšņu ir akmeņainas. Augšnes mehāniskajā sastāvā dominē smilšmāls un mālsmilts. Augšnes ir piemērotas graudaugu, kartupeļu audzēšanai, kā arī kultivēto ganību ierīkošanai. Pateicoties vieglajam mehāniskajam sastāvam, augsnes pavasarī var vieglāk apstrādāt un, līdz ar to, rudenī salīdzinoši agrāk novākt ražu.

Reljefa paaugstinājumos ir labi virsas noteces apstākļi un auglīgas, maz erodētas augsnes, tāpēc tajos atrodamas visvērtīgākās lauksaimniecības zemju platības. Paaugstinājumos aizņem tīrumu masīvi, nogāžu zālieni un nelielas birzis, tur ir senī apdzīvoti centri un daudz lauku sētu. Izdevīgi apstākļi lauksaimniecībai ir arī morēnas viļņotajos līdzenumos un labi drenētās joslās gar dziļākām ielejām, piemēram, Gaujas ielejas nogāzēs, to apkārtnē un gar Abulu.

Pēc mehāniskā sastāva novadā raksturīgas mālsmilts un smilšmāla augsnes.

Vidējais organisko vielu saturs lauksaimniecībā izmantojamās teritorijās ir apmierinošs, sastopamas gan labāk, gan vājāk nodrošinātas teritorijas. Lielākajai daļai augšņu nepieciešami ievērojami ieguldījumi, lai panāktu labu kultūraugu ražību.

Tīrumu augsnēs fosfora un kālija saturs ir pazemināts mazliet vairāk kā trešdaļā augšņu, taču ganību un pļavu augsnēs tas novērojams līdz pat 82% gadījumu.

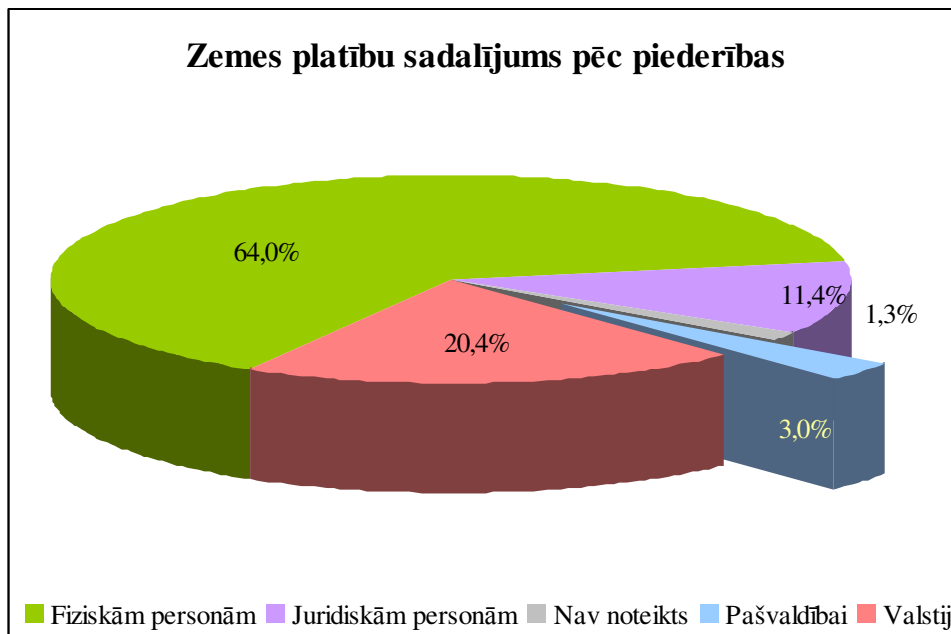
Novadā ir salīdzinoši maz skābo augšņu, mazāk nekā 1/3 no kopējās platības. Pārliks augšņu skābums negatīvi ietekmē lauksaimnieciskās ražošanas efektivitāti. Šādās augsnēs netiek pilnīgi izmantoti ar organiskajiem un minerālmēsliem iestrādātie augu barības elementi, bet pastiprinās veselībai bīstamo smago metālu uzņemšana augos un pasliktinās produkcijas kvalitāte. Skābās augsnēs veidojas nelabvēlīgs mitruma un gaisa režīms, augsne degradējas; smilts augsnēs podzolēšanās procesi izskalo barības vielas no augsnes augšējiem slāņiem.

Lielākajai daļai novada augšņu, lai uzturētu to auglību, ir nepieciešami pastāvīgi ieguldījumi – kaļķošana (skābuma samazināšanai), mēslošana. Lai samazinātu glejošanos un vēlāku pārpurvošanos, jāuztur kārtībā meliorācija. Ņemot vērā, ka lauksaimniecība ir kritiski svarīgs faktors Beverīnas novada kultūrainavas veidošanā, tam no vienas puses, ir jāpievērš pastiprināta uzmanība, bet no otras puses, lauksaimnieki to labi apzinās un vairumā gadījumu tas arī tiek darīts.

3.2.2. Zemes resursu vispārīgs raksturojums

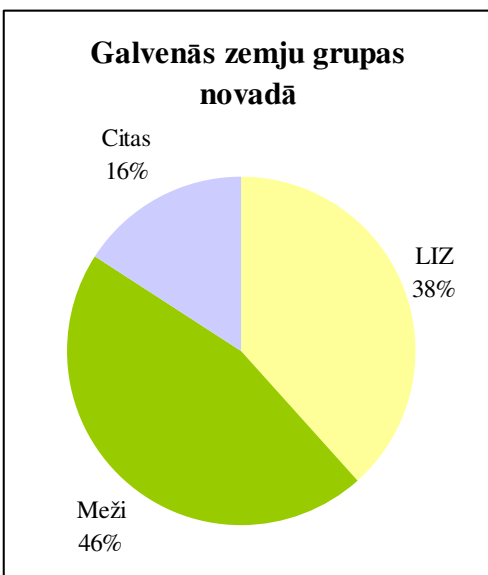
Kadastra informācija [4] sniedz ziņas, ka Zemes reformas gaitā Beverīnas novadā izveidojušies pavisam 4587 zemes vienības. Īpašumi uz dotobrīdi (2012.06.) Brenguļu pagastā ir 1189, Kauguru pagastā – 1490, bet Trikātas pagastā – 648

Saskaņā ar likumdošanu, zemes īpašnieks vai lietotājs var būt fiziska vai juridiska persona, pašvaldība un valsts. 3.tabulā parādīts šo subjektu rīcībā esošo zemesgabalu sadalījums pagastos un novadā pēc skaita un platības un arī pa galvenajiem lietošanas veidiem. 6.attēlā uzskatāmā veidā var redzēt novada zemju sadalījuma proporcijas.

6.att. Beverīnas novada zemju sadalījums pa īpašnieku (lietotāju) grupām

Novada attīstības plānošanas aspektā ir nozīmīgi, ka 3% zemju jeb 554 zemes īpašumus pārvalda pašvaldība. Šo zemesgabalu vidū lielu daļu aizņem pašvaldības ceļi, taču ir arī saimnieciskām un attīstības vajadzībām izmantojamas lauksaimniecības (250 ha) un mežu (253 ha) zemes, kuras var kalpot kā pašvaldības funkciju izpildei (g.k. sociālajām vajadzībām), tā uzņēmējdarbības attīstīšanai. Pa novada teritoriju šīs zemes sadalītas samērā vienmērīgi.

7.att. Zemju sadalījums pēc lietošanas mērķa pa galvenajām grupām

Aplūkojot zemes pēc galvenajām lietošanas veidu grupām (7.att.), redzams, ka visvairāk novadā ir mežsaimniecības zemju, bet LIZ ir nepilnas divas piektdaļas.

Aplūkojot zemes platību sadalījumu pēc to lietošanas mērķa (8.att.), redzams, ka lauksaimniecības zemes aizņem gandrīz 2/3 novada teritorijas. Šeit nav pretruna ar iepriekš minēto par lauksaimniecībā izmantojamo zemju platībām, jo daļu lauksaimniecības zemju faktiski aizņem arī mežu teritorijas.

Mežsaimniecības zemju platības aizņem tikai 1/4 novada, bet starp pārējiem nozīmīgākajiem veidiem, kuru kopā ir tikai 3,7%, visvairāk ir satiksmes ceļu (dzelzceļa, autoceļu) teritorijas, savrupmāju apbūve, publiskie ūdeņi un zemes, kurās izvietoti dažādi tehniskās infrastruktūras elementi, pirmām kārtām,

pārvades komunikācijas (gāzesvads, elektrolīnijas).

Diagrammā visi zemes lietošanas mērķi nav ietverti, bet neparādīto kopplatība ir tikai 0,2% no visa novada platības.

Zemesgabalus grupējot pēc skaita pa lielākajām lietošanas mērķu grupām (9.att.), joprojām dominē lauksaimniecības zemes, kuru ir vairāk nekā puse visu zemes īpašumu un lietojumu. Taču otrajā vietā izvirzās savrupmāju apbūves zemes, kas pēc savas platības ir ļoti sadrumstalotas. Mežsaimniecības zemju zemesgabali pēc skaita ir tikai 5,4%, taču tieši to vidū ir pēc platības lielākie zemes īpašumi (Trikātas un Brenguļu pagastos), kas pieder valstij un kuru platības pārsniedz 200 ha. Vislielākā zemes īpašuma platība ir 1366 ha un tas atrodas Trikātas pagastā. Diagrammā neparādīto lietošanas mērķu zemesgabalu skaits ir mazāks par 0,75% visu zemes īpašumu un lietojumu kopskaita.

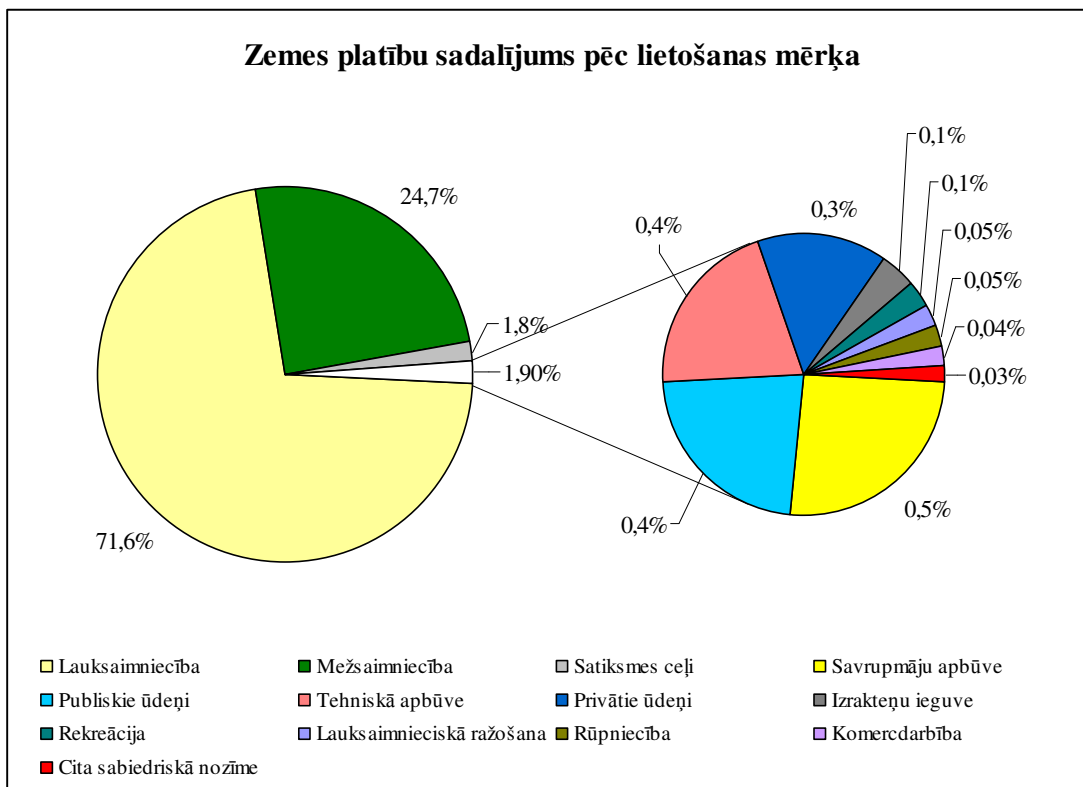
Zemes gabalu skaita sadalījums grupās pēc platības (10.att.) norāda uz diviem zemes izmantošanas pamattipiem – ciemiem un lauku teritorijām. Apbūves teritorijās ir koncentrēts ļoti liels skaits mazu zemesgabalu, kuru kopējā platība novadā tai pašā laikā ir tikai 1,3%. No pārējiem zemesgabaliem vislielākais skaits ir ar platību 2 – 5 ha; tas pilnīgi atbilst vidējam zemesgabala lielumam novadā, kas, loģiski, ir nedaudz lielāka (6,56 ha).

**Beverīnas novada zemju kopplatība un sadalījums pa pagastiem
un galvenajiem lietošanas veidiem***

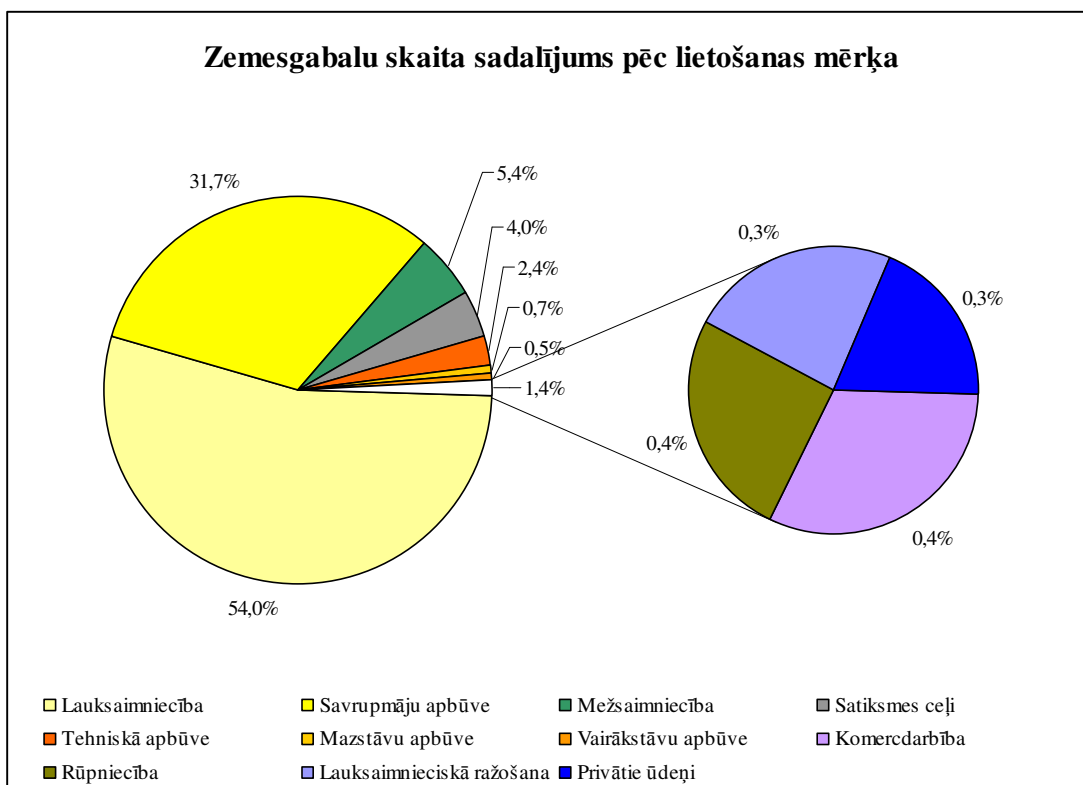
Teritorija	Īpašnieku grupa	Zemesgabali		LIZ		Meži	Citas
		Skaitis	Platība	Kopā	Meliorēta		
Brenģu pag.	Fiziskām personām	1126	6599,5	3221,6	1969,9	2837,1	639,2
	Juridiskām personām	111	1407,3	493,3	305,5	800,0	137,0
	Nav noteikts	64	110,3	25,1	4,8	20,4	102,0
	Pašvaldībai	202	348,9	97,9	32,9	137,0	154,2
	Valstij	36	1439,2	1,1	0,0	1231,6	213,3
	Kopā	1539	9905,3	3839,1	2313,2	5026,1	1245,6
Kauguru pag.	Fiziskām personām	1423	6381,7	3280,2	2000,8	2545,7	713,0
	Juridiskām personām	145	1166,1	427,0	227,3	630,6	131,0
	Nav noteikts	74	124,9	10,6	0,8	0,8	151,3
	Pašvaldībai	182	244,1	89,5	28,4	42,5	123,4
	Valstij	49	970,5	4,7	0,0	787,5	183,6
	Kopā	1873	8887,3	3812,1	2257,4	4007,2	1302,2
Trikātas pag.	Fiziskām personām	812	6294,5	3653,2	1796,3	1799,9	950,3
	Juridiskām personām	87	847,0	450,6	206,1	309,6	99,8
	Nav noteikts	66	144,4	37,1	7,5	19,3	111,9
	Pašvaldībai	170	310,2	62,0	13,0	73,1	252,7
	Valstij	40	3721,7	47,5	0,9	2971,6	917,7
	Kopā	1175	11317,8	4250,3	2023,8	5173,5	2332,3
Novadā kopā	Fiziskām personām	3361	19275,7	10155,1	5767,1	7182,7	2302,4
	Juridiskām personām	343	3420,4	1370,9	738,9	1740,2	367,7
	Nav noteikts	204	379,7	72,9	13,1	40,5	365,1
	Pašvaldībai	554	903,1	249,5	74,4	252,6	530,3
	Valstij	125	6131,4	53,3	0,9	4990,7	1314,6
	Pavisam	4587	30110,4	11901,6	6594,3	14206,7	4880,1

*) nav ietvertas ziņas par 55,2 ha teritorijas, kuras kadastra datos neizdevās telpiski viennozīmīgi identificēt (nesaskaņa starp numerāciju telpiskajā un atribūtu datubāzēs).

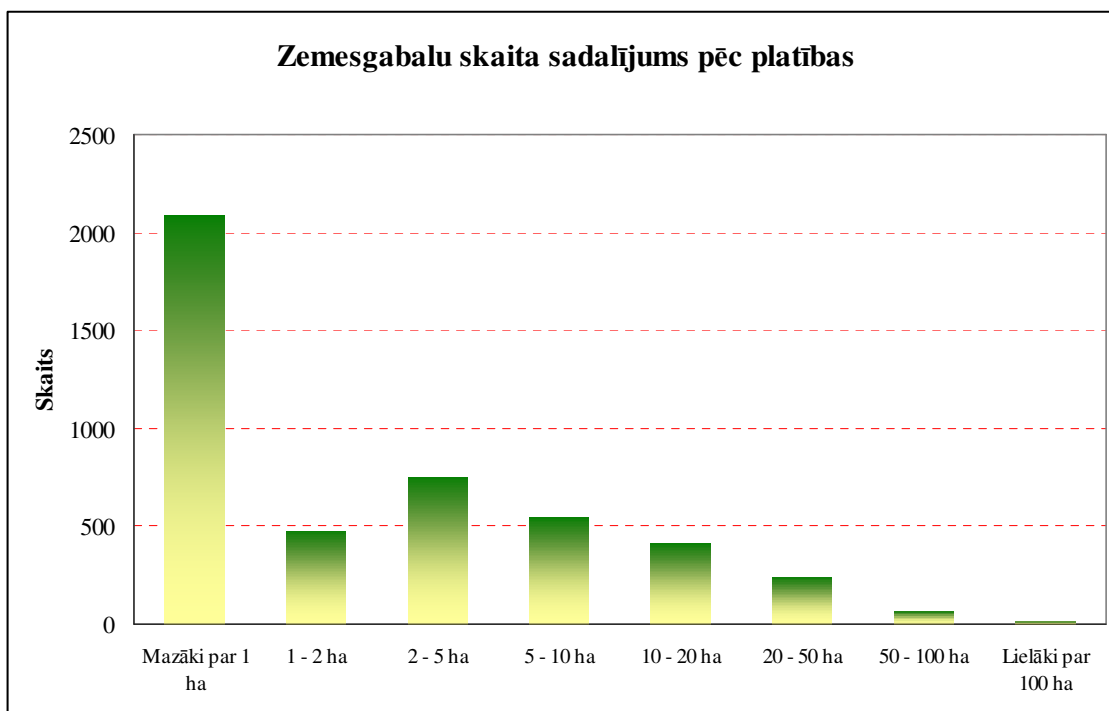
17 lielākie zemes gabali kopā aizņem gandrīz ceturto daļu novada teritorijas; neraugoties uz zemesgabalu skaita samazināšanos grupās virs 5 ha, katras nākamās lieluma grupas zemju kopējā platība ir pieaugoša (11.att.).

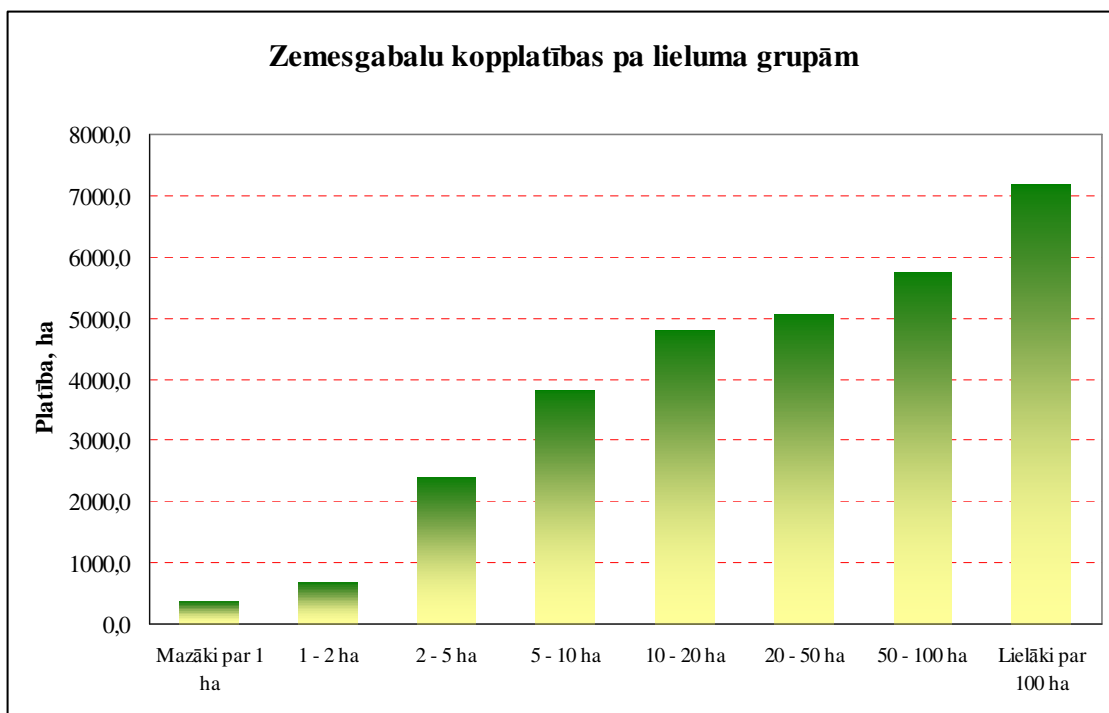
8.att. Zemju platību sadalījums pa lielākajām lietošanas mērķa grupām

9.att. Zemesgabalu skaita sadalījums pa lielākajām lietošanas mērķa grupām

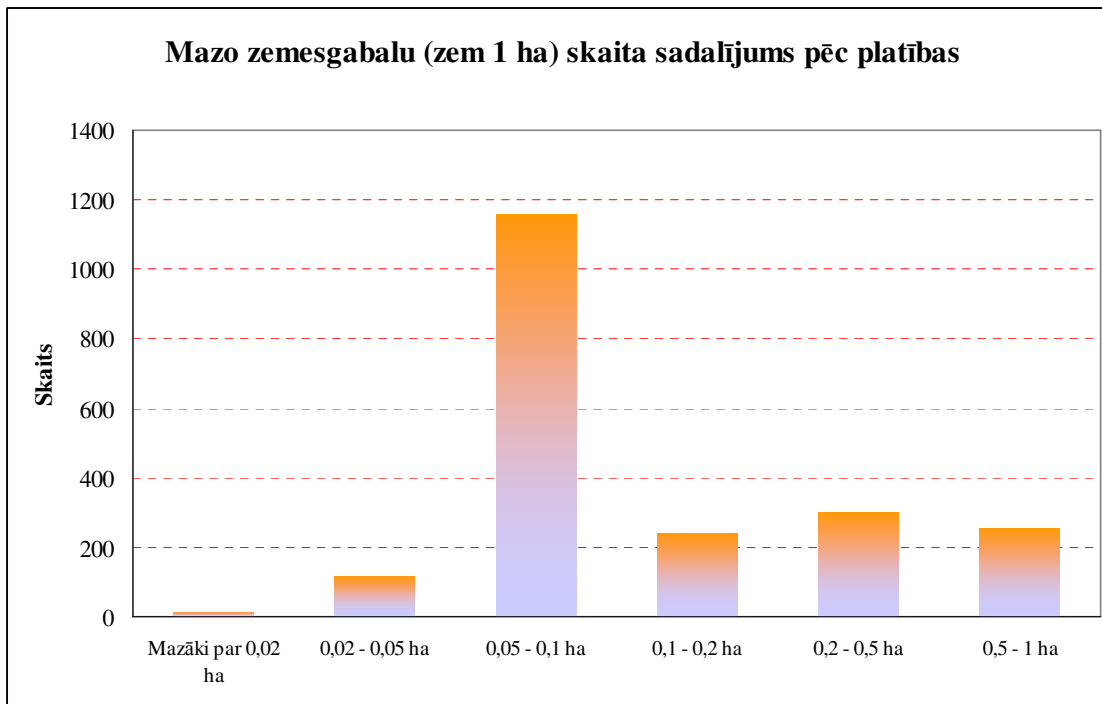
10.att. Visu zemesgabalu skaita sadalījums pēc to platības

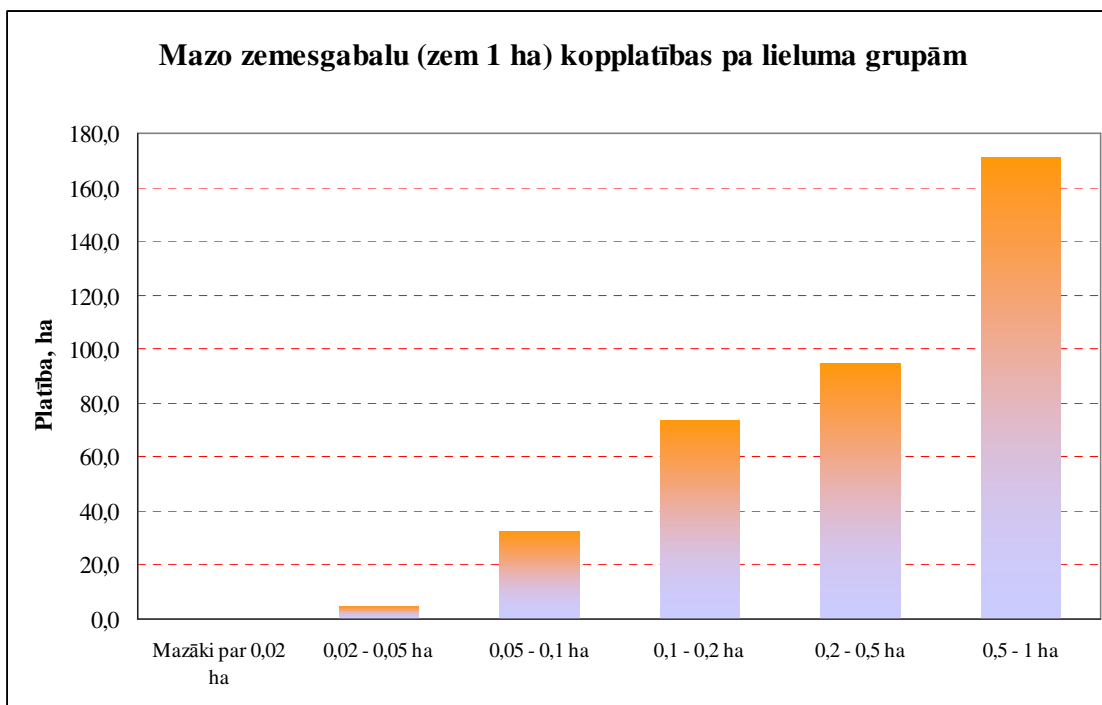
11.att. Visu zemesgabalu lielumu grupu kopplatības

Mazo zemesgabalu grupā sadalījums norāda uz lielu skaitu īpašumu ar platību 0,05 – 0,1 ha (500 – 1000 m²; 12.att.). Tādi zemesgabali – to ir gandrīz 1200 – koncentrējas galvenokārt dārzkopības sabiedrībās. Šīs platību grupas platības zemesgabali, kaut gan to skaits ir liels, aizņem salīdzinoši nelielu daļu no mazo platību grupas zemesgabalu platības (13.att.).

Ciemu teritorijām acīmredzot vislabāk atbilst maksimums 0,2 – 0,5 ha robežās. Tas arī raksturo tipisku dzīvojamās apbūves gruntsgabalu ciemos administratīva objekta izpratnē.

12.att. Mazo (zem 1 ha) zemesgabalu skaita sadalījums pēc to platības

13.att. Mazo zemesgabalu lieluma grupu kopplatības

3.2.3. Lauksaimniecībā izmantojamās zemes

3.2.2.1. Lauksaimniecības zemju sadalījums un raksturojums

Lauksaimniecības zemju platības visos trijos novada pagastos atšķiras nedaudz (4.tabula, skatīt arī 14. un 15. attēlus; [4]). Tās mazliet vairāk ir Trikātas pagastā, bet aramzemju kopējās platības pagastos daudz neatšķiras.

4.TABULA

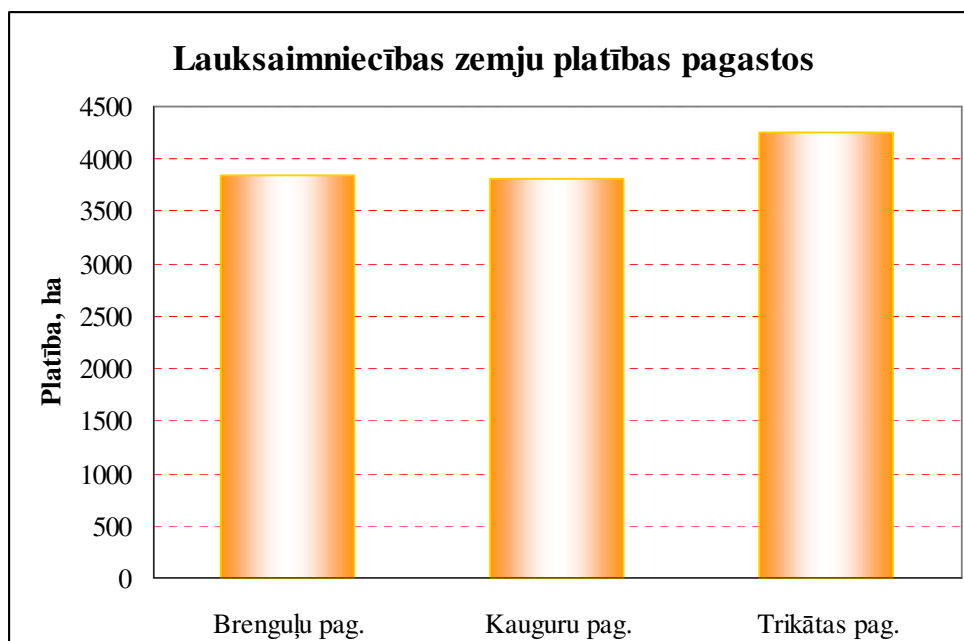
Lauksaimniecības zemju sadalījums pa novada pagastiem un galvenajiem veidiem

Teritorija	Lauksaimniecībā izmantojamā zeme, ha						Zemes gabalu skaits	Vidējā LIZ platība, ha
	Kopā	no tās						
		meliorēta	aramzeme	augļu dārzeņi	plāvas	ganības		
Brenguļu pag.	3839,1	2313,2	2808,0	72,9	426,9	531,3	761	5,05
Kauguru pag.	3812,1	2257,4	2507,6	82,6	716,3	505,7	807	4,72
Trikātas pag.	4250,3	2023,8	2874,6	35,2	812,8	527,7	882	4,82
Novadā kopā	11901,6	6594,3	8190,2	190,7	1956,0	1564,7	2450	4,86

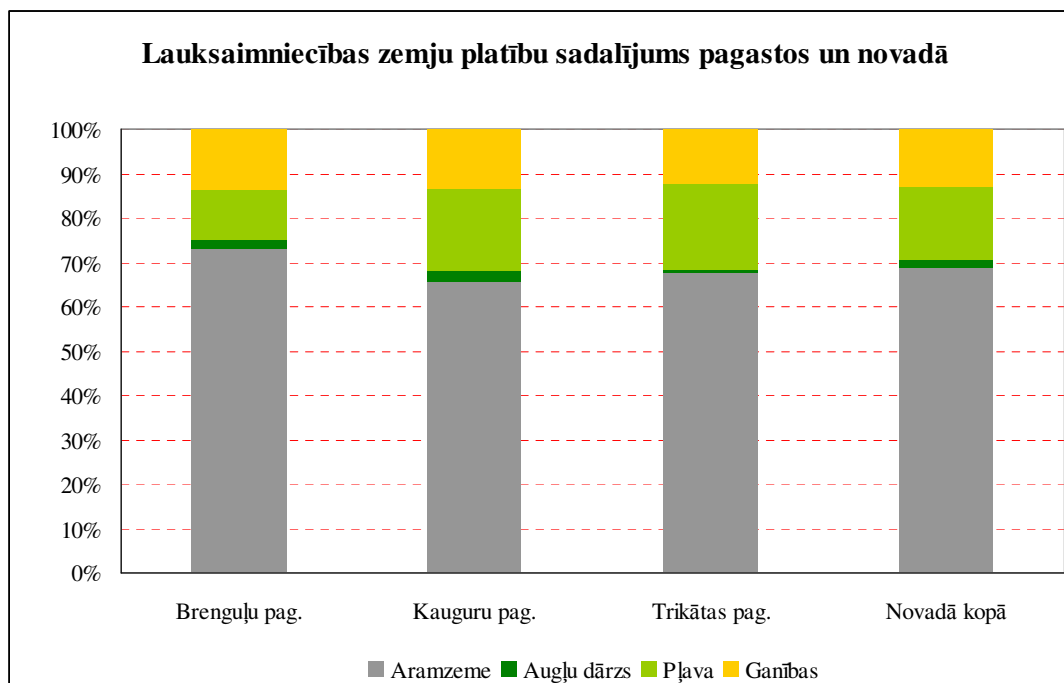
Arī LIZ vidējā zemesgabala platība atsevišķos pagastos tā atšķiras maznozīmīgi.

LIZ izmantošana pa tās paveidiem norāda uz augkopību kā galveno novadā attīstīto lauksaimniecības nozari. Tomēr līdz pat 30% plāvu un ganību īpatsvars liecina, ka attīstīta ir arī lopkopība, pirmām kārtām, piena lopkopība. Daļējo no nosaka novada reljefa īpatnības.

Kaut cik ievērojamas daudzgadīgo stādījumu platības novadā ir Brenguļu un Kauguru pagastā, taču arī tur tās nepārsniedz attiecīgi 1,9 un 2,2% no LIZ kopējās platības. Iespējams, ka šo kultūru potenciāls novadā vēl nav pietiekami izmantots, taču jāievēro, ka šo platību paplašināšana ir saistīta ar ilgtermiņa ieguldījumiem, no kuriem atdeve plānojama ne agrāk kā pēc 10 – 15 gadiem.

14.att. Lauksaimniecības zemju sadalījums pa novada pagastiem

**15.att. Lauksaimniecības zemju lietošanas veidu sadalījums
Beverīnas novadā un novada pagastos**

Aplūkojot lauksaimniecības zemju sadalījumu pēc vērtības, redzams, ka labākās zemes koncentrējas novada vidus un dienvidu daļā (16.att.). Teritorijas, kurās zemes auglība ir zema vai nav vērtēta, galvenokārt ir mežu teritorijas, kuras atrodas pārsvarā Brenguļu un Trikātas pagasta ziemeļu daļā un Kauguru pagasta ZR un DR stūros. Izņēmums ir Trikātas pagasta austrumu stūris, kurā atrodas Kačoru purvs.

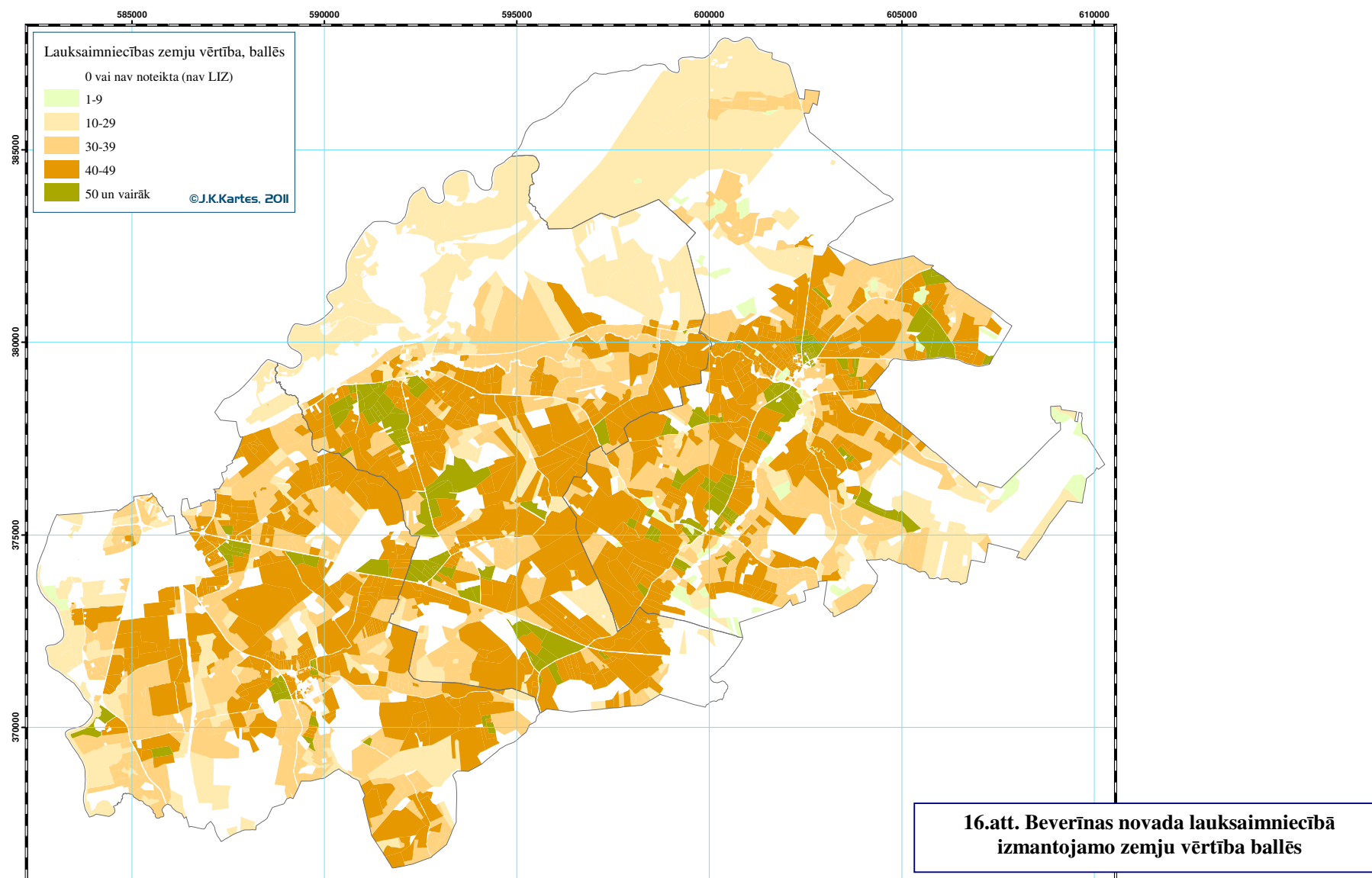
Lauku bloki teritorijā tomēr vairumā gadījumu nav īpaši lieli, jo lauksaimniecības zemes mijas ar nelielām mežu teritorijām.

Kopumā gandrīz visas LIZ novadā ir apsaimniekotas; brīvu, neizmantotu lauksaimniecības zemju novadā praktiski nav.

Beverīnas novada lauksaimniecības zemēs kopumā erozijas procesi nav raksturīgi. Tomēr šādi riski pastāv novada rietumu daļā (Kauguru pagastā), kur augsnes ir smilšainākas un, apstrādājot tās sausā, vējainā laikā, pastāv vēja erozijas iespēja. Atsevišķās vietās reljefa īpatnību dēļ iespēja ir arī agrotehniskā un erozija.

3.2.2.2. Meliorācija

Latvijas apstākļos, īpaši Vidzemes ziemeļaustrumu daļā viens no sekmīgas, produktīvas zemkopības priekšnoteikumiem ir meliorācija, jo nokrišņu daudzums ir lielāks, nekā iztvaikošana. Īpaši nozīmīgi tas ir centrālajā un ziemeļu Vidzemē, kur nokrišņu ir vairāk, nekā vidēji valstī. Nepietiekamas drenāžas apstākļos tas veicina augšņu glejošanos un pārpurvošanos, kas būtiski ietekmē auglību un apgrūtina lauksaimniecības tehnikas darbu (skat. arī pie augšņu apraksta). Tāpēc sekmīga zemkopība šeit iespējama tikai uzturot kārtībā un savlaicīgi atjaunojot meliorācijas sistēmas.

Meliorācijas sistēmu būvju un ierīču darbības ilgums bez rekonstrukcijas un renovācijas ir paredzēts aptuveni 50 gadu periodam. Šajā laikā meliorācijas sistēmu būves un ierīces ir regulāri jākopj. Pēdējos 10 – 15 gados uzturēšanas pasākumi varētu būt labāki, tāpēc noteikti iespaido gan valsts un koplietošanas ūdensnoteku mūžu, gan arī viensaimniecības nosusināšanas tīkla darbību.

Vairums problēmu ir saistītas ar meliorācijas sistēmu aizaugšanu, jo koplietošanas un viensaimniecības meliorācijas sistēmu būvju un ierīču koplietošanas darbi jāveic zemes īpašniekam vai lietotājam, bet viņiem nereti nepietiek līdzekļu šim darbam.

Meliorācija sīkāk raksturota tikai attiecībā uz Brenguļu un Kauguru pagastiem (5.tabula), par kuriem tā bija pieejama atklātos avotos.

Brenguļu pagastā meliorēti 2313 ha, tai skaitā ar vaļējiem grāvjiem 144 ha, bet Kauguru pagastā 2257 ha, tai skaitā ar vaļējiem grāvjiem 50 ha. Trikātas pagastā meliorēts 2024 ha LIZ.

Meliorācijas sistēma atrodas Gaujas upes baseinā un novadītie ūdeņi tieši vai pastarpināti nonāk Gaujā. Gaujas NP teritorijā meliorētas platības ir tikai Mieturu objektā (21,3 ha) un nedaudz Danielas objektā.

Novada teritoriju kā valsts nozīmes meliorācijas sistēmu ūdensnotekas šķērso Miegupe, Gružupīte, Mīļuma, Abuls, Viltums, Dedums, Melderupīte, Nigra un Mutulīte.

5.TABULA

Meliorācijas sistēmu raksturojums [5]

Sistēmas nozīme	Objekti	Brenguļu pag.	Kauguru pag.	Trikātas pag.
Valsts	ūdensnotekas	13,5 km	23,6 km	15,52 km
	caurtekas	3 gab.	1 gab.	6 gab.
Koplietošanas	ūdensnotekas	40 km	93,2 km	Nav datu
	caurtekas	14 gab.	136 gab.	
Viensaimniecības	ūdensnotekas	56 km	19,5 km	Nav datu
	caurtekas	32 gab.	16 gab.	
	segtie novadi	5,4 km	nav datu	
	drenu tīkls	1284 km	1233,6 km	
	drenu akas	100 gab.	68 gab.	

Apmēram 8-10% meliorācijas sistēmu šobrīd nestrādā paredzētajā režīmā un tām ir nepieciešama tīrīšana vai remonts.

3.3. VIRSMAS ŪDENI

Beverīnas novads ietilpst Gaujas upju baseina apgabalā.

Novada hidrogrāfisko sistēmu veido Gauja ar tās pietekām; Beverīnas novads atrodas Gaujas vidusposmā. Gauja veido novada ziemeļu un rietumu robežas un ir viena no ainavas dominantēm. Palu laikā Gaujas līmenis šeit ceļas līdz pat par 3-3,5 m. Ledus iešana parasti sākas martā; upes līkumos ledus nereti veido sastrēgumus, appludinot tuvējo apkārtni.

Ezeru novadā nav daudz un tie ir nelieli. Galvenokārt tie ir uzpludinātas ūdenskrātuves un Gaujas vecupes. Saskaņā ar www.ezeri.lv datiem, kas šobrīd ir vispilnīgākie Latvijā, Beverīnas novadā ir 18 ūdenstilpes (skat. 6.tabulu; [6]).

6.TABULA.

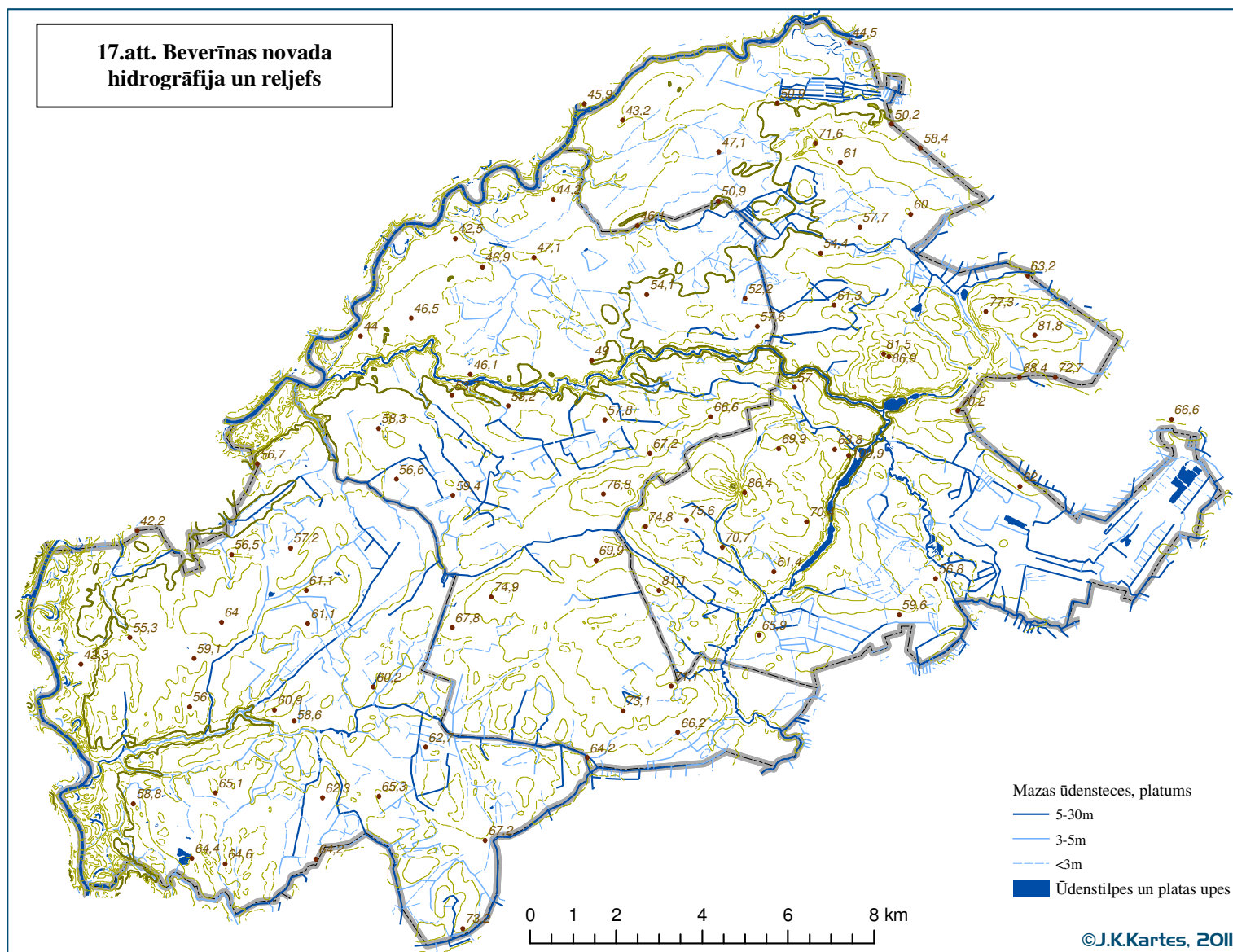
Ūdenstilpes Beverīnas novadā

Nr.	Nosaukums	ŪSIK	Pagasts
1	Atpilis	52361	Trikātas
2	Baļļas ezers	52396	Trikātas
3	Brenguļu dzirnavezers	52399	Brenguļu
4	Dutkas ezers	52394	Trikātas
5	Eniņa atteka		Kauguru
6	Galiņu atteka	52363	Trikātas
7	Grīšļa atteka		Kauguru
8	Jaunbrenguļu dzirnavezers		Brenguļu
9	Kauguru atteka		Kauguru
10	Mācītājmuižas ezers	52395	Trikātas
11	Miegupes dzirnavezers		Kauguru
12	Palkaiņu ezers		Trikātas
13	Sapas dzirnavezers		Kauguru
15	Sprīņģu dzirnavezers		Brenguļu
16	Tiepeles ezers	52360	Trikātas
17	Trikātas dzirnavezers		Trikātas
18	Trikātas ezers	52397	Trikātas

LVĢMC Ūdenstilpju klasifikators satur ziņas tikai par dažām no tām: Brenguļu dzirnavezeru Brenguļu pagastā un Dutkas, Mācītājmājas (Baznīcas) un Trikātas ezeriem Trikātas pagastā

Gaujas kreisajā krastā pagasta teritorijā ir vairāk nekā 10 vecupju. Lielākās no tām ir Grīšļu, Kalneniņu, Līču, Robežupītes vecupes. Gaujas palienē sastopamie vecupju ezeriņi ir ar savdabīgām augu un dzīvnieku sabiedrībām. Gaujas vecupes tiek aizsargātas saskaņā ar MK 2000. gada 5. decembra noteikumiem Nr.421 "Noteikumi par īpaši aizsargājamo biotopu veidu saraksta grozījumiem Nr. 61 no 2005. gada 25. janvāra.

Novada teritoriju raksturo salīdzinoši blīvs upju tīkls (17.att., 7.tabula).

Gauja. Novada teritorijā atrodas Gaujas kreisais krasts. Gauja plūst pa devona iežos izgauztu senleju, kuras dziļums sasniedz 85 metrus, platums līdz 2,5 km. Gauja robežo novada teritoriju 31,3 km garumā un atrodas visos trijos novada pagastos, faktiski veido novada Z un R robežu, izņemot posmu pie Valmieras. Gaujas un tās pieteku krastos sastopami devona smilšakmeņu atsegumi – ieži, alas, klintis. Sarkanīgie, dzeltenīgie vai pelēkbaltie smilšakmeņu atsegumi ir izteiksmīgākais Gaujas ainavas elements. Gaujas un tās pieteku krastos daudzskaitlīgu avotu veidā izplūst pazemes ūdeņi.

Gaujas upju baseina apsaimniekošanas plānā noteiktie pasākumi Beverīnas novadu tieši neskar, jo Gaujā galvenokārt ir darīšana ar piesārņojuma pārnesi no blakus teritorijām.

Abuls. Gaujas kreisā krasta pieteka. Uz upes atjaunotas trīs mazās hidroelektrostacijas: Brenguļu, Trikātas un Brutuļu HES (www.vvd.gov.lv.)

Abuls ir klasificēts kā prioritārā zivju upe lašveidīgajām zivīm. Tai pašā laikā upes kvalitātes stāvoklis ir visproblemātiskākais visā Gaujas upju baseina apgabalā un upes ekoloģiskā kvalitāte vērtēta kā sliktā (4.līmenis 5 ballu skalā; [7]). Tam ir divi cēloņi – Smiltenes pilsētas un “Trikātas Piena” darbība (nozīmīgākās punktveida slodzes) un lauksaimniecības radītās izkliedētās (difūzās) slodzes. Vienlaikus uz tās izveidotā mazo HES kaskāde un bebru darbība, kā arī Aizsargjoslu likumā noteiktie ekoloģiski nepamatotie ierobežojumi darbībai upju aizsargjoslās neveicina upes dabisko pašattīrīšanos. Rezultātā Abuls ir vienīgā upe Gaujas upju baseina apgabalā, kur regulāri tiek pārsniegtas dažādu piesārņojuma veidu robežvērtības, pirmām kārtām bioloģiskais skābekļa patēriņš, kas raksturo bioloģiski noārdāmo organisko piesārņojumu.

Gaujas upju baseina apsaimniekošanas plānā ir noteikts termiņš notekūdeņu attīrīšanas iekārtu sakārtošanai Smiltē (2015.gads), taču Abuls tiek noteikts kā izņēmuma situācija, vēl 2020.gadā panākot tikai vidēju ūdens kvalitāti (3 balles), kaut gan saskaņā ar ES Ūdeņu struktūrdirektīvas prasībām, tai būtu jābūt labai vai pat ļoti labai (attiecīgi 2 un 1 balle).

Situācijas uzlabošanu varētu panākt, attīrot upi no aizkritumiem un bebru dambjiem, veidojot no kokiem brīvus posmus aizsargjoslā (ko likums aizliedz) un realizēt akciju “Liec upē akmeni!” [8] pēc mazo upju bioloģijas speciālista A.Urtāna izstrādātās metodikas. Nepieciešama arī hidroelektrostaciju ūdens režīmu stingrāka reglamentēšana un kontrole. Šie pasākumi pirmām kārtām uzlabotu upes aerāciju un līdz ar to, dabisko attīrīšanos, kā arī sekmētu bioloģisko daudzveidību upē un tās tiešā tuvumā un uzlabotu apkārtnes ainavu.

Adzele – Abula labā krasta pieteka.

Dedums – Gaujas kreisā krasta pieteka.

Grūžupe – novada teritorijā 3,6 km.

Ješku grāvis – Viltuma labā krasta pieteka.

Lisa – Abula kreisā krasta pieteka. Lisa tek caur plašu Trikātas pacēluma ieplaku un veido trīs dabiskas ūdenskrātuves – Dutkas, Pannas un Baznīcas ezeru.

Melderupīte – Abula labā krasta pieteka.

Miegupe – Gaujas kreisā pieteka. Upe sākas bij. Cēsu rajonā, šķērso Trikātas pacēlumu līdz Vidusgaujas ieplakai. Upe daļēji bagarēta, lejtecē dabīgā tece, baseina lielums 84 km², kritums 44 m. Augštecē Miegupei nav izteiktas ielejas, tās gultne regulēta, iztaisnota grāvja veidā. Augšpus Mūrmuižai nonāk ielejā, kas pakāpeniski padziļinās.

Latvija vides aģentūra 1998. gadā Miegupi bija iekļāvusi mazo upju monitoringa sarakstā.

Miļuma – novada teritorijā 5,4 km;

Mutulīte – Abula kreisā krasta pieteka

Nigra – Abula kreisā krasta pieteka

Vaiģupu upīte - Abula kreisā krasta pieteka.

Viltums (Ķeņģupīte) – Gaujas kreisā krasta pieteka.

Robežupīte – novada teritorijā 5,6 km.

Pārskats par novada mazajām upēm, kas iekļautas LVĢMC upju ūdenssaimnieciskajā klasifikatorā [9], parādīts 6. tabulā.

7. TABULA

Beverīnas novada mazo upju raksturojumi

ŪSI kods	Ūdens saimnieciskā iecirkņa nosaukums	Pazīme		Attālums no grīvas, km		Platība, km ²	
		pietekas	baseina	lejasgala	augšgala	Latvijā	kopā
1	2	3	4	5	6	7	8
524	Abuls	K		0	52	429,9	429,9
5241	Abuls		S	0	18	41,4	41,4
52411	Abuls			0	9	27,2	27,2
52413	Abuls			9	18	14,2	14,2
5243	Abuls			18	24	21,5	21,5
52433	Abuls			18	24	7,1	7,1
5245	Abuls			24	26	4,3	4,3
5247	Abuls		S	26	45	32,8	32,8
52471	Abuls			26	44	30,5	30,5
52473	Abuls			44	45	2,3	2,3
5249	Abuls			45	52	22,0	22,0
523942	Adzele	L		0	4	6,1	6,1
52938	Grūžupe	L		0	9	13,1	13,1
5274242	Ķeņģu upīte	K		0	4	11,8	11,8
5242	Lisa	K		0	31	118,6	118,6
52421	Lisa			0	5	13,4	13,4
52423	Lisa			5	12	27,6	27,6
52425	Lisa			12	19	13,4	13,4
52427	Lisa			19	31	26,7	26,7
5214	Loja	L		0	26	88,0	88,0
52141	Loja			0	11	38,6	38,6

7.TABULAS NOBEIGUMS

1	2	3	4	5	6	7	8
52143	Loja			11	19	21,8	21,8
52432	Melderupīte	L		0	9	14,4	14,4
52394	Miegupīte	K		0	23	84,9	84,9
523941	Miegupīte			0	4	8,1	8,1
523943	Miegupīte			4	7	16,4	16,4
523945	Miegupīte			7	18	27,3	27,3
523947	Miegupīte			18	23	12,4	12,4
523944	Miļuma	K		0	4	7,9	7,9
52442	Mutulīte	K		0	24	57,4	57,4
524421	Mutulīte			1	5	10,4	10,4
524423	Mutulīte			5	24	33,8	33,8
5244	Nigra	K		0	26	138,0	138,0
52441	Nigra			0	1	1,4	1,4
52443	Nigra			1	6	10,4	10,4
52445	Nigra			6	13	13,4	13,4
52447	Nigra			13	26	23,6	23,6
52422	Vaiģupu upīte	K		0	4	5,7	5,7
52398	Viltums	K		0	13	23,9	23,9

L - labā krasta pieteka

K - kreisā krasta pieteka

S - starpbaceins, kas ir apkopojums no zemākās kārtas baseiniem un starpbaceiniem

Uz Beverīnas novada mazajām upēm darbojas sešas mazās hidroelektrostacijas (skat. 8.tabulu; [10]).

8. TABULA

HES nosaukums	Upe	Jauda, kW	Nodots sistēmai 2005.gadā, MWh
Brenguļu HES	Abuls	120	405,6
Brutuļu HES	Abuls	42	0
Nigras HES	Nigra	15	24,7
Smiltenes HES	Abuls	95	169,5
Trikātas HES	Abuls	60	11,2
Kārlīšu HES	Grūžupīte	58	53,3

3.4. PAZEMES ŪDENI

Novada raksturīgākās hidroģeoloģiskās pazīmes ir kopējas visai Latvijas teritorijai. Pirmkārt, divi ūdeni necaurlaidīgi horizonti, kas sadala ģeoloģisko griezumā trīs dažādās hidroģeoloģiskās zonās. Abiem necaurlaidīgiem horizontiem ir reģionāla izplatība un tie būtiski apgrūtina ūdens horizontu savstarpējo mijiedarbību. Otrkārt, kristāliskais

pamatklintājs, ko veido magmatiskie un metamorfie ieži ir sprostvirsma visai nogulumiežu hidrodinamiskajai sistēmai.

Tāpat, kā visā Latvijā, arī Beverīnas novada nogulumiežu segā izdala trīs atšķirīgas hidroģeoloģiskās zonas:

- aktīvas ūdens apmaiņas (saldūdens) zonu,
- palēninātas ūdens apmaiņas (sālūdens) zonu,
- lēnas ūdens apmaiņas jeb stagnanto ūdeņu (sālsūdens, sāļjumi) zonu.

Ūdens pārtece starp zonām ir minimāla un iespējama tikai tektonisko plaisu un lūzumu vietās. Ārpus tām, piemēram, stagnantie ūdeņi virspusē nepaceļas pat veselus ģeoloģiskos periodus – miljonus un desmitus miljonus gadu ilgi.

Pazemes ūdeņi Beverīnas novada teritorijā saistīti ar kvartāra, devona un kembrija nogulumiem, kurus šķir Narvas un silūra – ordovika sprostsplānis.

Aktīvā ūdens apmaiņas zona ietver kvartāra un augš- un vidusdevona nogulumu ūdens horizontu kompleksus līdz Narvas svītas sprostsplānim. Gruntsūdeņi (bezspiediena pazemes ūdeņi) un artēziskie (spiedienūdeņi) veido šos ūdens horizontus. Gruntsūdeņiem ir vienota hidrauliskā sistēma, kuru regulāri papildina atmosfēras nokrišņi, kā arī zemāk iegulošie spiedienūdeņi.

Kvartāra nogulumu biezums 2 – 6 m Mūrmuižas apkaimē, kas pieaug līdz 10 – 44 m gan virzienā uz rietumiem, gan austrumiem. Kvartāra nogulumu kopējais maksimālais biezums konstatēts ielejveida iegrauzumos.

Gruntsūdeņi

Mūsdienu **augškvartāra** (virsmorēnas) nogulumu ūdens horizonts apvieno vienveidīgus terīgēnos nogulumus, kas pārklāj vāji ūdens caurlaidīgus Baltijas morēnas veidojumus. Šeit iekļauti aluviālie un fluvioglaciālie nogulumu, kā arī mūsdienu purvu veidojumi. Šā horizonta izplatība novadā nav liela, pārsvarā sastopams atsevišķu fragmentu (lauku) veidā dažādās pagasta vietās. Aluviālo nogulumu ūdens horizontu, galvenokārt, veido dažādgraudainas smiltis, kas izplatītas Gaujas ielejā, gar novada ziemeļu un rietumu robežu. Ūdens horizonta raksturīga īpatnība ir saistība ar zemāk iegulošajiem ūdensnesošajiem horizontiem. Jāatzīmē arī horizonta plašā tranzītzona uz dienvidiem no Valmieras, caur kuru notiek devona un fluvioglaciālās izcelsmes ūdeņu noplūde. Fluvioglaciālie nogulumu salīdzinoši nelielās platībās sastopami atsevišķos iecirkņos gar Gaujas ieleju, tos veido vidēj- un smalkgraudaina smiltis ar grants un oļu starpsplāņiem. Filtrācijas koeficients svārstās no 3 līdz 15 m/dnn. Nogulumu vidējais biezums 10 – 12 m. Aku debiti parasti mainās no 0,003 līdz 0,2 l/s. Horizonts satur hidrogēnkarbonātu kalcija – magnija tipa saldūdeņus ar mineralizāciju (pēc sausnes) 0,2 – 0,4 g/l. Gruntsūdeņiem nav praktiskas nozīmes centralizētas ūdensapgādes izveidošanā, tomēr tos plaši izmanto individuālais sektors. Šie ūdeņi ir viegli pieejami, jo atrodas vistuvāk zemes virsmai, bet tie ir pilnīgi neaizsargāti no piesārņošanas, kā arī zema iežu ūdens piesātinātība.

Purvos gruntsūdeņi iegul 0,1 – 0,5 m dziļumā. Ūdensapgādē tos neizmanto, kaut gan to kvalitāte ir visai augsta – to nav apdzīvotu vietu tuvumā, turklāt tajā izšķīdušās humīnvielas ūdeņi padara tumšu, kas gan šādās koncentrācijās neatstāj negatīvu iespaidu uz ūdens faktisko kvalitāti, t.i., piemērotību dzeršanai, bet neatbilst ūdens kvalitātes vizuālajām prasībām.

Smilšu un mālsmilšu lēcu sporādiskie ūdeņi glacigēno (morēnas) nogulumu horizontā. Morēnu veido smilšmāls vai mālsmilts ar atsevišķām smilšaina materiāla lēcām un starpslāņiem. Šie nogulumi plaši izplatīti pagasta teritorijā, izņemot atsevišķos laukumos Gaujas un citu upju ielejās. Teritorijas lielā daļā tie atsedzas zemes virspusē, retāk pārklāti ar purva, aluviāliem un fluvioglaciāliem nogulumiem.

Ūdens saturošo lēcu un starpslāņu biežums ļoti nevienmērīgs, gruntsūdeņu dziļumi ļoti svārstīgi no 1,0 līdz 10 m.

Ūdeņi ir hidrokarbonātu jeb hidrokarbonātu-sulfātu kalcija-magnija tipa. Būtībā smilšaino lēcu iegulās sastopamie spiedienūdeņi ir labas kvalitātes dzeramie ūdeņi, tomēr plašāku izmantošanu ierobežo to neaizsargātība no piesārņošanas.

Artēziskie ūdeņi

Beverīnas novadā pirmskvartāra nogulumos dzeramā ūdens prasībām atbilstoši artēziskie ūdeņi sastopami Gaujas, Burtnieku un Arukilas svītas nogulumos. Visas minētās svītas apvieno pēc sastāva līdzīgi terigēnie nogulumi (smilšakmens, aleirolīts, māls), kā arī hidroģeoloģiskie apstākļi.

Pirmais no zemes virsas ir **Gaujas ūdens horizonts** (D_{3g}), kas izplatīts praktiski viscaur, izņemot Gaujas ieleju un samērā platu joslu gar to, kur zemkvartāra virsmā atsedzas Burtnieku svītas nogulumi. Gaujas horizonta nogulumus veido smilšakmeņu, aleirolītu un mālu slāņu mija, to biežums mainās no 10 līdz 46 m. Nogulumi daļēji erodēti, lielākie biežumi urbumos atsegti Mūrmuižas apkaimē. Augšdevona Gaujas horizontā ir spiedienūdeņi.

Horizonta ūdeņi pieder hidroģenkarbonātu kalcija tipa saldūdeņiem ar mineralizāciju 0,2 – 0,3 g/l, to kopējā cietība visbiežāk 4 – 6 mmol/l un kopējais dzelzs saturs 0,2 – 3 mg/l.

Gaujas horizontam raksturīga ekspluatācijas urbumu smilšošana un, lai no tās izvairītos, urbumus parasti ierīko dziļākos horizontos.

Arukilas-Burtnieku horizontu ūdens komplekss (D_{2ar-br}) ir galvenais ekspluatējamais ūdensapgādes horizonts gan visos trijos novada pagastos, gan arī Valmieras ūdensapgādē.

Kompleksu veido smilšakmeņu, aleirolītu un mālu slāņu mija. Visvairāk apūdeņota kompleksa daļa ir Burtnieku stratigrāfiskais horizonts.

Novada robežās urbumos atsegtais kompleksa biežums 146 – 152 m.

Kauguru pagasta ziemeļrietumu daļā atrodas centralizētā ūdensgūtne “Grīši”, kas apgādā ar dzeramo ūdeni Valmieras pilsētu. Ūdensgūtne ierīkota Gaujas upes kreisajā krastā, tās sastāvā 21 ekspluatācijas un novērošanas urbums (pagasta, resp. novada teritorijā 15 urbumi), kas izvietoti taisnā rindā no Valmieras pilsētas dienvidu robežas līdz Miegupei. Ūdens horizonta virsmas dziļums no 5 līdz 56 m no zemes virsas. Ekspluatācijas urbumos uzstādīto filtru dziļums mainās no 44 līdz 130 m. Iecirknī novērtēto krājumu ražība ir 10,8 tūkst.m³/d, turklāt no tā izmanto mazliet vairāk kā trešo daļu.

Komplekss satur hidroģenkarbonātu kalcija-nātrija vai kalcija-magnija tipa saldūdeņus ar mineralizāciju 0,2 – 0,5 g/l (visbiežāk 0,25 – 0,35 g/l), kopējā cietība 3,4 – 6 mmol/l, bet dzelzs saturs mainās no 0,09 līdz 1,1 mg/l.

Stingrā režīma aizsargjoslas lielums noteikts atkarībā pēc dabiskās aizsargātības, mainās no 10 – 50 m apkārt katram urbumam, bakterioloģiskā zona – no 50 līdz 150 m.

Ķīmiskā piesārņojuma aizsargzonas platība aizņem 1671 ha. 2000. gadā Valsts ģeoloģijas dienests kopā ar Valmieras RVP apsekoja ūdensgūtnes teritoriju. Iegūtā informācija apliecināja, ka tajā ļoti labi apstākļi – praktiski nav pazemes ūdens piesārņojuma avotu, izņemot divus urbumus (DB Nr. 7361 un DB Nr. 13402), kuros bija jāuzlabo sanitāri tehniskais stāvoklis, lai tie nebūtu potenciāli piesārņojuma izplatītāji ūdens horizontā.

Arukilas-Burtnieku pazemes ūdens horizontus pamatā izmanto arī Beverīnas novada apgādei ar **dzeramo ūdeni**. Horizonta spiedienūdeņi labi aizsargāti no piesārņojuma. Piesārņoto ūdeņu infiltrācija šajā ūdens horizontā ir nosacīti iespējama, minēto horizontu pārsedz ūdeni vāji caurlaidīgi nogulumi - morēnas smilšmāls un māls, to kopējais biezums 50 – 70 m.

Brenguļu pagastā atrodas 17 artēziskās akas, no kurām tiek izmantotas 10. Kauguru pagasta ūdens apgādi nodrošina 20 akas (neskaitot “Grīšļus”, kas apgādā Valmieru), no kurām darbojas 15.

Kauguru pagasta teritorijas dzeramo pazemes ūdeņu dabisko izmantojamo resursu novērtēšanai 1999. gadā izmantoja reģionālo hidroģeoloģisko modelēšanu. Konstatētie resursi ir lieli, to lielumu raksturo resursu moduļi no 30 līdz 70 m³/d no 1 km²; līdzīgo hidroģeoloģisko apstākļu dēļ modelēšanas rezultātus nosacīti var attiecināt arī uz visu Beverīnas novada teritoriju.

Novads bagāts arī dažāda tipa **minerālūdeņiem**, kas izplatīti dažādos dziļumos pa visu teritoriju. Tie tiek iedalīti pēc ķīmiskā sastāva un iespējamā pielietojuma.

Palēninātā ūdens apmaiņas zona atrodas starp abiem reģionālajiem sprostsļāņiem un apvieno apakš - un vidusdevona ūdens horizontu kompleksu, kas izplatīts visā Latvijā.

Apskatāmā teritorijā kompleksā iekļauti Pērnavas (D_{2pr}) un Ķemeru (D_{1-2km}) horizonti, tos pārsvarā veido terīgēnie nogulumi – smilšakmeņu un aleirolītu slāņmija. Nogulumu kopējais biezums sasniedz aptuveni 116,0 m (D_{2pr} – 45 m; D_{1-2km} – 71 m). Kompleksa virsmas dziļums 295 m.

Ūdens komplekss satur hlorīdu – nātrija tipa iesāļūdeni ar mineralizāciju 6 – 7 g/l un broma saturu līdz 25 mg/l. Šā tipa ūdeņi izplatīti Pērnavas horizontā aptuveni 300 m dziļumā no zemes virsas, tos var izmantot kā galda un balneoloģiskos minerālūdeņus. Ūdens temperatūra 13,5° C.

Šo minerālūdeņu ekspluatācijas krājumi noteikti bijušās sanatorijas “Līči” iecirknī, to apjoms ir 30 m³/d.

Zemāk iegulošajā Ķemeru ūdens horizontā, apmēram 370 m dziļumā no zemes virsas, sastopami hlorīdu – nātrija tipa iesāļūdeni ar paaugstinātu bromīdu koncentrāciju ar mineralizāciju 23 – 25 g/l un broma saturu 58 – 69 mg/l. Tos izmanto kā balneoloģiskos minerālūdeņus procedūrām. Ūdens temperatūra 14° C.

Ekspluatācijas krājumi noteikti sanatorijas “Līči” iecirknī, to apjoms ir 561 m³/d. Pagājušā gadsimta 70. un 80. gados šeit ierīkoti divi urbumi (DB Nr. 50224 un 50226). Patlaban šos resursus neizmanto.

Artēziskā baseina pamatnē stagnantajā ūdens apmaiņas zonā pazemes ūdeņu kustība notiek ļoti lēni. Šīs zonas pazemes ūdeņiem raksturīgs augsts pjezometriskais spiediens – tie urbumā var pacelties pat simtiem metrus augstu.

Kembrija ūdens horizontu komplekss izplatīts visā Latvijā dažādā dziļumā, to veido terigēnie ieži (smilšakmeņi, aleirolīti, gravelīti). Kauguru pagastā ūdens horizonta dziļums aptuveni 580 m. Nogulumu apūdeņotība relatīvi neliela, bet stabila. Pēc ķīmiskā sastāva tie ir hlorīdu – nātrija tipa sālsūdeņi ar paaugstinātu bromīdu koncentrāciju, kuru mineralizācija ir 66 g/l un broma saturs 173 – 180 mg/l, turklāt temperatūra sasniedz 21,5° C. Kompleksa ūdeņi pielietojami balneoloģijā – procedūrām.

Vispārīgi apsvērumi par pazemes ūdeni apsaimniekošanu

Ūdensapgādes urbumus var iedalīt divās grupās:

1. urbumi, kurus izmanto vai iespējams izmantot nākotnē; urbumi, kuru izmantošana (dažādu iemeslu dēļ) nav iespējama. Urbumiem, kurus izmanto un iespējams izmantos nākotnē, nepieciešams:

- noteikt stingrā režīma aizsargjoslu;
- nodrošināt urbuma atveres hermetizāciju;
- novērst stingra režīma aizsargjoslas teritorijas applūšanu vai piesārņošanu;
- nodrošināt urbuma aizsardzību pret bojājumiem.

Atsākot urbumu izmantošanu ieteicams veikt tehniskā stāvokļa pārbaudi un ūdens īslaicīgu atsūkņēšanu, kā arī ūdens paraugu ņemšanu kvalitātes pārbaudei. Lai likumdošanas aktos noteiktā kārtībā veiktu pazemes ūdens ieguvu:

1. katram ūdens urbumam, kas dziļāks par 20 m jābūt akceptētai urbuma pasei; ja ieguves apjoms pārsniedz 10 m³/d, nepieciešama Valsts vides dienesta Reģionālās vides pārvaldes izsniegta ūdens lietošanas atļauja; ja pazemes ūdeņus izmanto centralizētai ūdensapgādei vai fasētā veidā cilvēku patēriņam, nepieciešams veikt hidroģeoloģiskās izpētes darbus, lai sagatavotu Pazemes ūdeņu atradnes pasi, kas ietver pazemes ūdens krājumus un aizsargjoslu (stingro, bakterioloģisko un ķīmisko) aprēķinu.

Pazemes ūdeņu atradnes pasei jābūt akceptētai Pazemes ūdens krājumu akceptācijas komisijā, kā arī jāsaņem zemes dzīļu izmantošanas licence.

Neizmantoti un neapsaimniekoti ūdens apgādes urbumi ir potenciāli bīstamākie pazemes ūdeņu piesārņošanas avoti. Lemjot par turpmāko katra konkrētā ūdensapgādes urbuma apsaimniekošanas kārtību jāievēro:

1. urbuma izmantošanas perspektīva; urbuma tehniskais stāvoklis; urbuma atveres hermētiskums; stingra režīma aizsargjoslas sanitārais stāvoklis.

Civillikumā un likumā “Par zemes dzīlēm” ir noteikts, ka pazemes ūdeņi pieder zemes īpašniekam un galīgo lēmumu par ūdens ieguves turpmāko perspektīvu, kā arī par urbumu likvidāciju, jāpieņem zemes īpašniekam, kura īpašumā atrodas ūdens apgādes urbums.

Urbumus, kuru turpmākā izmantošana nav iespējama, nepieciešams likvidēt - aiztamponējot, lai nodrošinātu pazemes ūdeņu aizsardzību. Urbumu likvidāciju var veikt tikai tāda uzņēmēj sabiedrība, kurai ir Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centra izsniegta licence attiecīgu darbu izpildei.

3.5. MEŽU RESURSI

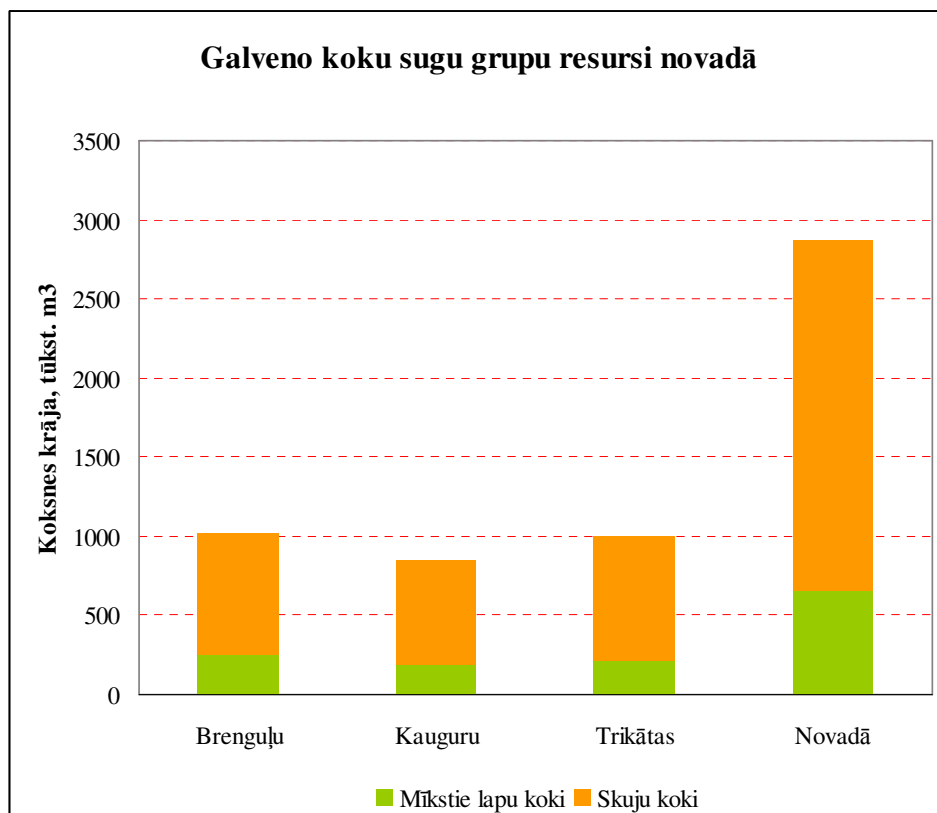
Beverīnas novadā meži pēc VZD datiem aizņem 14 207 ha jeb 46% novada teritorijas. Valsts Mežu dienesta dati [11, 9. tabula] uzrāda nedaudz lielāku platību – 16 616 ha, kas izskaidrojams ar apstākli, ka tiek izmantota atšķirīgs uzskaites metodika, ieskaitot arī mežus, kas neatrodas meža zemēs, jaunaudzes, u.t.t.; VMD uzskaitē ir operatīvāka, jo nav atkarīga no zemes īpašnieka vai lietotāja veiktajām juridiskajām darbībām. Beverīnas novada mežus pārrauga VMD Ziemeļvidzemes virsmežniecības Valmieras mežniecība.

9.TABULA

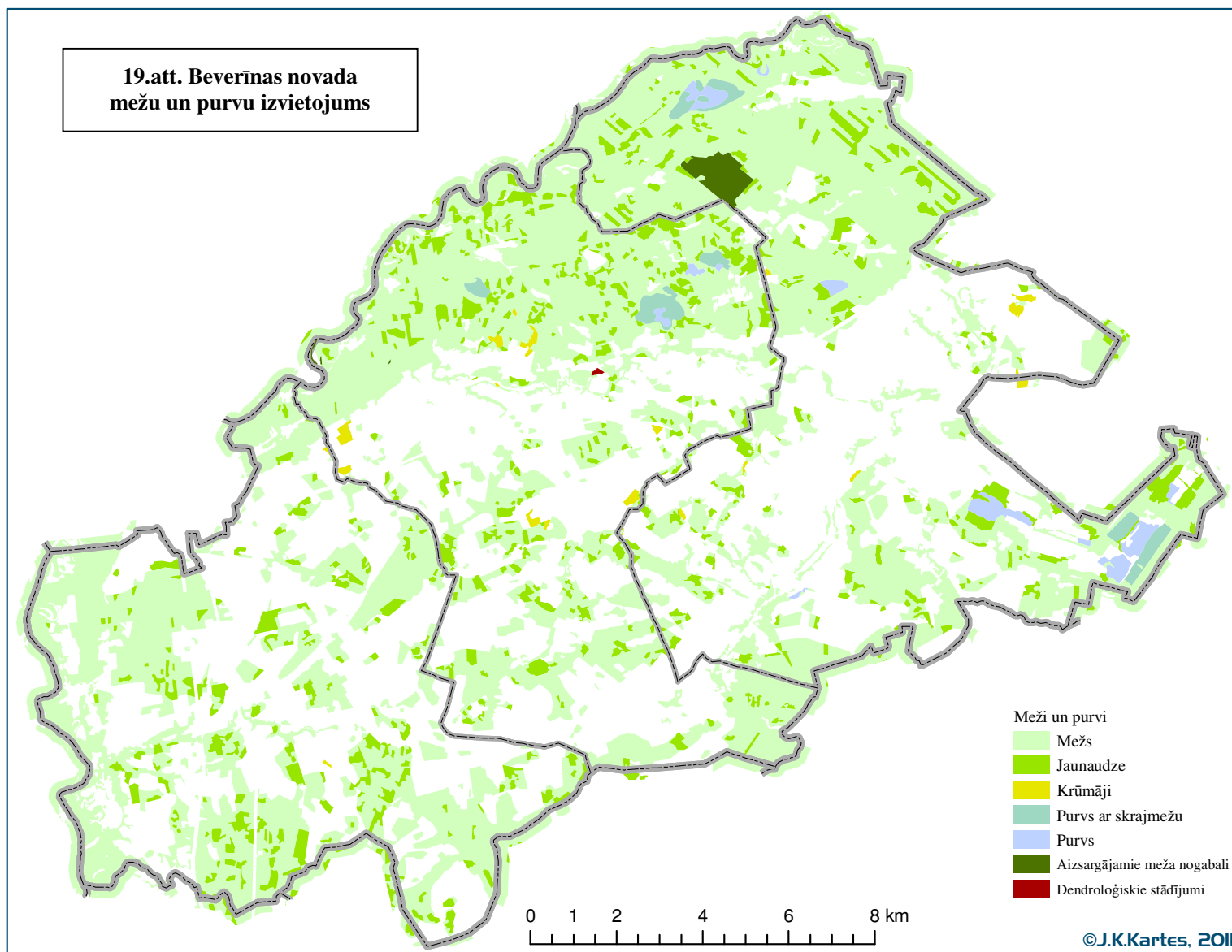
Mežu resursi Beverīnas novadā

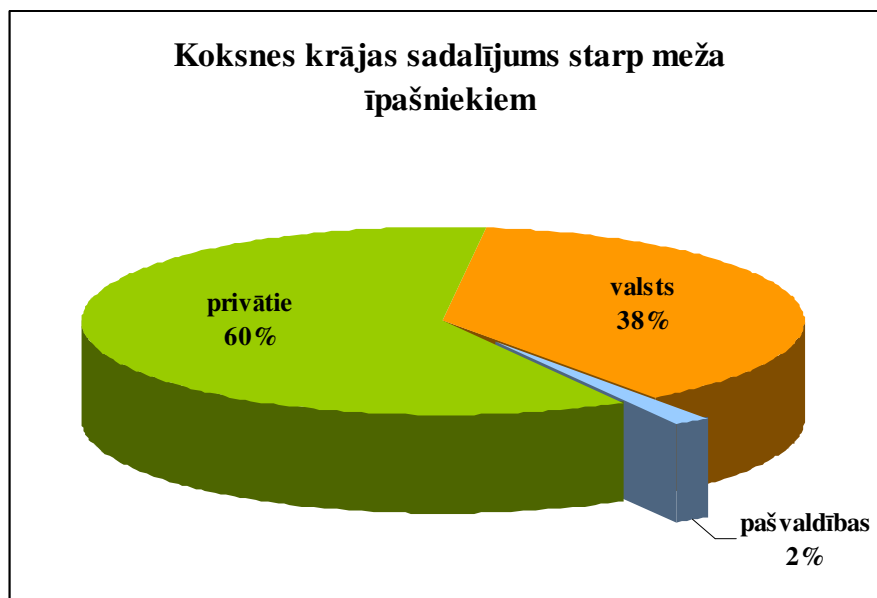
Koku sugas grupa	Brenčuļu		Kauguru		Trikātas		Novadā	
	tūkst. m ³	ha	tūkst. m ³	ha	tūkst. m ³	ha	tūkst. m ³	ha
Cietie lapu koki	2,2	10,7	1,45	11	2,42	15,7	5,38	46,7
Mīkstie lapu koki	256	1394	191,5	1157	205,3	1309	553	4810
Skuju koki	763	3292	656	2501	794	3344	1173	11759
Visi	1022	4696	849	3669	1001	4669	1732	16616

Kauguru pagastā ir nedaudz mazāk mežu nekā Brenčuļu un Trikātas pagastos, kur to platības ir gandrīz vienādas. Arī rēķinot pēc koksnes krājas (18.att.) iegūstam līdzīgu ainu, turklāt sadalījums pa galvenajām sugu grupām visur ir līdzīgs, kas norāda uz visumā līdzīgiem meža augšanas apstākļiem visā novada teritorijā. Cieto sugu lapu koku platības un krāja ir salīdzinoši niecīgas (0,28% pēc platības) un tāpēc diagrammā nav parādītas.

18.att. Galveno koku sugu resursi Beverīnas novada pagastos

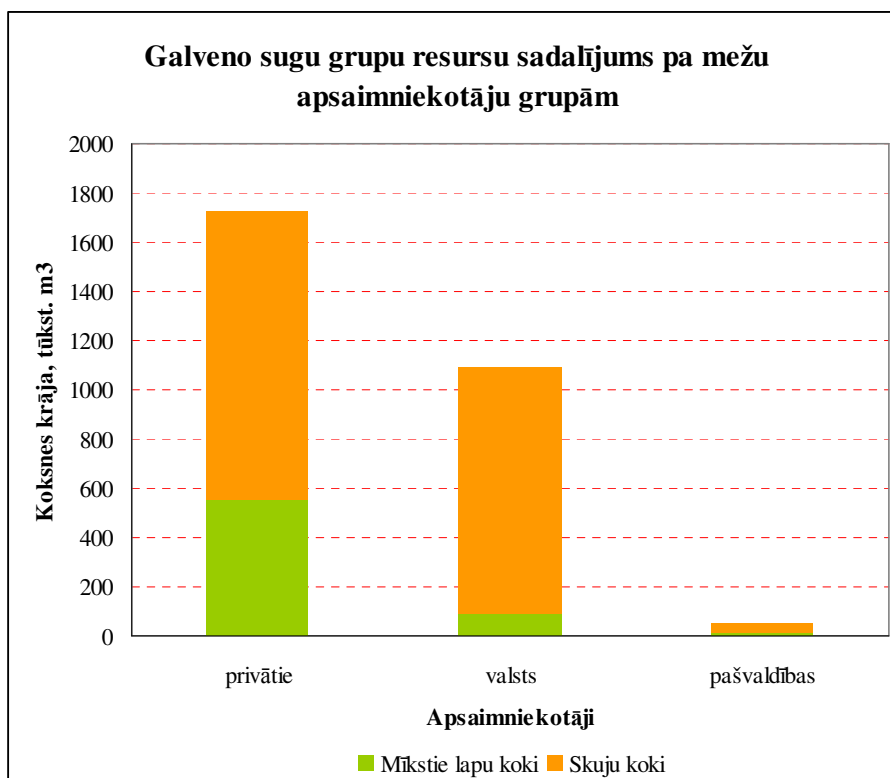

20.att. Koksnes krājas sadalījums starp Beverīnas novada meža īpašnieku galvenajām grupām

20.att. redzams, ka lielākā daļa novada koksnes resursu pieder privātiem īpašniekiem – zemnieku saimniecībām, citām fiziskām un juridiskām personām. Savstarpēja meža īpašnieku kooperācija pagaidām nav attīstīta. Valsts apsaimnieko 30% novada mežu, bet pašvaldības rīcībā esošie meža resursi satur tikai 2% novada koksnes krājas.

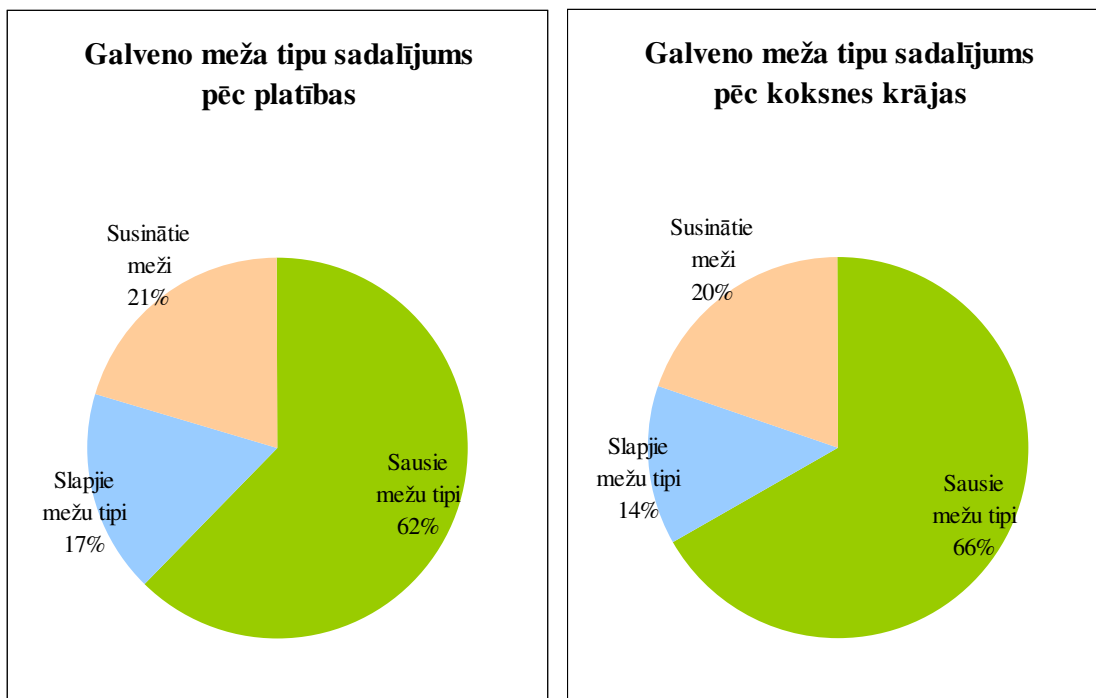
Aplūkojot koksnes resursu sadalījumu sīkāk pa apsaimniekotāju grupām (21.att.) redzams, ka proporcionāli vairāk saimnieciski vērtīgo skuju koku resursu atrodas valsts rīcībā.

21.att. Koku sugu galveno grupu sadalījums pa meža apsaimniekotāju grupām

Valsts meža zemes Beverīnas novada teritorijā apsaimnieko VAS “Latvijas valsts meži” Rietumvidzemes mežsaimniecība, kas atrodas Valmierā.

Aplūkojot meža augšanas apstākļus (22.att.), redzam, ka pārsvarā novadā ir sausie mežu tipi, g.k. lāns, vēris un damaksnis; pēdējais aizņem trešdaļu visu novada meža platību un tajā koncentrēti 38% koksnes resursu. Damaksnis mūsu apstākļos ir visražīgākais mežaudzes tips. Susinātie meži (āreņi, kūdreņi) ir mazāk ražīgi un viedo ap piektdaļu novada meža resursu.

22.att. Galveno meža tipu sadalījums Beverīnas novadā

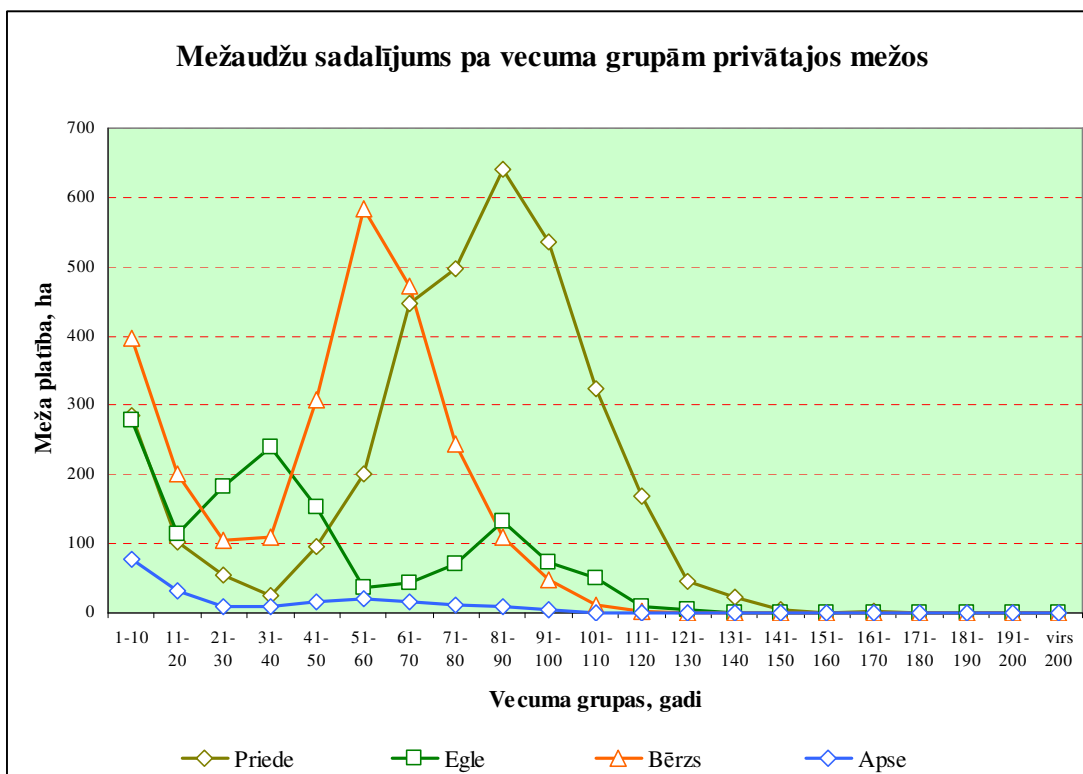
Slapjie meža tipi (niedrājs, slapjais damaksnis, slapjais mētrājs u.c.) aizņem vismazāko platību un ir vismazproduktīvākie no koksnes ieguves viedokļa, taču šie meži izceļas ar bioloģisko daudzveidību un ir ļoti nozīmīgi kā dabas nemateriālais resurss.

Mežaudžu sadalījums pa vecuma grupām raksturo gan koksnes resursu potenciālu, gan meža apsaimniekošanas ilgtspējību.

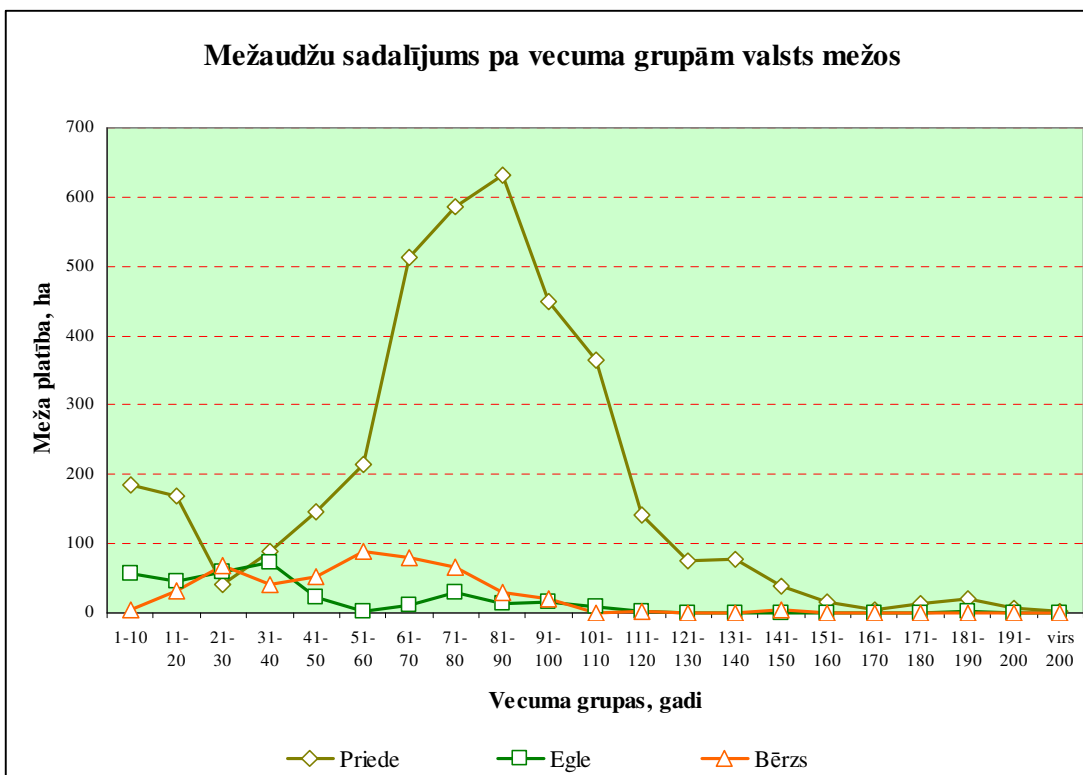
23. un 24.att. var redzēt, ka gan privātajos, gan valsts mežos liela daļa galveno sugu mežaudžu ir tuvu optimālajam ciršanas vecumam. Tai pašā laikā redzams, ka pēdējos 20 gados ir notikusi arī intensīva mežu atjaunošana. Izņēmums ir bērzu mežaudzes valsts mežos, bet tās arī nav tikušas intensīvi ekspluatētas.

Aplūkojot egļu mežu atjaunošanu, varam šeit ieraudzīt arī sekas no 1969. un 1971. gada vējgāzēm, kurās sevišķi stipri cieta tieši egļu meži. Tas atspoguļojas lielās platībās ar vecuma grupām 30 – 50 gadu robežās.

Ja privātajos mežos gandrīz nav liela vecuma grupu mežaudžu, tad valsts mežos tādas ir (piemēram, priede); tas saistīts ar apstākli, ka tieši valsts mežos ir koncentrētas aizsargājamās dabas, tai skaitā mežu teritorijas, un tās ietver arī ļoti vecus mežus, nodrošinot tajos koku dabisko bojāejas un atjaunošanās ciklu.

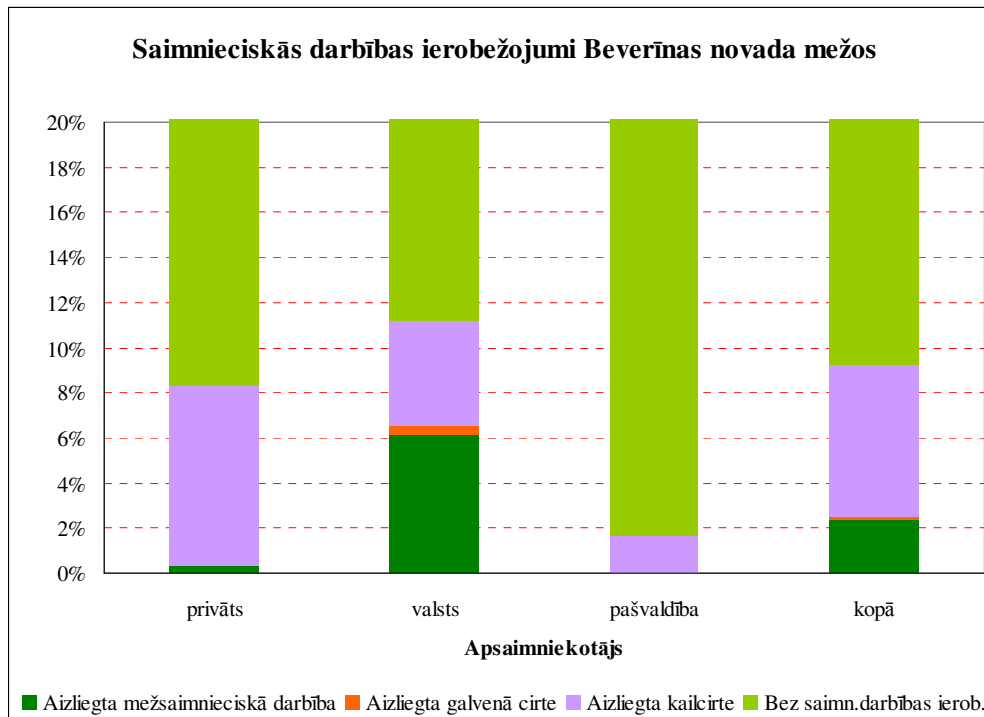
23.att. Mežaudžu sadalījums pa vecuma grupām privātajos mežos

24.att. Mežaudžu sadalījums pa vecuma grupām valsts mežos

Ar mežu aizsardzību tieši ir saistīti dažāda veida saimnieciskās darbības ierobežojumi, taču tie attiecināmi uz samērā nelielu meža platību daļu (25.att.). Valsts mežos šādi

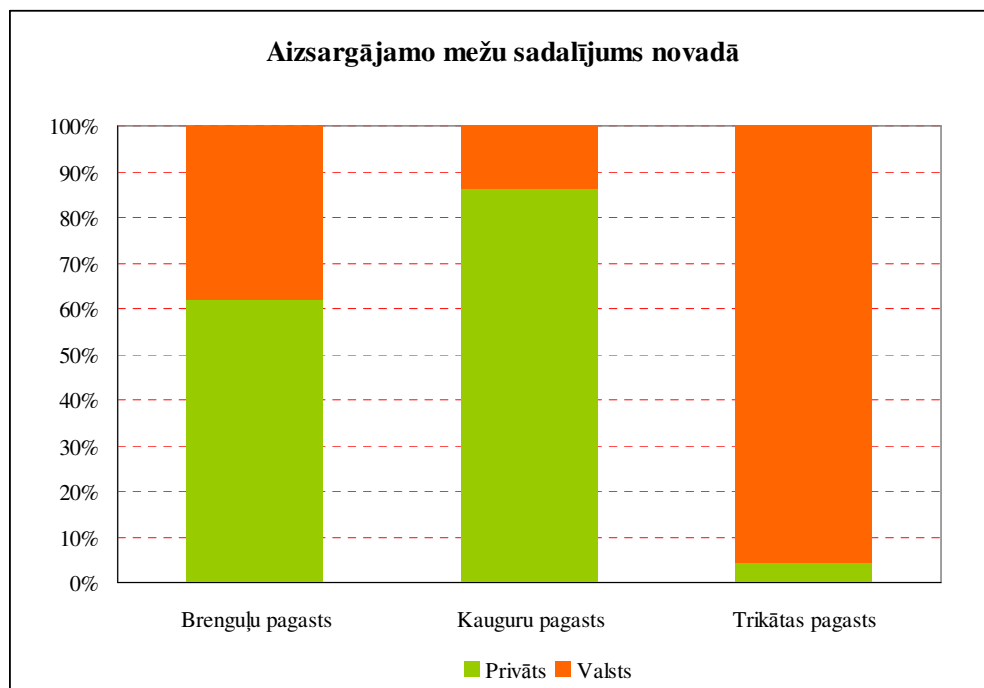
ierobežojumi ir tikai 11% platību, bet privātajos – ap 8%. Turklāt pēdējā gadījumā gandrīz visā šai platībā nav atļautas kailcirtes, bet pārējā mežsaimnieciskā darbība ir atļauta.

25.att. Saimnieciskās darbības ierobežojumi Beverīnas novada mežos

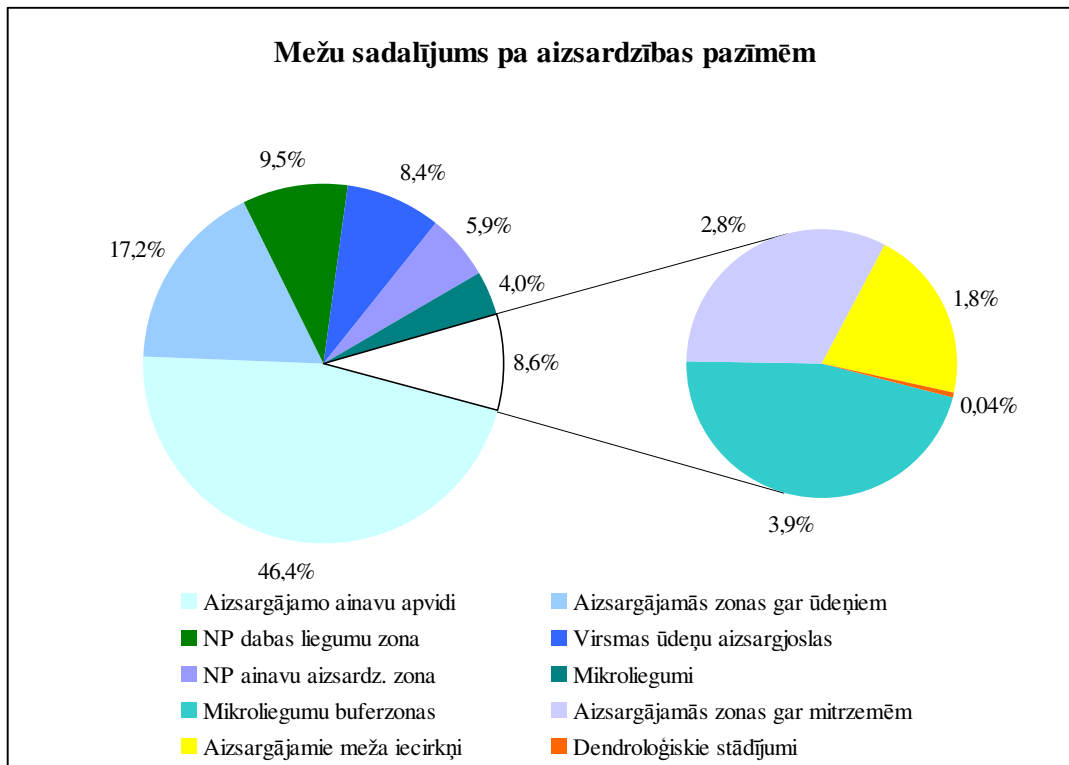
Pašvaldības mežos saimnieciskās darbības ierobežojumi ir nenozīmīgi.

Brenguļu un Kauguru pagastos meži ar dažādām aizsardzības pazīmēm lielākoties ir privāto īpašnieku rīcībā (26.att.), bet Trikātas novadā tieši otrādi, gandrīz visi aizsargājамie meži ir valsts īpašums.

26.att. Aizsargājamo mežu teritoriju sadalījums Beverīnas novadā

Aplūkojot mežu aizsardzības raksturu (27.att.), redzams, ka vairumā gadījumu mežu aizsardzība ir saistīta ar īpaši aizsargājamām dabas teritorijām un ūdeņu aizsargjoslām.

27.att. Beverīnas novada mežu sadalījums pēc aizsardzības pazīmēm

3.6. VIDES KVALITĀTE

3.6.1. Vides stāvokļa vispārējais novērtējums

Beverīnas novadā nav veikti sistemātiski vides novērojumi un/vai tās stāvokļa modelēšana, izņemot atsevišķus objektus un teritorijas daļas.

3.6.2. Gaisa kvalitāte

Lielu gaisa piesārņojuma avotu pašā novadā nav; esošie ražošanas uzņēmumi un kurināmā sadedzināšanas iekārtas ir nelielas. Privātsektora nelielās apkures iekārtas nav būtiski gaisa piesārņotāji un ievērojamu piesārņojumu apkārtējai videi nerada. Zināmu gaisa piesārņojumu var radīt lauksaimniecības objektu darbība (kūtis, virsas izmantošana lauku mēslošanai), kas gan neizdala bīstamas vielas.

3.6.3. Virsmas ūdeņu kvalitāte

Virsmas ūdeņu galvenie piesārņotāji novadā ir komunālā saimniecība, lauksaimniecība un pārtikas rūpniecība.

Gaujas upju baseina apsaimniekošanas plānā 2007.-2015.g. Abuls ir klasificēts kā prioritārā zivju upe lašveidīgajām zivīm. Tai pašā laikā upes kvalitātes stāvoklis ir visproblemātiskākais visā Gaujas baseina apgabalā un upes ekoloģiskā kvalitāte vērtējama kā slikta (4.līmenis 5 ballu skalā; [7]). Tam ir divi cēloņi – Smiltenes pilsētas un “Triķātas

Piena” darbība (nozīmīgākās punktveida slodzes) un lauksaimniecības (difūzās) slodzes. Upes pašattīrīšanos neveicina tajā izveidotā mazo HES kaskāde, bebru darbība un nepārdomāti ierobežojumi darbībai virsmas ūdeņu aizsargjoslā (pilnīgs koku ciršanas aizliegums). Rezultātā Abuls ir vienīgā upe Gaujas upju baseina apgabalā, kur regulāri tiek pārsniegtas dažādu piesārņojuma veidu robežvērtības, pirmām kārtām bioloģiskais skābekļa patēriņš, kas raksturo bioloģiski noārdāmo organisko piesārņojumu.

Plānā noteiktie pasākumi Beverīnas novadu tieši neskar, jo galvenokārt ir darīšana ar piesārņojuma pārnēsi no blakus teritorijām. Ir noteikts termiņš notekūdeņu attīrīšanas iekārtu sakārtošanai Smiltē (2015.gads; [7]), taču joprojām Abuls tiek noteikts kā izņēmuma situācija, vēl 2020.gadā panākot tikai vidēju ūdens kvalitāti (3 balles), kaut gan saskaņā ar Ūdeņu struktūrdirektīvas prasībām, tai būtu jābūt labai vai pat ļoti labai (attieciņi 2 un 1 balle).

3.6.4. Ainava

Beverīnas novada ainavu veido sekojoši pamatelementi:

1. Gaujas senielejas un pieteku ieleju ainava, kurai raksturīgs izteikts reljefs – ielejas un gravas, daudzi devona smilšakmeņu atsegumi, Gaujas loki, ar lielu kritumu tekošu mazāku upju un strautu sazarots tīkls, dažādā pakāpē aizaugušas vecupes, paliņu un terašu pļavas, jaukto, lapu koku, t.sk. arī platlapju sugu meži senkrastu nogāzēs, kā arī nesablīvēta tradicionālo viensētu apbūve;
tradicionālā lauku kultūrainava, kurai raksturīga lauksaimniecībā izmantojamu zemju, nelielu meža vai krūmu puduru un mākslīgu ūdenstilpju mozaīka, kā arī izklaidu viensētu apbūve, kuru lielākoties ietver koku grupu stādījumi ap pagalmiem. Tradicionālā lauku kultūrainava izplatīta lielākajā novada daļā;
kultūrvēsturisko apbūves centru ainava – kurai raksturīga kultūras un vēstures pieminekļu lielā koncentrācija samērā nelielā platībā (Mūrmuiža, Trikāta);
daļēji urbanizētā ainava (ciemi), kurai raksturīgi atsevišķi vairākstāvu dzīvojamās apbūves fragmenti, vietām sablīvēta vienstāvu apbūve, lauksaimnieciskās un rūpnieciskās ražošanas un apkalpes centri vai atsevišķi objekti;
meža ainava, kurai raksturīga jaukto un skuju koku mežu mozaīka ar lielu meža augšanas apstākļu tipu daudzveidību, audžu dažādu vecuma struktūru, nelieli, galvenokārt nepārskatāmi purvi, slapjas lauces, neapbūvēti meža klajumi;
purvu ainava, kurai raksturīga atklāta vai daļēji pārskatāma pārpurvota, saimnieciski neizmantota teritorija ar dažāda lieluma un formas ūdenstilpēm, kā arī raksturīgo purva augu valsti.

Estētiski un kultūrvēsturiski nozīmīgi ir tieši Vidzemei raksturīgie ainavu elementi [12]. Tādi ir senās ozolu alejas, pēckara ceļmalu stādījumi (bērzi, ābeles, eglīšu dzīvžogi), muižu un vecsaimniecību ēkas un parki, laukakmens mūru un citas ēkas, viensētu apstādījumi, reljefam piekļautie līkumotie ceļi, atsevišķie ceļmalu un laukvidu koku un krūmu puduri.

Parki tika veidoti ap bijušo muižu centriem un sevī apvieno gan arhitektūras un kultūras, gan dabas un vēstures vērtības.

Pēdējo gadu laikā novada ainava mainījies; pieaugusi meža puduru un nelielu meža masīvu aizņemtā teritorija, joprojām meža teritorijas pakāpeniski aizņem aizvien jaunas

kādreiz lauksaimniecībā izmantojamās zemes. Kopumā novada teritorijai raksturīgs ainavu mozaīkveida zīmējums, bez plašām viendabīgām teritorijām.

Lauksaimniecības zemju aizaugšana Beverīnas novadā jau ilgāku laiku nav raksturīga; faktiski vērojama pat saimniecību konkurence uz laiku neizmantoto zemju apsaimniekošanai.

Gaujas ielejas, tās pieteku ieleju un tuvākās apkārtnes tipiskās un gleznainās ainavas ir viens no kritērijiem, kādēļ tieši šajā teritorijā tika izveidots aizsargājamo ainavu apvidus "Ziemeļgauja".

Reljefs nosaka ainavu telpas raksturu, piemēram, pauguraiņu un līdzenumu neapstrīdamo atšķirību, dabas procesu dinamiku, mitruma apstākļu krasās atšķirības nelielos attālumos, zemes izmantošanas iespējas un īpatnības, dabasskatu dažādību, kā arī ļauj kartēs norobežot atšķirīgās ainavas un nosaka to konfigurāciju.

Ainaviski vērtīgās teritorijas ir gar Gaujas un Abula upju krastiem un ceļmalu ainavās ir ļoti labi pārskatāmas no lielākajiem ceļiem, kas šķērso pagasta teritoriju, tādēļ nosakot prasības šo teritoriju apbūvei un cita veida izmantošanai ir ņemts vērā, ka ainavas organizē ceļš un ka šīs teritorijas vienlaicīgi dažādajai funkcionālajai izmantošanai ir arī sabiedriska (publiska) telpa.

Novada teritorijā lielākie draudi ainavu jomā saistās ar turpmākās darbības attīstības veidiem un tendencēm:

1. iespēja zaudēt ainaviskās vērtības: kopskatu un ainavas elementu izkārtojumu, jaunas apbūves attīstība, sevišķi ekoloģiski un vizuāli jūtīgās vietās; ekoloģiskās situācijas pasliktināšanās, ja notiks lauksaimnieciskās darbības tālāka ekstensīva attīstība; vides ietilpībai neatbilstīga tūrisma un atpūtas industrijas attīstība – jauno labiekārtojumu elementu pārmērība, kā arī neatbilstība kultūrainavas raksturam.

Ainavu degradējošs faktors ir ļoti sadrumstalotie zemes īpašumi, sablīvētā un haotiskā apbūve dārzkopības sabiedrību teritorijās.

Izdarot kopsavilkumu, var konstatēt, ka nozīmīgākie vidi degradējošie faktori Beverīnas novadā ir:

- pamestās lielfermas un to apkārtnes, citi līdzīgi objekti
- slikti apsaimniekoti īpašumi ciemos, piemēram, Cempu klubs, Jaunvāles muižas bijušās saimniecības ēkas.
- ar sadzīves atkritumiem piesārņotas teritorijas: dārzkopības kooperatīvu tuvumā esošie meži.

Ainavas vērtību mazinošs faktors ir sadales tīkla elektrolīniju virszemes pārvadu koncentrācija, īpaši Valmieras tuvumā, kā arī augstspriegumu pārvades līnijas, kas šķērso pagasta teritoriju un ievērojami pazemina pagasta vizuālās ainavas vērtību.

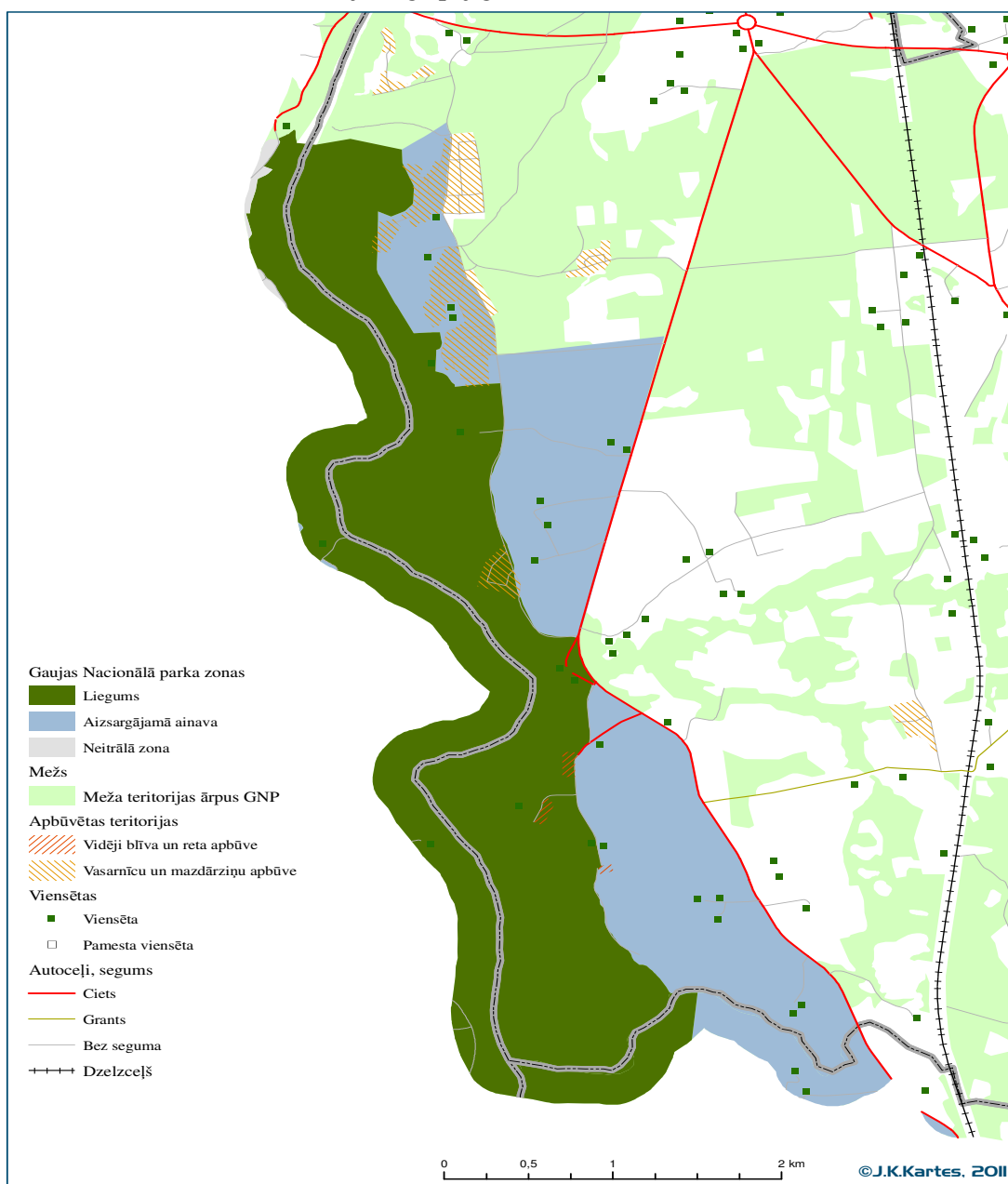
Teritorijas vizuālo tēlu ievērojamā mērā veido apstādījumu un parku sakoptība.

3.7. ĪPAŠI AIZSARGĀJAMĀS DABAS TERITORIJAS

Beverīnas novadā ir starptautiskas nozīmes Natura2000 aizsargājamās dabas teritorijas: Gaujas nacionālais parks un aizsargājamo ainavu apvidus “Ziemeļgauja”.

Gaujas Nacionālais parks

Gaujas NP ir valsts nozīmes īpaši aizsargājama dabas teritorija, kas atrodas Gaujas senielejā un tās apkārtnē. Parka kopējā platība ir 91 745 hektāri. Parka darbības mērķis ir aizsargāt mazpārveidotas dabas teritorijas, kam raksturīga liela bioloģiskā daudzveidība, iežu atsegumus, reljefa formas, laukakmeņus, avotus (valsts un vietējās nozīmes ģeoloģiskie un ģeomorfoloģiskie dabas pieminekļi), kā arī tipiskās ainavas, dabas un kultūras pieminekļus un veicināt dabas tūrismu un teritorijas ilgtspējīgu attīstību.

28.att. Gaujas Nacionālais parks Beverīnas novada teritorijā

Daļa novada (669,5 ha) Kauguru pagastā atrodas Gaujas Nacionālā parka teritorijā. Šajā nacionālā parka daļā atrodas dabas lieguma un ainavu aizsardzības zonas (28.att.).

Kauguru pagasta teritorijā atrodas daļa no Gaujas senlejas lieguma 413,5 ha platībā.

Dabas lieguma zona ir izveidota, lai saglabātu Gaujas senielejai un Gaujas pieteku ielejām raksturīgo dabisko ainavu ar mazpārveidotas dabas biotopu un cilvēku darbības ietekmētu biotopu mozaīku, kā arī lai saglabātu šajā teritorijā koncentrētos valsts un vietējās nozīmes ģeoloģiskos un ģeomorfoloģiskos dabas pieminekļus un citus dabas pieminekļus.

Dabas resursu saimnieciskā izmantošana dabas lieguma zonā notiek atbilstoši parka dabas aizsardzības plānam. Uz tā pamata tiek izstrādāts katra konkrētā zemes īpašuma vai pastāvīgā lietošanā nodotā zemes gabala dabas aizsardzības plāns, kuru saskaņā ar parka aizsardzības un izmantošanas noteikumiem pēc zemes īpašnieka vai lietotāja pieteikuma apstiprina parka direktors.

Kauguru pagasta teritorijā atrodas Liču aizsargājamā ainava 194 ha platībā un Kauguru aizsargājamā ainava 212 ha platībā. Ainavu aizsardzības zona ir izveidota, lai saglabātu raksturīgo daudzveidīgo ainavu, nacionālo kultūrvidi un rekreācijas resursus, kā arī nodrošinātu nenoplicinošu saimniecisko darbību.

Gaujas NP ir apstiprināti individuālie apsaimniekošanas noteikumi (07.08.2001. MK noteikumi Nr.352 "Gaujas nacionālā parka individuālie aizsardzības un izmantošanas noteikumi") un dabas aizsardzības plāns (2007), kuros ir iegūstama ļoti detalizēta informācija arī par Beverīnas novadā ietilpstošo Gaujas NP daļu.

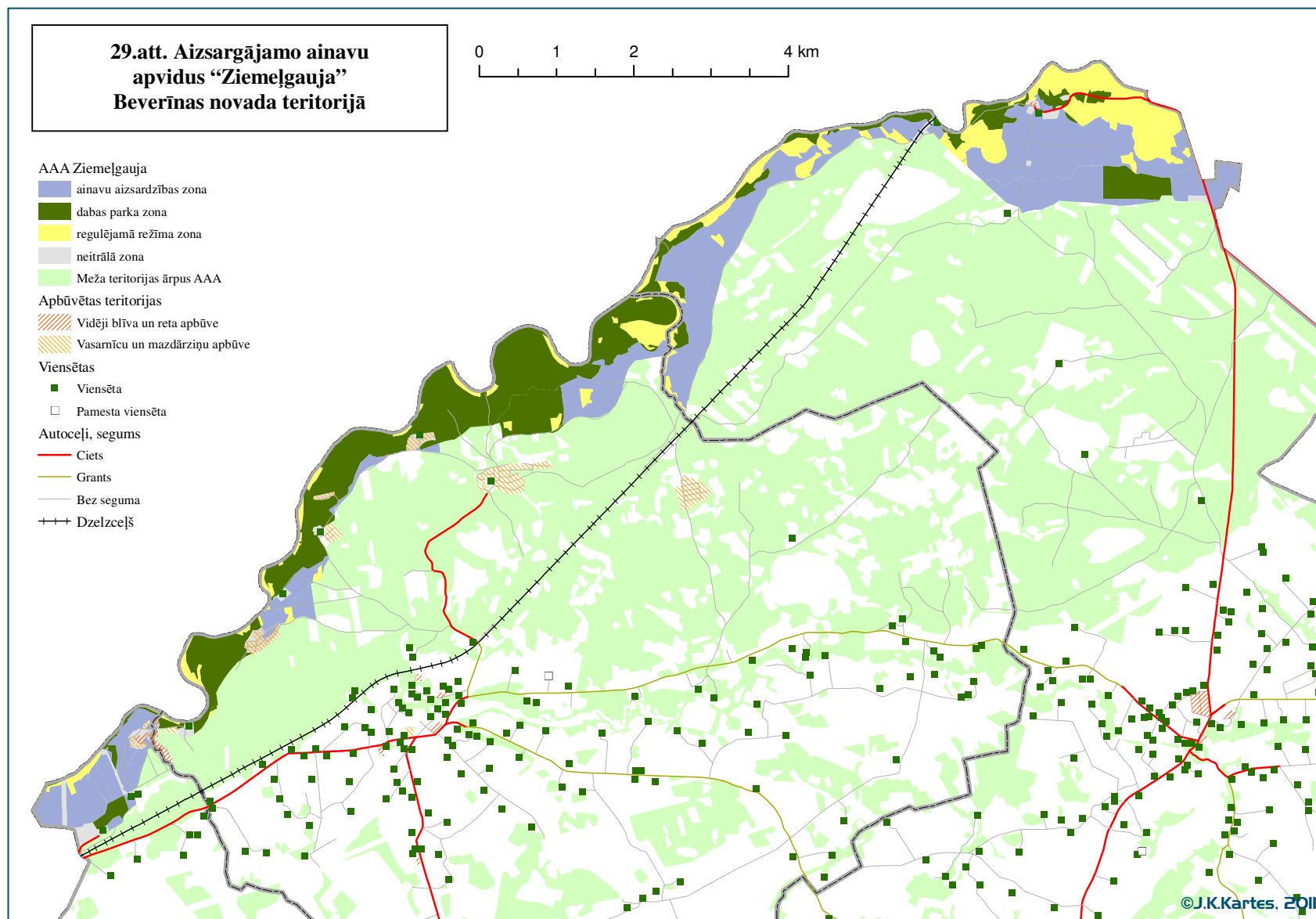
Aizsargājamo ainavu apvidus "Ziemeļgauja"

Aizsargājamo ainavu apvidus Ziemeļgauja ir plaša, unikāla teritorija gar dabisku, neregulētu upi (Gauju) ar vecupju sistēmu, botāniski vērtīgām pļavām, veciem jauktiem un lapkoku mežiem. Veido plašu vērtīgu dabas teritoriju kompleksu, kas turpinās Igaunijā. Visā posmā sastopami unikāli, mazpārveidoti, vietām vēl arvien tradicionāli un ekstensīvi apsaimniekoti biotopi - neregulētā un ļoti līkumainā Gaujas gultne ar tās vecupju tīklu, izcili daudzveidīgas pļavas un meži ar nozīmīgām vecu platlapju audžu platībām. Putniem nozīmīgā vieta. Teritorija ir ļoti nozīmīga ligzdojošajām griezēm un ķikutiem. Ligzdo lielā gaura, zivjērglis un zivju dzenītis, novērots arī melnais stārķis, mazais ērglis, dzērve, apodziņš, urālpūce, bikšainais apogs, baltmugurdzenis, trīspirkstu dzenis u.c.

AAA "Ziemeļgauja" teritorijas robežas tika noteiktas ES LIFE Natura finansēta projekta "Ziemeļgaujas ielejas aizsardzība un apsaimniekošana" ietvaros. 2004. gadā teritorijai piešķirts aizsargājamo ainavu apvidus statuss un vēlāk tā iekļauta arī Natura2000 vietu sarakstā.

AAA "Ziemeļgauja" ir apstiprināti individuālie izmantošanas noteikumi (20.11.2008. MK noteikumi Nr.957 "Aizsargājamo ainavu apvidus "Ziemeļgauja" individuālie aizsardzības un izmantošanas noteikumi") un dabas aizsardzības plāns (Vides ministrijas rīkojums Nr. 729 2007.12.13.), kuros ir iegūstama ļoti detalizēta informācija arī par Beverīnas novadā ietilpstošo aizsargājamās teritorijas daļu.

Aizsargājamo ainavu apvidū "Ziemeļgauja" ietilpst 589 ha Brenguļu pagasta, 138 ha Kauguru pagasta un 764 ha Trikātas pagasta teritorijas; kopā tātad 1473 ha Beverīnas novada teritorijas (29.att.).

Biotopu un sugu aizsardzība. Mikroliegumi.

Lai sekmētu Eiropas nozīmes īpaši aizsargājamo sugu un biotopu aizsardzību, turpinās mežos esošo biotopu inventarizācijas process un to statusa apstiprināšana. Biotopu aizsardzību nosaka “Sugu un biotopu aizsardzības likums”, “Meža likums” un tiem pakārtotie normatīvie akti. Nozīmīgākie no tiem ir Ministru Kabineta noteikumi Nr. 45 (02.02.2001.) “Mikroliegumu izveidošanas, aizsardzības un apsaimniekošanas noteikumi” un Ministru Kabineta noteikumi Nr. 241 (05.12.2000.) “Noteikumi par īpaši aizsargājamo biotopu veidu sarakstu”.

Tam atbilstoša aizsardzības forma ir **biotopa noteikšana par aizsargājamu**.

VAS “Latvijas valsts meži” zemēs kā aizsargājami noteikti piemēram, meža dabiskie biotopi. Parasti tās ir saimnieciskās darbības neskartas un mazskartas mežaudzes, kā arī vairākas mežam īpaši nozīmīgas struktūras – veci un lieli koki u.c. Nereti tie sakrīt ar citiem aizsargājamiem biotopiem vai aizsargājamo augu atradnēm, bet dabisko mežaudžu nodalīšanas pamatā nav tikai reta veģetācijas tipa vai retas sugas klātbūtne, te svarīgākas ir indikatoraugi, kas liecina par meža ilglaicību, kur bagātīgi pārstāvēti reti dabiskā meža elementi – veci nokaltuši koki, liela izmēra kritālas u.c. Šiem biotopiem jāsekmē meža dabiskā atjaunošanās, atstājot cirmās sēklkokus, ierobežojot cirmu platības utt.

Biotopu aizsardzība ne vienmēr nozīmē saimnieciskās darbības būtiskus ierobežojumus. Tieši pretēji, ir biotopu veidi, kas prasa regulāru kopšanu. Tā, sakarā ar ES struktūrfondu apgūšanu, aizvien vairāk zemnieku izsaka vēlēšanos, lai viņu īpašumā esošās pļavas tiktu izvērtētas un tām tiktu piešķirts bioloģiski vērtīgo pļavu statuss, kas faktiski nozīmē konkrētās pļavas atzīšanu par vērtīgu biotopu. Šādas pļavas ir regulāri jāpļauj vai jānogana, lai saglabātu tur esošās augu sabiedrības un pasargātu teritoriju no aizaugšanas.

No īpaši aizsargājamām augu sugām novadā sastopami:

- Sarkanā dzeguzene; ierakstīta Baltijas jūras reģiona Sarkanajā grāmatā;
- Gada staipeknis; ierakstīts Latvijas Sarkanajā grāmatā komerciāli apdraudēto sugu kategorijā;
- vāļīšu staipeknis,
- Sniegbaltā ūdensroze,
- kailā dobspārne,
- čemuru palēks,
- stāvlapu dzegužpirstīte,
- zaļziedu nakstvijole.

Stingrāks biotopu un sugu aizsardzības veids ir **mikrolieguma** noteikšana.

LVGMC datubāze uzrāda 4 mikroliegumus Beverīnas novada teritorijā (14.tabula; [13]). Tie visi atrodas mežu teritorijās; divi no tiem valsts, bet divi – privātajos mežos.

Kauguru pagastā mikroliegumu pagaidām nav.

MK 22.07.2003. noteikumu Nr. 415 “Īpaši aizsargājamo dabas teritoriju vispārējie aizsardzības un izmantošanas noteikumi” 8.p. paredz, ka informāciju par īpaši aizsargājamo augu dzīvotnēm un īpaši aizsargājamiem biotopiem, tai skaitā par sugām, kurām izveidoti mikroliegumi, drīkst izplatīt tikai ar Dabas aizsardzības pārvaldes rakstisku atļauju. Tāpēc sīkākas ziņas par konkrētām aizsargājamām teritorijām pievienotas netiek.

Mikroliegumi Beverīnas novadā

Reģ.Nr.	Pagasts	Īpašums	Kvartāls	Nogabali	Platība, ha
443	Trikātas	Latvijas Valsts meži	217.	viss	33,0
			214.	26.	5,3
			213.	1.-4., 5. (valsts meža daļa), 7.-17.	48,7
			199.	10., 13., 14., 15., 16., 17., 18., 19.	23,4
793	Brenģuļu	Latvijas Valsts meži	385.	1.	0,3
			385.	1.	0,3
1527	Brenģuļu	Saulītes	849.	4., 5., 24.	2,2
1528	Brenģuļu	Saulītes	849.	25.	0,5

Aizsargājamās teritorijas

Pašvaldība var pieņemt lēmumu par tādu aizsargājamo teritoriju vai objektu noteikšanu, kurus ir nozīmīgi saglabāt attiecīgajā apvidū. Beverīnas novadā tāda teritorija varētu būt Miegupes ieleja (Kauguru pagasts). Lai saglabātu tās bagātību paredzēts izveidot vietējās nozīmes dabas aizsargājamo teritoriju – Miegupes dabas parku.

Vietējas nozīmes aizsargājamas ainaviskās teritorijas potenciāls ir arī Trikātas pilskalnam un to ietverošai ainavai.

15.TABULA

Vietējās nozīmes aizsargājamās un vērtīgās dabas teritorijas Brenģuļu pagastā

Nosaukums	Kategorija	Platība (ha)	Izveidots	Īpašnieks	Stāvoklis
Vecbrenģuļu parks (parkā atrodas 2 apses – introducētie koki)	Dendroloģiskie stādījumi	2,0	21.05.1992	Brenģuļu pagastā	Apmierinošs
Jaunbrenģuļu parks	Dendroloģiskie stādījumi	2,0	21.05.1992	Brenģuļu pagastā	Apmierinošs

Valsts nozīmes aizsargājamās un vērtīgās dabas teritorijas Brenģuļu pagastā
20.03.2001. MK noteikumi Nr.131 "Noteikumi par aizsargājamiem dendroloģiskajiem stādījumiem"

Nosaukums	Kategorija	Platība (ha)	Izveidots	Īpašnieks	Stāvoklis
Brenģuļu "Čiekuržu" māju dendroloģiskie stādījumi; introducētie koki: Amūras korķakoki – 2 Dahūrijas lapegles – 15 Sibīrijas lapegles – 45 Serbijas egles – 2 Murreja priedes – 5 greizā priede – savdabīgs koks	Dendroloģiskie stādījumi	3,6	27.01.1992.	Saimniecības "Čiekurži" zeme	Slikts

3.8. DABAS PIEMINEKĻI

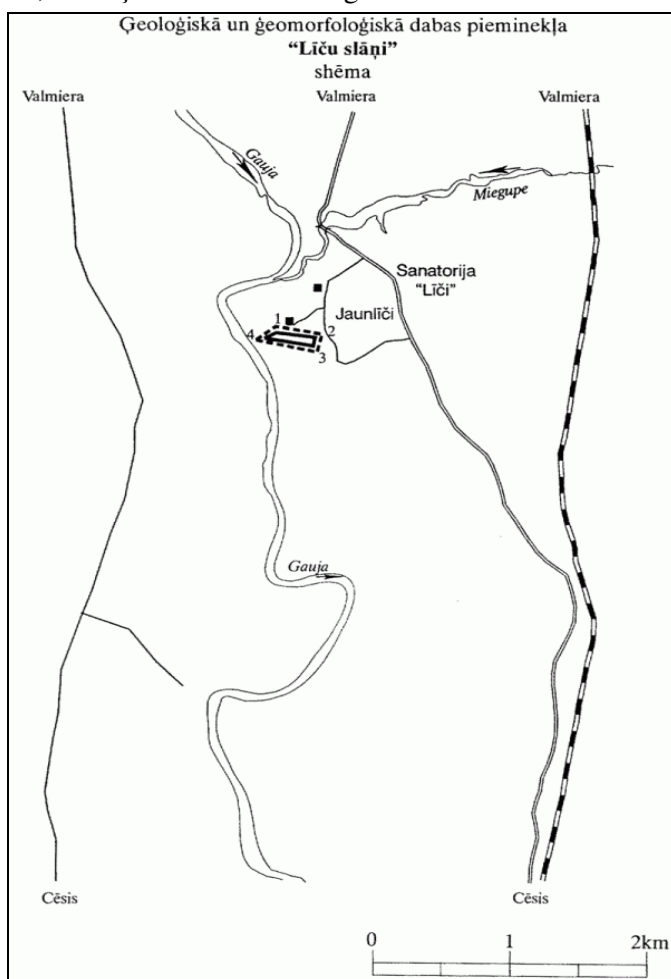
Saskaņā ar Likuma par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām 6. pantu, dabas pieminekļi ir atsevišķi savrupi dabas veidojumi: aizsargājamie koki, dendroloģiskie stādījumi, alejas, ģeoloģiskie un ģeomorfoloģiskie dabas pieminekļi un citi dabas retumi, kam ir zinātniska, kultūrvēsturiska, estētiska vai ekoloģiska vērtība. Aizsargāta tiek arī teritorija līdz 10 m attālumam no pieminekļa.

Ģeogrāfiskā/kartogrāfiskā izpratnē par šādu pieminekli kā par teritoriju var runāt tad, ja to iespējams uzskatāmi attēlot mērogā kartē ar izvēlēto mēroga noteiktību.

3.8.1. Ģeoloģiskie un ģeomorfoloģiskie pieminekļi

LR MK noteikumi Nr.175 “Noteikumi par aizsargājamiem ģeoloģiskajiem un ģeomorfoloģiskajiem dabas pieminekļiem” Beverīnas novadā nosaka vienu šādu dabas pieminekli – Līču slāņus (MKN pielikums Nr.185; 30.att.). Tas atrodas Kauguru pagastā, apmēram 1 km uz D no Miegupes ietekas Gaujā.

Pieminekļa platība ir 2,167 ha. Tas ir augšējā driasla slāņu atsegums upes ielejas terasē. Ir veikts C¹⁴ datējums, saskaņā ar kuru 13 m augstās terases vecums ir 10 300 – 10 500 gadu.

30att. Dabas pieminekļa “Līču slāņi” situācijas shēma

3.8.2. Aizsargājамie koki

Dižkoku statusu normatīvie akti nenosaka konkrētiem kokiem, taču 16.03.2010. MK noteikumu Nr.264 “Īpaši aizsargājamo dabas teritoriju vispārējie aizsardzības un izmantošanas noteikumi” 2. pielikums definē minimālos parametrus (resnums 1,3 m augstumā vai arī augstums), pie kuriem dotais koks iegūst aizsargājama koka (dižkoka) statusu.

Publiski pieejamie informācijas avoti sniedz ļoti atšķirīgas ziņas par aizsargājamiem kokiem Beverīnas novadā.

Novada pagastu teritorijas plānojumos atrodamā informācija (16.tab.) sniedz ziņas par dižkokiem Brenguļu (4 koki) un Kauguru (9 koki) pagastos; arī šeit informācija tieši izmantojamā formā (LKS koordinātas) ir sniegta tikai četriem kokiem.

16.TABULA

Dižkoki Beverīnas novadā

Nr.	Nosaukums	Apkārt- mērs, m	Pagasts	Atrašanās vieta	LKS koordinātas	Stāvoklis
1.	Kaijas ozols	5,1	Kauguru	Pie Mieturiem pļavas malā netālu no m. “Jaunmieturi”	x: 584713 y: 368905	Apmierinošā stāvoklī
2.	Sietiņu goba	nav datu	Kauguru	Pie Sietiņu m.		Labā stāvoklī
3.	Sapas vītols	5,40	Kauguru	Līčos		Stīpri bojāts
4.	Līču vīksna	5,42	Kauguru	Līčos, gravas malā aiz m. “Iemetēji”	x: 584282 y: 369409	
5.	Ķeīšu priede	3,2	Kauguru	Mežā, 200 m no ceļa d/b Gaujas – Sapas	x: 583801 y: 372149	Apmierinošā stāvoklī
6.	Daudziešu ozols	6,20	Kauguru	Pie Daudziešu m.		Apmierinošā stāvoklī
7.	Jaunzemju liepa	4,30	Kauguru	Pie bij. Jaunzemju m.		Labā stāvoklī
8.	Jērnas vītols	5	Kauguru	Netālu no m. “Jērnas” 406.kvartālā lauces malā pie 4.nogabala D gala, Gaujas kr.krasts	x: 583222 y: 372847	Labā stāvoklī
9.	Rūnīšu ozols	4,7	Kauguru	Pie Rūnu m.		
1.	Greizā priede	nav datu	Brenguļu	Uz “Ciekuržu” zemes		Nav precīzas informācijas par atrašanās vietu (!)
2.	Bekuru ozols	nav datu	Brenguļu	Uz “Jaunarāju” zemes		Slikts
3.	Jaunvāles ozols	nav datu	Brenguļu	Jaunvālē		apmierinošs
4.	Pūpolu ozols	nav datu	Brenguļu	Vasarnīcu dārzkopības sabiedrība “Pūpoli 1-46”		apmierinošs

LVĢMC datubāzē, kas ir oficiālais dižkoku reģistrs, vispār nav reģistrēts **neviens** dižkoks Beverīnas novadā. Informācija vietnē “www.dabasretumi.lv” Beverīnas novadā

uzrāda 2 dižkokus. Vairumā gadījumu šais vietnēs atrodamā telpiskā informācija ir neprecīza un nav izmantojama, piemēram, teritorijas plānošanas vajadzībām. Prakse apliecina, ka apmēram 20% koku šeit vispār nevar identificēt ne pēc topogrāfijas, ne pēc ortofoto uzņēmumiem. Bieži nav arī norādīti arī koka parametri, pēc kuriem piešķir aizsargājamā koka statusu – no tā izriet, ka nav juridiska pamata noteikt kokam aizsargājama objekta statusu teritorijas apgrūtinājuma izpratnē. Tāpēc par dižkokiem iegūtā informācija ir samērā nepilnīga un nesistemātiska.

Jērnies vītols atrasts 2004. gadā un tas nav iekļauts dižkoku sarakstā.

Savdabīgs koks ir **Sapas māzerainais bērzs** pie bijušajām Sapas dzirnavām.

Trikātas pagastā informācija par dižkokiem pieejamos avotos nav sistemātiski apkopota, taču ir atrodamas ziņas par vairākiem šādiem objektiem. No tiem īpašas ievērības cienīgi ir divi: **Atpiļu dižozols** (31.att.), kas var būt arī sena kulta vieta un **Rūtiņu kļava** (32.att.), kas ar 6 m apkārtmēru ir lielākā kļava Baltijā. Atpiļu ozols ir arī valsts aizsardzībā esošs kultūras piemineklis.

Dižozols 5 m apkārtmērā aug Trikātas parkā, bet apmēram 2,5 km uz Z no Trikātas atrodama dižkoka kategorijai atbilstoša **vīksna**.

31.att. Atpiļu ozols (no <http://e-pro.321.lv>; galerija “Trikātai – 800”)

Principā vērtīgu informāciju par dažādiem dabas un kultūrvēstures objektiem, tai skaitā par dižkokiem sniedz Ziemeļvidzemē realizētā projekta “*Unknown cultural heritage values in common natural and cultural space*” publicētā karte [14]. Diemžēl telpiskā informācija publicētajā kartē ir plānošanas vajadzībām neizmantojamā formā (nepietiekamas mēroga noteiktības topogrāfiskā pamatne; trūkst koordinātu datu), bet oriģināldatus pieprasīt

nav iespējams, jo netiek sniegtas nekādas projekta vai tā izpildītāju kontaktkoordinātas. Projekta mājaslapa vieslietotājiem nav pieejama.

2003. gadā Gaujas NP teritorijā tika veikta aleju uzskaitē. Sarakstā ir divas alejas Kauguru pagastā: ceļā uz “Jērnēm” un pie “Sapu” dzirnavām. Minētās alejas nav iekļautas aizsargājamo aleju sarakstā. Trikātas pagastā atzīmējama XX g.s. sākumā stādītā Atpiļu māju ozolu gatve.

32.att. Rūtiņu kļava. A.Opmaņa foto. 2005. gads.

3.9. KULTŪRAS PIEMINEKĻI

3.9.1. Valsts aizsargājamie kultūras pieminekļi

No teritorijas un attīstības plānošanas viedokļa nozīmīgākie kultūras pieminekļi ir tie, kas atrodas valsts aizsardzībā, jo saistīti ar noteiktiem telpiskiem ierobežojumiem darbībai arī pieminekļu tuvumā. VKPAI ir sniegusi izziņu par 17 šāda veida pieminekļiem [15; 17.tabula].

9 no šiem pieminekļiem ir arheoloģijas pieminekļi, 4 – arhitektūras un 4 – mākslas pieminekļi. Pēdējie atrodas iekštelpās – Trikātas ev.-lut. baznīcā. 5 no arheoloģijas

pieminekļiem ir senkapi, kas ir nozīmīgi kā vēstures liecība un arheoloģiskās informācijas avots zinātnei, taču tajos nav vizuāli interesantu objektu, kas varētu piesaistīt apmeklētājus. Tiešo otrādi – pēdējos gados šādas teritorijas jāsargā no mantraču apmeklējumiem.

Četri pieminekļi ir vietējas nozīmes, bet pārējie – valsts nozīmes (taču valsts aizsardzībā atrodas tie visi).

17.TABULA

Kultūras pieminekļi Beverīnas novadā

Reģ.nr.	Nozīme	Veids	Nosaukums	Pagasts	Vieta	Datējums	Kad.Nr.*
2443	Valsts	Arheoloģija	Avotiņu senkapi	Kauguru	Pie Avotiņiem, Viesturiem		003 0046
2444	Valsts	Arheoloģija	Beitu senkapi	Kauguru	Pie Beitēm		
2445	Valsts	Arheoloģija	Pekas kalns-pilskalns	Kauguru	Pie Jauneniņiem		
6902	Valsts	Arhitektūra	Mūrmuižas nocietinātais tornis	Kauguru	Mūrmuiža	16.g.s. 2.puse	007 0252 006
2388	Valsts	Arheoloģija	Atpiļu upurozols – kulta vieta	Trikātas	Pie Atpilēm		004 0062
2390	Vietēja	Arheoloģija	Libirtu senkapi	Trikātas	Pie Libirtiēm		004 0075
2389	Vietēja	Arheoloģija	Ķikutu senkapi	Trikātas	Pie Ķikutiem		007 0068
2391	Vietēja	Arheoloģija	Lūsu viduslaiku kapsēta	Trikātas	Pie Lūsiem		003 0014
2393	Vietēja	Arheoloģija	Trikātas Zviedru saliņa – nocietinājums	Trikātas	Netālu no Trikātas pilsdrupām		005 0015
4476	Valsts	Māksla	Cilnis “Kristus kristīšana”	Trikātas	Trikātas ev.-lut. bazn.	18.g.s. 1.puse	
4477	Valsts	Māksla	Ērģeles	Trikātas	Trikātas ev.-lut. bazn.	1867.	
4478	Valsts	Māksla	Kancele	Trikātas	Trikātas ev.-lut. bazn.	18.g.s. 2.cet.	
4479	Valsts	Māksla	Krāsns	Trikātas	Trikātas ev.-lut. bazn.	18.g.s. beigas	
2392	Valsts	Arheoloģija	Trikātas viduslaiku pils	Trikātas	Trikātas centrā		003 0169
6880	Valsts	Arhitektūra	Trikātas luterāņu baznīca	Trikātas	Trikāta	1607., 1694., 1793.	005 0039
6881	Valsts	Arhitektūra	Trikātas mācītājmuižas dzīvojamā ēka	Trikātas	Trikāta	1802.- 1804.	005 0039
6882	Valsts	Arhitektūra	Trikātas pilsdrupas	Trikātas	Trikātas centrā	13.- 14.g.s.	003 0158, 003 0169

*) - numuram tabulā jāpievieno prefiksu 9662 Kauguru pagastam un 9484 Trikātas pagastam.

Mūrmuižas nocietinātais tornis

Ordeņa vasaļa mītne. Celtniecības laiks nav zināms. Pirmoreiz minēta 1601. gada revīzijas aktīs, kur teikts, ka no seniem laikiem tā piederējusi Bukhorstu dzimtai. 18.–19. gs. uzcēla jaunu kungu ēku, bet veco torni vēl 20. gs. sauca par “klēts torni”.

Ēka (33., 34.att.) orientēta līdzīgi kristiešu baznīcām A–R virzienā, nišu ap vienīgo apaļo otrā stāva logu, kur bijusi kapela, rotājis gleznojums ar vīnogulāju motīvu, bet pirmajā stāvā – dzīvojamā istaba ar kamīnu. Izrakumos starp 58 citiem atrada krāsns podiņu ar katoļu bīskapa mitras un zižļa attēliem. Ēkai nav nocietinātam tornim raksturīgas šaujamlūkas.

33.att. Mūrmuižas tornis. J.Kauliņa foto

Avotiņu senkapi

Kapu lauks aizņem 21×17m lielu laukumu, un ir 1,4m augsts. Zem velēnas dūres lieluma akmeņu bruģis 2 – 3 kārtās. Uzkalniņa vidū 2 granītakmens šķirsti, ko 1933. gadā daļēji postītajos kapos atrada arheoloģes E. Šņores ekspedīcija, datējot kapos ar 1. gadu tūkstoša vidu pirms mūsu ēras (agro bronzas laikmetu). Šķirstos atrasti daži māla un krama izstrādājumu fragmenti, nesadeguši kauli. Uzkalniņš tagad apaudzis ar kokiem.

Beitu senkapi

Beitu senkapi, kādreiz saukti par Kara laika kapenēm, ir vistālāk uz ziemeļiem esošais latgaļu kapulauks. Tos atklāja XIX gs. 80. gados, kad te tika veikti Rīgas-Pleskavas dzelzceļa būvdarbi. To rezultātā daļa uzkalna tika norakta, bet 1962. gadā arheoloģes Ievas Cimermanes vadībā atlikušajā daļā veica izrakumus, kuros uzgāja XI – XIII gs. latgaļu kapos. Starp labi saglabājamiem audumu fragmentiem un latgaļu rotaslietām tika atrasti arī priekšmeti ar

lībiešiem raksturīgām iezīmēm un tādi, kas uzrāda saikni ar krieviem. Iespējams, te apglabāti Pekas kalna apdzīvotāji.

Pekas kalns

Pekas kalns (35.att.) atrodas Kauguru pagastā netālu no Gaujas un ap 700 m attālumā no Eniņu mājām. Pilskalns ierīkots austrumu- rietumu virzienā orientētas kaupres rietumu galā, kur tā atduras pret Gaujas vecupi. Šeit, tāpat kā ziemeļu pusē, kur pakājē mūklājs, kalns ir ap desmit metru augsts, stāvām malām. Dienvidu pusē gar kalna pakāji vērojams līdz 2 m dziļš, šķiet, mākslīgi rakts grāvis, kas arī šo kalna pusi padarījis visai stāvu un nepieejamu. No austrumu puses kalns atdalīts ar kaupres pārrakumu, no kura izsviestās zemes uzbērtas ap vienu metru augstā uzbērumā pilskalna plakuma austrumu malā. Pārrakuma dziļums, skaitot no vaļņa augšmalas, ir 8 metri.

34.att. Pekas kalns. Ievas Pīgoznes foto [16].

Agrākos laikos Pekas kalna virsma arta, tāpēc iespējams, ka tas bijis augstāks, bet laika gaitā noarts. Noapaļoti trapeceveidīgais pilskalna plakums ir 70m garš un 35 m plats. Aiz pārrakuma uz austrumiem no pilskalna atradusies nocietināta priekšpils. Par to liecina vēl otrs kaupres pārrakums, kas ir 3 m plats. Tādējādi norobežotās priekšpils izlīdzinātais plakums ir 70 m garš un 30 m plats, bet šī kalna augstums ir no 6 – 8 m.

Pekas kalnu vairāki senatnes pētnieki argumentēti uzskata par Beverīnas pils atrašanās vietu, kaut gan ir arī citas versijas.

Trikātas pilskalns un viduslaiku pils

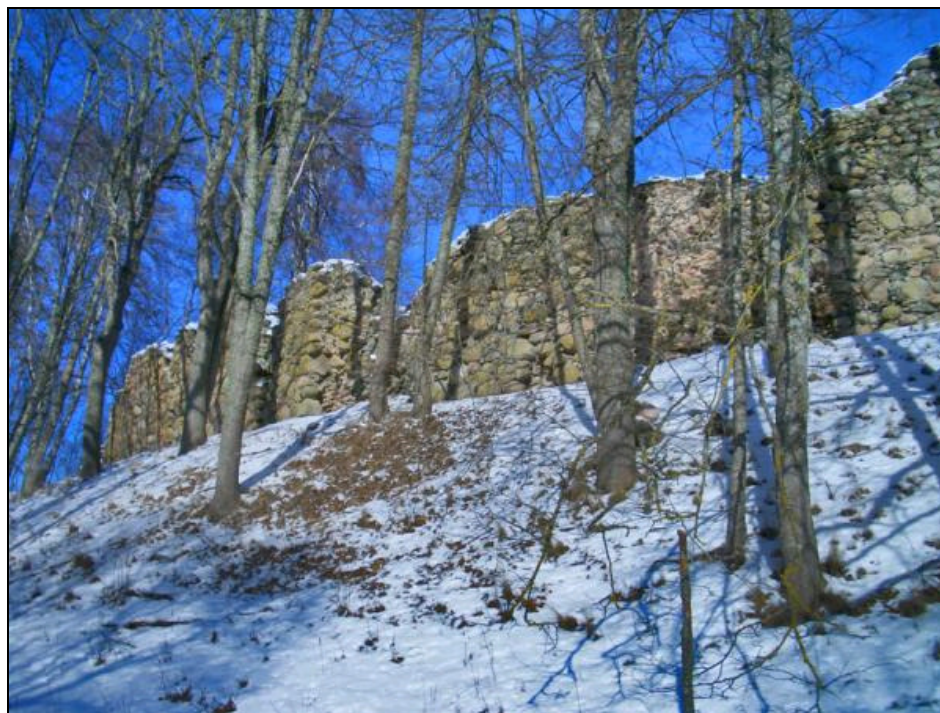
Pilsdrupas atrodas Trikātas pilskalnā (36.att.), kas paceļas 30 m virs tuvējā ezera līmeņa. Iespējams, Livonijas ordeņa pils 14.gs. celta latgaļu pilskalnā. Iespējams, tā nopostīta Ziemeļu kara laikā. Arī Trikātas pilskalnu tiek saistīta arī senās Beverīnas pils atrašanās vieta.

Trikātas pils bijusi ordeņa Cēsu komturejas palīgpils. Pastāv hipotēze par to, ka Trikāta varētu būt viena no Beverīnas atrašanās vietām, kas tomēr nav pierādīta.

Pils celšanas gads nav zināms. Pamatojoties uz Vartberges Hermaņa hronikā teikto, ka mestrs Villekins no Endorpes (valdījis 1282.-1287.) cēlis baznīcu Trikāta, J. G. Arnsts min, ka pils varētu būt celta 1284. g. Savukārt A. Tūse uzskata, ka pils celta 13. gs. beigās, uz ko norāda pils plānojums. Dokumentos Trikātas pils pirmo reizi parādījās 1429. g.

Pils pamešanas laiks nav zināms. Ir saglabājies 18. gs. beigās J. K. Broces zīmētais Trikātas pils zīmējums, kur pils attēlota jau kā drupas.

20. gs. otrajā pusē pils pagalmā ierīkota estrāde ar iebetonētiem pamatu stabiem, bet tās celtniecības laikā arheoloģiskā uzraudzība netika veikta.

35.att. Trikātas pilskalns un pilsdrupas. Jāņa Reķa foto; attēls no [17].

Trikātas Zviedru saliņa

Zviedru saliņa jeb Cēpurīšu kalniņš (saukts arī Tālivalda kaps; 36.att.) ir nocietināta senvieta no zviedru laikiem. Tas atrodas Abula kreisajā krastā, iepretim Trikātas pilskalnam. Pēc nostāsta kalniņu ar cepurēm sanesuši zviedru zaldāti. Paugurs atgādina “Velna klēpjus” vairāku citu pilskalnu tuvumā.

36.att. Trikātas Zviedru saliņa. I.Boškinas foto; attēls no [18]

37.att. Trikātas ev.Lut. baznīca. www.vietas.lv

Trikātas evaņģēliski Luteriskā baznīca

Pirmo reizi Trikātas baznīcu (37.att.) dokumentos min 1283. gadā, tā celta pie ordeņa pils vienā laikā ar baznīcām Cēsīs, Valmierā, Burtniekos. Tagadējā Trikātas ev.-lut. Sv. Jāņa baznīca celta 1694. gadā. 1804.gadā pabeigta mācītājmuižas celtniecība. 1875. gadā no Vācijas atvesto baznīcas zvanu izmanto arī tagad. 1859. gadā tornī uzlikts zelta gailis – baznīcas un Landrāta Nikolaja fon Tranzē kundzes Šarlotes dāvana (restaurēts 1995.g.). 1867.gadā vācu ērģelbūves meistars Augusts Martins būvējis baznīcas ērģeles (viens no mākslas pieminekļiem, kas atrodas baznīcā). Īpaši aktīva draudzes darbība ir 1902.-1940. gados, kad pastāv baznīcas koris, svētdienas skola, notiek labdarības pasākumi, koncerti u.c. Baznīca savu darbību nepārtrauca arī padomju okupācijas laikā.

Baznīcā bez ērģelēm atrodas vēl trīs 15.tabulā minētie mākslas pieminekļi: cilnis “Kristus kristīšana”, kancele un krāsns.

Trikātas mācītājmuižas dzīvojamā ēka

Mācītājmāja (38.att.) atrodas pretī Trikātas Sv.Jāņa luterāņu baznīcai. Ēka celta 1804.gadā. Trīstraktu pusotra stāva taisnstūra laukakmeņu un ķieģeļu mūra ēka ar divslīpņu kārniņu jumtu ar nošļautiem galiem un puspagraba stāvu. Ēkai ir manteļskurstenis, telpās trīs melnu vāpētu podiņu krāsns. Fasādes gludas, apmestas, krāsotas. Dekoratīvie elementi - logu aplodas, karnīzes, durvis ar kalumiem. Sīkrūšu logi, ar lieliem stikliem, fasādēs izkārtoti simetriski. Ap ēku saglabājušās parka paliekas. Raksturīgs 19.gs. sākuma mācītāju dzīvojamo ēku paraugs. 1936.gadā veikts ēkas kapitālremonts, taču šobrīd ēkai atkal steidzami nepieciešams remonts.

38.att. Trikātas mācītājmuižas dzīvojamā ēka. Jāņa Reķa foto; attēls no [18].

3.9.2. Citi pieminekļi

Novadā ir vairāki interesanti objekti ar savu vēsturi un pievilcību, kas var pretendēt uz statusu būt kultūras piemineklim vietējā aizsardzībā; pašvaldībai ir tiesības šādu statusu noteikt.

Mūrmuižas vēsturiskā telpa

Vēsturiskajā telpa iekļaujas un to veido Kauguru skolas ēka un liepu aleja pie tās, divas ozolu alejas – Kaugurmuižā un Jaunāmuižā, kā arī Kauguru kapi ar vēsturisko akmeņu sētu un senajiem kokiem. Te atrodas arī Zentas Mauriņas piemiņas istaba Mūrmuižā Pagastmājā, Zentas Mauriņas taka un ievērojamā Kauguru pagasta sabiedriskā un kultūras

darbinieka, Mūrmuižas Tautas universitātes dibinātāja un vadītāja Paula Pēterona Briežu viensēta.

Mūrmuižas kungu māja

Mūrmuižas kungu ēka – faktiski tās ārējā veidola kopija, kur pēckara gados atradās kolhoza kantoris. Jumta spārē atrastais iededzinātais gadskaitlis 1871, ko uzgāja 1983. – 1984. g. ēku nojaucot, ļauj uzzināt mājas celtniecības vai pārbūves gadu. Tika iznīcinātas oriģinālās ārdurvju vērtnes. Tagadējās, tāpat kā ēka, ir kopijas, kas nav valsts aizsardzībā esoša arhitektūras pieminekļa statusā.

Kalpu mājas fasādē ar laukakmeņu šķembām ēkas celšanas gadskaitlis 1850.

Kauguru muiža

Kauguru muižas kompleksā saglabājušās kungu un muižas pārvaldnieka ēkas, kalpu māja, leduspagrabs, divas klētis, stallis un parka plānojuma elementi. XX gs. 20. -30. gados, kad te atradās 8. Daugavpils kājnieku pulka mītne, pārbūvēja kungu un pārvaldnieka mājas, likvidējot mansarda jumtus. 60. gados nojauca vienu klēti; otra, kurā bija padomju okupācijas karaspēka daļas pirts un sporta zāle, nodega gadu pirms karaspēka aiziešanas. Līdz pat 1993. gadam muiža nebija apskatei pieejama. Tagad šeit izvietots Zemessardzes 22. kājnieku bataljons.

Kā potenciāli vietējā līmenī aizsargājami kultūras pieminekļi minami arī:

- Ķeņģu krogs un Brenguļu (Vecbrenguļu muižas) ūdensdzirnavas,
- Cempu muižas apbūves kompleksa klēts “Veccempi”,
- Vecbrenguļu muižas kalpu māja “Lejas”,
- Vecbrenguļu muižas krogs “Melderī”,
- Jaunvāles muižas apbūves kompleksa stallis “Eglaines”,
- Jaunbrenguļu muižas kompleksa kungu māja, pārvaldnieka māja “Abullejas”, klēts un parks,
- verstu stabs “Saulītēs”.

4. NOVADA APDZĪVOTĪBAS STRUKTŪRA, IEDZĪVOTĀJI UN MĀJOKLI

4.1. TERITORIJAS TĒLPISKĀ KOMPOZĪCIJA UN APDZĪVOTĪBAS STRUKTŪRA

4.1.1. Galvenie novada telpiskās kompozīcijas elementi

Beverīnas novada telpisko kompozīciju veido sekojoši galvenie elementi:

Gauja un mežu masīvi kā kompozīcijas šķirošie elementi.

satiksmes ceļi kā kompozīcijas vienojošais elements,

trīs pagasti ar saviem funkcionālajiem centriem,

Novada apdzīvotības struktūra parādīta 54. attēlā.

Galvenie dabas faktori, kas nosaka Beverīnas novada telpisko organizāciju, ir viegli viļņotais reljefs, hidrogrāfiskais tīkls un citi dabas vides elementi un apstākļi, kas ietekmē cilvēku dzīvi un saimniecisko darbību – piemēram, klimats, augšņu auglība, ģeoloģiskie apstākļi (purvu teritorijas). Īpaši nozīmīgs faktors ir Gaujas ieleja, kas kā novada teritorijas sastāvdaļa ir nozīmīgs visas Vidzemes reģiona telpiskās struktūras elements un jau vēsturiski ir noteikusi gan apdzīvoto vietu izvietojumu, gan ceļu tīklu.

Kā atsevišķus telpiskās struktūras elementus var izdalīt mežus, lielākos purvu un mitrāju masīvus, jo tie atšķiras ar ierobežotām izmantošanas iespējām, ietekmējot gan apdzīvojuma struktūru, gan ceļu tīklu un infrastruktūru. Tajā pat laikā tiem ir augsta ekoloģiskā un arī ekonomiskā vērtība.

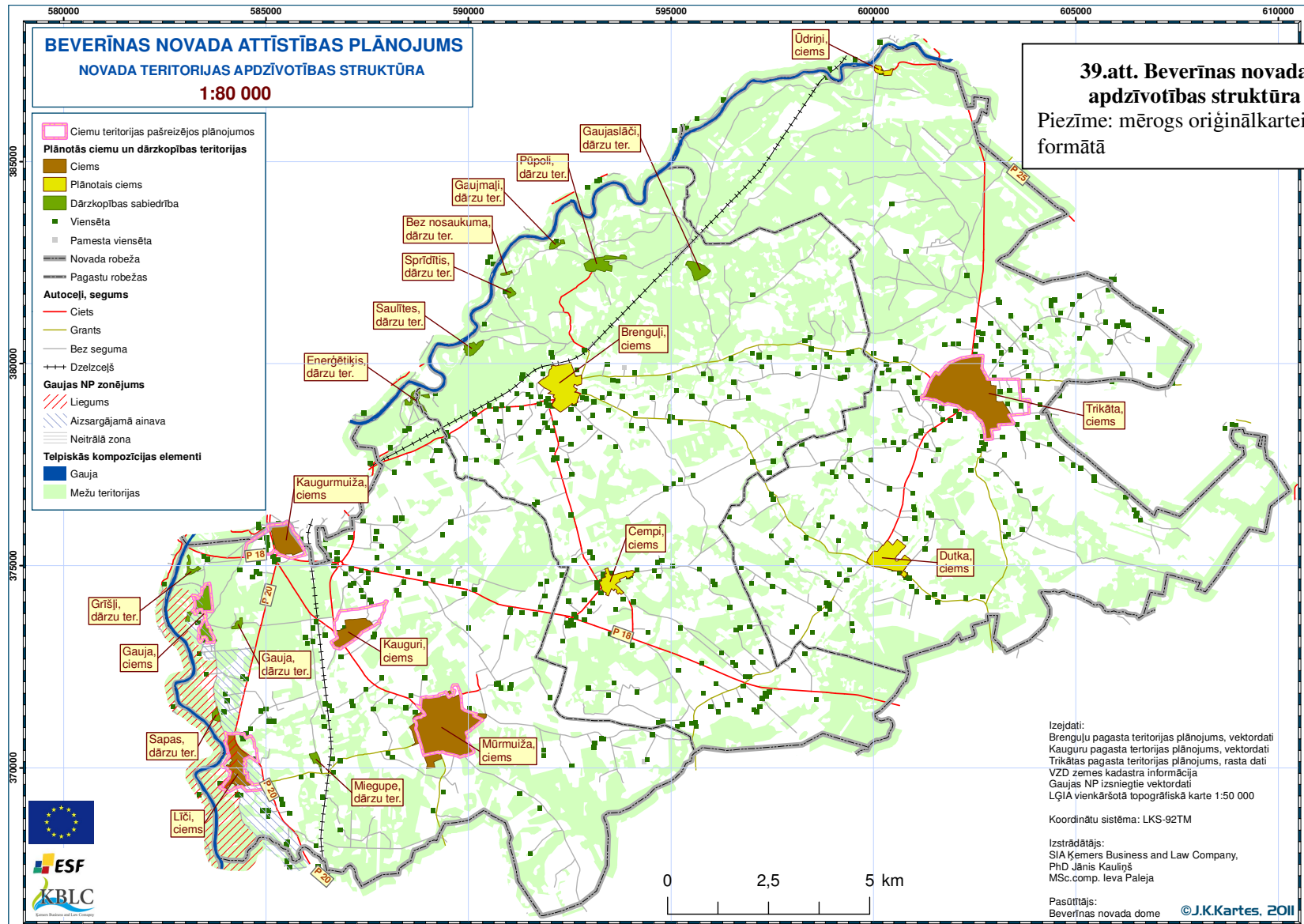
Kauguru pagastā reljefa saposmotība¹ un apgrūtinātā notece ir veicinājusi atsevišķu nelielu purvu veidošanos pagasta dienvidu daļā un lielāka purva izveidi pagasta ziemeļaustrumu daļā, tās darbojas kā dabīga attīstības virzības barjera, līdz ar to galvenie attīstības virzieni vērsti ziemeļrietumu virzienā, tāpat uz Valmieru.

Valmieras pilsētas tuvums ir viens no nozīmīgākajiem faktoriem, kas ietekmē gan apdzīvotības struktūru, gan apdzīvoto vietu savstarpējo saistību novada rietumu un ziemeļu daļā. Kauguru pagasta ziemeļdaļa zināmā mērā pilda Valmieras priekšpilsētas statusu. Valmieras tuvums un Gauja ir veicinājuši vasarnīcu apbūves izveidošanos kā Kauguru, tā Brenguļu pagasta teritorijā. Jāievēro arī Valmieras pilsētas industriālās zonas attīstību šajā virzienā un tūrismam aktuālās teritorijas pie novada ziemeļu un rietumu robežām gar Gauju, kur apbūves un saimnieciskas nozīmes teritoriju attīstību ierobežo Gaujas vecupes un atekas, kā arī īpaši aizsargājamo teritoriju statuss.

Arī pārējai novada teritorijai, izņemot Trikātas pagastu, raksturīga radiāla struktūra Valmieras virzienā; ko ir noteikusi piederība kādreizējam Valmieras rajonam ar Valmieru kā administratīvo centru un lielāko infrastruktūras objektu koncentrāciju. Trikātas pagasts savukārt saistīts ar bijušo Valkas rajonu, taču šī saistība ir daudz vājāka un izpaužas satiksmē ar Strenčiem un Smiltēni.

Teritoriju šķērsojošā dzelzceļa līnija Rīga-Valmiera-Lugaži un tās infrastruktūra novada attīstību patlaban būtiski neietekmē, bet var būt ar zināmu perspektīvu.

¹ Šķēršļains, daudzveidīgs reljefs

4.1.2. Novada apdzīvotības struktūras elementi un to savstarpējā saistība

Pagastu vēsturiski izveidojušies apdzīvojuma struktūra

Kauguru pagasts ir viens no blīvāk apdzīvotajiem pagastiem visā bijušajā Valmieras rajonā. Pagasta teritorijas apdzīvotības struktūras pamatu veido vairāki ciemi, vasarnīcu ciemi un izklaidus izvietotas viensētas. Lielākie no tiem Mūrmuiža ar apmēram 500 iedzīvotājiem un mazāki ciemi Līči, Kauguri, Kaugurmuiža ar 80 – 120 iedzīvotājiem.

3 lielākajās apdzīvotajās vietās – Mūrmuižā, Kauguros un Līčos dzīvo puse no pagasta iedzīvotājiem; Mūrmuižā – apmēram trešā daļa pagasta iedzīvotāju.

Vēsturiski Mūrmuiža veidojusies kā muižas centrs. XX.g.s. 20.gadu zemes reforma sadalīja arī tā dēvētos muižu centrus nedaudzos īpašumos, bijušo muižu centri, arī Mūrmuiža pārtapa par lauksaimniecības centru. Lielākā daļa apbūves tur uzcelta 70.-80. gados.

Arī Kaugurmuiža veidojusies kā muižas centrs.

Atšķirīgi ir Līči, kas vēsturiski izveidojušies kā t.s. aprūpes ciems pie sanatorijas.

Pagasta teritorijas galvenā attīstības ass sakrīt ar autoceļu V187 Valmiera-Rauna, uz kura atrodas 2 lielākas apdzīvotās vietas pagastā: Mūrmuiža un Kauguri. Pagasta ziemeļrietumu daļas attīstība saistīta ar Valmieras pilsētas industriālās zonas attīstību šajā virzienā. Pagasta ziemeļu un rietumu daļas attīstība cieši saistīta ar tūrisma nozares attīstību, ko veicinājusi reljefa piemērotība sporta tūrisma infrastruktūras attīstībai (komplekss “Baiļi”) un ainaviskā pievilcība.

Vēsturiski kā izglītības centrs veidojušies Kauguri.

Kaugurmuižas ciems ir izveidots, ņemot vērā to, ka tas robežojas ar Valmieras pilsētu, šeit ir labas iespējas izmantot pilsētas inženierkomunikācijas.

Brenguļu pagasta apdzīvojuma struktūras pamatu veido divi lielāki apdzīvojuma centri: Brenguļi un Cempi. Ciema struktūra ir īpatnēja ar to, ka teritorijā atrodošās mājas (pārsvarā lauku viensētas) izvietotas izklaidus un tādējādi objektīvi noteikt ciemu robežas nav vienkārši. Šīm teritorijām līdz pat pēdējam laikam nav noteikts ciema statuss; to paredzēts noteikt ar teritorijas plānojumu 2012.-2024.gadam.

Arī šīs apdzīvotās vietas vēsturiski veidojušās kā muižu centri.

Pārējā teritorijā apdzīvotības struktūru veido lauku viensētas, bet pagasta ziemeļu daļā arī dārzkopības sabiedrību teritorijas.

Pagasta centru galveno sasaisti veido autoceļu Valmiera-Smiltene (P18), Valmiera-Brenguļi-Bikseja (V196), Strenči-Trikāta-Miega (V233) un Cempi-Brenguļi-Trikāta-Vijciems (V182) posmi.

Trikātas pagasta apdzīvotība koncentrējas pagasta vidus un dienvidu daļā, jo teritorijas ziemeļdaļu aizņem lieli mežu masīvi. Teritorijas ziemeļu stūrī atrodas apdzīvotā vieta Ūdriņas, kam ar teritorijas plānojumu tiks noteikts ciema statuss – šeit kompakta teritorijā ir apmēram 50 iedzīvotāju mājokļi ar atbilstošām tehniskajām infrastruktūrām.

Pagasta vidusdaļā atrodas bijušais pagasta centrs Trikāta, bet dienvidu daļā – nelielais Dutkas ciems. Abas šīs apdzīvotās vietas ir veidojušās kā bijušo muižu centri.

Trikātas pagastam raksturīga jau augšminēta saistība ar Valkas rajona infrastruktūras centriem, kas patlaban šīs novada daļas attīstību ietekmē negatīvi, jo ietekmes no šiem centriem ir minimālas, bet saistība ar pārējo novada daļu ved pa ceļiem bez cietā seguma.

Trikātas pagastā nav novada pārējai daļai raksturīgo dārzkopības sabiedrību.

Galveno centru funkcionālā organizācija

Visiem trim novada pagastu bijušajiem centriem raksturīga viena veida telpiskā kompozīcija un apbūves raksturs.

Cienu teritorijas divās daļās sadala upe: Mūrmuižu – Miegupe, bet Trikātu un Brenguļos – Abuls. Visās šajās vietās ir raksturīgi upju uzpludinājumi, kas veido dīķus.

Cienu centrā izvietoti sociālās infrastruktūras objekti, atsevišķi ražošanas objekti. Teritoriju ietver savrupmāju dzīvojamā apbūve, kas Trikātā un Mūrmuižā ir samērā kompakta, bet Brenguļos tās raksturs tuvojas lauku viensētu apbūves tipam. Teritorijā izkaisīti arī nedaudzie ražošanas objekti.

Ciemiem raksturīga viena galvenā iela – Mūrmuižai un Brenguļiem vai ielu krustveida kompozīcija Trikātai, kur pie tām koncentrējas vairums darījumu un sabiedrisko iestāžu.

Mazo ciemu centru funkcionālā organizācija

Mazie ciemi – Cempi, Kaugurmuiža, Kauguri, Dutka, Ūdriņas, Līči – parasti ir bez izteiktas telpiskās struktūras; gar ražošanas vai citiem infrastruktūras objektiem grupējas atsevišķas mazstāvu vairākdzīvokļu ēkas un savrupmāju apbūves teritorijas.

Vasarnīcu ciemi.

Novada teritorijā ir 12 vasarnīcu ciemi, kuru teritorijas izvietojās savrup. Tie veidojušies pagājušā gadsimta 60.-80. gados kā Valmieras pilsētas lielāko uzņēmumu dārzkopības kooperatīvi. Padomju laikā esošā likumdošanā noteiktie ierobežojumi reglamentēja vasarnīcu maksimālās platības un zemesgabalu lielumu, kas ir radījis attiecīgu šo ciemu telpisko kompozīciju.

Sakarā ar iespēju zemi iegūt privātīpašumā un padomju laika būvniecības ierobežojumu atcelšanu, arvien biežāk praksē tiek veikta dārza māju pārbūve par savrupmājām, pastāvīgai dzīvei piemērotām ēkām.

Šajās nelielajās teritorijās ir koncentrēti ap 1200 apbūves gabalu ar vidējo platību aptuveni 600 m², kam piekļuvi nodrošina ļoti šauru ieliņu tīkls. Tas nozīmē, ka tehnisko infrastruktūru iekārtošana dzīvojamās apbūves apkalpošanai, kā arī pietiekama ceļu tīrīšana ziemā piekļuves nodrošināšanai ir ļoti apgrūtināta vai pat neiespējama. Tādēļ šo apdzīvoto vietu pārveidošana par pilnvērtīgām ciemu teritorijām ir problemātiska.

Novada saistošie elementi

Neraugoties uz **autoceļu** tīkla samērā lielo biežību, novadu funkcionālie centri savā starpā ir saistīti nepietiekoši, kas ir viens no būtiskākajiem novada vājumiem. No Mūrmuižas Brenguļos pa apmierinošas kvalitātes ceļu var nokļūt tikai caur Valmieru, tātad ar samērā lielu līkumu. No abiem šiem centriem uz Trikātu nav iespējams aizbraukt pa ceļu ar cieto segumu. Vienīgais asfaltētais ceļš uz Trikātu ved caur Strenčiem, ar kuriem pagastam nav nedz administratīva, nedz ekonomiska rakstura saišu. Līdz ar to konstatējam, ka pagasta telpiskajā kompozīcijā trūkst būtiski nozīmīga vienojoša elementa; apmierinoša ir tikai Kauguru un Brenguļu infrastruktūras centru sasaiste ar Valmieras pilsētu.

Dzelzceļa līnijai nav praktiskas lomas novada telpiskās struktūras vienošanā, šai kontekstā tā drīzāk uzskatāma par šķīrošu elementu, jo ir transportlīdzekļiem brīvi šķērsojama tikai atsevišķās vietās.

4.2. BEVERĪNAS NOVADA IEDZĪVOTĀJI

Iedzīvotāju skaita ziņā Beverīnas novads pieder pie nelieliem novadiem, kuros ir mazāk nekā 5000 iedzīvotāju.

Kaut gan 90. gadu pirmajā pusē un pēc tam arī laikposmā no 1998. līdz 2002. gadam, pretēji vispārējai tendencei valstī, iedzīvotāju skaits Beverīnas novadā ir pieaudzis, pēc 2002. gada iestājas kritums, kam kopš 2004. gada jau ir stabilas tendences raksturs (41.att).

Pēc 2004.gada novērotais kritums, iespējams, saistīts ar emigrāciju darba meklējumos, kas kļuva iespējama pēc valsts iestāšanās Eiropas Savienībā, ko gan neaplicina pēdējo divu gadu dati (44.att.).

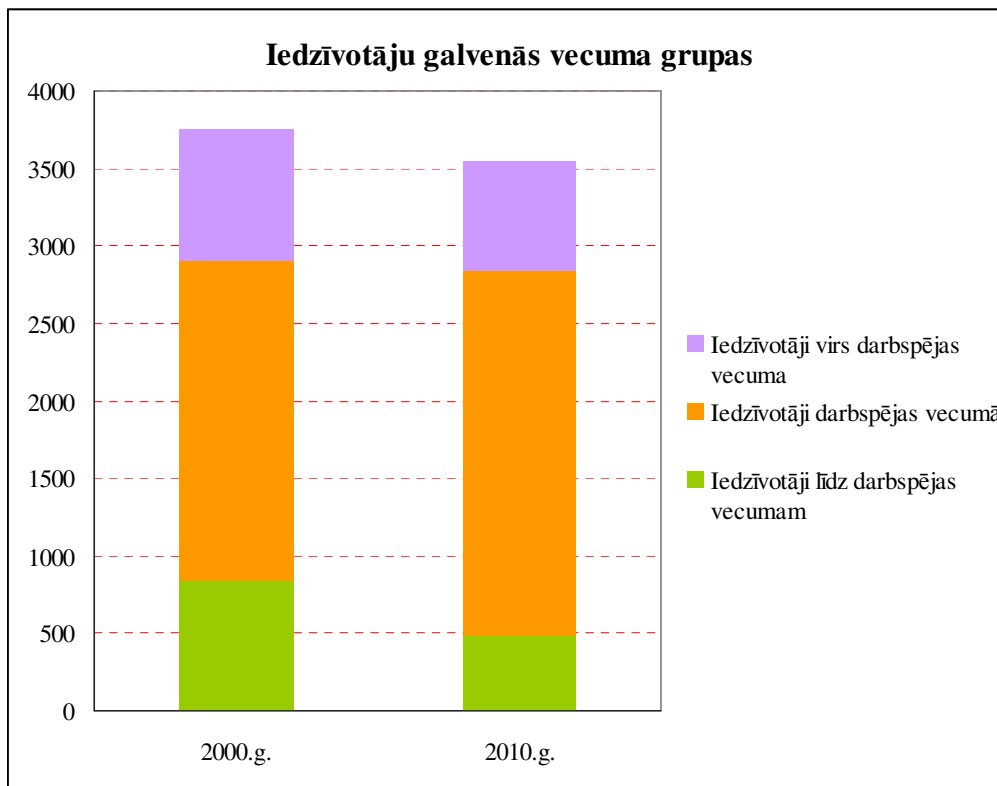

40.att. Iedzīvotāju skaita izmaiņas Beverīnas novadā

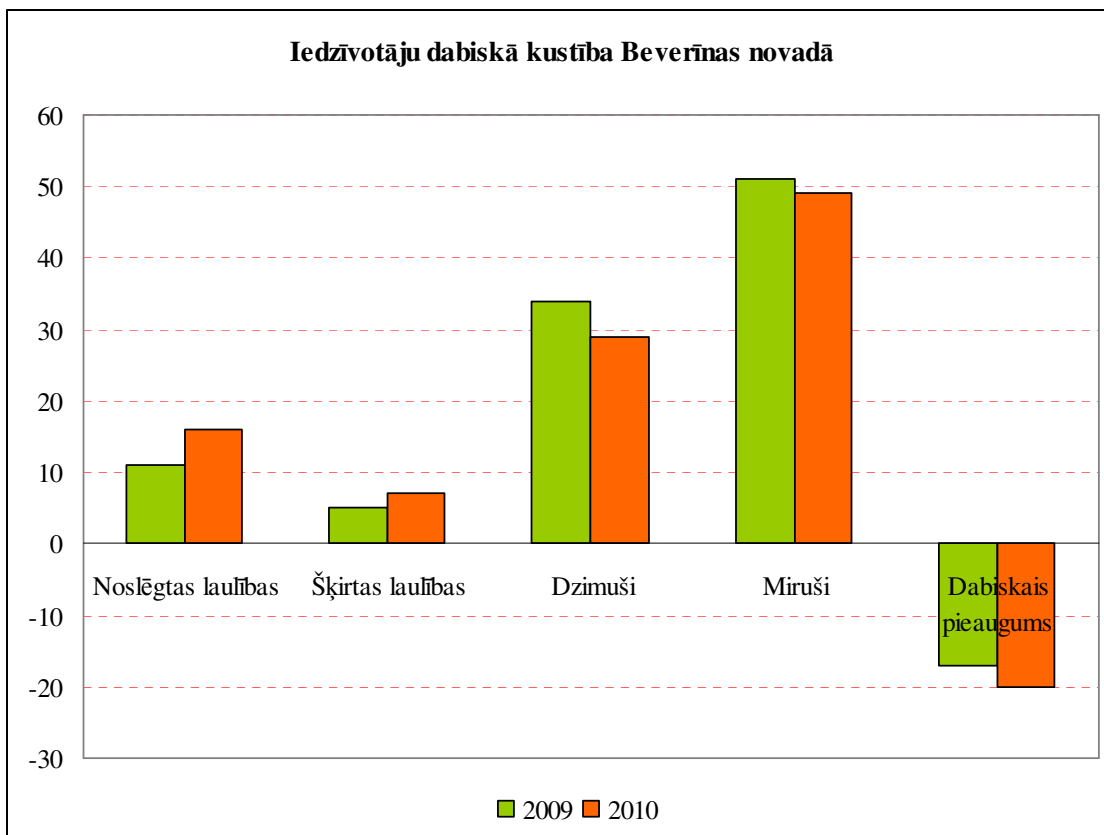
Dzimuma-vecuma sastāva diagrammā (41.att.) dominē darbaspējīgā vecuma iedzīvotāji; to ir 2/3 no visu iedzīvotāju skaita. Ārkārtīgi satraucoša tendence ir tā, ka samazinās pirms darbaspējas vecuma iedzīvotāju skaits. Ja 2000. gadā šai vecuma grupā bija 22,2% iedzīvotāju, tad 2010. gadā vairs tikai 13,5% jeb samazinājies vairāk nekā 1,7 reizes! Ir skaidrs, ka šī vecuma grupa vairs nespēs nodrošināt ekonomiski aktīvo iedzīvotāju daļas nepieciešamo īpatsvaru demogrāfiskās slodzes optimāla līmeņa uzturēšanai jau tuvākā nākotnē. Prognoze varētu būt precīzāka, ja būtu zināms sadalījums ekonomiski aktīvo iedzīvotāju vecuma grupas iekšienē vismaz 2 – 3 galvenajās apakšgrupās, kas ļautu spriest par attiecīgo cilvēku potenciālo uzturēšanās ilgumu darba tirgū.

Saskaņā ar novada speciālistu informāciju, šāds depopulācijas raksturs sevišķi izteikts ir Trikātā, par iespējamo galveno iemeslu minot neapmierinošo saistību ar centriem, kur saņemt pakalpojumus, it īpaši, vidējo izglītību. Pagasta plānošanas dokumentos atrodama informācija, ka laikposmā no 1996. līdz 2000. gadam pagastā iebraukuši 99 bet izbraukuši 141 iedzīvotāji; zinot vispārējo stāvokli valstī, nav pamata apgalvot, ka šī tendence nebūtu turpinājusies līdz pat šim laikam – visticamāk, tā pēc 2004. gada, kad sākās emigrācija uz ES valstīm darba meklējumos, pat pastiprinājās.

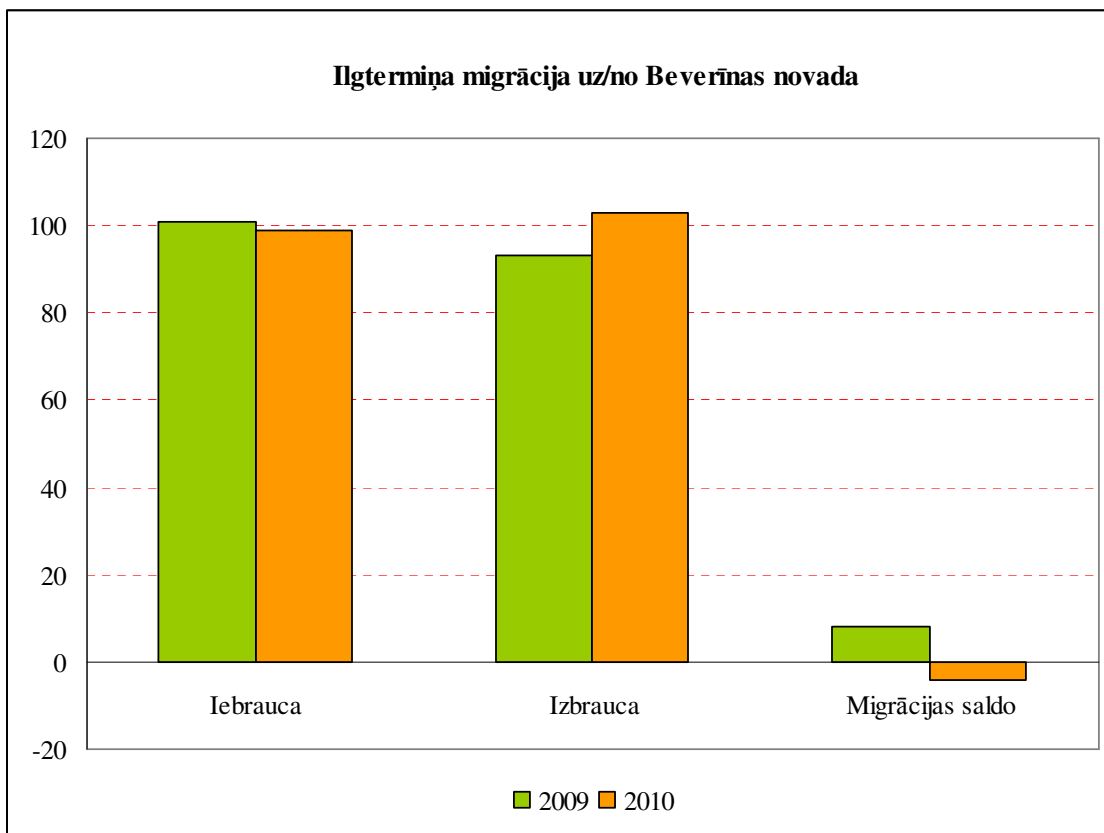
Dzimuma-vecuma struktūra un depopulācija cieši saistīta ar iedzīvotāju dabiskās kustības rādītājiem (42.att.). No jau tā nelielā laulību skaita apmēram puse tiek šķirtas; tiesa, salīdzinot 2009. ar 2010. gadu, šī tendence ir samazinājusies, taču divu gadu rādījumus nevar uzskatīt par statistiski apliecinātu tendenci.

**41.att. galvenās iedzīvotāju vecuma grupas
Beverīnas novadā**

42.att. Iedzīvotāju dabiskā kustība un laulības Beverīnas novadā

43.att. Iedzīvotāju ārējās mehāniskās kustības ilgtermiņa tendences Beverīnas novadā

Mirušo skaits ievērojami pārsniedz dzimušo skaitu; dabiskais iedzīvotāju pieaugums līdz ar to ir negatīvs. Tas izriet arī no galveno vecuma grupu diagrammas; ir redzams vecu cilvēku skaita pārsvars pār bērniem.

Migrācijas rādītāji novadam kopumā nav īpaši dramatiski (43.att.), jo migrācijas saldo pēdējos divus gadus ir bijis aptuvenā līdzsvarā, taču novada speciālisti norāda uz ievērojamu emigrāciju no Trikātas pagasta, ko apstiprina arī agrāko gadu dati.

4.3. IEDZĪVOTĀJU MĀJOKĻI UN MĀJSAIMNIECĪBAS

4.3.1. Mājokļu raksturojums un labiekārtotība

Attīstības plānojuma darba ietvaros notikusī iedzīvotāju aptauja sniedza nozīmīgu informāciju par Beverīnas novada iedzīvotāju mājokļiem un to labiekārtotību.

Valsts statistika sniedz informāciju (18.tab., [21]), ka novadā pēc skaita dominē viendzīvokļa mājas, kas ir Latvijas lauku apvidiem tipiska aina. Vairākdzīvokļu mājas veido tikai 5,7 % no visu dzīvojamo māju skaita; tomēr tajās ir koncentrēti 22% no kopējās apdzīvojamās platības.

18.TABULA

Beverīnas novada mājokļu vispārīgs raksturojums 2009.g.

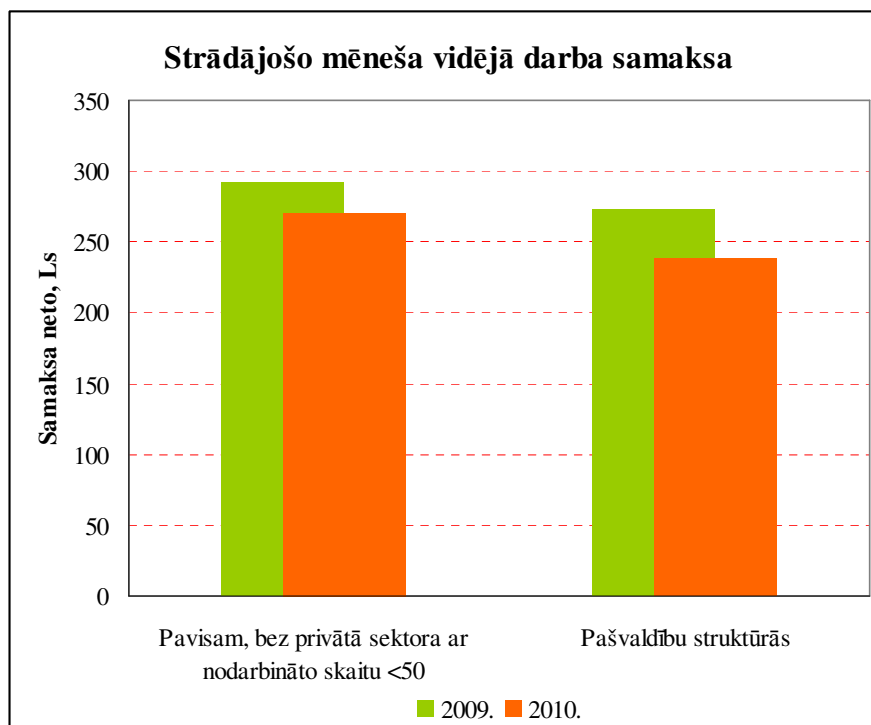
Mājokļa veids	Mājokļu skaits	Kopējā platība, tūkst.m ²
Dzīvojamās mājas, pavisam	1544	173,6
1 dzīvokļa	1413	127,3
2 dzīvokļu	42	7,5
3 un vairāk dzīvokļu	88	38,6
bez dalījuma dzīvokļos	1	0,2

Informāciju par mājokļu labiekārtojumu sniedz gan 2000. gada tautas skaitīšana, gan iedzīvotāju aptauja. Tomēr 44.attēlā parādītajam salīdzinājumam ar stāvokli 2000. gadā ir pamatā ilustratīvs raksturs, jo 2011. gadā iegūtos datus var attiecināt uz aptaujas respondentu kopu, kura atšķiras no skaitīšanas kopas (iemeslus un atšķirību raksturu skat. iepriekšējā nodaļā). Tāpat arī atšķirās metodoloģija jautājumā, kas tieši tiek uzskatīts par konkrēto labiekārtojuma elementu.

Saskaņā ar aptaujas datiem, iedzīvotāju mājokļu labiekārtojuma elementu vidū dominē ūdensvads (gandrīz 85% respondentu) un kanalizācija, kā arī interneta pieslēgums. Pēdējais izmantojamo elektroniskās komunikācijas veidu vidū acīmredzami dominē. Nozīmīgai iedzīvotāju daļai mājokļa komfortu nodrošina pašu iekārtota, autonoma centrālapkures sistēma. Ja kādreiz lauku teritorijās tā bija sastopama reti, pamatā tikai daudzdzīvokļu mājās, tad tagad materiālu un ērtu tehnisko risinājumu pieejamība ir ļāvusi to iekārtot gandrīz 2/3 respondentu mājokļos. No otras puses, centralizētās apkures un karstā ūdens apgādes pakalpojumus tagad izmanto vēl mazāka iedzīvotāju daļa, nekā pirms 10 gadiem; par galveno iemeslu tam var minēt šādas piegādes dārdzību.

4.3.2. Mājsaimniecību iztikas līdzekļi

Informācija par vidējo darba samaksu (44.att.) rāda, ka 2010. gadā Beverīnas novadā krīze atsevišķos aspektos vēl turpinājās un pat pastiprinājās, jo bija novērojams darba samaksas sarukums kā privātsektorā, tā arī pašvaldības struktūrās.

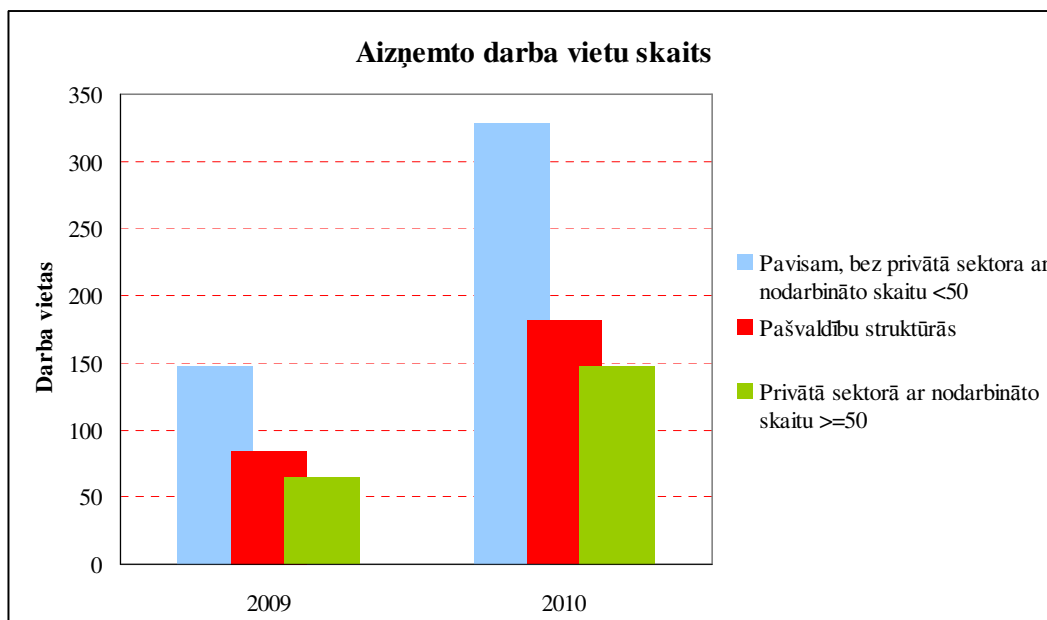

44.att. Strādājošo mēneša vidējā darba samaksa Beverīnas novadā

4.3.3. Nodarbinātība un bezdarbs

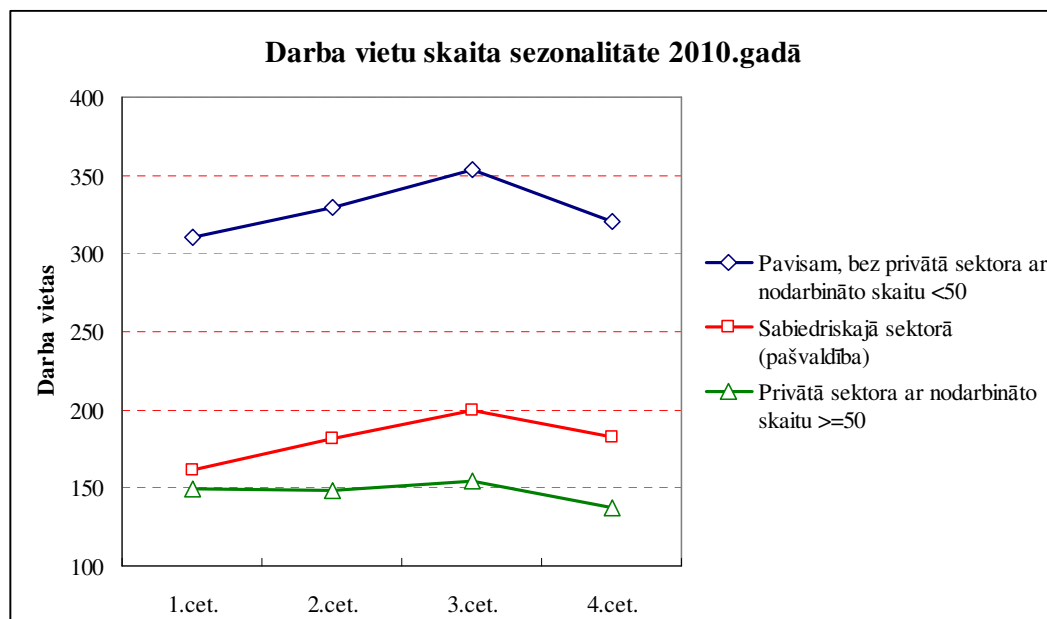
Darba vietas

Aizņemto darba vietu skaits (45.att.) savukārt liecina, ka no darba vietu viedokļa 2010. gads jau ir bijis ievērojami labvēlīgāks par iepriekšējo. Tomēr nevar apgalvot, ka kopējais darba vietu skaits Beverīnas novadā būtu palielinājies 2 reizes, jo CSP lietotā metodoloģija dažādu apstākļu dēļ privātsektorā fiksē tikai lielo uzņēmumu (virs 50 nodarbinātajiem) un pārvaldes sektora darbību. Ņemot vērā to, ka lielākais vairums darba devēju novadā ir tieši mazie un mikrouzņēmumi (skat. 9. nodaļu), šai informācijai ir tikai ilustratīvs raksturs.

45.att. Aizņemto darba vietu skaits Beverīnas novadā

46.attēls parāda, ka nodarbinātībai Beverīnas novadā, līdzīgi tipiskām lauku teritorijām, ir novērojams sezonālītātes raksturs.

46.att. Darba vietu skaita sezonālītāte Beverīnas novadā

Darba vietu skaita sezonālītāte nav krasa. Privātsektorā to nosaka lauku darbu apjoma krasais samazinājums gada pēdējā ceturksnī, bet grūtāk izskaidrojamas ir nodarbinātības svārstības pārvaldes sektorā.

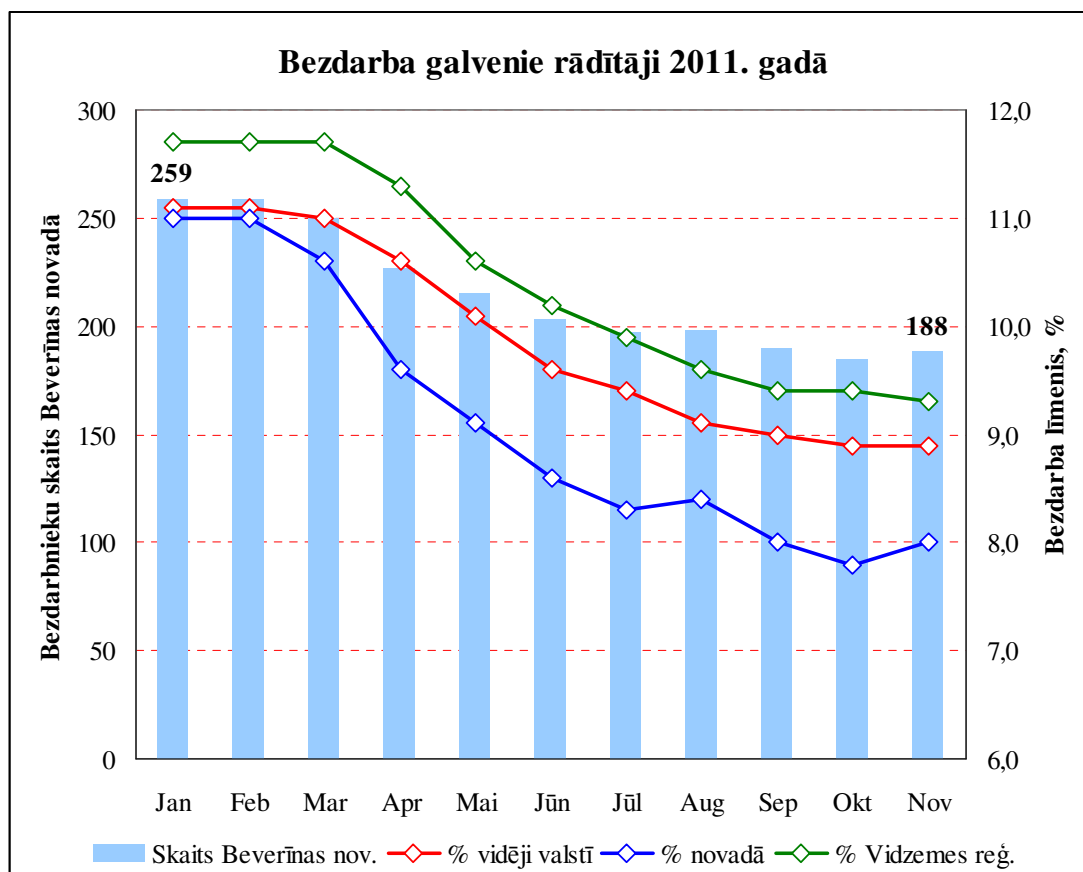
Bezdarbs un tā raksturojumi

Informāciju par bezdarbu sniedz CSP un Valsts nodarbinātības aģentūra [19].

Pēc CSP datiem reģistrētā bezdarba līmenis ir ievērojami zemāks nekā faktiskais, kas novērtēts atbilstoši Starptautiskās Darba organizācijas metodoloģijai. Tam ir vairāki iemesli. Ne visiem ir iespējas iegūt bezdarbnieka pabalstu, jo nav veiktas sociālās apdrošināšanas

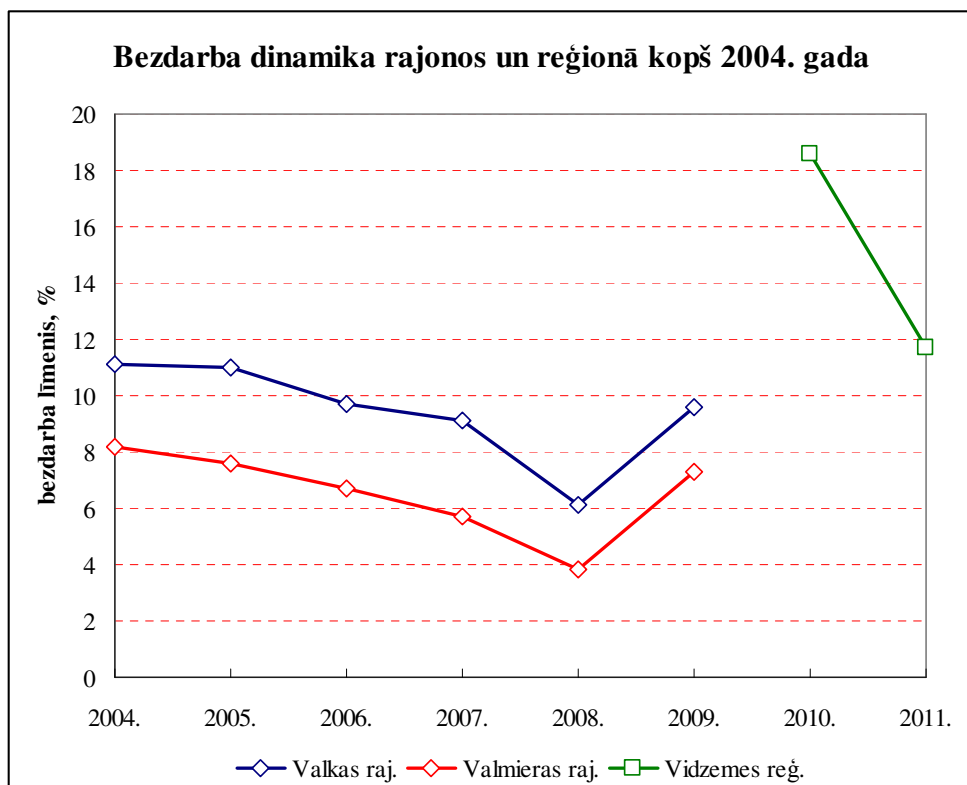
iemaksas, daudzi nav ieinteresēti vai nav spējīgi apgūt pārkvalifikācijas programmas, it īpaši pirmspensijas vecumā, nereti darbu zaudējušajai personai ir apgrūtināti izpildīt visus reģistrētā bezdarbnieka noteikumus. Jāņem vērā arī tas, ka bezdarbnieka statuss netiek piešķirts personām ārpus likumdošanā noteiktā darba spējas vecuma. Slēptais bezdarbs pastāv arī daļēji darbojošos uzņēmumos, kur ir saīsinātas darba nedēļas vai darbinieki dodas bezalgas atvaļinājumā tad, kad rodas nepieciešamība apturēt ražošanas procesu, vai ražošanas procesa sezonālā rakstura dēļ, piemēram, lauksaimniecībā un mežsaimniecībā.

Detalizēti dati par bezdarbu novadu/pagastu griezumos par laika periodu pirms 2011.gada publiskos avotos nav pieejami, tāpēc nevar izdarīt salīdzinājumus ilgāka laika griezumā. Diagramma 47. attēlā sniedz informāciju tikai par pēdējo gadu.

47.att. Bezdarba galveno rādītāju dinamika 2011. gadā

Zināmu ieskatu par bezdarba dinamiku var sniegt rajonu un reģiona griezumā (48.att.).

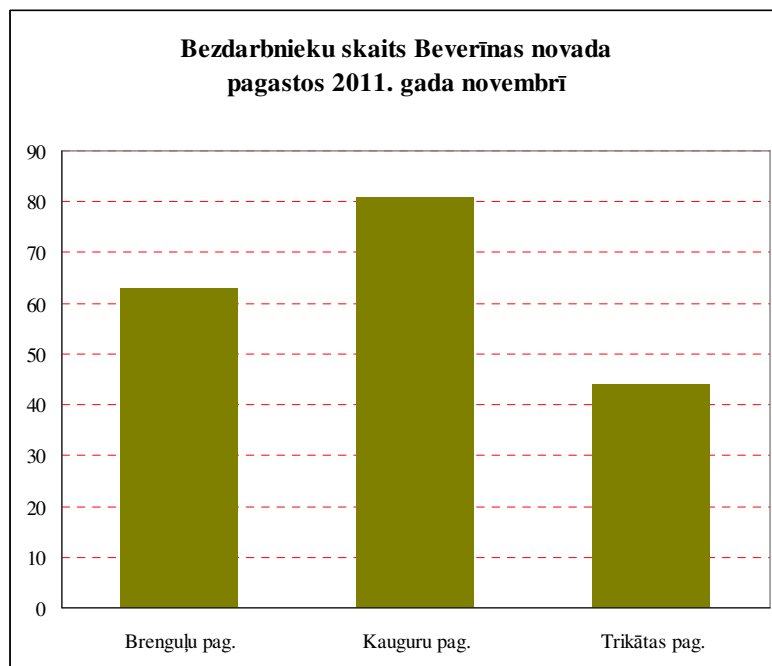

48.att. Bezdarba dinamika Valkas un Valmieras rajonos un Vidzemes reģionā

Bezdarba situācija pēdējos gados ir ievērojami mainījusies, salīdzinot ar pirmskrīzes periodu, kad bezdarbs pastāvīgi kritās līdz minimumam 2008. gadā, kam sekoja straujš pieaugums, sasniedzot maksimumu, šķiet, 2010. gada sākumā, bet pēc tam bezdarba līmenis sāk kristies. Diemžēl statistisko vienību nomainīšanās tieši šai periodā neļauj lūzumam izsekot pietiekami korekti. 2011. gada sākumā bezdarba līmenis kādu laiku bijis samērā pastāvīgs, taču, sākoties pavasara ekonomiskajām aktivitātēm, tas sarucis no 11% februārī līdz 8% septembrī. Pēdējos mēnešos tendence vairs neturpinās; pagaidām nevar spriest, vai šeit vainojama rudens-ziemas sezonai raksturīgā aktivitāšu mazināšanās vai arī iestājas jauns vispārējs ekonomiskās stagnācijas posms.

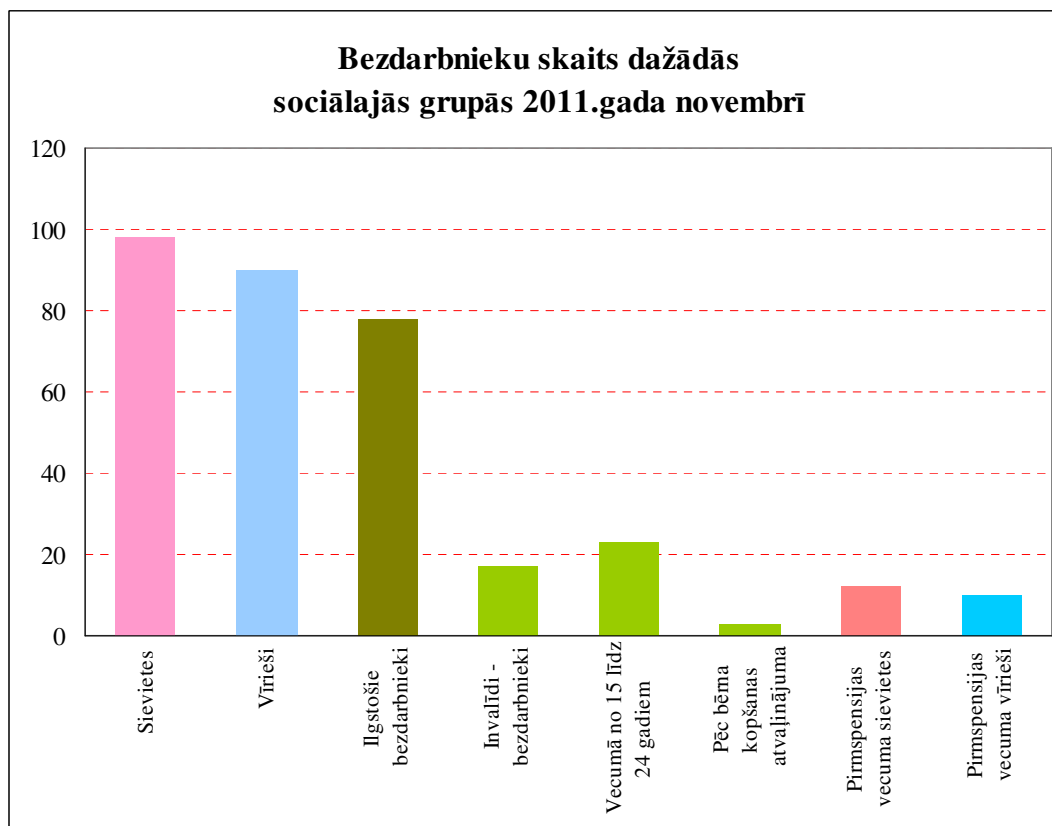
Bezdarba sadalījums pa novada pagastiem (49.att.) nav gluži proporcionāls iedzīvotāju skaitam. Gan absolūtos skaitļos gan proporcionāli tas vismazākais ir Trikātas pagastā, bet Brenguļu un Kauguru pagastos līmenis aptuveni vienāds; pēc skaita Kauguru pagastā bezdarbnieku ir vairāk, taču vairāk ir arī iedzīvotāji ekonomiski aktīvajā vecumā.

Bezdarbnieku sadalījums pa sociālajām grupām (50.att.) vērtējams uzmanīgi, jo viens cilvēks var piederēt vienlaikus pie vairākām no šīm grupām. Tāpēc šo grupu summa nav bezdarbnieku kopskaits novadā.

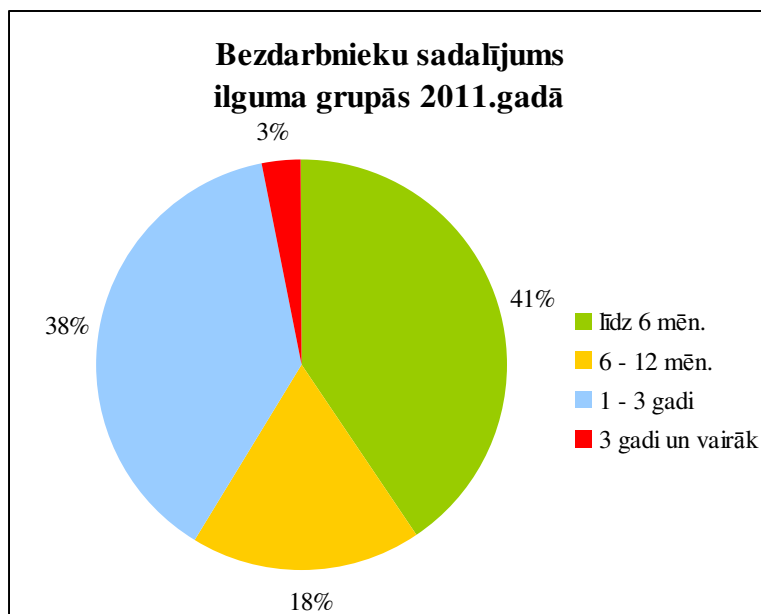
49.att. Bezdarbnieki Beverīnas novada pagastos

Sadalījums pa sociālajām grupām visumā atbilst tipiskajai ainai. Satraucošs ir ilgstošo bezdarbnieku (1 gads un ilgāk) liels skaits, kas atspoguļojas arī diagrammā 51.attēlā. Tas apliecina, ka daļai bezdarba ir principiāls, strukturāls raksturs, kas slēpjas vispārējā ekonomiskajā situācijā, nevis īslaicīgās grūtībās atsevišķā teritorijā.

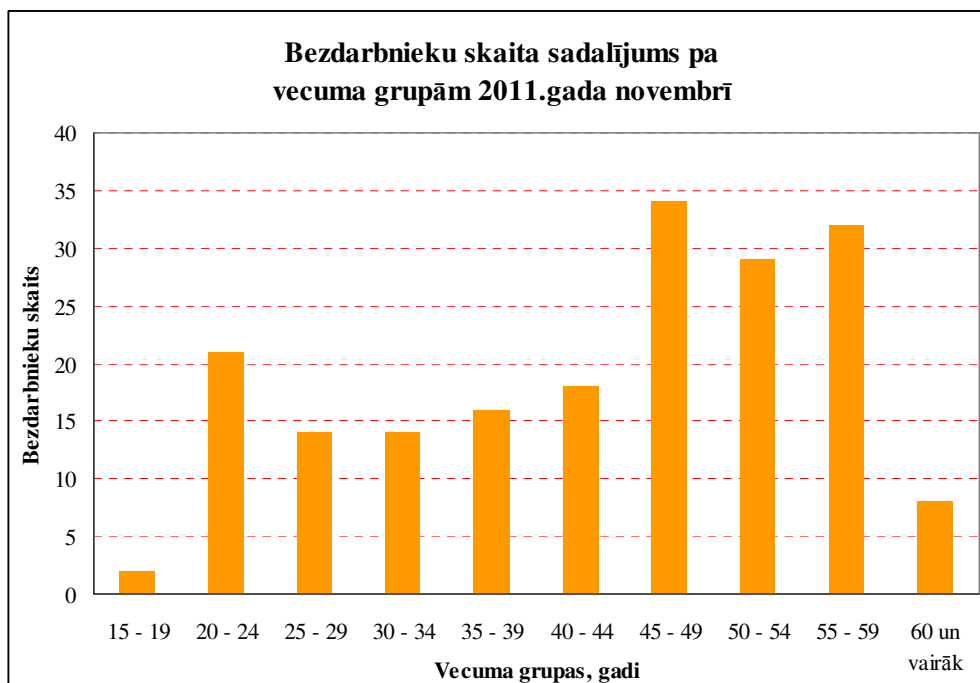
50.att. Bezdarbs dažādās Beverīnas novada iedzīvotāju sociālajās grupās

Ļoti mazais skaits ilgstošo bezdarbnieku ilguma grupā virs 3 gadiem visticamāk, saistās ar to, ka šie cilvēki jau ir sen zaudējuši cerību darbu atrast un nav reģistrēti kā bezdarbnieki. Tiesa, pastāv arī ieskaits, ka šeit izpaužas pabalstu sistēmas demotivējošā ietekme.

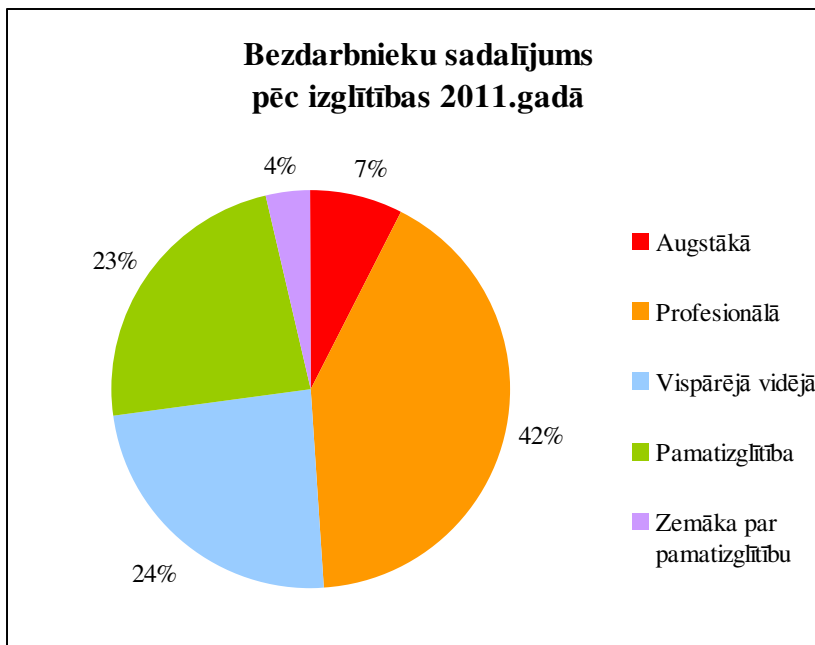
51.att. Bezdarba strukturālais sadalījums pēc darba meklēšanas ilguma

Bezdarbnieku sadalījums vecuma grupās (51.att.) arī uzrāda tipisku ainu: palielināts bezdarbs ir mazpieredzējušo jauniešu vidū, kā arī iedzīvotāju lielākajās vecuma grupās. Uzņēmēji nevēlas ņemt darbā cilvēkus bez pieredzes (un nereti arī bez prasmēm).

52.att. Bezdarba sadalījums pa iedzīvotāju vecuma grupām

Bezdarbnieku sadalījums pēc izglītības (53.att., 19.tabula) uzrāda šķietami paradoksālu ainu: tieši darba tirgum vislabāk sagatavotās iedzīvotāju grupas ar profesionālo vai augstāko izglītību ir bezdarbnieku vidū proporcionāli visplašāk pārstāvētas.

53.att. Bezdarbnieku sadalījums pēc izglītības līmeņa 2011. gada novembrī

19.TABULA

Bezdarba raksturojums atkarībā no izglītības līmeņa

Rādītājs	Augstākā	Profesionālā	Vispārējā vidējā	Pamatizglītība	Zemāka par pamatizglītību
Bezdarbnieki ar doto izglītības līmeni, skaits	14	78	45	44	7
Iedzīvotāji ar doto izglītības līmeni, skaits	189	417	895	1033	248
Bezdarbnieku daļa no iedzīvotājiem ar doto izglītības līmeni	7%	19%	5%	4%	3%

Pirmkārt, tieši šo grupu iedzīvotāji ir aktīvāki darba meklētāji, kamēr cilvēki ar nepietiekamu izglītības līmeni un bez profesionālās kvalifikācijas to, iespējams, dara daudz pasīvāk.

Otrkārt, cilvēki ar profesionālo sagatavotību, iespējams, ir “profilēti” neatbilstoši darba tirgus vajadzībām. Tiesa, šo faktoru vajadzētu zināmā mērā nogludināt samērā lielajam un daudzpusīgajam darba tirgum blakusesošajā Valmierā, taču reālos iemeslus tam varētu izskaidrot, analizējot konkrēto darba meklētāju grupu apgūtās specialitātes.

Treškārt, iedzīvotāji ar augstāko izglītību, visticamāk, koncentrējas tieši aktīvāko darba meklētāju vecuma grupās.

5. VIETĒJĀ PĀRVALDE UN TĀS STRUKTŪRA

5.1. VIETĒJĀS PĀRVALDES LĒMĒJVARA

Beverīnas novada domi [20] veido 13 deputāti. Domes sastāvu un deputātu dalību komitejās skat. 20. tabulā.

20.TABULA.

Beverīnas novada 2009. gada sasaukuma domes deputāti un to darbība komitejās

Vārds Uzvārds	Vēlēšanu apvienība	Amats novada padomē	Dalība komitejās			
			Attīstības un tautsaimniecības	Finanšu	Sociālo jautājumu	Izglītības, kultūras un sporta
Māris Zvirbulis	Brenguļi Beverīnai	Priekšsēdētājs		X		
Sergejs Melngāršs	Kaugurieši	Deputāts; priekšsēdētāja vietn.	x	x		
Juris Ozoliņš	Tālava	Deputāts	x	x		
Uģis Lapiņš	Kaugurieši	Deputāts		x	x	x
Juris Cīrulis	Kaugurieši	Deputāts	x	x		
Iveta Rambola	Kaugurieši	Deputāte			X	x
Ginta Pikšēna	Kaugurieši	Deputāte			x	
Cilda Purgale	Tālava	Deputāte	x	x		
Sarmīte Kanašniece	Tālava	Deputāte				x
Austra Blīgzna - Viķe	Jumis	Deputāte		x	x	
Zeltīte Munce	Jumis	Deputāte	X			x
Uldis Podnieks	Brenguļi Beverīnai	Deputāts	x			
Linda Krūmiņa	Pārgauja	Deputāte	x			X

X – komitejas vadītājs, x – loceklis.

Beverīnas novada domes rekvizīti ir sekojoši:

reģistrācijas numurs: 90009115285,

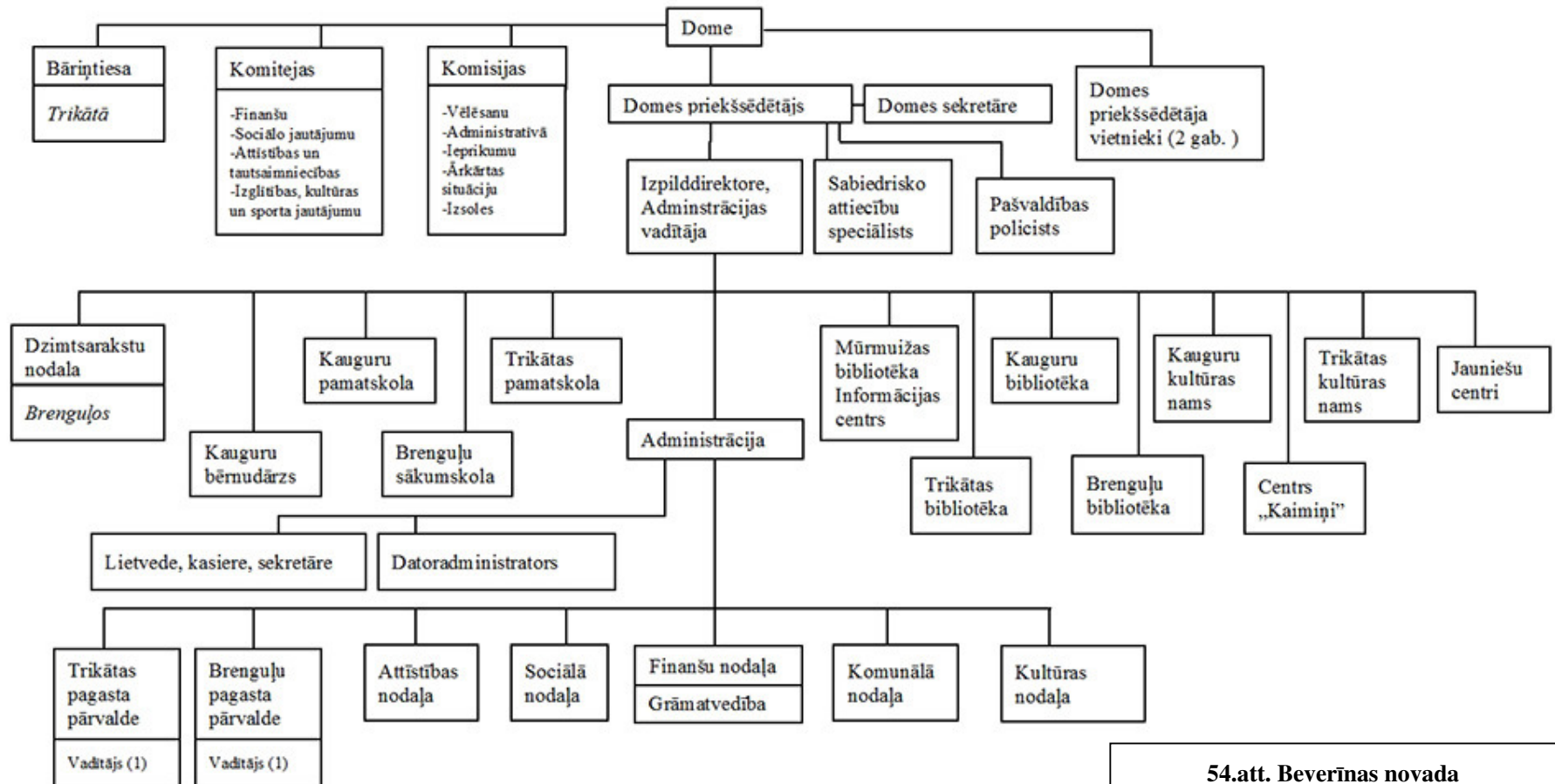
adrese: “Pagastmāja”, Mūrmuiža, Kauguru pagasts, Beverīnas novads LV-4224;

E-pasts: pasvaldiba@beverina.lv,

Tālrunis: 64281740, 64281737; fakss: 64220890.

APSTIPRINĀTS
 Ar Beverīnas novada domes
 29.07.2009. sēdes lēmumu (prot.Nr.3, 1.§)
 Grozījumi ar 30.09.2009.
 sēdes lēmumu (prot.Nr.6, 14.§)

BEVERĪNAS NOVADA PAŠVALDĪBA

54.att. Beverīnas novada domes organizatoriskā struktūra

5.2. PĀRVALDES IZPILDVARAS STRUKTŪRAS

Beverīnas novada pārvaldes struktūra aplūkojama 84. attēlā.

Domē darbojas sekojošas komisijas

Beverīnas novada vēlēšanu komisija

Administratīvā komisija

Iepirkuma komisija

Pašvaldības nekustamā īpašuma atsavināšanas un izsoles komisija

Ārkārtas situāciju komisija

Pašvaldības dzīvokļu jautājumu risināšanas komisija

Novada domē darbojas sekojošas struktūras:

Attīstības nodaļa

Finanšu nodaļa

Sociālais dienests

Kultūras nodaļa

Dzimtsarakstu nodaļa

Bāriņtiesa

Pašvaldības policija

Trikātas Jauniešu centrs

Teritoriāli pārvalde organizēta ar novada administratīvo centru Mūrmuižā, bet Trikāta un Brenguļos izvietojas pagastu pārvaldes, kas nepieciešamas, lai iedzīvotājiem pašvaldības pakalpojumi būtu ērtāk pieejami.

5.3. SPĒKĀ ESOŠIE PLĀNOŠANAS DOKUMENTI

Pamatojoties uz likuma “Par pašvaldībām” 21.panta pirmās daļas 16.punktu, “Teritorijas plānošanas likuma” 6.panta sesto daļu un Pārejas noteikumu 13.punktu, kā arī MK noteikumu Nr.883 “Vietējās pašvaldības teritorijas plānošanas noteikumi” 45. un 78.punktiem, Beverīnas novada domes 2009.gada 30.septembra sēdē (protokols Nr.6, 2.§), tika nolemts – atstāt spēkā Beverīnas novada teritorijā ietilpstošo vietējo pašvaldību teritorijas plānojumus un izdot saistošos noteikumus Nr. 5 “Par Beverīnas novada teritorijas plānojumu”.

Internetā lejupielādei pieejami teritorijas plānojuma materiāli visiem trim pagastiem – kartes, kas attēlo plānoto (atļauto) zemes izmantošanu, teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumi un paskaidrojuma raksti.

Brenguļu pagasta teritorijas plānojums izstrādāts 2000. gadā (līdz 2012.g.) un 2008. gadā tas ir grozīts. Paskaidrojuma raksts satur izsmeltošu informāciju par pagastu.

Kauguru pagasta teritorijas plānojums izstrādāts 2007. gadā (līdz 2019.g.) un 2009. gadā tas ir grozīts; šis plānojums satur vissvaigāko un adekvātāko informācijas materiālu par pagasta teritoriju.

Trikātas pagasta teritorijas plānojums izstrādāts 2006. gadā (līdz 2018.g.). Apraksta daļa satur maz informācijas par pagastu un teritorijas plānojuma ietvaros savu uzdevumu pilda tikai formāli.

Trikātas pagasta attīstības programma, izstrādāta 2001. gadā, taču tā vairs nav aktuāla, jo pēdējās minētās aktivitātes attiecas apmēram uz 2005. – 2006. gadu.

5.4. GALVENIE ATTĪSTĪBAS UN SADARBĪBAS PROJEKTI

Pēdējos gados Beverīnas novadam ir nozīmīgas aktivitātes infrastruktūras un attīstības projektu jomā. Tā, piemēram, 2010. gadā saņemti līdzekļi un realizēti vairāki projekti Eiropas lauksaimniecības fonda (ELFLA) finansējuma ietvaros.

Saieta nama “Depo” vienkāršota rekonstrukcija un Trikātas centra parka labiekārtošana – projekta kopējā summa Ls 148 037,26, no ES fonda atgūtā nauda – Ls 91 875,78

Finansējuma avoti sadalās sekojoši:

Eiropas lauksaimniecības fonda lauku attīstībai un Lauku atbalsta dienesta finansējums - Ls 91 875,78

Reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministrijas finansējums - Ls 37 000,00

Pašvaldības finansējums - Ls 19 161,48

Būvdarbus veica – SIA “Falkors I.A.U.”

Rekreācijas un sporta objektu izbūve centra “Kaimiņi” teritorijā – projekta kopējā summa Ls 142 453,69, no ES fonda atgūtā summa – Ls 104 476,06

Finansējuma avoti sadalās sekojoši:

Eiropas lauksaimniecības fonda lauku attīstībai un Lauku atbalsta dienesta finansējums - Ls 87 282,19

Reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministrijas finansējums - Ls 45 415,00

Pašvaldības finansējums - Ls 9 455,22

Projekta realizētāji bija:

Būvprojekts un autoruzraudzība - SIA “Agroprojekts”

Būvniecība – SIA ceļu būves firma “Binders”

Būvuzraudzība – SIA “Krāčupe”

Kauguru pagasta Mūrmuižas integrētās bibliotēkas rekonstrukcija - projekta kopējā summa Ls 85 608,73, no ES fonda atgūtā nauda – Ls 60 972,70

Finansējuma avoti sadalās sekojoši:

Eiropas lauksaimniecības fonda lauku attīstībai un Lauku atbalsta dienesta finansējums - Ls 52 391,36

Pašvaldības finansējums - Ls 33 217,37

Projektu realizēja:

Būvprojekts un autoruzraudzība - SIA “A A Projekts”

Būvniecība – SIA ‘Vidzemes Energoceltņieks”

Būvuzraudzība – Juris Mellēns

Kauguru pagasta Mūrmuižas ciema ielu rekonstrukcija - projekta kopējā summa Ls 56 055,99, no ELFLA atgūstamā nauda – Ls 41 335,08

Finansējuma avoti sadalās sekojoši:

Eiropas lauksaimniecības fonda lauku attīstībai un Lauku atbalsta dienesta finansējums - Ls 34 445,90

Pašvaldības finansējums - Ls 21 610,09

Projektu realizēja:

Būvprojekts, autoruzraudzība un būvniecība - SIA "Ceļinieks 01"

Būvuzraudzība – Juris Sestulis

Kopējā no ELFLA finansētā summa šajos projektos tātad ir bijusi Ls 298 659,62, no kuriem atgūti jau Ls 267 522,29. Pateicoties izdarītajiem grozījumiem šī ES fonda projektu atbalsta intensitātes procentos no 75% uz 90% no projektu attiecināmajām izmaksām, pašvaldības budžetā no trim pēdējiem projektiem papildus tiks atgūti 34,4 tūkstoši latu.

Apstiprināti ir arī LAD projektu konkursa II kārtā iesniegtie projekti:

Brenguļu pagastā "Veloceliņa izbūve Brenguļos". Aktivitātes kopējā summa – Ls 34 301,69

Kauguru pagastā "Mūrmuižas ciema labiekārtošana". Aktivitātes kopējā summa – Ls 34 193,41

Trikātas pagastā "Saieta nama "Depo" vienkāršota rekonstrukcija" II kārtā. Aktivitātes kopējā summa – Ls 36 308,99

Šajos projektos attiecināmās izmaksas sastāda Ls 64 671,89, no kurām ELFLA atmaksā 90%, t.i., 58 204,69.

2010. gada 29. oktobrī Trikātas pagastā ekspluatācijā nodeva Ozolu atkritumu izgāztuves rekultivācijas būvdarbus. Šo projektu līdzfinansēja ES Kohēzijas fonds 85% apmērā no kopējām attiecināmajām izmaksām, kuras sastādīja Ls 142 589,12. 2009.gadā projekta realizācijai tika ieskaitīti avansā Ls 43 348,52. Projekts ir pilnībā pabeigts un ārējā līdzfinansējuma līdzekļi atgūti.

2010. gada 7. un 8. septembrī Trikātas pagastā Saieta namā "Depo" ar Britu padomes atbalstu tika realizēts interesants projekts, Nākotnes pilsētas spēle, par ideju radīšanu Beverīnas novada attīstības perspektīvām. Šajā projektā piedalījās 20 no 25 nepieciešamajiem novada iedzīvotājiem un 4 eksperti, kuri deva savu novērtējumu radītajām idejām. Pašvaldība katram spēles dalībniekam ir sagatavojusi disku ar projekta norises fotogrāfijām un komandu radīto un prezentēto ideju aprakstiem.

Projekts "Juriskonsulta piesaistīšana Beverīnas novada pašvaldības efektīvas publiskās pārvaldes nodrošināšanai"

Programmas "Infrastruktūra un pakalpojumi" aktivitātē "Normatīvo aktu prasībām neatbilstošu izgāztuvju rekultivācija" ietvaros tika veikta Trikātas pagasta izgāztuves "Ozoli" rekultivācija. Projekta kopējās izmaksas bija Ls 143 991,80; no tā

ārējais līdzfinansējums – Ls 121 243,27,

pašvaldības finansējums – Ls 22 748,53.

Būvprojektu sagatavoja SIA "L un A Projekti"

Būvdarbus veic uzņēmumi "Binders" un "Arčers"

Būvuzraudzība – Erna Pormeisterē

Autoruzraugs – Andris Sudmalis

Projekta īstenošanas termiņš paredzēts no 10.07.2009 līdz 10.07.2011, taču tas praktiski realizēts līdz 30.08.2010.

Arī 2011. gadā novadā notiek darbs vairākos projektos.

Tuvu nobeigumam ir projekts "Beverīnas novada pašvaldības izglītības iestāžu internetizācija". Projekta kopējais finansējums – Ls 21 365,24

Finansējuma avoti:

ERAF- 85 %

Valsts budžets- 15 %

Projekta realizācijas laiks: 01.01.2010 līdz 30.06. 2011

Projekta plānotās aktivitātes:

Brenguļu sākumskolā:

Stacionāru datoru iegāde – 3 gab.

Portatīvo datoru iegāde -1 gab.

Multimediju tehnikas iegāde – 1 gab. (interaktīvā tāfele)

Lokālo datortīklu izveide

Kauguru pamatskolā:

Stacionāru datoru iegāde – 10 gab.

Portatīvo datoru iegāde -2 gab.

Multimediju tehnikas iegāde – 1 gab. (interaktīvā tāfele)

Lokālo datortīklu izveide

Trikātas pamatskolā:

Portatīvo datoru iegāde -2 gab.

Multimediju tehnikas iegāde – 1 gab. (interaktīvā tāfele)

Projekta faktiskās aktivitātes:

Datortehnikas un multimediju tehnikas iepirkumus veic Izglītības un zinātnes ministrija.

Pašvaldībā sākts darbs pie lokālo datortīklu izveides Brenguļu sākumskolā un J.Endzelīna Kauguru pamatskolā.

Projekta “Juriskonsulta piesaistīšana Beverīnas novada pašvaldības efektīvas publiskās pārvaldes nodrošināšanai” mērķis ir Beverīnas novada pašvaldības kapacitātes celšana sniegto pakalpojumu kvalitātes paaugstināšanai iedzīvotājiem, juridiski precīzu administratīvo aktu un citu normatīvo dokumentu izstrāde un pielietošana efektīvas publiskās pārvaldes nodrošināšanai. Projekta ietvaros paredzēts piesaistīt juriskonsultu uz 24 mēnešiem, aprīkot darba vietu ar datoru un multifunkcionālu iekārtu – kopētāju skeneri, faksu, tos iznomājot, kā arī paredzēt speciālista kvalifikācijas paaugstināšanu.

Projektu atbalsta ESF ar 100% finansējumu sekojošās pozīcijās:

Pasākumā 1.5.3. “Plānošanas reģionu un vietējo pašvaldību administratīvās un attīstības plānošanas kapacitātes stiprināšana”

Aktivitātē 1.5.3.1. “Speciālistu piesaiste plānošanas reģioniem, pilsētām un novadiem”

Projekta realizācijas laiks: 01.11.2011 līdz 31.10. 2012

Ar 01.11.2011 konkursa kārtībā Beverīnas novada pašvaldībā darbu uzsākusi juriskonsulte Zigeta Viķele, kura ir apmeklējusi seminārus SIA “Latvijas Juridiskais centrs”. Vēl projekta ietvaros no firmas SIA “IB Serviss” ir iznomāta datortehnika.

Saskaņā ar ESF fonda noteikumiem šajā projektu konkursā, pēc projekta beigām pašvaldībai par saviem budžeta līdzekļiem jānodrošina speciālists ar darbu 6 mēnešus.

Projekta plānotie izdevumi (latos) ir sekojoši:

Juriskonsulta atlīdzība	16678
Darba vietas aprīkojuma noma	993
PVN	299
Apmācības izdevumi juriskonsultam	350
Publikācijas plašsaziņas līdzekļos	80
Neparedzētie izdevumi	100
Izdevumi kopā	18500

2010. gada 29.septembrī tika iesniegts projekta pieteikums iepriekš minētās darbības programmas aktivitātē “Plānošanas reģionu un vietējo pašvaldības attīstības plānošanas kapacitātes paaugstināšana” atklātam projektu konkursam “Pašvaldības attīstības plānošanas kapacitātes paaugstināšana Beverīnas novada Attīstības programmas un Teritorijas plānojuma izstrādē” ar projekta kopējo summu Ls 29 589,20.

Projekts ir apstiprināts ar 100% ES Sociālā fonda finansējumu un nākošajā gadā varēsīm uzsākt novada attīstības programmas un teritorijas plānojuma izstrādi, kuru tapšanā novada iedzīvotāji aicināti uz aktīvu līdzdalību.

Tiesības uz šo darbu konkursa kārtībā ieguva konsultāciju uzņēmums “Kemers Business and Law Company”, kas veic šo darbu ar pieredzējušu ekspertu komandas palīdzību; šis pārskats ir izstrādāts minētā projekta ietvaros.

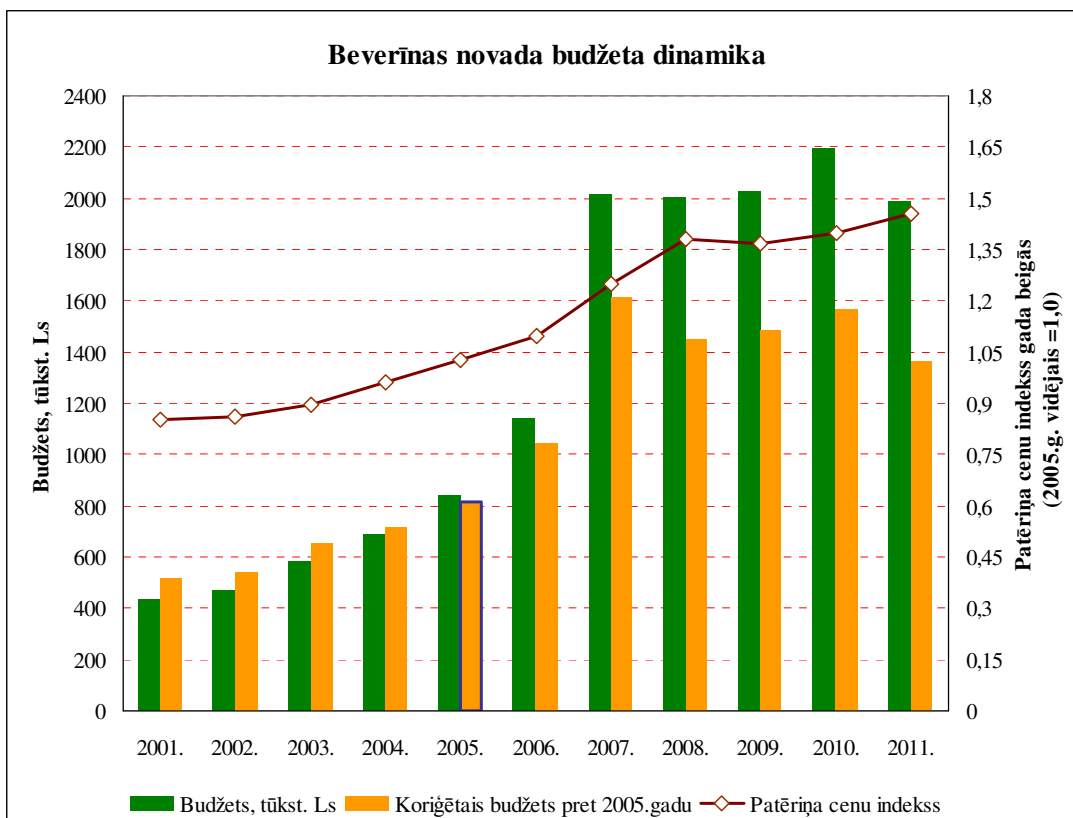
5.5. PAŠVALDĪBAS BUDŽETS

Informāciju par pašvaldību budžetu sniedz valsts kase [21]. Šī informācija ļauj iegūt labu pārskatu pār budžeta dinamiku ilgākā laika posmā.

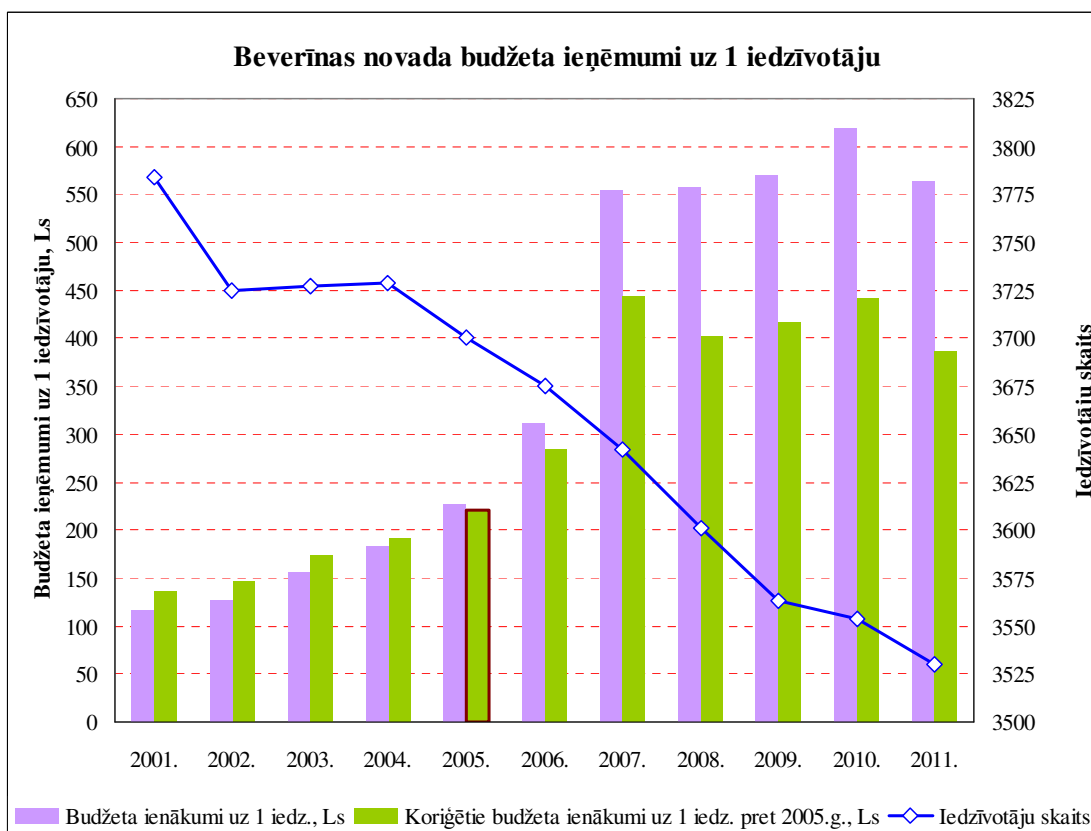
Ekonomiskās situācijas aktivizēšanās periodā līdz 2007. gadam ieskaitot, ir notikusi budžeta apjoma krasa palielināšanās ņemot pat vērā patēriņa cenu indeksa pieaugumu, kas faktisko budžeta apjomu ietekmē negatīvi (56.att.). Ekonomiskās krīzes apstākļos, budžeta apjoms paliek visumā konstants, bet, ievērojot cenu indeksa korekciju, samazinās, izņemot nelielu pieaugumu tikai 2010. gadā.

Arī šai periodā budžets visu laiku ir lielāks, nekā pirmskrīzes periodā, piemēram, 2006. gadā(tas attiecas kā uz budžeta absolūtajiem, tā relatīvajiem (56.att.) rādītājiem).

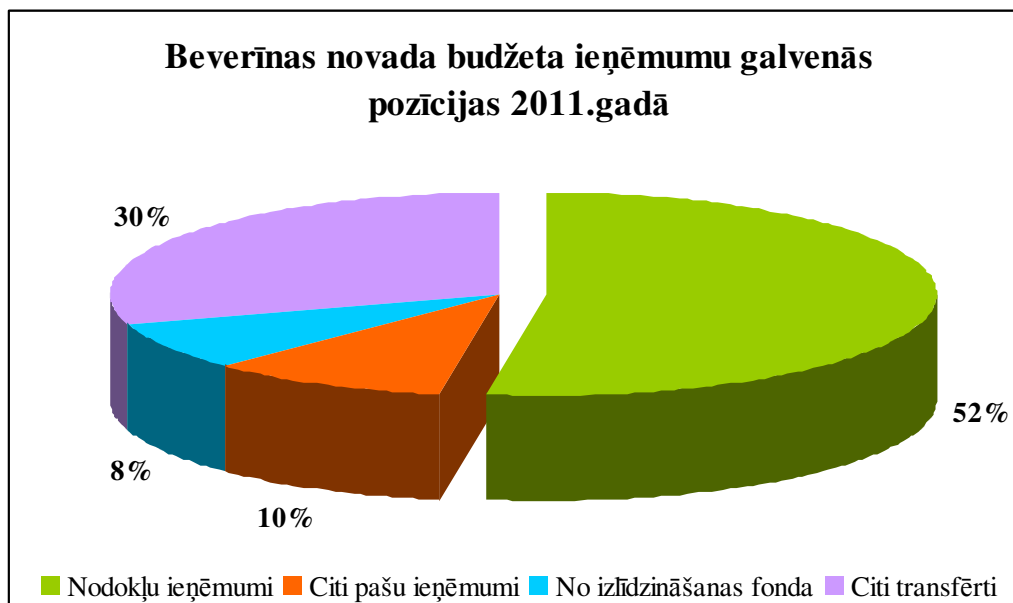
2011. gada budžeta ienākumu daļas analīze (57.att. un 21. tabula) liecina par novada relatīvi labu patstāvību. Galvenā ieņēmumu pozīcija, kas tieši atspoguļo novada ekonomiku – nodokļu ieņēmumi veido vairāk nekā pusi no novada budžeta. Dažādi transfērti veido 30% budžeta; lielāko daļu šeit sastāda valsts dotācija izglītības iestāžu uzturēšanai un projektu realizēšanai saņemtais līdzfinansējums. No pašvaldību savstarpējā izlīdzināšanas fonda Beverīnas novads saņem 8%, kas ir salīdzinoši neliels procents Latvijas tipiskas lauku pašvaldības apstākļiem; daudzās citās vietās šis rādītājs sasniedz 15 – 20% un pat vairāk.

55.att. Beverīnas novada domes budžeta dinamika pēdējā desmitgadē

56.att. Beverīnas novada domes budžeta ieņēmumi uz vienu iedzīvotāju

57.att. Beverīnas novada domes budžeta ieņēmumu veidošanās 2011. gadā

21.TABULA

Beverīnas novada domes budžeta ieņēmumi 2011. gadā

Kods	Posteņa nosaukums	Apstiprināts 2011
	Līdzekļu atlikums gada sākumā	349 563
	Ieguldījumi kopieguldījumu fondu akcijās	54 000
	Budžets kā atlikums + ieņēmumi	1 987 139
	KOPĀ IEŅĒMUMI	1 637 576
	Nodokļu ieņēmumi	857 900
01.1.1.0	Iedzīvotāju ienākuma nodoklis	729 348
04.1.1.0	Nekustamā īpašuma nodoklis par zemi	83 706
04.1.2.0	Nekustamā īpašuma nodoklis par ēkām un būvēm	19 646
04.1.3.0	Mājokļa nodoklis	10 200
05.5.3.0	Dabas resursu nodoklis	15 000
	Citi pašu ieņēmumi	166 950
	Nenodokļu ieņēmumi	6 850
08.0.0.0	No uzņēmējdarbības un īpašuma	200
09.0.0.0	Nodevas	1 600
12.0.0.0	Pārējie nenodokļu ieņēmumi	50
12.3.0.0	Dažādi nenodokļu ieņēmumi	5 000
	Citi ieņēmumi, kopā	160 100
13.4.0.0	Ieņēmumi no pašvaldību kustamā īpašuma un mantas realizācijas	50 000
21.3.0.0	Ieņēmumi no budžeta iestāžu sniegtajiem maksas pakalpojumiem un citi pašu ieņēmumi	110 100

21.TABULAS NOBEIGUMS

Kods	Posteņa nosaukums	Apstiprināts 2011
	Transfērti kopā	612 726
	No valsts budžeta līdzekļiem	481 226
18.6.1.0	Dotācijas un citi transfērti pašvaldību budžetiem	6 700
18.6.2.0	Mērķdotācijas dažādām pašvaldību funkcijām	197 485
18.6.3.0	Valsts budžeta iestāžu uzturēšanas izdevumu transfērti pašvaldībām ārvalstu finanšu palīdzības projektu īstenošanai.	58 206
18.6.4.0	Ieņēmumi no pašvaldību finanšu izlīdzināšanas fonda	128 219
18.8.0.0	Ieņēmumi pašvaldību budžetā Eiropas Savienības struktūrfondu finansēto projektu īstenošanai	48 500
18.9.0.0	Ieņēmumi pašvaldības speciālajā budžetā no valsts pamatbudžeta	42 116
	No pašvaldību budžetu līdzekļiem	131 500
19.1.2.0	Saņemtie transferta ieņēmumi kapitāliem izdevumiem starp vienas pašvaldības dažādiem budžeta veidiem	56 500
19.2.1.0	Ieņēmumi izglītības funkciju nodrošināšanai	75 000
	Citi transfērti	484 507

Aplūkojot budžeta izdevumu pozīcijas (2011. gada budžetam skaitliskie dati 22.tabulā), ir svarīgi saprast krīzes procesu ienestās izmaiņas izdevumu posteņu sadalījumā un pirmām kārtām, kapitālieguldījumiem, kas novirzīti novada dažādu sfēru attīstībai.

22.TABULA

Beverīnas novada domes budžeta ieņēmumi 2011. gadā

Kods	Posteņa nosaukums	Apstiprināts 2011
	IZDEVUMI KOPĀ	1 886 966
01.000	Izpildvaras un likumdošanas varas institūcijas	157 477
03.000	Sabiedriskā kārtība un drošība	18 189
03.100	Policija (Pašvaldības policija)	9 084
03.310	Tiesu darbība (Bāriņtiesa)	8 235
03.390	Pārējās tieslietu iestādes (Administratīvā komisija)	870
04.000	Ekonomiskā darbība	228 359
04.121	Vispārēju nodarbinātības jautājumu vadība (Nodarbinātības veicināšana)	41 335
04.510	Autotransports, t.sk. ceļu uzturēšanai	187 024
05.000	Vides aizsardzība	3 000
06.000	Pašvaldības teritoriju un mājokļu apsaimniekošana	351 914
06.200	Teritoriju attīstība (Attīstības nodaļa, būvvalde)	59 854
06.400	Ielu apgaismošana	1 430
06.600	Pārējā citur neklasificētā pašvaldību teritoriju un mājokļu apsaimniekošana (Kauguru, Brenguļu un Trikātas komunālā saimniecība)	290 630
07.000	Veselība	95

22.TABULAS NOBEIGUMS

Kods	Posteņa nosaukums	Apstiprināts 2011
08.000	Atpūta, kultūra un reliģija	280 724
08.210	Bibliotēkas (Mūrmuižas, Kauguru, Brenguļu un Trikātas bibliotēkas)	38 930
08.230	Kultūras centri, nami, klubi (Kauguru un Trikātas kultūras nami)	54 090
08.290	Pārējā citur neklasificētā kultūra	57 764
08.610	Pārējā sporta, atpūtas, kultūras un reliģijas vadība (centrs Kaimiņi)	129 940
09.000	Izglītība	740 328
09.100	Pirmsskolas izglītība un pamatizglītības 1.posms (PII Pasaciņa)	147 430
09.210	Vispārējā izglītība. Pamatizglītības 2.posms (Brenguļu sākumskola, Kauguru pamatskola, Trikātas pamatskola)	588 818
09.800	Pārējā citur neklasificētā izglītība (Skolu valde)	4 080
10.000	Sociālā aizsardzība	106 880
10.700	Pārējais citur neklasificēts atbalsts sociāli atstumtām personām (Pabalsti)	68 900
10.900	Pārējā citur neklasificētā sociālā aizsardzība	5 000
10.910	Pārējās citur neklasificētās sociālās aizsardzības pārraudzība (Sociālais dienests)	32 980

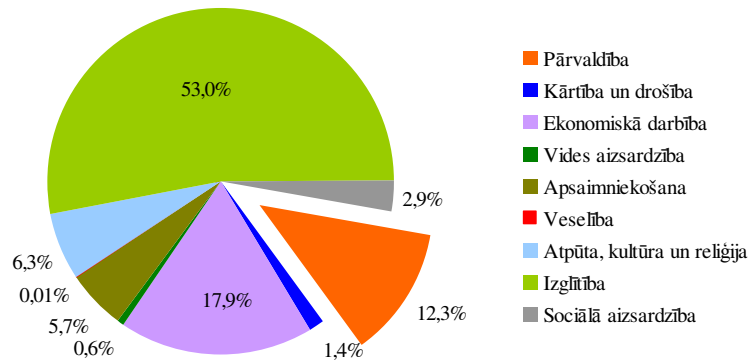
Izdevumu struktūra pēc pašvaldības funkcijām rāda, ka, salīdzinot ar 2007. gadu, krasi ir pieauguši izdevumi sociālajai aizsardzībai (2 reizes) un arī apsaimniekošanas izdevumi (3 reizes). Pašvaldība ir spējusi atrast iespēju palielināt līdzekļus, kas veltīti atpūtai, kultūrai un reliģijai (vairāk nekā 2 reizes), kas palīdz uzturēt labu psiholoģisko klimatu iedzīvotāju vidū. Sarukuši ir izdevumi izglītībai, ekonomiskai darbībai un pārvaldībai; pēdējie veido vairs tikai 8,3%, kas ir ļoti laba taupības rādītāja pazīme.

Analizējot pēc ekonomiskās darbības klasifikācijas, ir redzams, ka 2007. gada investīciju budžetu 2011. gadā ir nomainījis izteikts patēriņa budžets – investīcijas ir sarukušas gandrīz 3 reizes un tagad sastāda tikai aptuveni septīto daļu budžeta pret vairāk nekā trešdaļu 2007. gadā. Attiecīgi, pārējo budžeta izdevumu daļu apjoms ir pieaudzis.

Patēriņa daļas galvenās pozīcijas – atlīdzību sadalījums griezumā pa pašvaldības funkcijām nav mainījies būtiski. Ietaupījumi šeit sasniegti uz pārvaldības un ekonomiskās darbības rēķina.

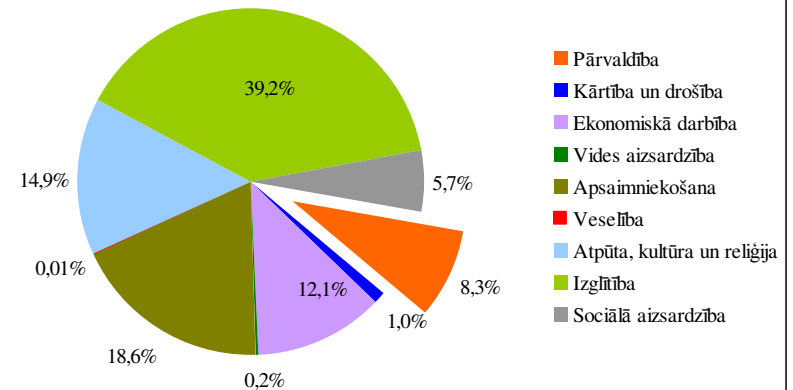
Kapitālieguldījumu struktūra ir bijusi visdinamiskākā. Krīzes iespaids šīs dinamikas raksturu nosaka samērā maz; galvenokārt to nosaka jomas, kurās ir bijuši konkrēti investīciju projekti. 2007. gadā šādas jomas bija izglītība un ekonomiskā darbība, bet 2011.gadā – apsaimniekošana un kultūras sfēra. Nozīmīga joprojām palikusi ekonomiskās darbības sfēra, bet kapitālieguldījumi izglītības jomā ir krasi sarukuši.

Budžeta izdevumu struktūra Beverīnas novadā 2007. gadā pēc pašvaldības funkcijām

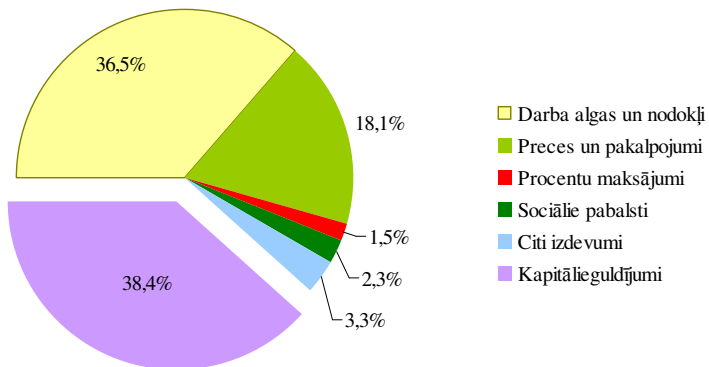
58.attēls

Budžeta izdevumu struktūra Beverīnas novadā 2011. gadā (plāns) pēc pašvaldības funkcijām

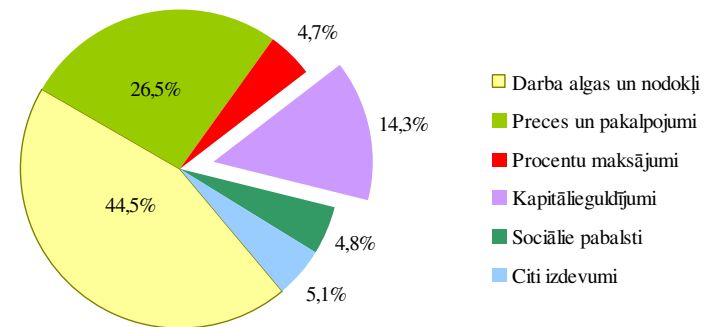
59.attēls

Budžeta izdevumu struktūra Beverīnas novadā 2007. gadā pēc ekonomiskās darbības klasifikācijas

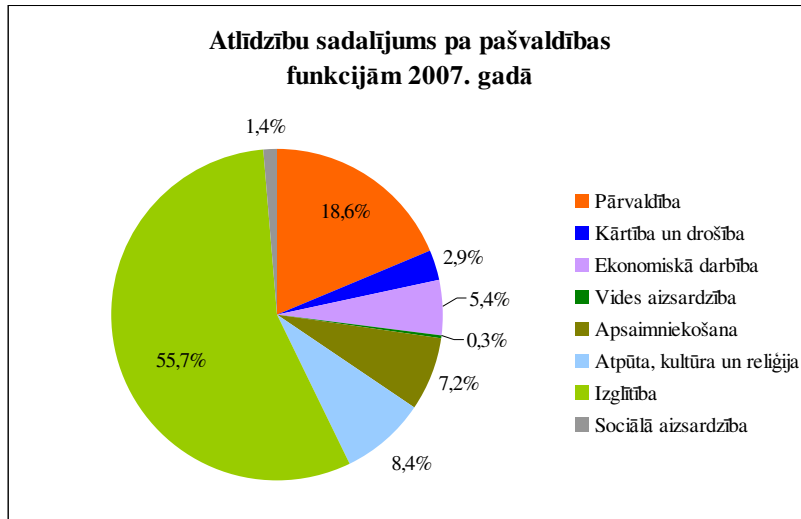

60.attēls

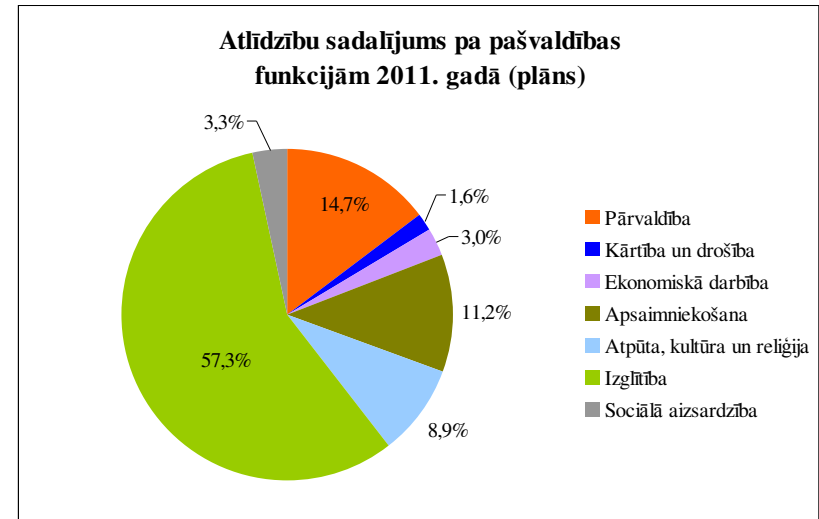
Budžeta izdevumu struktūra Beverīnas novadā 2011. gadā (plāns) pēc ekonomiskās darbības klasifikācijas

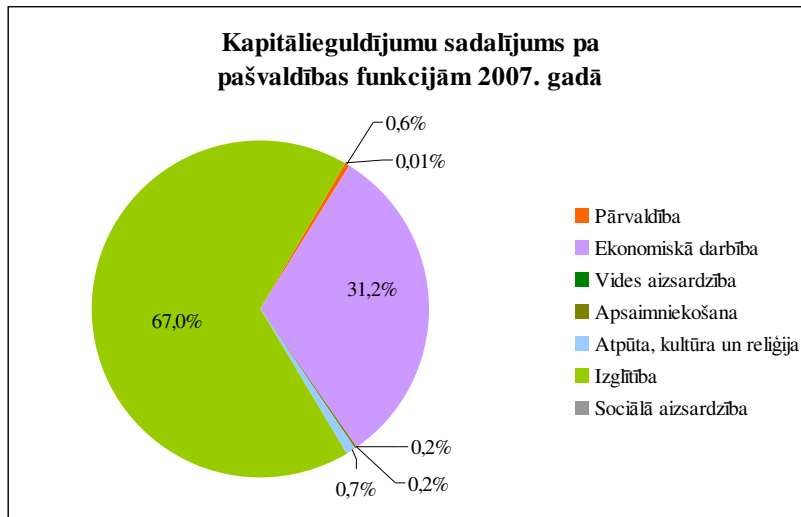
61.attēls

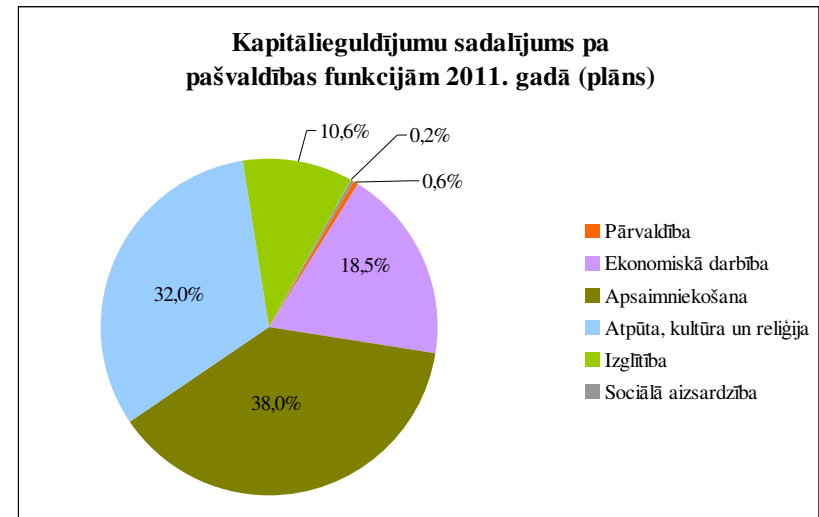
62.attēls

63.attēls

64.attēls

65.attēls

6. VALSTS PĀRVALDES INSTITŪCIJAS

Beverīnas novadā nav izvietota neviena valsts pārvaldes institūcija. Līdz ar to attiecīgos pakalpojumus iedzīvotājiem jāmeklē ārpus novada. Tos viņi var saņemt blakus esošajā Valmieras pilsētā, kurā kā reģionāla mēroga centrā ir iespējams saņemt praktiski visu valsts pārvaldes pakalpojumu spektru.

7. SOCIĀLĀ INFRASTRUKTŪRA

7.1. IZGLĪTĪBAS IESTĀDES UN IESPĒJAS

7.1.1. Pirmsskolas iestādes

Pirmsskolas iestāžu pakalpojumi pieejami visos novada pagastos. Tie ir gan atsevišķas bērnu iestādes veidā (Mūrmuižas “Pasaciņa”) gan kā pirmsskolas vecuma bērnu grupas, kas izveidotas pie skolām Brenguļos un Trikātā.

Pie Brenguļu sākumskolas darbojas 5-6 gadus vecu bērnu apmācības grupiņa; pie Trikātas pamatskolas tās ir atsevišķi 3-5 gadīgiem un sešgadīgiem bērniem. Bērnodārzu Mūrmuižā apmeklē ap 60 bērnu; 47 bērni apmeklē pirmsskolas iestādi Trikātā.

7.1.2. Skolas

Brenguļos atrodas **sākumskola**. Tā dibināta 1992. gadā, veidojot to no vecāku ziedojumiem paju veidā bijušo kolhoza kantora telpu privatizēšanai un skolas iekārtošanai [22]. 2010./2011. mācību gadā skolā mācījās 32 skolēni, no tiem 7 bērni no citām pašvaldībām. Skolā strādā 6 pedagogi. Skola realizē pamatizglītības 1. posma (1.-4. klase) programmu. Līdzās obligātajai apmācības programmai tiek piedāvātas arī 8 dažādu veidu tematiskās nodarbības. Ir sagatavots izmēlošs skolas pašvērtējuma ziņojums, kurā ir arī ieskicētas vajadzības skolas tālākajai attīstībai un funkciju sekmīgai pildīšanai.

Izglītības sistēmai **Kauguru pagastā** ir senas tradīcijas: skola dibināta jau 1871. gadā. Tagad Jāņa Endzelīna Kauguru pamatskolā 2011./2012. mācību gadā mācās 107 bērni (25 no tiem no citām administratīvajām teritorijām, tai skaitā 16 no Valmieras) [23]; skolā strādā 17 pedagogi. Skola realizē divas izglītības programmas: pamatizglītības programmu un pamatizglītības pedagoģiskās korekcijas izglītības programmu. Liela daļa skolēnu saņem pašvaldības vai valsts apmaksātas brīvpusdienas. Skola piedāvā arī deviņu veidu interešu izglītības programmas. Laikposmam no 2011. līdz 2014. gada skolai ir izstrādāts attīstības plāns. Tā ietvaros, līdzās skolas darba uzlabošanas visdažādākajos tā aspektos, paredz arī profilējošas profesionālās apmācības ieviešanu sākot ar 2013./2014. mācību gadu.

Trikātas pamatskola uzcelta 1938. gadā; 2011./2012. mācību gadā to apmeklē 77 skolēni. Skolā strādā 21 pedagoģiskais darbinieks. Izglītības iestāde realizē trīs licencētas vispārējās izglītības programmas – pirmsskolas izglītības programmu, pamatizglītības programmu un pamatizglītības pedagoģiskās korekcijas programmu. Trikātas pamatskola no 2009. – 2010. gadam veiksmīgi piedalījies Sorosa fonda atbalstītā projekta aktivitātē “Pārmaiņu skola 2009”. Līdzās obligātajai apmācības programmai tiek piedāvātas arī 8 dažādu veidu tematiskās nodarbības. 2011. gadā apstiprināts Trikātas pamatskolas iesniegtais Eiropas Savienības Mūžizglītības programmas *Comenius* projekts skolu daudzpusējai partnerībai; mūžizglītības sistēma tiek veidota, sadarbojoties visām novada skolām.

2005. gadā skolā izbūvēta sporta halle, bet 2007. gadā renovēta aktu zāle.

Izglītības iestāžu uzturēšanai 2011. gadā no novada budžeta tika atvēlēti 589 tūkst. latu, no kuriem 376 tūkst. tika saņemti kā valsts mērķdotācija pedagogu algām.

7.1.3. Citas izglītības iestādes

Mūrmuižas Tautas Universitāte izaugusi no 1921. gadā veidotās Latviešu nacionālās jaunatnes savienības Mūrmuižas nodaļas, kura rīkojusi jautājumu vakarus.

Darbības sākums ir ar izteikti praktisku ievirzi: biškopības, lopkopības, mājturības kursi, bet turpmāko darbību lielā mērā vada arī garīgo vērtību apguves iespējas. Drīz vien pašu mācībspēki savas iespējas ir izsmēluši, bet vēlēšanās turpināt ir liela. Tiek aicināti lektori, piemēram, docents A. Dauge, kas vēlāk iesaka savu apdāvinātāko audzēkni Z. Mauriņu. 1930. gadā šie pasākumi sāk noritēt zem Latvijas Tautas universitātes Mūrmuižas nodaļas vārda.

Universitātei ir devīze “Ar saknēm zemē, ar zariem saulē” un himna, kuras autori ir Fricis Bārda un Paulis Pētersons.

Mūrmuižā ciemojušies J. Janševskis, J. Jaunsudrabiņš, K. Skalbe, E. Stērste, K. Štrāls, E. Treimanis – Zvārgulis, Tīrzmaliete, L. Garūta, M. Vētra, A. Brigadere.

1988. gada 6. jūnijā tiek pieņemts Kauguru ciema Tautas deputātu padomes lēmums atjaunot universitātes darbību. Tad arī apstiprina universitātes padomi, un 1988. gada 1. oktobrī pēc daudzu gadu pārtraukuma atkal atsākas nodarbības. Kopš tā laika viesi bijuši R. Pauls, S. Raja, I. Kalna, E. Radziņa, V. Singajevska, H. Liepiņš, A. Epnors, J. Streičs, V. Brasla, J. Vanags, J. Rubenis, I. Ziedonis, M. Svīre, V. Kaijaks, u. c.

Kārtējo nodarbību programma pieejama Beverīnas novada mājaslapā nedēļā pirms to notikšanas.

Nosaukums “Tautas Universitāte” patlaban tiek lietots neoficiāli, jo vārdu “universitāte” savā nosaukumā, saskaņā ar likumdošanu, var lietot tikai valsts akreditētas daudzprofilu augstskolas.

7.2. KULTŪRAS IESTĀDES UN OBJEKTI

Brenguļu pagastā darbojas daudzfunkcionālais centrs “Kaimiņi”, kas savu darbību uzsāka 2009. gada 24. janvārī. Centru izveidoja ar mērķi veidot kvalitatīvu sporta un kultūras pasākumu vidi esošajā pagastā. Tādējādi šī iestāde ir attiecināma kā uz kultūras, tā sporta infrastruktūru.

Ēku kopumā var sadalīt 3 blokos: 1) pirmajā stāvā atrodas moderna universālā sporta zāle ar daudzfunkcionālu laukumu izmantošanas iespējām (kopējā platība 753 m²), kuru vienlaikus iespējams sadalīt divos treniņu laukumos. 2) Vēl pirmajā stāvā atrodama bibliotēka un lasītava, kas aprīkota ar datoriem un brīvu interneta pieeju, konferenču telpa, sauna, frizētava, kafejnīcas bloks un galerija. 3) Ēkas otrā stāva vienu spārnu šobrīd aizņem Beverīnas novada pašvaldības Brenguļu pagasta pārvalde, savukārt otrs spārns ietver sevī plašas konferenču telpas, balkonu, no kura var vērot sporta zālē notiekošo un ekskluzīvu fizioterapijas/masāžu kabinetu.

Brenguļu sporta hallē regulāri notiek Latvijas Amatieru basketbola līgas čempionāta spēles basketbolā. Aptuveni pusi no zāles noslodzes laika aizpilda Valmieras tenisa klubu spēlētāji. Pagasta iedzīvotājiem ir iespēja 3 reizes nedēļā bez maksas izmantot zāli treniņu vajadzībām.

Blakus sporta centram esošajā teritorijā nesen ekspluatācijā nodoti futbola un pludmales volejbola laukumi.

Ņemot vērā ģeogrāfiski izdevīgo atrašanās vietu un pilsētas tuvumu, halli apmeklē arī valmierieši.

Kauguru pagasta kultūras namā darbojas amatiereteātris, bērnu ansamblis "Pasaciņa", deju kolektīvi, folkloras kopa un vokālais ansamblis.

Mūrmuižā ir arī estrāde, tā darbojas, bet plānoti uzlabojumi.

1972.gadā Trikātas pagastā uzcelts kultūras nams. Kultūras namā darbojas vairāki mākslinieciskās pašdarbības kolektīvi: pieaugušajiem – jauktais koris, deju kolektīvi un pirmsskolas vecuma bērniem dziesmu un deju pulciņš, kapella- Abulmalas burlakas.

Bibliotēkas atrodas Kauguros (dibināta 1914. gadā), Mūrmuižā (dibināta 1896.gadā), Brenguļos un Trikātā. Bibliotēku fondi pastāvīgi tiek papildināti ar jaunām daiļliteratūras un uzziņas literatūras grāmatām. Bibliotēkās darbojas arī interneta publiskās pieejas punkti, ko novada iedzīvotāji var lietot bez maksas.

Kultūras sfērā 2011. gadā pašvaldības izdevumi bija 281 tūkst. latu; no tā bibliotēkām 38 tūkst., centram "Kaimiņi" 130 tūkst, kultūras namiem 54 tūkst. un citām kultūras vajadzībām 57,7 tūkst. latu.

7.3. ZINĀTNES UN AUGSTĀKĀS IZGLĪTĪBAS IESTĀDES

Beverīnas novadā nav ne valsts ne privātu zinātnes un izglītības iestāžu, kas atbilstu likumdošanā noteiktajiem to darbības rādītājiem un prasībām. Šajā jomā var kļūt perspektīva sadarbība ar Valmierā esošo Vidzemes augstskolu.

7.4. VESELĪBAS APRŪPES SISTĒMA

Kauguru pagastā Mūrmuižā darbojas doktorāts, kurā pieņem ģimenes ārste.

Daļa pagasta iedzīvotāju medicīniskos pakalpojumus saņem Valmierā.

1945. gadā bijušā atpūtas nama ēkā bijušo Sapas dzirnavu apkārtnē atvēra sanatoriju "Līči" ar 110 vietām, ārstniecībā izmantoja no 400 metru dziļā urbuma iegūtos ārstnieciskos minerālūdeņus, sanatorijai tika uzceltas divas ēkas, klubs. 1998. gadā sanatorija slēgta.

Veselības aprūpe **Trikātas pagastā** tiek veikta ģimenes ārsta praksē, izveidots BO SIA "Trikātas Doktorāts". Medicīnas iestāde ir sertificēta, tajā strādā 2 sertificēti mediķi - ģimenes ārsts un feldšere. Doktorātā veic dažādas izmeklēšanas un fizioterapijas procedūras. Doktorāts atrodas pašvaldībai piederošā ēkā, otrajā stāvā, tāpēc apgrūtināta nokļūšana gados vecākiem cilvēkiem un invalīdiem. Par telpu īri, kā arī izdevumus par elektrību, apkuri un ūdeni sedz pagasta pašvaldība. **Mūrmuižā ir viena ārsta prakse** - Kauguru doktorāts.

Brenguļos nav pieejami medicīnas pakalpojumi

7.5. SOCIĀLIE DIENESTI UN BĀRINTIESA

Ar sociālās palīdzības jautājumiem pagastā nodarbojas domes sociālā dienesta darbinieki, bet par bērnu tiesību ievērošanu likumā noteiktajā kārtībā rūpējas bārintiesa. Iestāžu pārstāvji uzskata, ka šī sfēra novadā ir sakārtota un darbojas bez īpašām problēmām. Tomēr ir izteikti arī citādi viedokļi.

Lielāko daļu sociālās palīdzības iedzīvotāji saņem pabalstu veidā. Atbalsta pamatotības izvērtēšana ir grūts uzdevums, jo neatbilstīgi piešķirti pabalsti cilvēkus demotivē, bet pabalsta nepiešķiršana kritiskā situācijā var būt konkrētam cilvēkam vai pat ģimenei katastrofāla.

Sociālo palīdzību iedzīvotāji meklē gandrīz vienīgi novadā. Tas ir saprotams, jo sociālā palīdzība saviem iedzīvotājiem ir būtiska pašvaldības funkcija, kas obligāti nodrošināma, turklāt pabalstu saņēmēju mobilitāte parasti ir ierobežota.

Dažāda veida pabalstos, ieskaitot bezdarbnieku pabalstus, novadam 2011. gadā bija paredzēts izmaksāt kopā 91 tūkstoti latu, bet kopā sociālā atbalsta sistēmas uzturēšana (nodarbinātības veicināšana, atbalsts sociāli atstumtām personām, Sociālā dienesta darbība) novadam ir izmaksājusi aptuveni 148,2 tūkst. latus.

Bāriņtiesas darbības nodrošināšanai bija plānots izlietot 8235 latus.

7.6. SPORTA INFRASTRUKTŪRA

Jau iepriekš (7.2.nod.) ir minēts, ka jaunākais un modernākais sporta objekts kopā ar kultūras objekta funkcijām novadā ir **Brenguļu** centrā uz vecajiem muižas mūriem izbūvētais daudzfunkcionālais sporta un kultūras centrs “Kaimiņi”. Galvenais akcents un centra prioritāte ir universālā zāle plaša profila sporta nodarbībām - tādām, kā volejbols, basketbols un teniss. Vajadzības gadījumā zālē trenēties var arī florbola cienītāji.

Novadā ātri veidojas jaunas sporta dzīves tradīcijas: Beverīnas novada iedzīvotāju sporta spēles, kuru ietvaros tiek organizēti dažādi turnīri un sacensības. Šādiem pasākumiem ir liela nozīme novada vienotības stiprināšanā un kopējās identitātes apzināšanā. Vasaras sezonā sporta halle uzņem skolēnu sporta nometnes, kā arī paredzēta dienas sporta nometne Brenguļu bērniem.

Kauguru pagasta aktīvākais sporta un izklaides objekts ir ziemas sporta centrs “Baiļi”, kas savu popularitāti ir nodrošinājis ar ilggadējo slēpošanas centra darbību un plašo pakalpojumu piedāvājumu. Kalnu un distanču slēpošanas priekus ziemā sportot gribētāji brauc baudīt no visas Latvijas.

Ik gadus janvārī “Baiļos” tiek rīkots tautas slēpojums “Baiļu apli”, kuros parasti piedalās vairāk kā simt slēpotāju no visas Latvijas. Ņemot vērā, ka distanču slēpošanas sports Latvijā nav pārāk populārs, šis skaitlis uzskatāms par nozīmīgu.

“Baiļi” darbojas arī vasaras sezonā, kad tiek piedāvāta laivu un plostu īre un ūdens tūrisma maršruti pa Gauju un Salacu.

Baiļu sporta centrs ir izstrādājis savu attīstības koncepciju [24], kam var būt liela nozīme novada attīstības koncepcijā kā sporta un tūrisma aktivitātes, kuras pievilina arī daudz iebraucēju – ne tikai no Valmieras, bet arī no attālākām vietām, tai skaitā Rīgas.

Mūrmuižā ir futbola laukums, kurā notiek gan treniņi, gan arī spēles. Futbolisti piedalās rajona pasākumos un ir lepnī par saviem panākumiem.

Kauguru pagasta Mūrmuižā sporta svētki “Auto Moto Velo” notiek katru gadu maija pēdējā sestdienā. Plaša kultūras un sporta aktivitāšu programma visas dienas garumā ar zaļumballi noslēgumā.

No Kauguru pagasta nāk jaunais, bet jau izcilais bobslejists Oskars Melbārdis. Latvijas un arī starptautiskā mērogā pazīstami vairāki Kauguru pagasta motosportisti.

Trikātas pagasts ar sporta bāzi ir labi nodrošināts - volejbollaukumi, sporta halle, sporta laukums. Trikātieši labākos sasniegumus ir guvuši vieglatlētikā, dažāda mēroga sacensībās.

7.7. DROŠĪBAS UZTURĒŠANA

Pateicoties policistu darbībai pagastā tiek nodrošināta apmierinoša sabiedriskā darbība. Pašvaldības policijas uzturēšanai novads gadā izlieto 9 tūkst. latu.

Pagastā bāzējas arī zemessardzes vienības Kauguros un Trikāta.

7.8. NEVALSTISKĀS UN RELIĢISKĀS ORGANIZĀCIJAS

Pavisam Beverīnas novadā saskaņā ar uzņēmumu reģistra datiem ir 18 nevalstiskās organizācijas (skat. 23. tabulu). No tām trīs ir mednieku un makšķernieku aktivitātes organizējošas biedrības, vienai biedrībai ir profesionāli mērķi (ilgtspējīga mežu apsaimniekošana) – 1, reliģiskās – 2, sociālās aktivitātes – 10, sporta klubi – 2

Kauguros darbojas Sarkanā Krusta biedrība, ir telpas, savi cilvēki, sociālās palīdzības apgāde noregulēta un darbojas. Apgādā trūcīgos iedzīvotājus ar saziņotajām mantām. Pagasts jau tagad regulāri palīdz ar transportu.

Trikātas pagastā atrodas Svētā Jāņa ev.-lut. baznīca un darbojas draudze, kuras aktīvo locekļu skaits ir ap 50. Draudze ir nozīmīgs pagasta iedzīvotājus vienojošs faktors ar dziļas vietējās identitātes raksturu. Par draudzes līdzekļiem izremontēts Draudzes nama jumts un saiešanas telpa, kurā ziemas mēnešos notiek dievkalpojumi. Pārējām telpām vēl vajadzīgs remonts. Draudze vēlas piesaistīt kādu idejas autoru nama un ezermalas turpmākai izmantošanai.

Trikātas pagastā nevalstiskajā sektorā darbojas Dāmu klubs. Ir notikušas tikšanās ar Vaidavas pagasta Dāmu kluba prezidentu un Valmieras muzeja darbiniecēm. Pašreiz kluba darbošanās ir apsīkusi.

Novadā darbojas biedrība “Ģimenes šūpulis”, kas palīdz jaunajām vientuļajām māmiņām aprūpei un psiholoģiskai rehabilitācijai, bet pagaidām tai nav reālas sadarbības ar pašvaldību vai citām struktūrām novadā. Tas ir projekts, kuru vajag turpināt, meklēt šādu sadarbību un padarīt to savstarpēji izdevīgu visām iesaistītajām pusēm.

Nevalstiskās organizācijas Beverīnas novadā [25]

Nosaukums	Adrese	Pagasts	Veids	Organizācijas darbības mērķi
Brenguļi, mednieku un makšķernieku klubs	Lejasciemi	Brenguļu	Mednieku un makšķernieku aktivitātes	Dzīvnieku aizsardzība, virszemes ūdeņu uzturēšana, medības, makšķerēšana
Kaugurieši, mednieku makšķernieku klubs	Pagastmāja, Mūrmuiža	Kauguru	Mednieku un makšķernieku aktivitātes	Dzīvnieku aizsardzība, virszemes ūdeņu uzturēšana, medības, makšķerēšana
Trikāta, mednieku klubs	Vēžinieki	Trikātas	Mednieku un makšķernieku aktivitātes	Dzīvnieku aizsardzība, virszemes ūdeņu uzturēšana, medības makšķerēšana
Mežsaimniecības attīstība	Lodziņi	Trikātas	Profesionālu mērķu biedrība	Ilglaicīgas un nenoplicinošas mežsaimniecības nodrošināšana Latvijas Republikas un tajā skaitā Valkas rajona mežos.
Latvijas dievturu Beverīnas draudze	Upmaļi	Brenguļu	Reliģiska organizācija	Reliģisko pakalpojumu sniegšana
Trikātas evaņģēliski luteriskā draudze	Mācītājmuiža	Trikātas	Reliģiska organizācija	Reliģisko pakalpojumu sniegšana
Avotkalni	Avotkalni	Brenguļu	Sociālo aktivitāšu organizācija	Atvērtas, radošas un cilvēku sabiedriskās aktivitātes rosinošas vides izveidošana; sabiedrības un indivīdu sociālās integrācijas saskaņas un labklājības attīstības veicināšana; pagasta kultūrvēsturiskā potenciāla apzināšana, dabas objektu saglabāšana un kopšana tūrisma, sporta un izklaides attīstības veicināšana
Brenguļu Jauniešu dome	Kaimiņi	Brenguļu	Sociālo aktivitāšu organizācija	Veicināt Brenguļu jauniešu iniciatīvu un līdzdalību lēmumu pieņemšanā un sabiedriskajā dzīvē. Daudzpusīgu personības pilnveidošanas, izglītības un brīvā laika pavadīšanas iespēju nodrošināšana novada iedzīvotājiem.
Beverīnai un Latvijai	Bērciemi	Kauguru	Sociālo aktivitāšu organizācija	Sekmēt Beverīnas novada uzplaukumu. Sekmēt kultūras un izglītības iestāžu darbību Beverīnas novadā. Atbalstīt mūžizglītības nodrošināšanu Beverīnas novadā. Atbalstīt Beverīnas novada kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšanu.
Ģimenes šūpulis	Jaunpalejas	Kauguru	Sociālo aktivitāšu organizācija	Sociālā un psiholoģiskā palīdzība vientuļām jaunām māmiņām

Nosaukums	Adrese	Pagasts	Veids	Organizācijas darbības mērķi
Kaugurietes, sieviešu apmācības un kultūras centrs	Pagastmāja	Kauguru	Sociālo aktivitāšu organizācija	Sociāli aktivizēt Valmieras rajona Kauguru pagastā dzīvojošās sievietes, palīdzēt adaptēties pastāvošajos sociāli ekonomiskajos apstākļos. Organizēt dažādus kursus un amata apmācību, pētīt dažādas sociālas problēmas. Mērķtiecīgi izmantot brīvo laiku.
Kauguru pag. Attīstības biedrība	Pagastmāja	Kauguru	Sociālo aktivitāšu organizācija	Atbalstīt un veicināt Kauguru pagasta saimniecisko un intelektuālo izaugsmi, izmantojot visu ar likumu atļauto darbību kopumu – publiskā, saimnieciskā u.c.
Ideja	Nākotnes iela 3, Trikāta	Trikātas	Sociālo aktivitāšu organizācija	Lauku cilvēku, īpaši jauniešu attīstības un aktivitāšu veicināšana un atbalstīšana.
Iespēju durvis	Lielupes	Trikātas	Sociālo aktivitāšu organizācija	Daudzpusīgu personības pilnveidošanas, izglītības, mazās uzņēmējdarbības veidošanas un brīvā laika pavadīšanas iespēju nodrošināšana novada iedzīvotājiem, aktīvas un iesaistītas sabiedrības veidošana, ilgtspējīgas novada attīstības veicināšana.
Mēs pa jaunam	Vijupi, Trikāta	Trikātas	Sociālo aktivitāšu organizācija	Sekmēt iedzīvotājiem draudzīgas un attīstošas vides veidošanu, it īpaši lauku tūrismā.
Šodien, rīt	Brekšņi	Trikātas	Sociālo aktivitāšu organizācija	Celt lauku cilvēku pašapziņu, mazināt sociālo spriedzi, atbalstīt un stiprināt šo cilvēku aktivitāti
MPS, sporta klubs	Mičkēni-2	Kauguru	Sporta klubs	Sportisko aktivitāšu popularizēšana un sporta nodarbības
Ērgļi, sporta klubs	Ūdriņas 3-2	Trikātas	Sporta klubs	Sportisko aktivitāšu popularizēšana un sporta nodarbības

8. TEHNISKĀS INFRASTRUKTŪRAS

8.1. ŪDENSVADS, KANALIZĀCIJA, ATTĪRĪŠANAS IEKĀRTAS

8.1.1. Ūdensapgādes sistēma

Novada ciemos visumā ir nodrošināta centralizēta apgāde ar dzeramo ūdeni, bet ārpus ciemiem to nodrošina paši iedzīvotāji ar individuālo ūdens apgādes sistēmu (galvenokārt grodu un dzītās akas) palīdzību.

8.1.1.1. Brenguļu pagasts

Brenguļu pagastā ūdensapgādes un kanalizācijas pakalpojumus pašvaldība sniedz Brenguļos un Cempos.

ERAF ūdenssaimniecības sakārtošanas projekta ietvaros 2006. gadā Brenguļos un Cempos tika veikta ūdenssaimniecības sistēmas sakārtošana un tās ietvaros tika izbūvētas atdzelžošanas iekārtas, kanalizācijas un ūdensvada tīklu izbūve un rekonstrukcija un notekūdeņu attīrīšanas iekārtu būvniecība.

Brenguļos centralizētā ūdensapgāde nodrošināta 76% no 180 iedzīvotājiem. Sistēma apkalpo 56 patērētājus, no tiem 55 ir dzīvojamā sektora patērētāji un 1 sabiedriskā. Ūdensapgādes urbumā ir uzstādīts ūdensmērītājs; tie ir arī pie visiem patērētājiem. Brenguļu centralizētā ūdensapgādes sistēma veidota pēc lauku teritoriju apbūves principiem. Ūdens apgādi nodrošina viena ūdensgūtne – viens urbums un viena izzaru tipa ūdensapgādes sistēma. Kopējais centralizētās ūdensapgādes tīkla garums sistēmai ir 2,21 km.

Cempos centralizētā ūdensapgāde nodrošināta 68% no 190 iedzīvotājiem. Sistēma apkalpo 58 līguma patērētājus, no tiem 57 ir dzīvojamā sektora patērētāji un 1 sabiedriskā. Ūdensapgādes urbumā ir uzstādīts ūdensmērītājs, tie ir arī pie visiem patērētājiem. Ūdeni saņem visas vairākdzīvokļu ēkas. Ūdens apgādi nodrošina viena ūdensgūtne – viens urbums un izzaru tipa ūdensapgādes sistēma. Kopējais centralizētās ūdensapgādes tīkla garums sistēmai ir 2,3 km.

Kopš 2006. gada ūdenstorņi vairs netiek izmantoti; pie urbumiem ir uzstādīti hidrofori. Bez tam Brenguļu pagastā vēl ir lokālas ūdensapgādes sistēmas, kas apkalpo privātus objektus, un kurām ir izsniegtas ūdens lietošanas atļaujas.

Brenguļu un Cempu ūdens apgādes sistēmām ir izsniegtas integrētās B kategorijas piesārņojošās darbības atļaujas, kuras ietver arī ūdens ieguve: Cempos atļauja Nr.038, atļautais ieguves apjoms – 18250 m³ gadā; Brenguļos atļauja Nr.037, atļautais ieguves apjoms – 18250 m³ gadā.

LVĢMA (tagad VSIA LVĢMC) 2007. gadā ir veikusi aizsargjoslu aprēķinu ūdensapgādes artēziskajam urbumam „Centrs-Brenguļi” (DB Nr.14236). Ņemot vērā ūdens horizonta aizsargātības pakāpi, stingra režīma aizsargjoslas rādiuss ir 10 metri, bakterioloģiskā aizsargjosla nav nepieciešama, ķīmiskās aizsargjoslas rādiuss ir 140 m pie ūdens patēriņa 25,0m³/d. 2008. gadā ir saņemts aizsargjoslu aprēķins ūdens artēziskajam urbumam „Centrs-Cempi” (DB Nr. 14002). Stingra režīma aizsargjoslas rādiuss ir 10 m. Bakterioloģiskā aizsargjosla urbumam ar patēriņu 50 m³/dnn nav nepieciešama, ķīmiskās aizsargjoslas rādiuss ir 293 m.

Bez tam Brenguļu pagastā vēl ir 4 lokālas ūdensapgādes sistēmas, kas apkalpo privātus objektus, un kurām ir izsniegtas ūdens lietošanas atļaujas.

Dārzkopības kooperatīvā sabiedrībā “Pūpoli” ir divi ūdensapgādes urbumi – artēziskā aka “Pūpoli-1” ar atļauto ūdens ieguves daudzumu $1,7 \text{ m}^3/\text{dn}$ vai $250 \text{ m}^3/\text{gadā}$ un “Pūpoli-2” ar atļauto ūdens ieguves daudzumu $8 \text{ m}^3/\text{dn}$ vai $1250 \text{ m}^3/\text{gadā}$.

Zemnieku saimniecībai “Rozītes” ir divi ūdensapgādes urbumi – artēziskā aka “Zālītes” ar atļauto ūdens ieguves daudzumu $1,0 \text{ m}^3/\text{dn}$ vai $365 \text{ m}^3/\text{gadā}$ un “Arāji” ar atļauto ūdens ieguves daudzumu $3 \text{ m}^3/\text{dnn}$ vai $1096 \text{ m}^3/\text{gadā}$.

SIA “Abula” ir ūdensapgādes urbums – artēziskā aka ar atļauto ūdens ieguves daudzumu $38 \text{ m}^3/\text{dnn}$ vai $15000 \text{ m}^3/\text{gadā}$.

Zemnieku saimniecībai “Puri” ir ūdensapgādes urbums – artēziskā aka “Saule” ar atļauto ūdens ieguves daudzumu $7,5 \text{ m}^3/\text{dnn}$ vai $2740 \text{ m}^3/\text{gadā}$.

8.1.1.2. Kauguru pagasts

Kauguru pagastā ar centralizēto dzeramā ūdens apgādi ir apgādāti 82% Mūrmuižas, 94% Kauguru un 72% Līču ciemu iedzīvotāju – pārsvarā vairākdzīvokļu mājās. Tāpat apgādātas ir arī sabiedriskās ēkas.

Mūrmuižā izmanto vienu artēzisko aku; ūdensvada tīklu kopgarums aptuveni ir 3,1 km. Kauguros sistēma apkalpo: dzīvojamo sektoru ar 8 individuālām un 8 daudzdzīvokļu mājām, sabiedrisko sektoru ar skolu un kultūras namu, kā arī komerciālo sektoru ar veikalu, kokapstrādes uzņēmumu “Erbeka”, firmu “MiniServiss”. Ūdensapgādei izmanto vienu artēzisko aku, bet apgādes tīklu kopgarums ir aptuveni 3 km. Sistēmā ir ūdenstornis.

Līčos izmanto vienu artēzisko aku. Precīzs ūdensvada tīklu kopgarums sistēmā dokumentācijas trūkuma dēļ nav zināms. Sistēmā ir ūdenstornis, kas nenodrošina nepieciešamo ūdens rezervi.

Kopumā līdzīgi kā tas ir ar dzeramā ūdens ieguves avotu novērtējumu, arī ūdens kvalitāti ūdensapgādes tīklos nav iespējams pilnībā novērtēt, jo šobrīd netiek analizēti visi nacionālajā likumdošanā noteiktie kvalitātes parametri.

8.1.1.3. Trikātas pagasts

Trikātas ciemā ir centralizēta ūdensapgādes sistēma, kas pieder Beverīnas novada pašvaldībai un kuru apsaimnieko Trikātas pagasta pārvalde. Ar ūdensapgādi tiek nodrošinātas 96 mājsaimniecības, jeb 320 iedzīvotāji.

Ūdensapgādes tīklu ekspluatācija uzsākta 1970 - 1980.gados.

Trikātas ciema iedzīvotāju ūdensapgādei ar dzeramo ūdeni ir ierīkots 130,0 metru dziļš urbums “Trikātas ciemats”, LVĢMC DB Nr. 13885. Tas atrodas ciema centrālajā daļā uz Trikātas pagasta īpašumā esošās zemes. Urbuma filtrs ierīkots no 90,0 līdz 102,0 un no 108,0 līdz 130,0 m intervālā vidusdevona sistēmas Burtnieku ūdens horizonta (D_2 br) smilšakmeņos. Urbuma maksimāli pieļaujama debīta ir 5 l/s, kas pilnībā nodrošina šī brīža ūdens patēriņa prasības. No artēziskā urbuma 2010.gadā ieguva $16\,957 \text{ m}^3$ ūdens.

Spiediena uzturēšanai ūdensapgādes sistēmā blakus ūdensapgādes urbumam atrodas ūdenstornis (Trikātas ciema Z daļā). Ūdenstornis ierīkots 1987. gadā, darba tilpums 95 m^3 . Iegūtā ūdens daudzuma uzskaitē pie dziļurbuma ir uzstādīts ūdens skaitītājs. Visās Trikātas

ciema individuālajās mājās uzstādīti atsevišķi ūdens skaitītāji. Kopējie ūdens skaitītāji uzstādīti arī visās daudzdzīvokļu mājās un administrācijas ēkās.

Iegūtais ūdens pirms nodošanas patērētājiem tiek attīrīts atdzelžošanas iekārtā, ko Trikātas ciemā uzstādīja somu – holandiešu sadarbības uzņēmumi pilotprojekta ietvaros. Tehnoloģiskās iekārtas princips ir ūdens atdzelžošana, izmantojot aerācijas metodi. Filtru skalošanas ūdeņi tiek novadīti kopējā kanalizācijas sistēmā. Ūdens mīkstināšana netiek veikta.

Galvenais ūdens patērētājs ir dzīvojamais sektors.. AS“Trikātas Siers” ūdens ieguvei izmanto sev piederošu artēzisko urbumu, bet kanalizācijas ūdeņus novada kopējā sistēmā; tas notiek saskaņā ar līgumu.

Ūdensapgādes tīkls ir sazarots ciema Z daļā, ūdensapgādes maģistrālo trašu garums sastāda 5,05 km.

2011. gadā uzsākta TEP izstrāde.

8.1.1.4. Kopējais ūdens kvalitātes novērtējums

24.TABULA

Galvenie ūdensapgādes urbumi Beverīnas novadā

Aka	Urbšanas gads	Dziļums (m)	Statiskais līmenis (m)	Dinamiskais līmenis (m)	Ieteicama ieguve (l/s)
Urbums “Brenģuļi”	1989	75	-8,3	-16,3	1,5
Urbums “Cempi”	1967	90	-13,45	-19,10	1,1
Urbums “Mūrmuiža”	Nav datu				
Kauguru pamatskola	1967	115	-11,95	-17,50	1,0
Urbums “Trikātas ciemats”	1986	130	nav datu	nav datu	0,9

Dzeramā ūdens izcelsme bieži palīdz raksturot šo kvalitāti, bet galvenokārt nosaka, kādā veidā būtu uz to iespējams iedarboties uzlabošanas nolūkos.

8.1.2. Kanalizācijas sistēmas

Kopumā 27% **Brenģuļu pagasta** iedzīvotāju jeb 67% ciemu iedzīvotāju ir nodrošināti ar notekūdeņu centralizētu savākšanu. Principā kanalizācijas sistēma apkalpo visus tos pašus objektus, ko centralizētais ūdensvads.

Brenģuļos kanalizācijas sistēma sastāv no pašteces tīkliem, divām kanalizācijas sūkņu stacijām, notekūdeņu attīrīšanas ietaisēm. Kopējais centralizētās kanalizācijas pašteces tīkla garums sistēmai ir 1,55 km, bet centralizētās kanalizācijas spiedvada tīkla garums sistēmai ir aptuveni 583 m.

Sistēma ir veidota no keramiskajām caurulēm Dn 150 (290 m) un Dn 200 (1265 m). Kanalizācijas sistēma ietver arī 2 sūkņu stacijas, kas pārsūknē notekūdeņus un NAI. Sistēmai “Brenģuļi” ir notekūdeņu bioloģiskās attīrīšanas ietaises BIO-20. Pēc iekārtām notekūdeņi ieplūst Abulā. Vidēji dienā uz NAI tiek novadīti 20 m³ notekūdeņu.

Centralizēta kanalizācijas sistēma ir arī Cempos.

Kauguru pagastā kanalizācijas pieslēgumu princips ir līdzīgs – tā apkalpo objektus kam ir centralizētais ūdensvads. Mūrmuižas kanalizācijas sistēma ir veidota no keramiskajām caurulēm, kuru kopgarums ir aptuveni 5300 metru. Kanalizācijas spiedvadu azbestcements cauruļu kopgarums ir aptuveni 450 metru. Sistēmā ir 2 sūkņu stacijas: viena pārsūknē notekūdeņus no sistēmas patērētājiem uz notekūdeņu attīrīšanas ietaisēm, otra – no zemnieku saimniecības uz NAI. Notekūdeņi tiek novadīti uz bioloģiskā tipa NAI ar jaudu 50 m³ diennaktī. Tās strādā bioloģiskās attīrīšanas režīmā.

Kauguru kanalizācijas tīklu garums ir aptuveni 1,2 km. Kauguru kanalizācijas sistēmā radušies notekūdeņi tiek novadīti uz bioloģiskā tipa NAI, kuras strādā kā nostādinātājs.

Brenguļos, Mūrmuižā un Kauguros tīklu veido 150 mm un 200 mm diametra keramiskās caurules. Līču kanalizācijas sistēmas tīkla raksturojumi nav zināmi, jo nav saglabājusies nekāda dokumentācija par to.

Centralizēta kanalizācijas sistēma **Trikātas ciemā** ir izbūvēta 1970. – 1980. gados. Tai pieslēgtas 60 mājsaimniecības jeb 200 iedzīvotāji (60% no ciema iedzīvotājiem). Tīklu kopējais garums ir 2,596 km, tajā skaitā 96 m spiedvads no AS “Trikātas Siers”.

Cauruļu materiāls nav zināms (dokumentācija nav saglabājusies), diametrs 200 un 250 mm. Kanalizācijas tīklu pārbaudes un sistēmas uzturēšanu darba kārtībā nodrošina novads.

Atsevišķa lietus ūdeņu un sniega un ledus kušanas ūdeņu savākšanas un novadīšanas sistēma Trikātas ciemā nav.

8.1.3. Notekūdeņi un to attīrīšana

Brenguļu kanalizācijas sistēmu apkalpo bioloģiskās notekūdeņu attīrīšanas ietaises BIO-20. Pēc iekārtām notekūdeņi ieplūst Abulā. Iekārtas jauda ir 20 m³ diennaktī, kas aptuveni atbilst reālajai noslodzei.

Ūdensapgādes sistēmai **Cempos** ir notekūdeņu bioloģiskās attīrīšanas ietaises BIO-50. Būtiska sastāvdaļa ir smilts-grants filtrs aiz bioloģiskās attīrīšanas bloka. Šai gadījumā iekārtas nav pietiekami noslogotas, kas ievērojami pasliktina to darbības rādītājus. Pēc attīrīšanas notekūdeņi ieplūst Viltumā.

Realizējot projektu “Ūdenssaimniecības attīstība Kauguru pagasta Kauguru un Mūrmuižas ciemos”. **Kauguros** un **Mūrmuižā** ir uzbūvētas jaunas notekūdeņu attīrīšanas iekārtas. Sakārtojot kanalizācijas tīklus, ir samazināts infiltrācijas līmenis, kas attiecīgi samazina darbības izmaksas un paaugstina energoresursu izmantošanas efektivitāti. Ar zināmi nosacīti pakāpi kanalizācijas tīklu sakārtošana nodrošina arī pazemes ūdeņu aizsardzību pret piesārņošanu ar bīstamajām vielām.

Novecojušās un nolietotās notekūdeņu attīrīšanas iekārtas **Līčos** nedarbojas un faktiski ir pilnībā izbūvējamas no jauna.

Trikātas ciema esošās notekūdeņu attīrīšanas iekārtas BioDRY nodotas ekspluatācijā 2006.gadā un paredzētas komunālo notekūdeņu attīrīšanai. Plānoto iekārtu maksimālā jauda (ražība) paredzēta 100 m³/dnn. NAI tehnoloģisko shēmu veido divkameru nostādinātājs (2. gab. pirmreizējie nostādinātāji d. 2.0 m), sūknētava ar sūkni, biobloks (BioDRY-S-100) un kontrolaka. No iekārtas biobloka attīrītie notekūdeņi nonāk kontrolakā, no kuras tālāk pa kanalizācijas cauruli strautā, kurš savukārt ietek Abulā. No NAI līdz izplūdei strautā ir aptuveni 90 m, tālāk līdz Abulam – 600 m liels attālums.

NAI atbilst ES un LR institūciju noteiktajiem standartiem un normatīvo aktu prasībām un notekūdeņu attīrīšanas efektivitāte tiek nodrošināta līdz 90%.

Beverīnas novada dome gatavo tehniski ekonomiskos pamatojumus ūdenssaimniecības rekonstrukcijai novadā. Tas darīts, lai:

- samazinātu vai novērstu zudumus ūdens apgādes tīklos un uzlabotu dzeramā ūdens kvalitāti,
- samazinātu vai novērstu infiltrāciju no kanalizācijas sistēmām,
- savestu kārtībā neapmierinoši strādājošās attīrīšanas iekārtas un saskaņotu to jaudas ar notekūdeņu faktisko plūsmu.

8.2. ATKRITUMU SAIMNIECĪBA

Cietie sadzīves atkritumi

Atkritumu savākšanu veic SIA “Ziemeļvidzemes atkritumu apsaimniekošanas organizācija” (ZAAO). Atkritumus savāc atbilstoši līguma noteikumiem. Kopš 2005. jaunais cieta sadzīves atkritumu poligons Daibē ir vienīgā vieta Ziemeļvidzemes reģionā, kur nonāk sadzīves atkritumi.

Par sadzīves atkritumu apsaimniekošanas organizēšanu novada administratīvajā teritorijā ir atbildīga pašvaldība.

Kauguru pagastā sadzīves atkritumi ilgstoši tika nogādāti un uzglabāti izgāztuvē “Jaunzemi”. Gada limits ir bijis 140 – 160 m³. Iepriekšējos gados atkritumu izgāztuvē lielā vairumā bez saskaņošanas tika ievestas zāģu skaidas, kas ievērojami samazināja atkritumu izgāztuves ietilpību. Tagad izgāztuve slēgta.

2009. gadā ir rekultivēta atkritumu izgāztuve „Ozoli” ar ES atbalstu.

Šķidro atkritumu apsaimniekošana

Brenguļu pagastā aktuāls jautājums ir par šķidrājiem atkritumiem vasarnīcu teritorijās. Ir noteikts, ka sausos sadzīves atkritumus savāc konteineros un nodod SIA “ZAAO”. Dūņas tiek nodotas privātpersonām kā arī uz Brenguļu pagasta īpašuma esošajām zemēm.

8.3. SATIKSMES CEĻI UN TO UZTURĒŠANA, SATIKSMES DROŠĪBA

8.3.1. Autoceļi

Pēc nozīmes autoceļus iedala valsts autoceļos, pašvaldību ceļos, uzņēmumu (lauksaimniecības, mežsaimniecības, energosaimniecības u.c. uzņēmumu ceļos) un māju ceļos. Ceļu apsaimniekošanu, atkarībā no ceļa piederības, veic valsts, pašvaldība, uzņēmumi un fiziskas personas. Valsts nozīmes ceļu galvenie tehniskie raksturojumi pievienoti 25. tabulā.

Teritorijas izmantošanu un iedzīvotāju mobilitāti ierobežo tas, ka daudzi ceļi vēl nav asfaltēti, jo īpaši tas jūtams rudens un pavasara sezonā. Pašvaldības interesēs ir visu grants klājuma valsts un pagasta ceļu noasfaltēšana. Sevišķi aktuāla ir ceļa posma Brenguļi-Trikāta asfaltēšana, jo šī ceļa zemā kvalitāte faktiski izslēdz trikātiešus no daudziem novadā notiekošajiem procesiem un ir visnopietnākais drauds Trikātas un Trikātas pagasta teritorijas attīstībai. Zīles un Ķiguļu ceļš - 2,8 km būtībā nav apmierinošs, kas ir tuvākais ceļš nokļūšanai uz novada centru no Trikātas un Cempiem.

Valsts autoceļi Beverīnas novadā uz 01.01.2011 [26]

1	2	3	4	5	6	7	8	10
Indekss	Nosaukums	Autoceļa maršruta parametri			tai skaitā pa segumu veidiem		Kategorija	Pārvaldītājs (LVC nodaļa)
		no km	līdz km	kopā, km	melnais segums, km	baltais segums, km		
Reģionālie autoceļi (1.šķiras autoceļi)								
P18	Valmiera - Smiltene	1,200	5,300	4,100	4,100	0,000	II	Valmieras nodaļa
		5,300	15,641	10,341	10,341	0,000	III	Valmieras nodaļa
	nobrauktuves			0,541	0,541	0,000	III	Valmieras nodaļa
		15,641	19,224	3,583	3,583	0,000	III	Smiltenes nodaļa
P20	Valmiera - Cēsis - Drabeši	2,244	3,100	0,856	0,856	0,000	I	Valmieras nodaļa
		3,100	11,000	7,900	7,900	0,000	III	Valmieras nodaļa
	otrā brauktuve	2,244	3,104	0,860	0,860	0,000	I	Valmieras nodaļa
P25	Smiltene - Strenči	23,132	28,287	5,155	5,155	0,000	IV	Smiltenes nodaļa
Kopā reģionālie autoceļi				33,336	33,336	0,000		
Vietējie autoceļi (2.šķiras autoceļi)								
V182	Cempi-Brenguļi-Trikāta-Vijciems	0,000	6,018	6,018	6,018	0,000	V	Valmieras nodaļa
	sakrītošais posms ar V196	6,018	6,442			0,000	V	Valmieras nodaļa
		6,442	15,825	9,383	0,452	8,931	V	Valmieras nodaļa
		15,825	17,080	1,255	1,255	0,000	V	Smiltenes nodaļa
	sakrītošais posms ar V233	17,080	17,449			0,000	V	Smiltenes nodaļa
		17,449	22,360	4,911	0,198	4,713	V	Smiltenes nodaļa
V183	Rauna-Mārsnēni-Ķerves	16,850	17,890	1,040		1,040	V	Cēsu nodaļa
		17,890	19,990	2,100		2,100	V	Valmieras nodaļa
V184	Dumbrāj i-Zeiboti	0,000	2,280	2,280	2,280	0,000	V	Valmieras nodaļa
V185	Kauguri-Ozolkalni	0,000	0,800	0,800	0,800	0,000	V	Valmieras nodaļa

Beverīnas novada integrētā attīstības programma

1	2	3	4	5	6	7	8	10
V187	Valmiera-Rauna	3,600	4,200	0,600	0,600	0,000	II	Valmieras nodaļa
		4,200	10,435	6,235	6,235	0,000	IV	
		10,435	12,232	1,797		1,797	IV	Cēsu nodaļa
V196	Valmiera-Brenguļi-Bikseja	0,000	14,285	14,285	5,557	8,728	IV	Valmieras nodaļa
		14,285	17,885	3,600	0,220	3,380	V	Smiltenes nodaļa
V211	Brenguļi-Brenguļu stacija	0,000	0,751	0,751		0,751	V	Valmieras nodaļa
V233	Slāži-Trikāta-Miega	0,000	11,397	11,397	11,397	0,000	V	Smiltenes nodaļa
		11,397	17,204	5,807		5,807	V	Valmieras nodaļa
V241	Vadži - Trikāta	4,700	8,772	4,072		4,072	V	Smiltenes nodaļa
V262	Trikāta - Kaupi	0,000	5,572	5,572	0,685	4,887	V	Smiltenes nodaļa
Kopā vietējie autoceļi				81,903	35,697	46,206		
PAVISAM KOPĀ				115,239	69,033	46,206		

26.TABULA

Izziņa par autoceļu zemes nodalījumu platumiem

Autoceļa kategorijai atbilstošie nodalījuma joslu platumi no ass	I	II	III	IV	V
	25,0	15,5	13,5	11,0	9,5

8.3.2. Dzelzceļš

Visus novada pagastus šķērso dzelzceļa līnija. Kauguru pagastu šķērso posms Rīga-Valmiera, bet Brenguļu un Trikātas pagastus - posms Rīga-Valka. Līnija izveidota 19. gs beigās un savulaik bija ļoti nozīmīga visu novada pagastu attīstībā.

Pašlaik dzelzceļa līnija noslogota par 10% no optimālās maksimālās noslodzes, arī kravas pārvadājumu apjoms pēdējos gados ievērojami sarucis.

Novada teritorijā atrodas stacijas Bāle (Kauguru pag.) un Brenguļi (Brenguļu pag.) Stacijas patlaban nav paredzētas kravu apstrādei, taču uzņēmējdarbībai un ražotnēm, kuru darbībā ir svarīgi dzelzceļa pārvadājumi Brenguļu pagastā var tikt piedāvātas ļoti izdevīgas teritorijas savai darbībai un tās paplašināšanai.

8.4. SABIEDRISKAIS TRANSPORTS UN TĀ ALTERNATĪVAS

8.4.1. Sabiedriskais transports

Sabiedriskā transporta kustība ir apmierinoša, varētu būt biežāka atsevišķos laika periodos. Lielākā daļa novada iedzīvotāju izmanto personīgo transportu, lai nokļūtu sev vēlamajā vietā. Pasažieru pārvadāšanu galvenokārt veic Valmieras pilsētas pašvaldības uzņēmums "VTU Valmiera". Arī skolēnus pārvadā "VTU Valmiera"; brauciena biļetes apmaksā novada dome.

Autobusu satiksmes virzienu prioritātes Kauguru pagastā ir sekojošas:

- Valmiera – Rauna;
- Mūrmuiža – Stante;
- Mūrmuiža – Līzbetes;
- Mūrmuiža – Antēni – Mārsnēni;
- Mūrmuiža – Bāle.

Apmēram 1/3 iedzīvotāju **sabiedrisko transportu** izmanto intensīvi Brenguļu iedzīvotājus pastāvīgi apkalpo seši autobusu "pāri", turklāt viens no tiem kursē tikai divreiz nedēļā. Virkne autobusu ir sezonāla rakstura – skolas laikā vai vasarā. Tas nodrošina kopējo 11-12 kopējo reisu pāru skaitu atkarībā no sezonas. Taču problēma ir līdzīga: skolas laikā pirmais autobuss ļoti agri, bet pēdējais no Valmieras dodas atpakaļ jau 16:10! Tas nozīmē, ka to nevar izmantot vairums strādājošo. Arī vasaras sezonā pēdējais autobuss nāk atpakaļ 16:40, kam vairs nav būtiskas starpības. Taču pirmais autobuss šai periodā ir vēlu un nevar apkalpot tos, kam darbs sākas pirms astoņiem.

Jāatzīmē, ka daļa šo reisu kopā ar Brenguļiem apkalpo arī Cempus.

Pilnīgi cita situācija ir Mūrmuižā. To neatkarīgi no sezonas apkalpo 7 autobusu "pāri", pie kam gan no rīta, gan vakarā kustība ir daudz atbilstošāka darba laiku sākumiem un beigām.

Pasažieru vilcienu pārvadājumus patlaban izmanto maz pagasta iedzīvotāju un tiem nav būtiskas nozīmes novada dzīvē un attīstībā. Vilcienu kustības grafiks Brenguļu un Bāles stacijās parādīts 27. un 28. tabulās. [27]. Bālē vairāki vilcieni nepietur.

Agrākos gados bijusi arī šaursliežu dzelzceļa līnija Valmiera – Smiltene (stacijas Cempi, Jaunvāle), tagad demontēta.

Iecirknis Rīga – Valga iekļauts starptautiskajā pasažieru ātrgaitas satiksmes dzelzceļa koridorā (tā saucamais Krētas koridors), taču tuvākajos gados nekādas reālas rīcības sakarā ar to netiek plānotas.

27.TABULA

Vilcienu kustības grafiks stacijā “Brenģuļi”

Vilciena numurs	Atiet no gala stac.	Pienāk stacijā	Vilciena maršruts
662P	06:32	09:03	Rīga pasažieru → Valga
664P	13:20	15:50	Rīga pasažieru → Valga
668P	18:15	20:38	Rīga pasažieru → Valga
667P	05:54	08:28	Valga → Rīga pasažieru
661P	12:27	15:03	Valga → Rīga pasažieru
663P	18:12	20:39	Valga → Rīga pasažieru

28.TABULA

Vilcienu kustības grafiks stacijā “Bāle”

Vilciena numurs	Atiet no gala stac.	Pienāk stacijā	Vilciena maršruts
664P	13:20	15:34	Rīga pasažieru → Valga
668P	18:15	20:21	Rīga pasažieru → Valga
656P	21:00	23:18	Rīga pasažieru → Valmiera
663P	18:29	20:39	Valga → Rīga pasažieru

8.4.2. Velocelīni

Reģiona tūrisma shēmā kā perspektīvs velomaršruts ir iekļauts Eurovelo Nr.11 (Cēsis-Valmiera-Valka) posms, kas savieno Valmieras pilsētu ar Liepas pagastu. Šis maršruts iet gar ceļu P20 Valmiera-Cēsis-Drabeši, Līčos nogriežoties uz pašvaldības ceļa. Tālāk caur mazdārziņu teritoriju Gaujmalā, Gauja un Grīšļi, tas iziet uz valsts autoceļu P18 Valmiera-Smiltene un šķērsojot Gauju pie Kocēnu pagasta savienojas ar perspektīvo velosipēdistu celiņu Valmieras pilsētā.

Kā vietējas nozīmes perspektīvs velomaršruts iespējams virziens no valsts autoceļa P20 Valmiera-Cēsis-Drabeši un V184 Dumbrāji – Zeiboti krustpunkta pa valsts autoceļu V184 Dumbrāji-Zeiboti un V187 Valmiera-Rauna līdz Mūrmuižai.

Ļoti perspektīvs virziens “apkalpo” Gaujas malu gar teritorijas ziemeļu daļu Brenģuļi un Trikātas pagastos, taču šeit apgrūtināša ir ceļu nepietiekamā kvalitāte.

Trikātas pagasts ir iesaistījies projektā „Ar velo pa Vidzemi un Dienvidigauņiju”(„Go cycling through Vidzeme and Southern Estonia”).

8.5. ENERGOAPGĀDE

8.5.1. Elektroenerģijas ražošana un energoapgāde

Elektroenerģijas piegādi Beverīnas novada teritorijā nodrošina VAS Latvenergo meitasuzņēmuma AS “Sadales tīkls” Ziemeļu reģions.

Novada teritoriju šķērso vairākas 330 kV un 110 kV elektropārvades līnijas. Transformatoru apakšstaciju daudzums principā ir pietiekams, lai nodrošinātu jaunu

elektroenerģijas patērētāju pieslēgšanos, tai skaitā arī ar lielākām patēriņa jaudām, kas raksturīgas ražošanai. Šādi transformatoru punkti ir pie visām bijušajām lielfermām; šis apstāklis varētu veicināt to attīstību un renovāciju, arī izmantošanai cita veida ražošanas izvietojumam. Tomēr ēkas nolietotās un neekonomiskas ekspluatācijā un investori dod priekšroku darbībai ar tādām neapgrūtinātās vietās; savukārt tur ar energopieslēgumu bieži rodas grūtības. Šajā sakarā atzīmējama VAS "Latvenergo" ļoti nedraudzīgā politika pret potenciāliem jauniem patērētājiem, kas saistās ar nepamatoti augstām pieslēguma izveidošanas izmaksām pat visvienkāršākajos gadījumos, lēnu vai pat iztrūkstošu reakciju uz sūdzībām par elektroenerģijas padeves kvalitāti. Avārijas situācijas gan tiek novērstas samērā operatīvi.

Novadā visas mājas ir elektrificētas, bet apdzīvotās vietās jaudas rezerves nav pietiekošas rūpniecisku patērētāju pieslēgšanai, un nav iespējama lielāku uzņēmumu pieslēgšana jaunās vietās, ja tas būtu nepieciešams.

Elektroapgāde bieži nav stabila – iemesls šeit ir pirms 40 – 50 gadiem izbūvēto elektrolīniju nolietojums. Nepieciešama elektrolīniju vadu nospriegošana, kabeļu nomaiņa, arī gaisvadu aizvietošana ar kabeļu līnijām, kur tas iespējams.

8.5.2. Gāzes apgāde

Dabas gāze

Saskaņā ar AS "Latvijas Gāze" sniegto informāciju, Beverīnas novadā atrodas:

1. Sabiedrības ekspluatācijas iecirkņa "Gāzes transports" ekspluatācijas zonā esošs gāzesvads ar spiedienu virs 1,6 megapaskāliem (pārvades gāzesvads) Vireši - Tallina DN 700 mm un tā iekārtas:

gāzes regulēšanas stacija (GRS) "Valmiera-1",
pārvades gāzesvada atzars uz GRS "Valmiera-1" DN 200 mm,
pretkorozijas elektroķīmiskās aizsardzības stacija "GRS Valmiera-1",
anodu zemējumi, anodu kabeļi un sakaru kabeļi.

Sabiedrības Cēsu iecirkņa ekspluatācijas zonā esoši:

vidējā spiediena ($P < 0,4$ MPa) sadales gāzesvadi un to iekārtas,
zemā spiediena ($P < 0,005$ MPa) sadales gāzesvadi un to iekārtas.

Vidējā spiediena sadales gāzesvadi nodrošina ar dabasgāzi Valmieras pilsētu. Perspektīvā potenciālie gāzes lietotāji var saņemt gāzes apgādi no novadā esošajiem vidējā spiediena sadales gāzesvadiem. Šim nolūkam nepieciešams izstrādāt novada gāzes apgādes perspektīvo plānu.

Sašķidrinātā gāze

Pagastā tik plaši izmantota galvenokārt sadzīvē, kā arī kā degviela automobiļu dzinējos. Pagastā atrodas viena gāzes uzpildes stacija, otra atrodas pagasta tiešā tuvumā.

8.6. TELEKOMUNIKĀCIJAS

Tālrunu sakarus Beverīnas novadā nodrošina

fiksētais Lattelekom sakaru tīkls,
Lattelekom CDMA tipa bezvadu pieslēgumi,
mobilo sakaru operatori.

Novadu šķērso optiskās šķiedras sakaru kabelis Valmiera – Smiltene – Gulbene. Apdzīvoto vietu centrus apkalpo kabeļu pieslēgumi pie automatiskajām centrālēm, bet pārējo teritorijas daļu – CDMA tipa bezvadu pieslēgumi, kas ir kvalitatīvi un ekonomiski. Diemžēl tie neļauj izmantot platjoslas interneta pieslēgumu, kas vajadzības gadījumā jāiekārto atsevišķi.

Mobilos sakarus pagastā nodrošina SIA “Latvijas Mobilais Telefons”, SIA “TELE 2” un SIA “Bite Latvija”. Novada teritorijas nomaļākajās daļās mobilo sakaru pārklājums nav apmierinošs.

8.7. SILTUMA APGĀDE

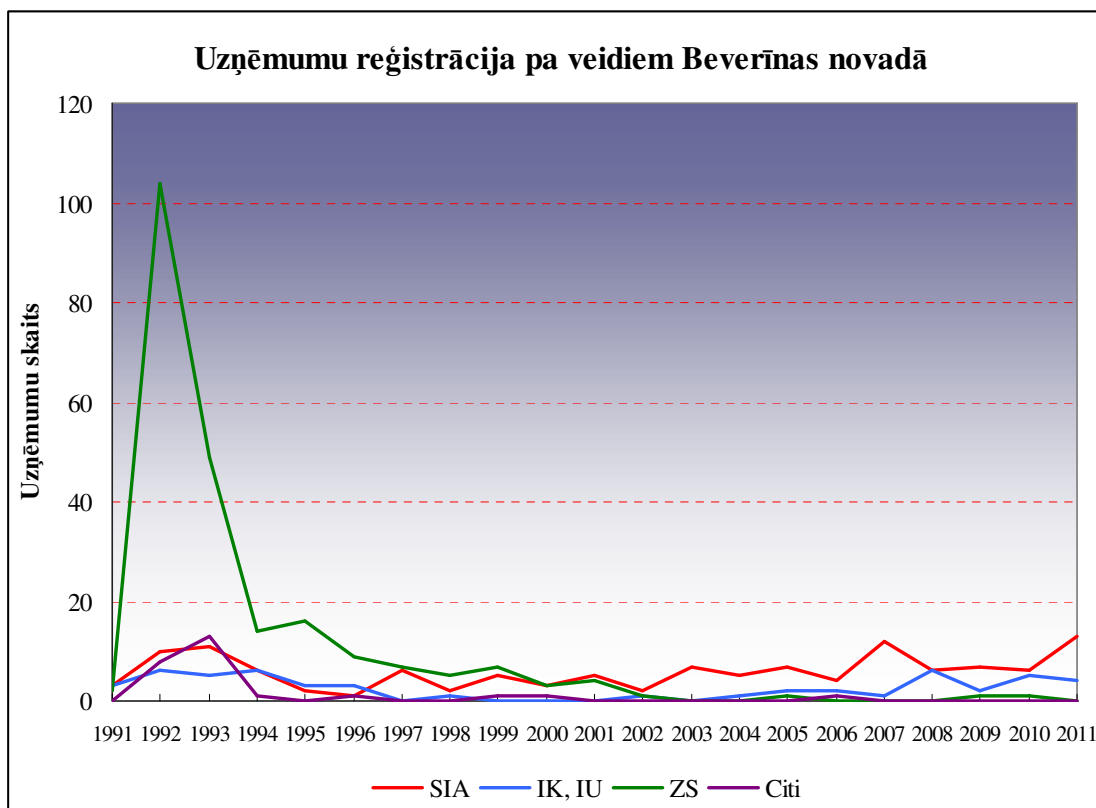
Centralizētas siltumapgādes pakalpojumu Beverīnas novadā ir pieejama tikai Mūrmuižā. Kopīgi apsildīta tiek daļa vairākdzīvokļu māju un sabiedrisko ēku. Sakarā ar šī apkures veida lielo dārdzību, daudzi iedzīvotāji no tā ir atteikušies un iekārtojuši sev individuālas apkures iekārtas (krāsnis, vietējo centrālapkuri, elektrība), kuras ekspluatācijā izmaksā pat vairākas reizes lētāk. Tas saistīts galvenokārt ar kurināmā zemāku cenu un to, ka nav nepieciešams apkalpot un amortizēt dārgu tehnisko infrastruktūru.

9. SAIMNIECISKĀ DARBĪBA UN UZNĒMĒJDARBĪBAS VIDE

9.1. KOPEĀJAS UZNĒMĒJDARBĪBAS RAKSTUROJUMS

Uzņēmējdarbība Beverīnas novadā ir salīdzinoši labi attīstīta, novadā atrodas daudz dažādu profilu uzņēmumu un spēcīgu zemnieku saimniecību. Uzņēmējdarbības analīzei izmantota Uzņēmumu reģistra un interneta meklēšanas portālu sniegtā informācija. Salīdzinot šo informāciju savā starpā, var iegūt labu uzņēmējdarbības patiesās ainas, resp., reālo aktivitāšu atspoguļojumu. Drošāks veids šādas informācijas ieguvei būtu nodokļu pārskati, taču šie dati pirmkārt, nav pieejami un otrkārt, tie var nenorādīt uz faktiski novada teritorijā norītošu darbību.

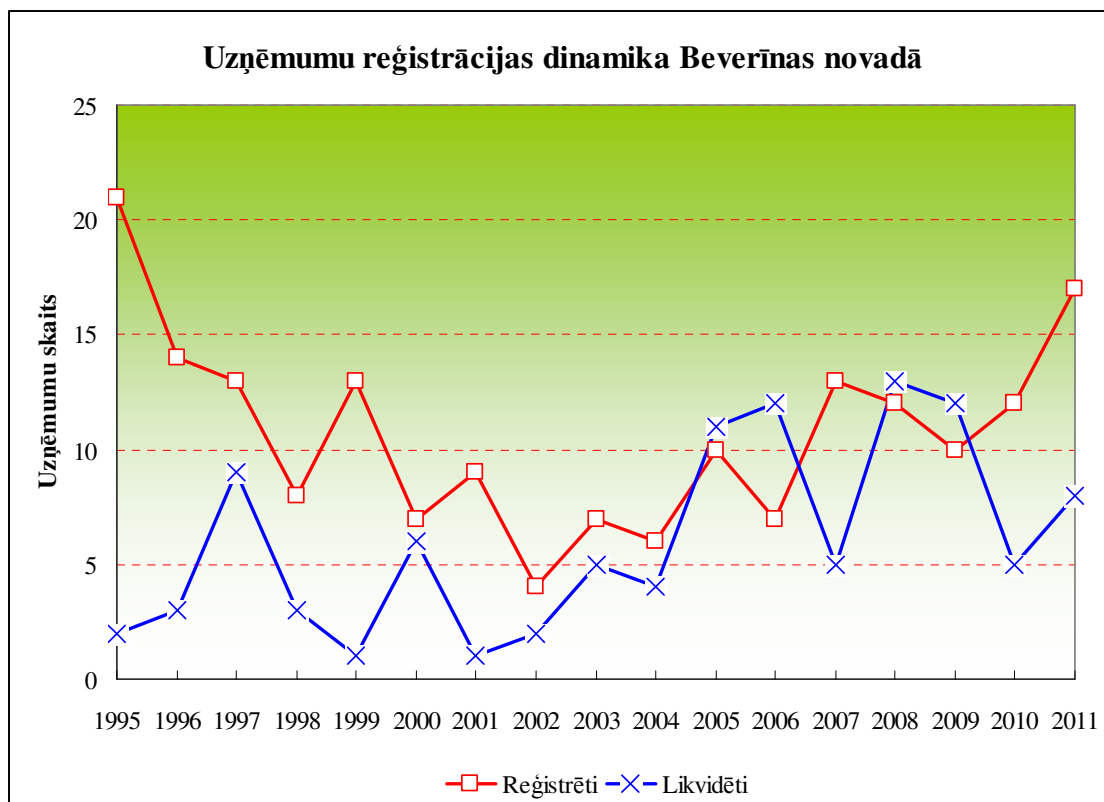
Aplūkojot, kā novadā ir dibināti uzņēmumi (67.att.), redzams, ka šis process ir bijis ar ievērojamu maksimumu 90. gadu sākumā – it īpaši zemnieku saimniecībām. Tālāk zināma aktivizēšanās ir bijusi laikposmā no 2003. līdz 2007. gadam, kam sekoja straujš kritums, bet pēdējā gada laikā process atkal ir aktivizējies. Ļoti ticams, ka tam par iemeslu ir ieviesta jaunā uzņēmējdarbības forma – mikrouzņēmums, kas raksturīgs ar ievērojami samazinātām nodokļu likmēm un ļoti izdevīgs tiem darbības veidiem, kam ir augsta pievienotā vērtība (jo nodokļus maksā no apgrozījuma).

66.att. Uzņēmumu reģistrācija pa uzņēmējdarbības formām Beverīnas novadā

Jāievēro, ka daudz uzņēmumu tai pašā laikā ir arī likvidēti. 67.att. redzams, ka šādi likvidācijas maksimumi ir bijuši vairāki. 1997. gadā to var skaidrot ar uzņēmējdarbības

neveiksmēm tiem uzņēmumiem, kas dibināti uz sākotnēja entuziasma pamata, bet nav spējuši izdzīvot neprasmīgas vadības vai nepareizi izvēlētas stratēģijas dēļ. Tādā pat veidā var skaidrot lielo likvidēto uzņēmumu skaitu 2005. un 2006. gadā, bet nākošais maksimums jau ir tīri krīzes iespaids, kad to nepārcieta arī virkne relatīvi spēcīgu uzņēmumu.

67.att. Uzņēmumu reģistrācijas dinamika

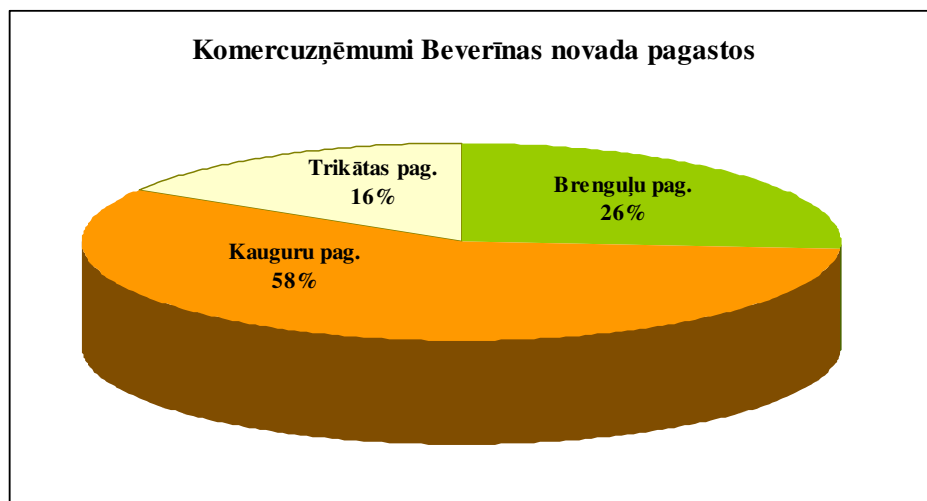
No 1991. līdz 1994 reģistrēti 141 uzņēmums. No 1995. līdz 2011. gadam reģistrēti 183, likvidēti 102 – no 1991. līdz 2011. Tas nozīmē, ka formāli novadā paliek 322 uzņēmumi, bet datu par likvidēšanu par uzņēmējdarbības pašiem pirmajiem gadiem nav un tādēļ ir skaidrs, ka reālais skaitlis būs mazāks.

Uzņēmumu reģistrs satur informāciju par 338 uzņēmumiem, no kuriem daļa darbojas tikai formāli vai arī ir likvidācijas procesā, kas vēl nav pabeigts.

Aplūkojot sadalījumu pa uzņēmējdarbības formām, redzams, ka visvairāk ir zemnieku saimniecību (183), kam seko sabiedrības ar ierobežotu atbildību (85) un individuālie komersanti (34). Novadā ir arī 7 kooperatīvās sabiedrības un 1 akciju sabiedrība un VAS “Latvijas pasts” 3 filiāles – pasta nodaļas.

Visvairāk komercuzņēmumu (bez zemnieku saimniecībām) ir Kauguru pagastā (75), tam seko Brenguļi (34); Trikātas pagastā ir tikai 21 uzņēmums (procentuālās attiecības skat. arī 68.attēlā).

Ir pārstāvēti ļoti dažādi darbības veidi (29. tabula). Tā kā analīzē ir ērtāk balstīties uz kopsavilkumiem un vispārinājumiem, pareizāk ir runāt par darbības profiliem. 29.tabulā redzams, ka grupā ar vairāk par vienu uzņēmumu ar atbilstošo profilu ir pārstāvēti 62 uzņēmumi, kuri darbojas 20 dažādos profilos. Visvairāk ir pārstāvēta būvniecība, kokapstrāde un dažādas mazumtirdzniecības un pakalpojumu formas.

68.att. Komercuzņēmumu sadalījums pa Beverīnas novada pagastiem

Vēl 40 uzņēmumi ir vienīgie sava profila pārstāvji novadā, bet par 28 uzņēmumiem šāda informācija UR datubāzē nav atrodamā.

29.TABULA

Beverīnas novada komercuzņēmumu darbības profili

Profils	Skaitis
Būvniecība	12
Kokapstrāde	5
Augkopība	4
Nespecializēta mazumtirdzniecība (lauku veikali)	4
Augkopība, lopkopība	3
Frizieris, skaistumkopšana	3
Kravu autotransports	3
Mēbeļu ražošana	3
Pasta darbība	3
Viesu uzņemšana	3
Veselības aprūpe, ieskaitot zobārstniecību	3
Aptiekas	2
Automobiļu apkope un remonts	2
Ēdināšana	2
Galdniecība	2
Mazumtirdzniecība, rūpniecības preces	2
Mehāniskie darbi	2
Nekustamā īpašuma izīrēšana un pārvaldīšana	2
Šūšana	2
Kopā	62

Novada lielāko uzņēmumu datubāzē saskaņā ar SIA Lursoft datiem, ir 35 uzņēmumi (30.tabula). Tā kā mazākajiem no tiem apgrozījums nedaudz pārsniedz 1000 latu, var apgalvot, ka saraksts atspoguļo visus uzņēmumus, kuru darbība novada mērogā ir bijusi būtiska.

30.TABULA

Beverīnas novada lielākie uzņēmumi 2010. gadā

Nr.	Uzņēmums	Pagasts	Apgrozījums, Ls			
			2010.gadā	Pret 2009.	Pret 2008.	Pret 2007.
1	Trikātas siers, AS	Trikātas	2 607 892	99%	37%	68%
2	Agroserviss Valmiera, SIA	Kauguru	1 571 609	12%	-27%	-41%
3	Cosybed, SIA	Kauguru	1 409 521	-1%	-2%	-15%
4	Moriss Celtniecība, SIA	Kauguru	516 366	26%	29%	nav datu
5	Jaunbāgi, SIA	Brenguļu	435 311	8%	-22%	24%
6	Abula, SIA	Brenguļu	363 169	2,17 reizes	2,67 reizes	3,33 reizes
7	Vāle 1, SIA	Trikātas	303 412	40%	-34%	-17%
8	Sniega Tehnika, SIA	Kauguru	163 108	nav datu	nav datu	nav datu
9	Dan-Agro, SIA	Brenguļu	155 839	164 reizes	nav datu	nav datu
10	Almona, SIA	Kauguru	107 831	95%	-43%	2,03 reizes
11	Alens Auto, SIA	Kauguru	94 283	2,89 reizes	nav datu	nav datu
12	Strazdiņš, SIA	Brenguļu	92 914	-10%	-32%	-18%
13	Mini Serviss, SIA	Kauguru	68 562	-12%	-52%	-39%
14	S.T.F. Valmiera, SIA	Kauguru	46 058	16%	-31%	-45%
15	Trikātas doktorāts, SIA	Trikātas	44 871	17%	21%	46%
16	Būtes, SIA	Kauguru	44 262	32%	-42%	nav datu
17	Cempi, KS	Brenguļu	37 402	15%	-28%	nav datu
18	Baiļi, SIA	Kauguru	28 114	5%	-22%	-1%
19	Eglaiņi un Co, SIA	Trikātas	16 484	nav datu	nav datu	nav datu
20	Mežavecis, SIA	Trikātas	15 930	-5%	-51%	nav datu
21	Silavs, SIA	Kauguru	15 490	-68%	-71%	-69%
22	Slēgakmens, SIA	Kauguru	12 893	2%	-64%	-83%
23	A.Skrastiņas šūšanas salons, SIA	Kauguru	10 909	2,68 reizes	-6%	nav datu
24	Gulbītis 2, SIA	Kauguru	10 700	-32%	-39%	16%
25	Egleira, SIA	Brenguļu	10 570	2,41 reizes	nav datu	nav datu
26	JK Konsultācijas, SIA	Trikātas	6008	31%	nav datu	nav datu
27	Gaujozoli, SIA	Brenguļu	5764	-13%	-81%	-71%
28	Sieti, SIA	Kauguru	5500	-30%	21%	-36%
29	JEK, SIA	Kauguru	5260	nav datu	nav datu	nav datu
31	Dizains E un E, SIA	Kauguru	4290	19%	0%	-49%

30.TABULAS NOBEIGUMS

Nr.	Uzņēmums	Pagasts	Apgrozījums, Ls			
			2010.gadā	Pret 2009.	Pret 2008.	Pret 2007.
30	A.Jenčas ārstnieciskās kosmetoloģijas sabiedrība, SIA	Kauguru	4965	-50%	-43%	-50%
32	Armatūra, SIA	Brenguļu	3850	-76%	-39%	-84%
33	Papīra birojs NĪ, SIA	Brenguļu	3749	nav datu	nav datu	nav datu
34	Golds, SIA	Brenguļu	2099	2,74 reizes	-58%	-80%
35	JR4R, SIA	Trikātas	1535	2%	-28%	-54%

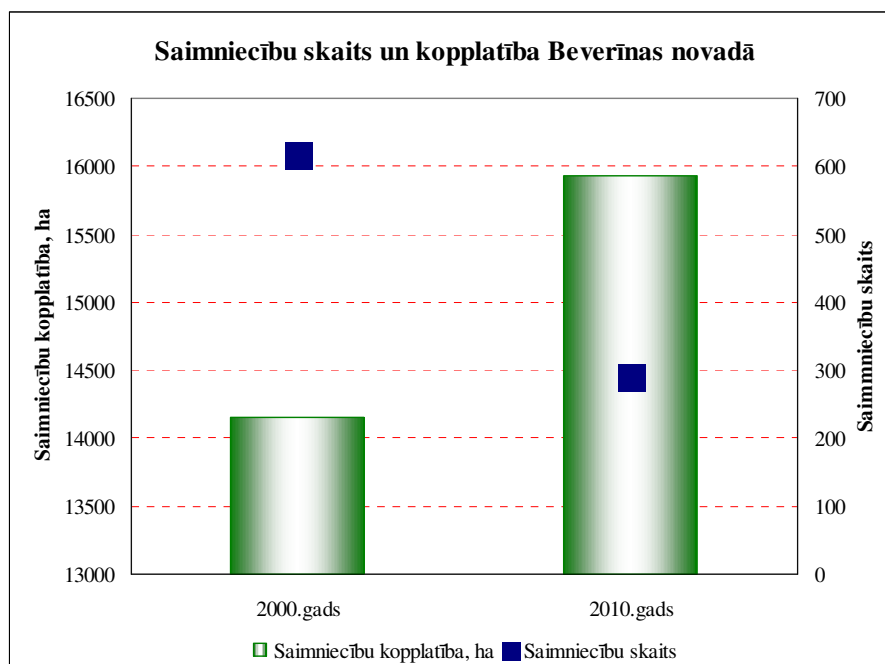
Tikai 3 uzņēmumu apgrozījums pārsniedz 1 milj. latu 2010. gadā un vēl septiņiem uzņēmumiem tas ir virs 100 tūkst.

9.2. NOVADA SPECIFISKIE SAIMNIECISKIE SEKTORI

9.2.1. Lauksaimniecība

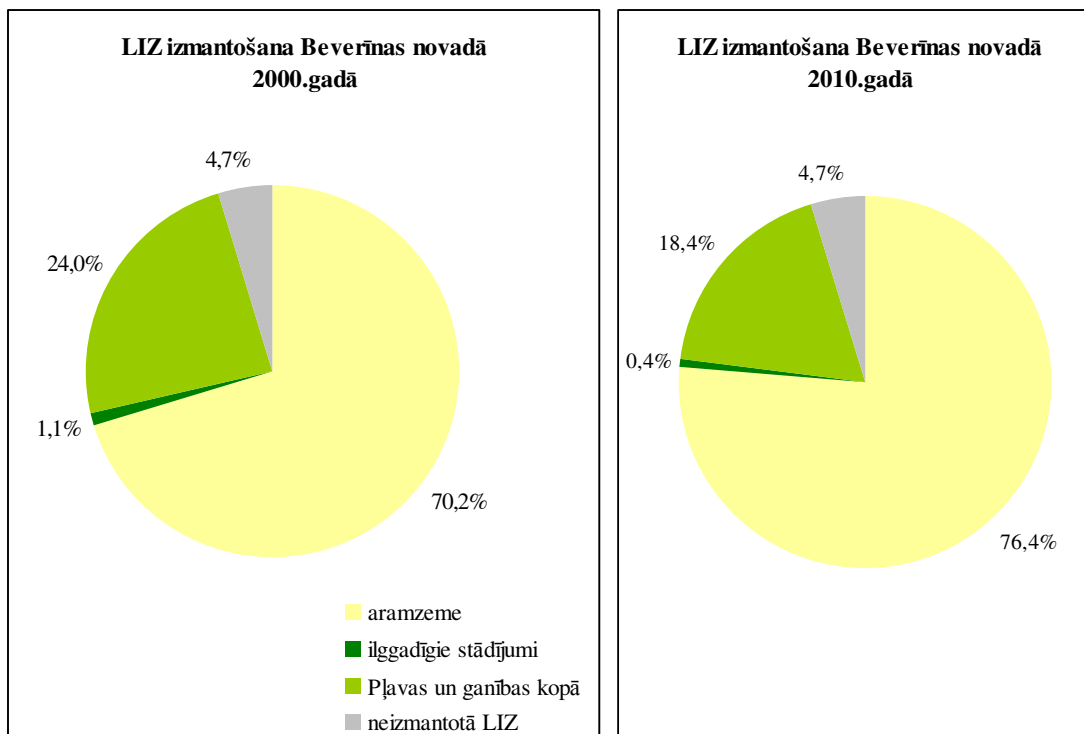
Saskaņā ar Vidzemes reģiona attīstības stratēģiju, Beverīnas novadā prioritārā attīstāmā nozare ir lauksaimniecība. Tāpēc tai pievēršama atsevišķa uzmanība. Informācija par lauku saimniecībām, to darbību un potenciālu iegūstama no CSP veiktās lauksaimniecības skaitīšanas 2010. gadā. Daudzviet ir iespējams izdarīt analogisku salīdzinājumu ar 2000. gadā veikto skaitīšanu. Jāievēro gan, ka vairāku rādītāju ieguves metodoloģijas abās skaitīšanās ir atšķirīgas, turklāt pēdējās skaitīšanas rezultāti vēl nav publicēti pilnībā.

Lauku skaitīšana rāda, ka kopš 2000. gada novadā lauku saimniecību kopējā platība ir krasi pieaugusi, vienlaikus krasi samazinoties pašu saimniecību skaitam (69.att.). Tas nozīmē, ka spēcīgākās saimniecības ir savas platības paplašinājušas, tai skaitā arī uz vājāko rēķina, un ir notikusi lauku zemju saplūšana.

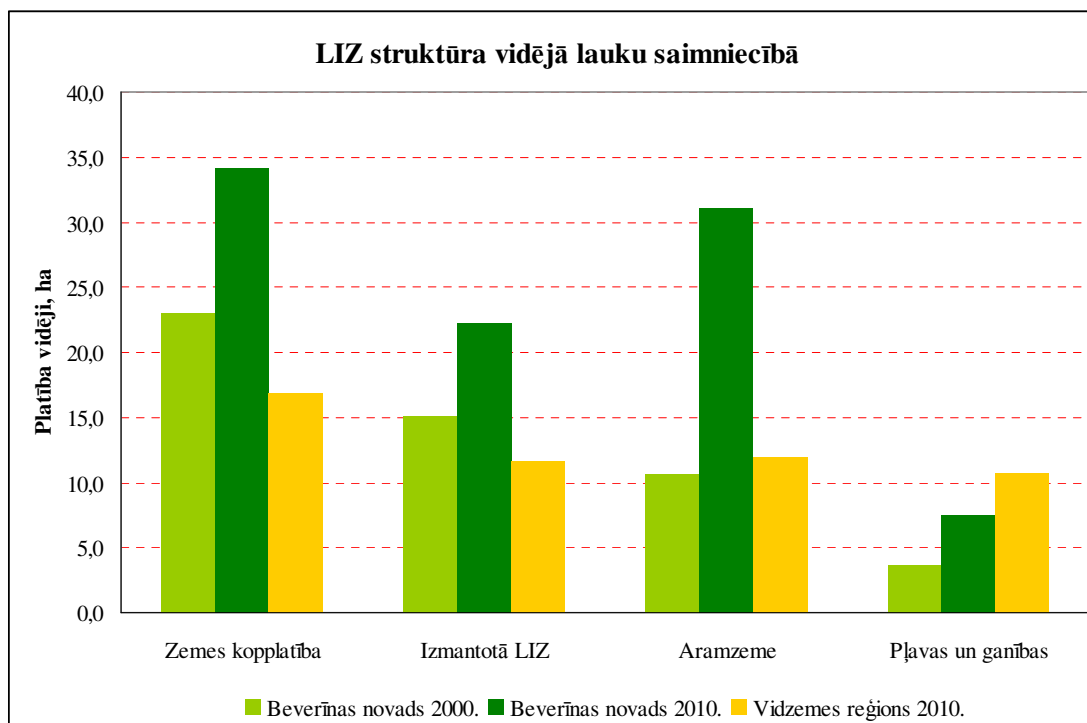
69.att. Lauku saimniecību skaits un tā izmaiņas Beverīnas novadā

LIZ izmantošanas struktūra šai laikā arī ir mainījusies (70.att.) – uz pļavu un ganību rēķina ir noticis aramzemju daļas pieaugums. Tas izskaidrojams ar lopkopības samazināšanos par labu augkopībai. Interesanti, ka nav mainījusies neizmanto LIZ daļa.

70.att. Lauksaimniecības zemju izmantošanas struktūras izmaiņas

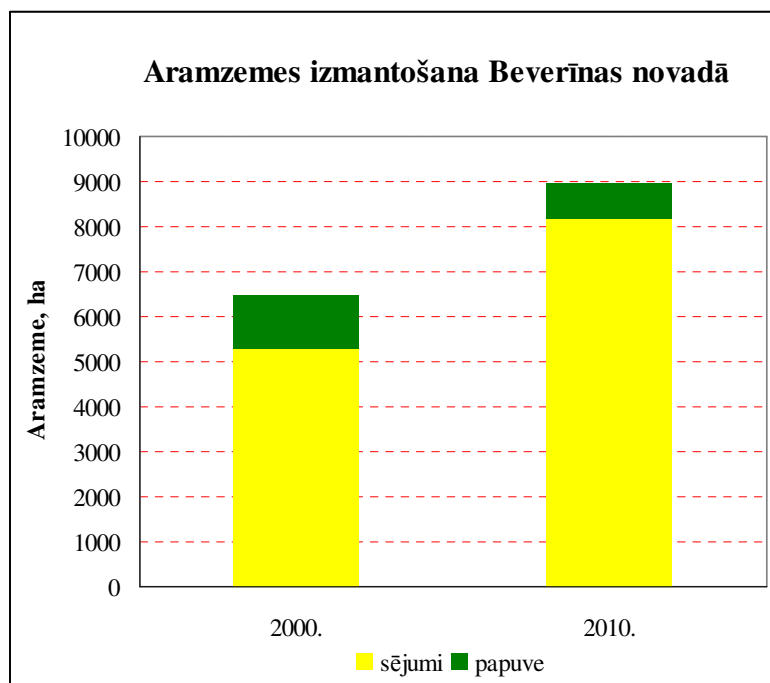
Šīs struktūras izmaiņas apstiprina arī diagramma 71.attēlā.

71.att. LIZ vidējā struktūra lauku saimniecībā un tās izmaiņas

Ir redzams vienas (vidējās) lauku saimniecības platības pieaugums, it īpaši aramzemēm, pļavu un ganību īpatsvaram esot ļoti nelielam. Šeit redzama arī novada atšķirība no Vidzemes reģiona vidējās ainas 2010. gadā, kur zemes izmantošanas galvenie veidi sadalīti vienmērīgāk – pļavu un ganību vienā saimniecībā ir vairāk – un pašas saimniecības ir ievērojami mazākas pēc platības.

Arī aramzeme tiek izmantota efektīvāk, kas atspoguļojas vispirms tās platību pieaugumā un arī papuvju daļas sarukšanā gan procentuāli gan absolūtos skaitļos (72.att.). tas nozīmē, ka lauksaimnieki efektīvāk izmanto produktīvās augu sekas iespējas.

72.att. Aramzemes izmantošana un tās izmaiņas

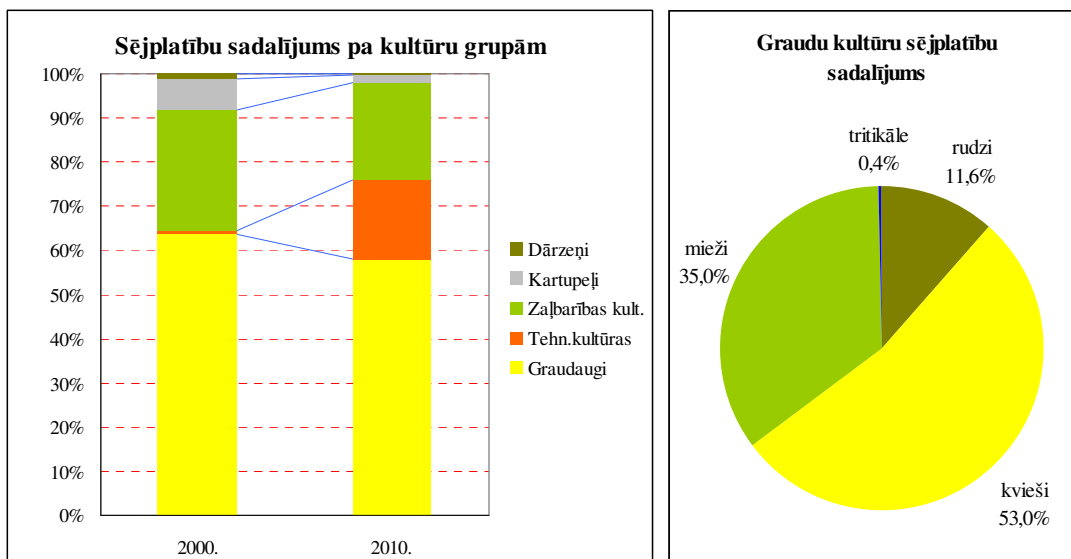
Pēdējo 10 gadu laikā diezgan dinamiski ir mainījies arī sējplatību sadalījuma raksturs (72.att.). Ja 2000. gadā novada teritorijā gandrīz neaudzēja tehniskās kultūras, tad tagad tās aizņēmušas jau apmēram 18% sējplatību (gandrīz pilnībā ziemas rapsis). Krasi ir samazinājusies kartupeļu audzēšana; acīmredzot tie tiek audzēti vienīgi pašpatēriņa nodrošināšanai.

Procentuāli nedaudz ir samazinājusies zaļbarības kultūru un graudaugu audzēšana. Pēdējo vidū dominē kvieši (73.att.), bet otrajā vietā ir mieži, kurus, acīmredzot, patērē alus rūpniecība un tos audzē arī lopbarības vajadzībām.

Pārējo graudaugu platību aizņem rudzi unniecīga daļa tritikāles.

Sējplatību skaitliskie raksturojumi pievienoti 31.tabulā.

Arī lopkopībai Beverīnas novadā ir saglabājusies ievērojama nozīme, kaut gan tā ir mazinājusies kopš 2000. gada un it īpaši pēc saimnieciskajām pārmaiņām 90. gadu sākumā. Ar lopkopību novadā nodarbojas vairāk nekā 100 saimniecību; liela daļa no tām – ar piena lopkopību, kas saistīts ar iespēju nodot pienu vietējam pārstrādātājam (“Trikātas piens”), kā arī blakusesošajā Valmierā.

73.att. (pa kreisi) Sējplatību sadalījuma pa kultūru grupām un tā izmaiņas
74.att. (pa labi) Graudu kultūru sējplatību struktūra

31.TABULA

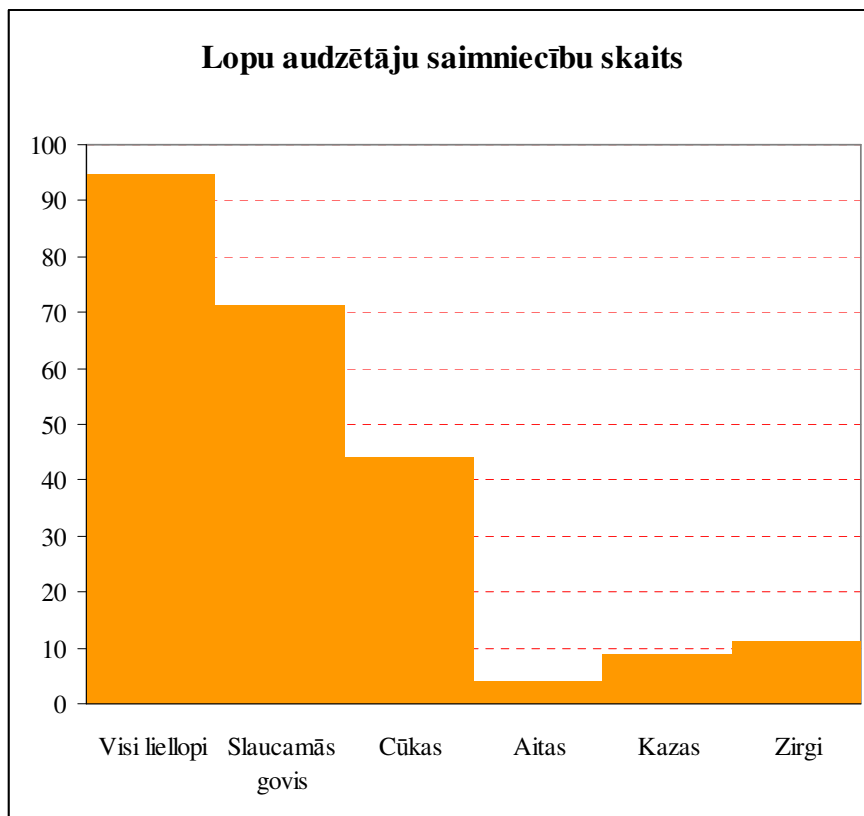
Sējplatību sadalījums Beverīnas novadā 2010. gadā

Kultūras		Sējplatības, ha
Visa sējplatība		8073,7
Graudaugu kultūras	visas	4680,5
	rudzi	480,5
	kvieši	2191,7
	mieži	1487,4
	tritikāle	15,6
Tehniskās kultūras	visas	1446,8
	rapsis	1434,4
Lopbarības-zaļbarības kultūras	visas	1778,0
	ilggadīgie zālāji	1653,0
Kartupeļi		144,4
Dārzeņi		24,0

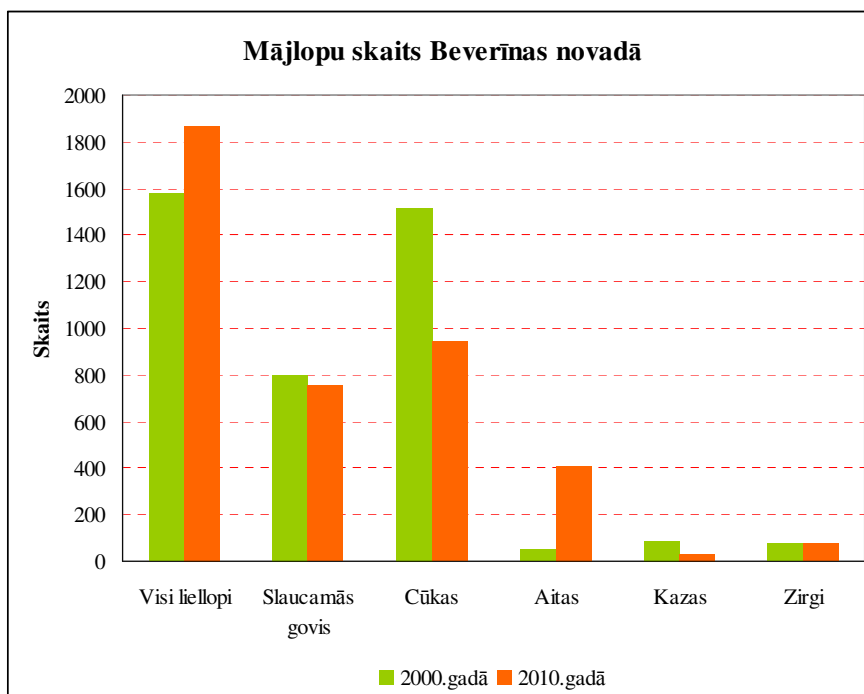
Visvairāk novadā ir liellopu (to skaits kopš 2000. gada ir pat pieaudzis; skat. 76.attēlu) un to vidū daudz slaucamo govju (skaits palicis praktiski konstants). Cūku skaits ir relatīvi neliels un vidēji vienā saimniecībā to ir nedaudz virs 20 (75.att.). Tas nozīmē, ka tirgum ražojošo cūkkopju skaits novadā ir ļoti neliels un cūkas tiek turētas galvenokārt pašpatēriņam.

78.attēlā redzams arī, ka vidējais lopu skaits vienā saimniecībā kopš 2000. gada ir ievērojami pieaudzis, kas apliecina sīkražotāju izstumšanu no tirgus, un apstākli, ka lopus vairs nav izdevīgi audzēt arī saimniecības pašpatēriņam.

Nedaudz citāda aina ir aitkopībā. Ja 2000. gadā aitas novada teritorijā vispār neaudzēja, tad 2010. gadā ir parādījušies nedaudzi bet pietiekami spēcīgi aitkopji, kuru aprūpē katram ir vidēji ap 100 aitu.

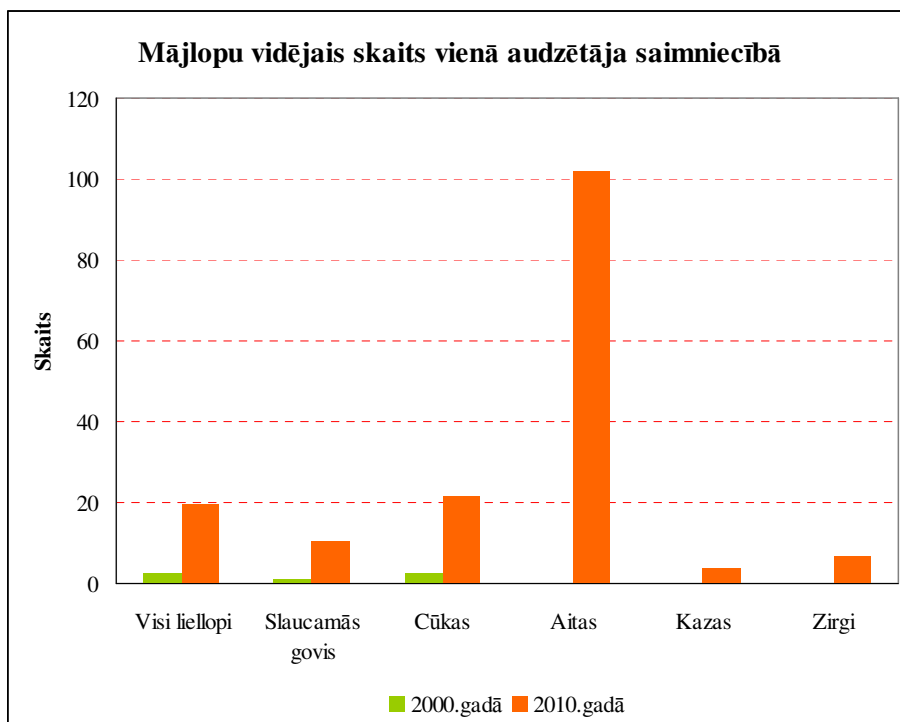

75.att. Lopu audzētāju saimniecību skaits

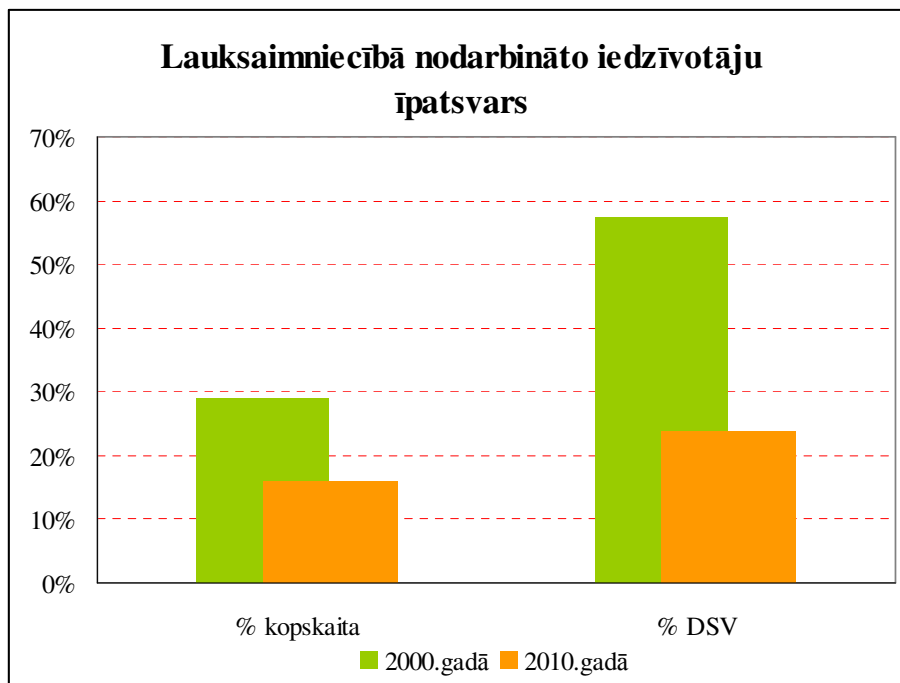
76att. Mājlopu skaits Beverīnas novadā un tā izmaiņas

Aplūkojot lauksaimniecībā iesaistīto darbaspēku, redzams, ka neraugoties uz neapšaubāmu lauksaimniecības attīstību novadā, tajā iesaistīto nodarbināto iedzīvotāju īpatsvars ir samazinājies apmēram divas reizes, bet aplūkojot tikai iedzīvotājus darbaspējas vecumā – pat vairāk.

77.att. Mājlopu vidējais skaits vienā audzētāja saimniecībā

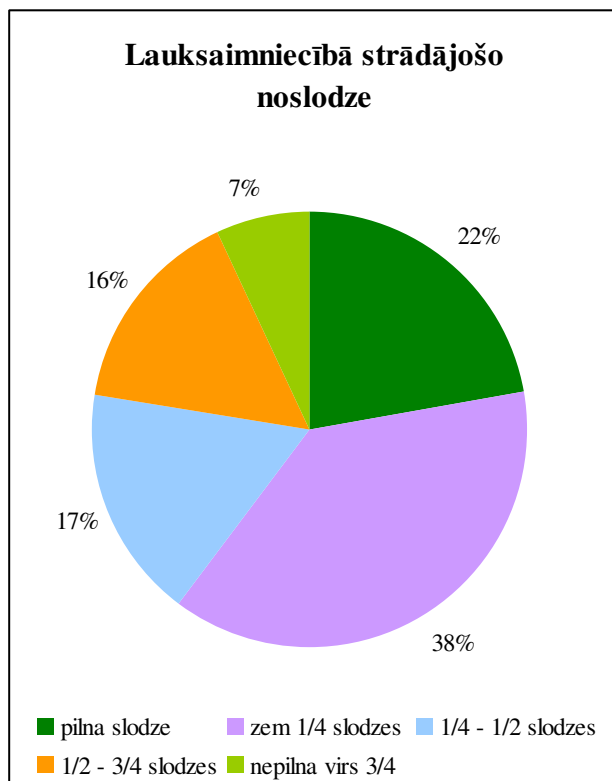
Tas atspoguļo vispārējo tendenci, kas saistīta ar agrotehnisko pasākumu efektivitātes palielināšanos, pirmām kārtām, izmantojot augstāzīgu tehniku zemes apstrādei, sējumu kopšanai un ražas novākšanai.

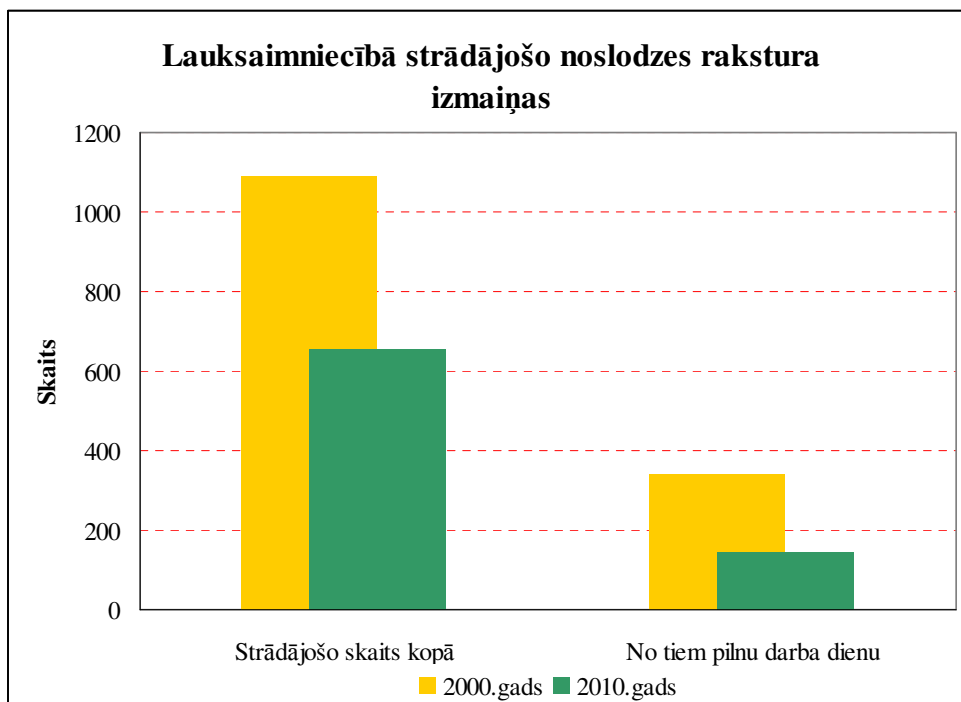
78.att. Lauksaimniecībā nodarbināto iedzīvotāju īpatsvars un tā izmaiņas

Lauksaimniecībā strādājošo noslodzes dati 2000. un 2010. gadiem nav tieši salīdzināmi savā starpā, bet principā ir redzams, ka ir ievērojami samazinājies to darbinieku skaits, kas strādā tikai un vienīgi lauksaimniecībā – to ir tikai 22% visu lauksaimniecībā

strādājošo skaita (79.att.). Ļoti liela daļa strādājošo ir maz noslogoti, taču šeit salīdzinājuma pilnīgi trūkst. To ir iespējams izdarīt vienīgi pilnas/nepilnas darba dienas griezumā. Ir redzams, ka straujš samazinājums ir bijis abās šais grupās, bet pilnu darba dienu strādājošiem tas proporcionāli ir bijis lielāks.

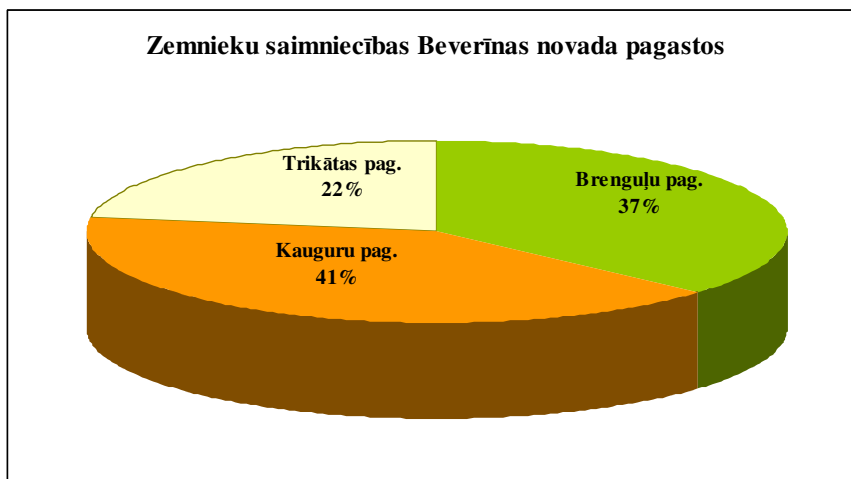

79.att. Lauksaimniecībā strādājošo noslodzes rakstura sadalījums

80.att. Lauksaimniecībā strādājošo noslodzes rakstura izmaiņas

Aplūkojot zemnieku saimniecību skaitu, redzams, ka tas lielākais ir Kauguru pagastā, bet mazākais – Trikātas pagastā (81.att.). Tā kā saimniecību, kurām ir lauksaimniecības zemes, kopējā platība pagastos atšķiras samērā maz (skat. nodaļu 3.2.3. Lauksaimniecībā izmantojamās zemes), var apgalvot, ka zemnieku saimniecības Trikātā ir lielākas pēc savas platības. Tomēr aramzemju ziņā šie rādītāji izlīdzinās.

81.att. Zemnieku saimniecību sadalījums pa Beverīnas novada pagastiem

Absolūtos skaitļos Brenguļu pagastā ir 67, Kauguru pagastā 75, bet Trikātas pagastā – 41 zemnieku saimniecība (kopā – 183 saimniecības). UR dati sniedz arī ziņas par ekonomiski spēcīgākajām no tām (32.tabula).

32.TABULA

Beverīnas novada lielākās zemnieku saimniecības

Nr.	Nosaukums	Pagasts	Aproziājums, Ls			
			2010.	pret 2009.	pret 2008.	pret 2007.
8	Brieži	Kauguru	292 670	31%	5%	nav datu
9	Vītoliņi	Kauguru	210 815	47%	-4%	4%
12	Imantas	Trikātas	137 413	-21%	-49%	-11%
13	Savieļi	Brenguļu	135 853	7%	11%	36%
14	Irbītes	Trikātas	134 343	-30%	-36%	-32%
18	Strautmaļi	Kauguru	71 967	-21%	-51%	nav datu
20	Abullāči 2	Brenguļu	65 810	-27%	-64%	-48%
21	Jaunuzoli	Brenguļu	46 758	38%	-20%	-14%
27	Bērziņi	Brenguļu	16 494	16%	34%	nav datu
32	Jaundzērvītes	Brenguļu	13 846	26%	-8%	-18%
37	Putniņi	Kauguru	9293	-26%	-47%	56%

Novadā pagaidām nav pārskata par lauku saimniecībām, kuras izmanto t.s. bioloģisko ražošanas metodi augstvērtīgas, ekoloģiski tīras pārtikas ieguvei. Šāda metode gan ir ievērojami dārgāka, taču pieprasījums pēc šāda veida pārtikas pastāvīgi aug. Šeit jāatzīmē, ka šāda ražošana nereti ir saistīta ar dzīves veidu kā tādu un virkni papildus pakalpojumu, ko

saimniecība var sniegt. Tā, piemējas saimniecība “Vīnkalni” sniedz arī dažādus pakalpojumus atpūtas un tūrisma nozarē, ēdināšanā.

Šādas saimniecības ir aicinātas reģistrēties novada mājaslapā, bet “Vīnkalni” šobrīd diemžēl ir vienīgā, kas attiecīgo iespēju izmanto.

9.2.2. Tūrisma nozare

Galvenais tūristus un apmeklētājus piesaistošais elements ir Gauja un tās senieleja, pietekas, ģeoloģiskie objekti, majestātiskās ainavas, daudzveidīgā dzīvās dabas pasaule, kā arī bagātais un tipoloģiski daudzveidīgais kultūras un vēstures mantojums.

Galvenie tūrisma veicinātāji un resursi Beverīnas novadā ir:

1. ģeogrāfiskais novietojums (virziens Cēsis–Valmiera kā viens no populārākajiem tūrisma maršrutu posmiem Vidzemē);

reljefs (Baiļu kalns, Gaujas senieleja);

Līču sanatorijas kādreizējā popularitāte un minerālūdens resursi – šobrīd vairāk kā potenciāls, jo praktiski izmantoti netiek;

estētiskās ainavas (Gaujas vecupju ezeriņi, Miegupes krasti lejpus Mūrmuižas, Abuls, Lisa un dīķu kaskāde uz tās);

kultūras mantojums – Mūrmuižas nocietinātais tornis, muižas māja, Pekas kalns, Trikātas pilskalns, Tautas universitāte un ar to saistītā darbība, Trikātas centrs un vēsturiskās vietas, Atpiļu ozols, u.c.

mūsdienu objekti – daudzfunkcionālais centrs “Kaimiņi”, Brenguļu Alus dārzs, Mūrmuižas bibliotēka, Trikātas Depo ar skatu torni;

starptautiskais velomaršruts.

Populārākais tūrisma objekts ir **Baiļu slēpošanas komplekss** ar slēpošanas un izklaides iespējām ziemā un ūdenstūrismu un aktīvo atpūtu vasarā. Tā īpašnieki saredz noteiktu un skaidru attīstības perspektīvu, ko ir izklāstījuši attīstības programmā. Ja kalnu slēpošanas komplekss savas iespējas jau lielā mērā izmanto, tad attīstības uzsvars tiek likts galvenokārt uz distanču slēpošanas popularitātes pieaugumu.

Plānā ir definēta virkne veicamu uzdevumu

1. Vienoties ar Valmieras pilsētas un Beverīnas novada pašvaldībām par vienotu ziemas tautas sporta bāzes koncepciju, tās attīstību un uzturēšanu.

Uz esošās sporta bāzes pamatiem izveidot klasiskās slēpošanas trasi maršrutā Valmiera (Daliņa stadions)-Vanšu tilts-Baiļi-Abuls-Brenguļi, pabeigt 5km trasi brīvajam stilam Baiļos (5 m platumā) un izveidot apgaismotu slēpošanas trasi 4,4 km garumā.

Piesaistīt finansējumu nepieciešamās tehnikas iegādei, trašu regulārai uzturēšanai un kopšanai visas gada garumā, trašu sagatavošanai un uzturēšanai ziemā atbilstoši laika apstākļiem un mākslīgā sniega trases izveidošanai tālākā nākotnē.

Izveidot sporta bāzes patstāvīgas uzturēšanas modeli (sadarbību / organizāciju)

Distanču slēpošanai tiek izmantoti 6,3 km trašu. No tiem 1,6 km ir apgaismoti. Neskatoties uz nepastāvīgiem ziemas apstākļiem (bezsniega, arī ļoti aukstās ziemas), distanču slēpošana Baiļu trasē notikusi katru gadu vidēji 2 mēnešu garumā. Trase ir kopta un izmantota katru gadu. Distanču slēpotāju skaits šo gadu laikā ir desmitkārtšojies un nedēļas nogalēs trasē ir vērojami līdz 400 slēpotāju. Apgaismotais aplis ir ļāvis attīstīties jaunai sportistu paaudzei, kuri izmanto distanču slēpošanu regulāriem sporta treniņiem. Kopš 2001.gada trasē tiek

organizēts populārais tautas slēpojums “Baiļu Aplī”. Trasi izmanto vairākas bērnu un jauniešu sporta grupas – ZVOC, Airēšanas klubs, BMX klubs, Basketbola grupas, u.c.

Pateicīgā situācija ļauj izveidot distanču slēpošanas - nūjošanas trases, kuras savieno Valmieru un Brenguļus izmantojot esošo meža ceļu, stigu un taku tīklu.

Zilais maršruts – Klasiskās slēpošanas maršruts apm. 12 km kopgarumā, kurš savieno Daļiņa stadionu ar Brenguļiem. Izveidots uz esošas takas pamatnes. Maršrutu ziemā paredzēts kopt ar sniega motociklu ievēlot klasiskās slēpošanas sliedes, bezsniega apstākļos iespējams izmantot kā nūjošanas, pastaigu un riteņbraukšanas maršrutu.

Sarkanais maršruts – Sportiskās slēpošanas aplis 6,3 km garumā un 5m platumā. Perspektīvā 4,4 km apgaismots aplis. Paredzēts slēpošanai brīvajā un klasiskajā stilā. Izmantojams bērnu un jauniešu treniņiem, sporta sacensību organizēšanai, pieejams visiem slēpošanas entuziastiem bez maksas.

Projektā ir ietverts arī veicamo darbu saraksts un to tāme.

Cits nozīmīgs tūrisma attīstības virziens ir labiekārtotas takas dabas tūrisma mīļotājiem. Tās var koncentrēt galvenokārt gar Gaujas senleju, kur ir ainaviski pievilcīgas teritorijas un interesanti dabas objekti.

Kā piemēru var minēt Mūrmuižas tuvumā izbūvēto **Miegupes taku** (darbi sākti 2006. gadā), kas ved gar Miegupes ieleju pa sarežģītu reljefu. Taka sākas Mūrmuižā un gandrīz 10 km līdz pat Gaujai un Pekas kalnam ved gar Miegupi, ceļā sastopot vairākus ievērtības cienīgus kultūrvēsturiskus objektus, piemēram, Zentas Mauriņas tiltu, Kumeļacs avotu, Mīlestības akmeni, Daniela tiltiņu, mākslinieka Jāņa Kalmītes dzimtās mājas u.c. 2011. gadā uz takas izbūvēti 3 koka tiltiņi. Tas viss paveikts galvenokārt ar brīvprātīgo darbu.

Lai novada teritorijā varētu attīstīt tūrisma taku, ūdenstūrisma apmetņu un veloceliņu tīklu, to izveide ir nepieciešama visā novada teritorijā, tai skaitā arī Gaujas nacionālā parka dabas lieguma zonā un AAA “Ziemeļgauja” teritorijā.

Pie nozīmīgiem rekreatīvajiem resursiem jāpieskaita arī pastorālās lauku kultūrainavas, kas ir apdraudētas lauku attīstībai nelabvēlīgo ekonomisko apstākļu dēļ. Arhitektūras mantojums ir stipri cietis padomju gados, bet daudzu lielisku objektu sekmīgu izmantošanu tūrisma kavē investīciju trūkums. Pagasta estētiskās, vizuālās ainavas vērtību ievērojami pazemina dažādi infrastruktūras objekti – elektrolīnijas un būves, kā arī nesakoptie un pamestie lauksaimniecības objekti un teritorijas.

Vidzemes ainavu plānotāji uzsver “balto lielceļu” ainavisko nozīmi, taču šis jautājums ir strīdīgs, ievērojot, ka šie ceļi ir ne tikai ainavas elements, bet arī pārvietošanās līdzeklis ar visiem tam raksturīgiem trūkumiem – putekļiem, apgrūtinātu kopšanu un izbraucamību, u.c.

Novadā ir labs tūrisma mītņu tīkls (33.tabula), kas sezonas laikā ir visai noslogots. Dažas no šīm mītnēm (piem., “Brūtes”) iedzīvotāji ir atzīmējuši kā labas arhitektūras un teritorijas sakoptības paraugus.

Kaut gan Vidzemes reģiona attīstības programma nerekomendē Beverīnas novadu kā tūrisma īpašas attīstības teritoriju, neizmantojot augšminētās priekšrocības, lai daļā teritorijas tūrismu attīstītu, būtu pret novada un tā iedzīvotāju interesēm.

Tūrisma mītnes Beverīnas novadā

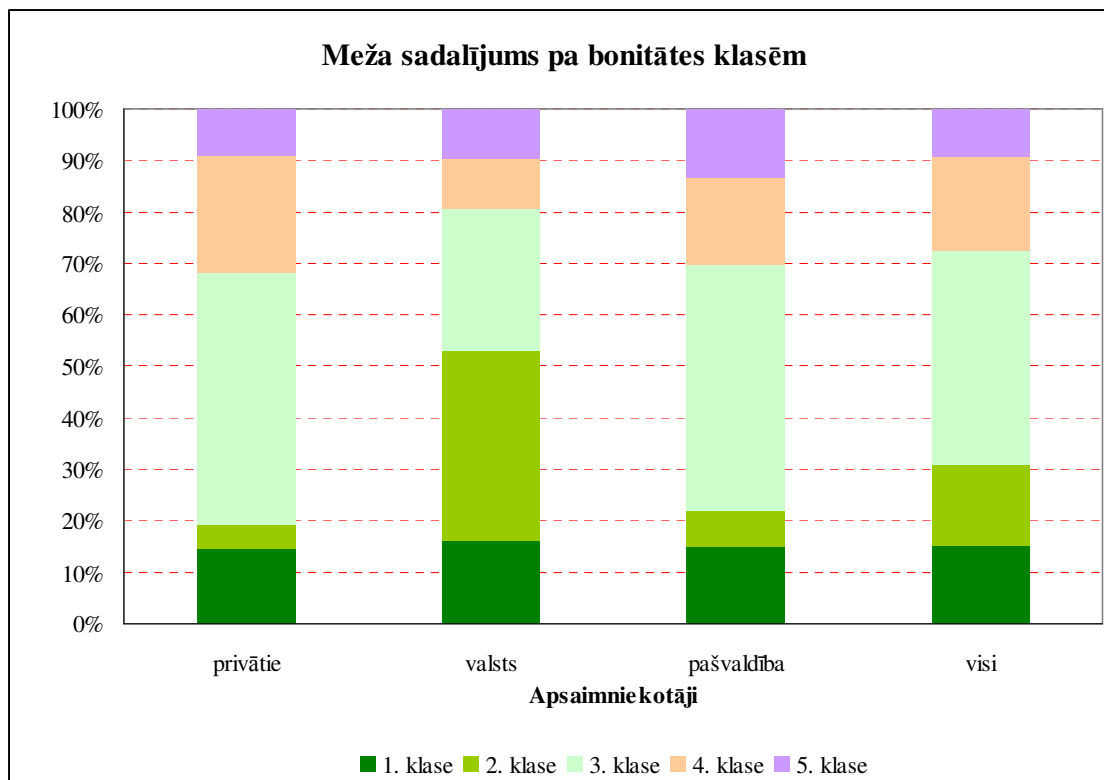
Nosaukums	Veids	Adrese	Gultasvietas, papildvietas	Istabas	Telpas konferencēm/ viesībām, v.	Ēdināšana	Pirts	Treileru vietas	Telšu v.	Piknika v.	Sports	Ziemas sports	Makšķerēšana	Inv. noma
“Baiļi”	Atpūtas un sporta centrs	“Baiļi”, Kauguru pag.	38+3	14	Nav/Ir	Kafejnīca	X	X	X	X	X	X		X
“Gaujaspriedes”	Viesu māja	“Gaujaspriedes”, Kauguru pag.	50+30	13	30 un 100/30 un 100	Pēc piepras.	X			X	X		X	
“Purmaļi”	Viesu māja	“Purmaļi”, Kauguru pag.	20	4	Nav/30	Pēc piepras.								
“Kalnbādiņi”	Viesu māja	“Kalnbādiņi”, Kauguru pag.	8	4	Nav/Nav	Nav	X		X	X				
“Jaundzērvītes”	Viesu māja	“Jaundzērvītes”, Brenguļu pag.	76	13	30 un 80/30 un 90	Pēc piepras.								
“Brūtes”	Viesu māja	“Pļavu Būtes”, Mūrmuiža, Kauguru pag.	27+30	7	100/160	Pilns serviss			X				X	X
“Stirniņas”	Atpūtas kompl.	“Stirniņas”, Kauguru pag.	6	3	Nav/50	Pēc piepras.	X		X	X	X		X	
“Kļavas”	Atpūtas vieta	Kauguru pag. pie ceļa Valmiera-Smiltene P-18	Nav	Nav	Nav	Nav			X	X	X		X	
“Jaunarāji”	Kempings	“Jaunarāji”, Brenguļu pag.	40+5	15	Nav/30	Pēc piepras.	X	X	X	X	X		X	
“Alkas”	Viesu māja	“Alkas”, Trikātas pag.	8+8	4	20/30	Pēc piepras.	X		X	X				

9.2.3. Mežsaimniecība

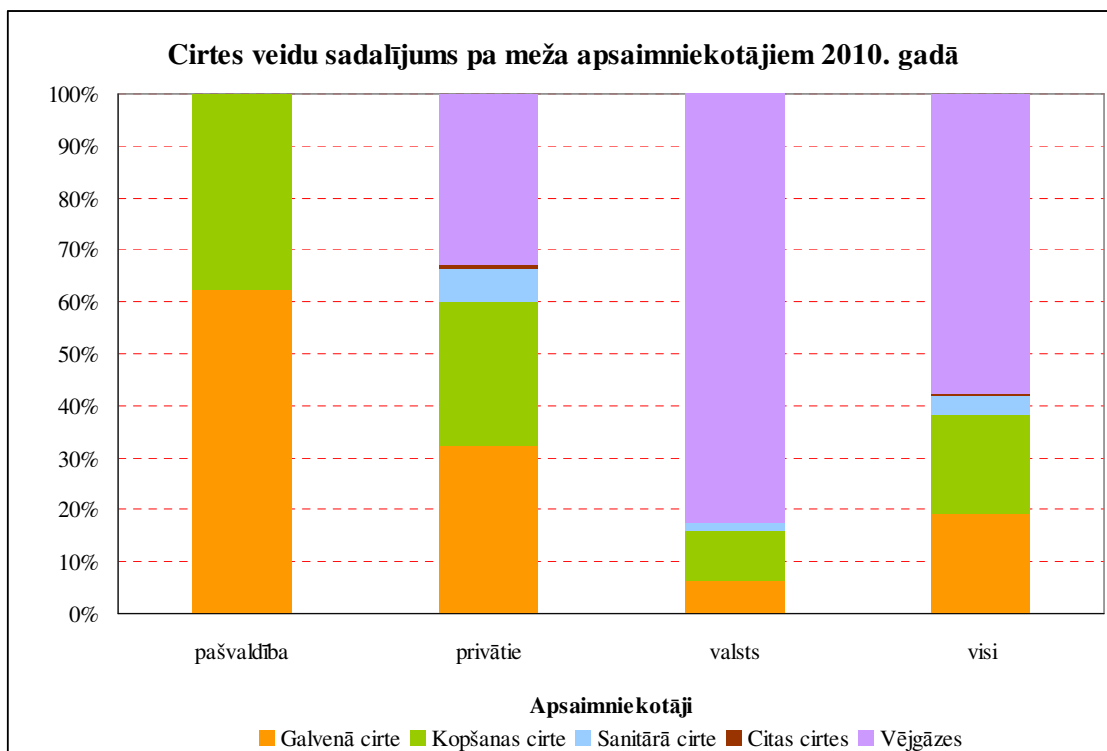
Saimnieciskās darbības mežos līdzās mežaudzes tipam un valdošajām koku sugām ļoti nozīmīgs rādītājs ir mežaudzes bonitāte– rādītājs, kas raksturo dotās audzes produktivitāti. Redzams, ka pēc šī rādītāja novadā dominē vidējas produktivitātes meži (83.att.), bet nozīmīgs ir arī augstas un ļoti augstas produktivitātes mežu īpatsvars, it īpaši valsts mežos, kur I un II bonitātes klašu mežu īpatsvars pārsniedz 50%.

Saimniecisko darbību mežos raksturo pirmkārt ciršanas apjomu sadalījums pa dažādiem cirtes veidiem (83.att.). Redzams, ka cirtes veidus 2010. gadā ievērojami ir ietekmējušas vējgāzes, kuras noteikuši izstrādes veidu ap trešdaļā izstrādāto privāto un lielākajā daļā valsts mežu. Pašvaldības mežus vējgāzes, acīmredzot, nav būtiski skārušas.

No saimnieciskā viedokļa nozīmīgākie cirtes veidi ir galvenā cirte (vairumā gadījumu tā ir kailcirte) un kopšanas cirte. Īpaša nozīme ir tieši kailcirtei, jo tā ir vispamanāmākā un arī kritiski ietekmē ainavu, meža vizuālo tēlu, un uz ilgu laiku pārtrauc rekreatīvo funkciju. Pēdējā laikā intensīvi tiek propagandēts uzskats, ka notiek intensīva mežu izciršana, pat iznīcināšana ar nolūku iegūt ātru un maksimālu peļņu un nerūpējoties par mežsaimniecības ilgtspējību. Gan mežu vecumstruktūras diagrammas, gan informācija par meža ciršanas dinamiku, šādus apgalvojumus faktiski apgāž, vismaz attiecībā uz Beverīnas novadu. Ir redzams, ka galvenās cirtes apjomi ir palielinājušies tikai nedaudz, salīdzinot ar 2001. gadu, un mazliet vairāk – salīdzinājumā ar 2005. gadu.

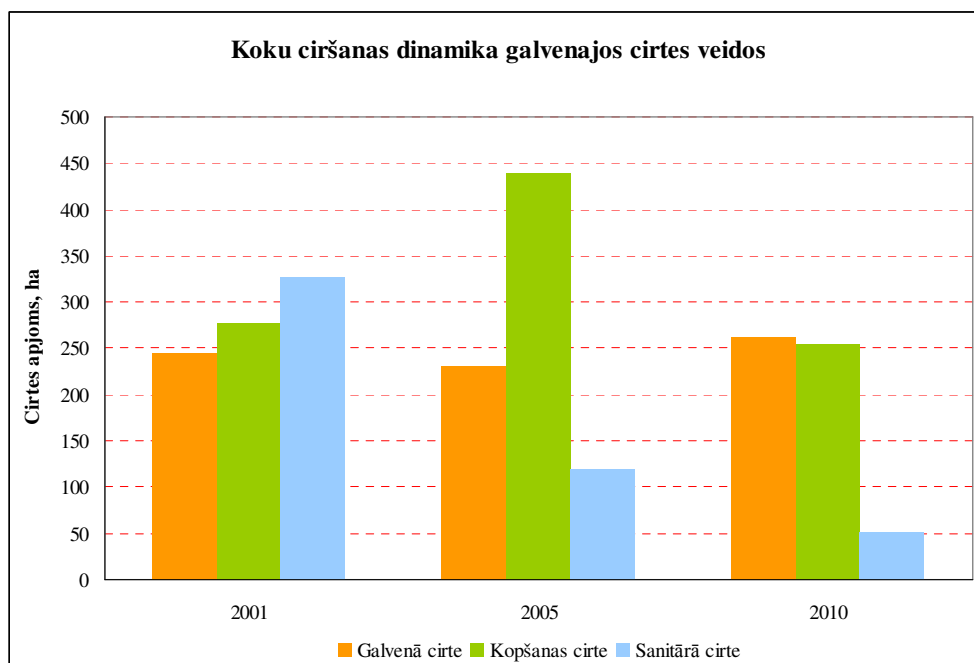

82.att. Beverīnas novada mežu platību sadalījums pa bonitātes klasēm

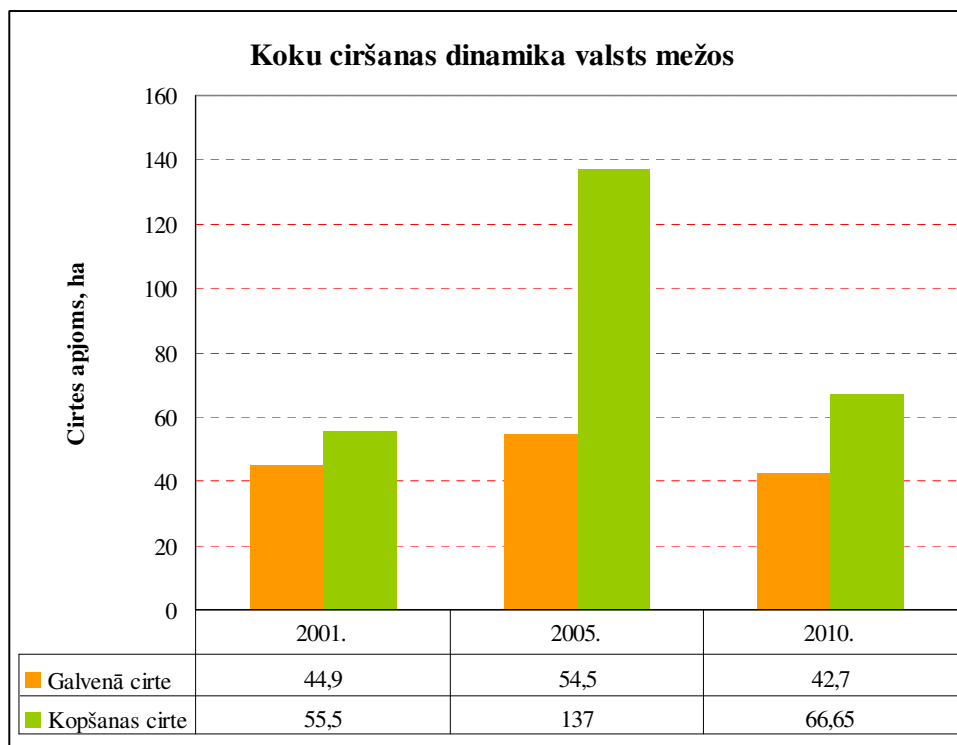
83.att. Cirtes galveno veidu sadalījums dažādiem mežu apsaimniekotājiem

Turklāt praktiski viss šis pieaugums ir attiecināms uz privātajiem mežiem [28].

**84.att. Koku ciršanas dinamika Beverīnas novadā
saimnieciski nozīmīgākajos cirtes veidos**

Diagramma 86.attēlā parāda, ka galvenās cirtes apjoms valsts mežos (kas turklāt ne vienmēr nozīmē kailcirti) kopš 2005. gada ir **samazinājies** par 21,6%, t.i., vairāk nekā par piekto daļu, un tikai nedaudz pārsniedz 2001. gada līmeni.

85.att. Koku ciršanas dinamika valsts mežos Beverīnas novadā

Jāatzīmē, ka 17. – 18. g.s. teritorijā mežu bija maz; t.s. Vaku grāmatās un citos tā laika avotos minēts, ka baļķi būvēm jāved pat no “...Vijciema siliem”. Lielākas meža platības teritorijā ieaudzētas tikai 19. g.s., bet 20.g.s. 20. un 30. gados tās atkal ievērojami samazinājās lauksaimnieciskās darbības paplašināšanās dēļ.

Mežu izciršana pamatā notiek galvenajā cirtē un īpaši skuju koku audzēs. Reizē ar intensīvu mežu izciršanu satraukumu rada mežu atjaunošana. Kopējā mežu atjaunošana nedaudz palielinās, tomēr privātajos mežos tā vēl nav pietiekamā līmenī. Privātajos mežos krājas kopšanas un sanitārās cirtes un mežu atjaunošanai akcents tiek likts uz dabīgo atjaunošanu, kas nākotnē var novest pie būtiskām mežaudžu sastāva izmaiņām.

Protams, nedrīkst aizmirst, ka meža funkcija ir nesarīdzināmi daudzveidīgāka, nekā būt tikai koksnes ieguves resursam. Ainaiskais un rekreatīvais resurss daudzviet ir ne mazāk svarīgs, it īpaši tūrismam perspektīvās, aizsargājamās un īpaši aizsargājamās dabas teritorijās.

Tūrismam un atpūtai pievilcīgi ir ainaviski vērtīgie meži Miegupes ielejā, Gaujas NP teritorijā – Pekas kalna, Gaujas vecupju ezeriņu apkārtnē, kā arī AAA “Ziemeļgauja” teritorijā. Tāpat būtiska nozīme visa novada kultūrainavas veidošanā ir mazajām mežu teritorijām, kas izklidētas lauksaimniecības zemju vidū un veido vizuāli augstvērtīgo mozaīkveida ainavu.

Trikātas pagastā atrodas lielākie mežu masīvi; izziņai pievienojam šeit informāciju par nozīmīgākajiem apsaimniekotājiem privātajā sektorā (34.tabula).

Lielākie privātie mežu apsaimniekotāji Trikātas pagastā

Nr. p.k.	Īpašnieks	Nosaukums	Zemes kopplatība, ha	t.sk. meža zeme
1.	Rihards Circenis	Irbītes		81,9
2.	Ēriks Laimiņš	Jaunzemi	107,2	34,2
3.	Ārija Cičevska	Kaupi	150,2	62,1
4.	Juris Balodis	Ķikuti	59,6	26,7
5.	Aigars Krumholcs	Ložas	61,1	30,9
6.	Juris Ozoliņš	Stūrīši	349,5	202,7
7.	Daina Barthel un Miervaldis Sēkliņš	Vecšķērkalni	53,8	29,3
8.	Mārcis Balodis	Vēžnieki	133,9	88,2

Vairākas saimniecības, kā piemērām Stūrīši un Spuras, tādās zemes platības kuras lauksaimniecībā praktiski netiek izmantotas, transformē jeb apmežo ar skuju un lapu kokiem.

10. TERITORIJAS RISKI UN SLODZES

10.1. DABAS RISKI

Nozīmīgākais dabas riska faktors Beverīnas novadā ir plūdi, kas saistīti ar Gauju un ūdens līmeņa celšanos tajā pavasarī vai pēc intensīvām lietavām vasarā.

Ūdens līmeņa celšanās Gaujā apdraud būves dārzkopības sabiedrībās; jāņem vērā, ka pēdējos gados aizvien vairāk šo būvju tiek pielāgotas un izmantotas pastāvīgai dzīvošanai. Brenguļu un Trikātas pagastu teritorijās nav novērota īslaicīga vai pastāvīga upju applūšana, jo gan Abula gan Gaujas krasti pagastu teritorijā pārsvarā ir stāvi un to krastos ir meži.

Saskaņā ar pašvaldības sniegtajiem datiem, plūdu apdraudējums novērojams zemesgabalos ar kadastra apzīmējuma numuriem:

Brenguļu pagastā:

9646 001 0002 “Gaujmaļi”,
9646 001 0017 “Zvejnieki”,
9646 001 0125 “Saulītes”,
9646 003 0209 “Silvas”,
9646 003 0282 “Abula”,
9646 004 0006 “Ruņģi”,

Trikātas pagastā:

9484 001 0020 “Ūdriņas”,
9484 001 0022 “Valsts meži”,
9484 001 0032 “Ūdriņas 3”,
9484 001 0033 “Ūdriņas 4”,
9484 001 0036 “Ūdriņas 1”
9484 001 0040 “Ūdriņas 2”,
9484 001 0041 “Ūdriņas 2”,
9484 003 0063 “Bringīni 2”,
9484 003 0124 “Strautnieki”.

Brenguļu pagastā plūdu apdraudētas teritorijas ir arī visi zemesgabali, kas ietilpst dārzkopības sabiedrību “Sprīdītis 2” un “Pūpoli 2” teritorijās.

Novadā plūdi nevar izraisīt rūpnieciskas avārijas, jo plūdu apdraudētā rajonā nekādi uzņēmumi neatrodas.

Pie citiem dabas riskiem pieskaitāmi ugunsgrēki mežu masīvos ar tuvāko apdzīvoto vietu apdraudējumu, kā arī stipras vētras. Pēdējās var radīt ceļu nosprostojumus ar kritušiem kokiem, elektrolīniju un citu komunikāciju gaisvadu bojājumus, kā arī vētras laikā tiešu apdraudējumu ēku bojājumu veidā un no vēja nestiem priekšmetiem.

Pie dabas riskiem nosacīti var pieskaitīt arī plašu meža ugunsgrēku iespējamību novada ziemeļdaļas lielajos mežu masīvos; šāds risks iestājas liela sausuma apstākļos ilgstoša karstuma periodā un arī pavasarī kūlas dedzinātāju darbības rezultātā.

10.2. TEHNOĢĒNIE RISKI

Tehnogēnie riski Beverīnas novadā ir saistīti ar diviem galvenajiem faktoriem:

uzņēmumiem, kuru saimnieciskā darbība saistīta ar enerģijas ražošanu, ar ugunsdrošām, sprādzienbīstamām, indīgām ķīmiskām un bioloģiski aktīvām vielām tādos daudzumos, kas ražošanas avāriju vai kādu ārēju faktoru iedarbes rezultātā var izraisīt ārkārtējās situācijas ar cilvēku drošības un veselības apdraudējumu un kaitējumu dabai,

tehniskiem objektiem, kuru sabrukšana var radīt līdzīgas sekas, kaut gan nav saistīta ar bīstamu aģentu nokļūšanu apkārtējā vidē.

Pārskats par tehnogēnajiem riskiem Beverīnas novadā pievienots 35.tabulā.

Atbilstoši iespējamās ārkārtējās situācijas mērogam un bīstamības pakāpei riska grupas objektus iedala trijās paaugstinātas bīstamības grupās: valsts, reģionālas un vietējas nozīmes.

Objektu piederību pie riska grupas un to bīstamības pakāpi, balstoties uz objektu bīstamības analīzi un avāriju riska novērtējumu un pēc bīstamības analīzes un avāriju riska novērtējuma saskaņošanas ar citām ieinteresētajām institūcijām, nosaka Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienests kopā ar pašvaldībām.

Saskaņā ar LR likumdošanu, par civilās aizsardzības uzdevumu izpildi atbild Valsts Ugunsdzēsības un glābšanas dienesta Valmieras brigāde.

Novada domei, vadoties no autotransporta plūsmas intensitātes, kopā ar Valsts Autoceļu departamenta Valmieras rajona nodaļu jāveic pasākumi, lai samazinātu potenciālā riska iespējas, jāievieš redzamības trijstūri un jākontrolē to ievērošanu (skat. teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumus).

Galvenie tehnogēno riska faktori, kas ir vai var būt aktuāli Beverīnas novadā

Ārkārtējo situāciju cēloņi	Riska teritorijas un objekti	Riska raksturs	Riska izplatība
Autotransporta avārijas	Caur novada teritoriju iet vairāki salīdzinoši intensīvi noslogoti autoceļi. Bīstamu vielu pārvadāšanas apjoms ir neliels.	Iespējamās transporta avārijas ar smagām sekām	Šauri lokāla rakstura
Avārijas uz dzelzceļa	Novada teritoriju šķērso dzelzceļa līnija, pa kuru tiek pārvadātas ugunsnedrošas vielas	Iespējamās transporta avārijas ar smagām sekām	Lokāla rakstura; var tikt apdraudētas pieguļošās teritorijas
Avārijas, kas saistītas ar augstspiediena gāzes transportu	Caur novada teritoriju iet augstspiediena gāzes vads un teritorijā atrodas gāzes regulēšanas stacija.	Iespējama apjomīga gāzes noplūde ar eksplozijas draudiem vai augstspiediena gāzesvada eksplozija	Tieši apdraudētas pieguļošās teritorijas; masīvas noplūdes gadījumā bez tūlītējas aizdegšanās – ļoti plaša teritorija
Sprādzienbīstamu priekšmetu eksplozijas	Kara laika munīcijas paliekas, kas sastopamas mežos; īpaši daudz pie Aizmežu mājām Kauguru pagastā.	Eksplozijas un metāla šķembu nodarīts kaitējums	Šauri lokāla rakstura
Avārijas vietējās enerģētikas objektos	Katlu mājas	Katla eksplozija nepareizas ekspluatācijas rezultātā	Lokāla rakstura, bet bīstamība paaugstināta, jo atrodas apdzīvotās vietās
Elektrotīklu avārijas	Augstsprieguma elektrolīnijas	Vadu nokrišana, elektrotriecienu un aizdegšanās briesmas	Šauri lokāla rakstura
Ūdensvada avārijas	Ūdensvada komunālie tīkli zem ielām un ceļiem	Izskalojumi, kas var radīt transporta avārijas	Šauri lokāla rakstura
Naftas produktu noplūde un avārijas	Agroserviss (Valmierā), Ziemeļu Nafta (Valmierā), DUS novada teritorijā.	Piesārņojums, ugunsgrēks, vides piesārņojums ar izplūdušajiem un degšanas produktiem	DUS gadījumā lokāla rakstura, lielākās glabātavās var skart plašāku teritoriju
Cilvēku masu pulcēšanās vietas	Pasākumi estrādē, kultūras namā, skolā, u.c.	Ugunsgrēks, panika	Pasākuma norises vietā
Plūdi	Kauguru Dzirnāvu ezera un HES hidrobūvju (sarakstu skat. 8.tab., 41.lpp.) sabrukšana	Lejupesošās teritorijas strauja pārplūšana ar tiešu apdraudējumu cilvēkiem un būvēm	Iespējami plašāka rakstura postījumi

Novadu apkalpo Valmieras pilsētā izvietotā Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienesta vienība. Attālums no vienības bāzes līdz jebkurai novada vietai vidēji nepārsniedz 25 km. Ugunsbīstamākās un apbūvētākās teritorijas Kauguru un Brenguļu pagastos nepārsniedz 10 km attālumu, taču Trikātas pagastā situācija ir sliktāka: Trikāta un Dutka atrodas vismaz 17 km attālumā, turklāt piebraukšanas ceļi ne vienmēr ir labā stāvoklī. Sevišķi kritisks stāvoklis ir Ūdriņās, jo piebraukšanas attālums ir 26 km; šeit reālāk sagaidīt palīdzību no Strenčiem. Kauguru tuvumā uzcelts uguns novērošanas tornis, kur mežu ugunsbīstamības periodā atrodas dežurants.

10.3. ANTROPOGĒNĀS SLODZES UZ VIDĪ

Šeit dots tikai vispārīgs pārskats par šīm slodzēm; detalizēta informācija būs atrodama stratēģiskā ietekmes uz vidi novērtējuma vides pārskatā.

10.3.1. Gaisa kvalitāti ietekmējošie faktori

Gaisa kvalitāti ietekmējošos emisiju avotus iedala divās grupās: stacionārie un difūzie (tādi, kas nav saistīti ar noteiktu apvidus punktu).

Stacionāro avotu radītās galvenās gaisa piesārņojuma galvenās komponentes Beverīnas novada apstākļos saistītas ar kurināmā sadedzināšanu: cietās daļiņas, sēra dioksīds, oglekļa un slāpekļa oksīdi.

Lielu gaisa piesārņojuma avotu pašā novadā nav; esošie ražošanas uzņēmumi un kurināmā sadedzināšanas iekārtas ir nelielas. Privātsektora nelielās apkures iekārtas nav būtiski gaisa piesārņotāji un ievērojamu piesārņojumu apkārtējai videi nerada. Tai pašā laikā blīvas apbūves apstākļos un nelabvēlīgu meteoroloģisko apstākļu laikā (piemēram, inversijas, kas veicina gaisa piesārņojuma uzkrāšanos piezemes slānī) var rasties lokāls un samērā intensīvs gaisa piesārņojums, jo emisiju izplūdes vietas atrodas zemu un tuvu cita citai.

Lokāli stacionārie gaisa piesārņojuma avoti ir darbojošās katlumājas Mūrmuižā, Kauguros, Līčos, Brenguļos, Trikātā.

Bez apkures objektiem atmosfēras gaisa piesārņojumu rada Grīšļos esošā gāzes uzpildes stacija un Brīvniekos esošā degvielas uzpildes stacija. Šo objektu tuvumā bezvēja apstākļos paaugstinās naftas produktu un gāzes odorantu (viela, ko pievieno, lai ātri varētu noteikt gāzes noplūdes) koncentrācijas un attiecīgi, nepatīkamas smakas. Gāzes regulēšanas stacijas darbība pie augsta spiediena gāzes vada arī sasistīta ar iespējamām nelielām gāzes noplūdēm, taču smaku tā nevar radīt, jo augstspiediena pārvados odorants gāzei vēl nav pievienots.

Zināmu gaisa piesārņojumu var radīt arī lauksaimniecības objektu darbība (kūti, virsas izmantošana lauku mēslošanai), kas gan neizdala bīstamas vielas, taču var stipri kaitēt iedzīvotāju labsajūtai ar radītajām smakām.

Lokāls smaku avots ir arī notekūdeņu attīrīšanas iekārtas, piemēram, Trikātā.

Lielāko potenciāli negatīvo ietekmi uz novada atmosfēras gaisa kvalitāti novadā rada Valmieras uzņēmumi. Lielākie piesārņojuma avoti atrodas pilsētas dienvidu daļā (Kauguru un Brenguļu pagastu pierobežā), turklāt rudens perioda valdošie R – ZR vēji piesārņojumu pārnes novada virzienā. Citos gadalaikos vēju rozes sadalījums ir novada gaisa kvalitātei labvēlīgāks.

2002.gadā akciju sabiedrībai Valmieras stikla šķiedra piešķirta A kategorijas atļauja piesārņojošu darbību veikšanai, kas nosaka piesārņojumu un avāriju risku atbilstoši ES normatīvajiem dokumentiem.

Lielākais atmosfēras gaisa **difūzais** piesārņotājs ir autotransports. Pilsētvidē transporta emisijas ir slāpekļa savienojumi, oglekļa oksīds, oglekļa dioksīds un gaistošie organiskie savienojumi, bet lauku vidē ievērojami zemākas kustības intensitātes apstākļos – putekļi, kas rodas no ceļiem bez cietā seguma.

10.3.2. Ūdeņu piesārņojums

Virsmas ūdeņu galvenie piesārņotāji novadā ir komunālā saimniecība, lauksaimniecība un pārtikas rūpniecība.

Komunālā saimniecība raksturīga ar punktveida emisijām, t.i., vietām, kur notekūdeņi nokļūst dabas ūdeņos pēc attīrīšanas iekārtām vai pat bez to starpniecības.

2005. - 2006. gadā Kauguru un Brenguļu pagastos Mūrmuižā, Brenguļos un Cempos realizēja ERAF projektu ūdenssaimniecības sakārtošanai, kura rezultātā tika veikta pagasta ūdenssaimniecības nozīmīgāko problēmu risināšana, realizēta pagasta ūdenssaimniecības sakārtošanas īstermiņa programma.

Nozīmīgs apstāklis ir attīrīšanas iekārtu jaudas saskaņošana ar faktisko noslodzi: zemas noslodzes apstākļos bioloģiskās attīrīšanas iekārtas darbojas slikti. Ir sagatavoti projekti par NAI rekonstrukciju novada apdzīvojuma centros.

Augkopība pēdējos gados vairs nav tik nozīmīgs faktors virsmas ūdeņu piesārņošanā, jo pati ražošana ir samazinājusies un lauksaimnieki arī taupīgāk izmanto minerālmēslus un augu aizsardzības līdzekļus, nekā tas notika padomju lielsaimniecību laikā.

Arī lopkopības fermu ietekme ir būtiski mazinājusies; galvenokārt lopkopības apjoma krasas samazināšanās dēļ, kā arī izbūvējot vides prasībām atbilstošas mēslu krātuves un pareizi ekspluatējot tās. Pašreiz lielākais ūdeņu piesārņotājs pagastā ir piemājas saimniecību kūtiņas un mazās zemnieku saimniecības, kur kūtsmēsli netiek uzglabāti atbilstoši vides prasībām, radot noteci uz ūdenstilpēm un ūdenstecēm un gruntsūdeņu piesārņojumu.

Piesārņojuma pārrobežu pārnese novērojama pa Gauju (it īpaši zem Valmieras) un Abulu (no Smiltenes).

Pazemes ūdeņu piesārņošana notiek zemnieku saimniecībās, taču nepieciešami detalizētāki apsekojumi, pētījumi un analīzes šīs problēmas izvērtēšanai un samazināšanai. Pamatnosacījums problēmas risināšanai ir kūtsmēslu, šķidrmēslu un vircas savākšanai un uzglabāšanai piemērotu sistēmu un krātuvju izbūve, kas lielākajās saimniecībās ir realizēta. Aktuāla šī problēma ir tieši mazajās saimniecībās, it īpaši tajās, kam kādreiz bija t.s. piemājas saimniecības statuss.

10.3.3. Piesārņotās un potenciāli piesārņotās vietas

Saskaņā ar likumā “Par piesārņojumu” noteikto, Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centrs apkopo ziņas par piesārņotām un potenciāli piesārņotām vietām valstī Piesārņoto un potenciāli piesārņoto vietu informācijas sistēmā. Pēc LVĢMC datu bāzes informācijas Beverīnas novada teritorijā piesārņotas vietas nav konstatētas, taču ir 23 vietas, kas uzskatāmas par potenciāli piesārņotām; to īss raksturojums atrodams 36.tabulā [29].

Piesārņotās vietas ir teritorijas, kurās augsne, zemes dzīles, ūdens, dūņas, kā arī ēkas, ražotnes vai citi objekti satur piesārņojošas vielas. Piesārņotās vietas ir izveidojušās, ražojot un uzglabājot cilvēkiem un videi kaitīgas vielas; arī bijušo izgāztuvju vietas. Potenciāli piesārņotas vietas ir tādas vietas, kur agrāk esošā darbība ļauj spriest par šāda piesārņojuma iespējamību, taču attiecīgā informācija vēl nav pārbaudīta ar tiešiem mērījumiem.

Ja šādi mērījumi apliecina piesārņojuma reālu esamību, vieta pāriet piesārņoto rangā, bet ja nē, tad vieta datubāzē tiek saglabāta ar identifikatoru, ka tā nav potenciāli piesārņota.

36.TABULA

Potenciāli piesārņotās vietas Beverīnas novadā

DB reģistra numurs	Vietas nosaukums	Pagasts	Darbības nozares pēc NACE	Darbības periods (ilgums, gadi)
96468/4553	SIA Ormus, kokzāģētava	Brenguļu	2000-koksnes, koka un korķa izstrādājumu ražošana, u.c.	
96468/2200	Bijusī ķīmikāliju noliktava “Ruņģi”	Brenguļu	0110-Augkopība; dārzenkopība; dārzkopība	
96468/2199	Bijusī c/f “Arāji”	Brenguļu	0124-Mājputnu audzēšana	
96468/2198	Bijusī minerālmēslu noliktava “Motori”	Brenguļu	0110-Augkopība; dārzenkopība; dārzkopība	
96468/2197	Bijusī ķīmikāliju noliktava “Zābaki”	Brenguļu	0110-Augkopība; dārzenkopība; dārzkopība	
96468/2196	Bijušās mehāniskās darbnīcas, degvielas glabātuve	Brenguļu	5050-Automobiļu degvielas mazumtirdzniecība	
96468/2195	Bijusī DUS “Zvirgzdiņi”	Brenguļu	5050-Automobiļu degvielas mazumtirdzniecība	
96628/4383	SIA Gulbītis 2	Brenguļu	3710-Metāla atkritumu un lūžņu otrreizējā pārstrāde	
96628/2173	Bijusī minerālmēslu noliktava “Vecpavāri”	Kauguru	0110-Augkopība; dārzenkopība; dārzkopība	Līdz 1991. (10-30)
96628/2172	Bijusī minerālmēslu noliktava “Druļi”	Kauguru	0110-Augkopība; dārzenkopība; dārzkopība	Līdz 1991. (10-30)
96628/2171	SIA “Akords” DUS	Kauguru	5050-Automobiļu degvielas mazumtirdzniecība	1993.-2004. (11)
96628/2170	SIA “Agroserviss Valmiera” DUS	Kauguru	5050-Automobiļu degvielas mazumtirdzniecība	Kopš 1982. (22)
96628/2169	Bijušās mehāniskās darbnīcas	Kauguru	5020-Automobiļu tehniskā apkope un remonts	1969.-1993. (24)

36.TABULAS NOBEIGUMS

DB reģistra numurs	Vietas nosaukums	Pagasts	Darbības nozares pēc NACE	Darbības periods (ilgums, gadi)
96628/2168	Bijusī minerālmēsļu noliktava "Vītoļiņi"	Kauguru	0110-Augkopība; dārzenkopība; dārzkopība	1981-1993 (12)
96628/2167	Bijusī minerālmēsļu noliktava "Tauriņi"	Kauguru	0110-Augkopība; dārzenkopība; dārzkopība	1977.-1993. (16)
96628/2166	Bij. sadzīves atkritumu izgāztuve "Jaunzemi"	Kauguru	9000-atkritumu apsaimniekošana, teritorijas tīrīšana	1975.-1993. (18)
94848/3388	SIA "Ziemeļu nafta" DUS	Trikātas	5050-Automobiļu degvielas mazumtirdzniecība	
94848/3387	Degvielas bāze Ūdriņās	Trikātas	5151-Cietā, šķidrā un gāzveida kurināmā un līdzīgu produktu vairumtirdzniecība	
94848/3386	Ķīmikāliju noliktava Libertos	Trikātas	0110-Augkopība; dārzenkopība; dārzkopība	
94848/3385	AS Trikātas siers, Trikātas pienotavas katlu māja	Trikātas	1551-Piena pārstrāde un siera ražošana	
94848/3384	SIA "Trikāta" DUS	Trikātas	5050-Automobiļu degvielas mazumtirdzniecība	
94848/3383	Bijusī atkritumu izgāztuve "Ozoli"	Trikātas	9000-atkritumu apsaimniekošana, teritorijas tīrīšana	
94848/3382	Bijusī atkritumu izgāztuve "Liberti"	Trikātas	9000-atkritumu apsaimniekošana, teritorijas tīrīšana	

10.3.4. Teritorijas vizuālais piesārņojums

Teritorijas vizuālais piesārņojums nav tik ļoti bīstams dabai un cilvēku veselībai, jo pārsvarā notiek ar inertiem materiāliem (plastmasas izstrādājumu atliekas, būvatkritumi), taču tas ārkārtīgi degradē ainavu, padara to nepievilcīgu.

Šādi piesārņotas teritorijas atrodamas galvenokārt Valmieras tuvumā esošajos priežu mežos, kas iesniedzas arī Gaujas NP teritorijā. Ievērojams teritorijas piesārņojums ar sadzīves atkritumiem pastāv vasarnīcu ciemu un dārzkopības kooperatīvu tuvumā esošajos mežos, kā arī autoceļa Cēsis-Kauguri apkārtnē.

No vienas puses, pašvaldības komunālajam dienestam jāaktivizē līgumu slēgšanas darbs ar individuālā sektora iedzīvotājiem un iestādēm, lai pēc iespējas visi zemes īpašnieki un apsaimniekotāji būtu iesaistīti vienotā atkritumu savākšanas sistēmā. Šajā jautājumā noderīgas ir informācijas kampaņas, kas savienotas ar atkritumu savākšanas sistēmas pieejamības un ērtības uzlabošanu. No otras puses, nepieciešams aktīvāk piemērot par šādām darbībām paredzētās soda sankcijas un pielietot tās gadījumos, kad konstatēta apzināta izvairīšanās no līguma slēgšanas ar atkritumu apsaimniekotāju.

IZMANTOTIE AVOTI UN LITERATŪRA

Vēsturiskā un kultūras informācija no pagastu teritorijas un attīstības plānošanas dokumentiem, kur nav norādīts citādi.

Teritorijas ģeoloģijas un dabas resursu informācija no pagastu teritorijas un attīstības plānošanas dokumentiem, izmantojot arī Latvijas ģeoloģisko karti 1:200 000, kur nav norādīts citādi.

Konkrētās vietās (pie tabulām, diagrammām, apgalvojumi tekstā) nav norādīti arī avoti, kas ir izmantoti atsevišķu nodaļu sagatavošanā, ja attiecīgajā nodaļā šis avots jau ir pieminēts, piemēram, nodaļas sākumā.

- 1 VRAA. Reģionu attīstība Latvijā 2010.
- 2 http://www.sauleskoks.lv/kratuve/dazadi/Beverinas_hipot_ver_tab.php
- 3 LVĢMC derīgo izrakteņu atradņu reģistrs
- 4 VZD Zemes kadastra informācija. Beverīnas novads. Stāvoklis uz2011.gada 12. augusts
- 5 LAD Valmieras nodaļas dati
- 6 www.ezeri.lv
- 7 Gaujas upju baseina apsaimniekošanas plāns
- 8 A.Urtāns, A.Soms. Liec upē akmeni.
- 9 LVĢMC upju ūdenssaimnieciskais klasifikators
- 10 Mazās hidroenerģētikas asociācija. <http://www.mhea.lv/mazas-hes-latvija/>
- 11 Valsts Mežu dienests. Latvijas mežu statistika 2010. gadā. CD, 2011.
- 12 A.Nikodemuss. Vidzemes ainavas.
- 13 LVĢMC informācijas sistēma. Mikroliegumi. Publiski pieejamā informācija.
- 14 <http://mkt.vmd.gov.lv/cultural/>
- 15 Valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu saraksts, apstiprināts 29.10.1998. ar LR Kultūras ministrijas rīkojumu Nr. 128. VKPAI izraksts 2011.04.12.
- 16 <http://baltava.blogspot.com/2011/05/izbrauciens-pa-ziemelvidzemi.html>
- 17 <http://www.vietas.lv/>
- 18 <http://latvijaslegendas.lv/Le%C4%A3endas/39/343>
- 19 Valsts Nodarbinātības aģentūra. Statistika. Bezdarba statistika, 2004.-2011.
- 20 www.beverinasnovads.lv
- 21 Valsts kase. Pašvaldību pārskati. Arhīvs.
- 22 Brenguļu sākumskolas pašvērtējuma ziņojums. 2010./2011.m.g.
- 23 J.Endzelīna Kauguru pamatskolas attīstības plāns 2011.-2014.gadam.
- 24 Pasākumu plāns – projekts brīvdabas ziemas sporta bāzes attīstīšanai Valmierā un tai pieguļošajās teritorijās. A.Ločmelis. Baiļi, 2011.
- 25 www.lursoft.lv

- 26 VAS “Latvijas Valsts ceļi”, nosacījumi teritorijas plānošanai
- 27 <http://sirius.ldz.lv/sari/saraksts.asp>
- 28 www.tvnet.lv. “Mežu iznīcināšana”
- 29 LVĢMC informācijas sistēma. Piesārņoto vietu reģistrs.